1857-365

B 95730

Дар от Фридар Друмев

№ 36
1857/365

ГОРСКІЙ ПЛѢТНИКЪ

ПОВѢСТВИТЕЛЬНЪ СПѢВЪ

ОТЪ

Г. С. РАКОВСКАГО.

СПИСАНЪ ВЪ ЛѢТО 1854.

ПЕЧЯТАНЪ ЖЕ ВЪ ЛѢТО 1857.

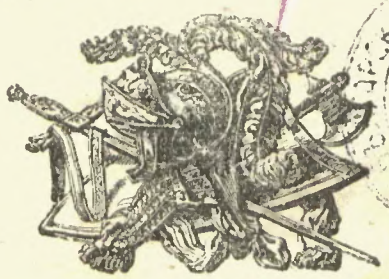

У НОВЫЙ САДЪ 1857.
Въ книгопечатнѣ Др. Дан. Медаковича.

„Умъ царува умъ робува.“

3327/49

ПРОВЕРКА 2004

ПРѢДГОВОРЪ

БЪЛГАРСКОМУ НАРОДУ!

Храбре в' старость ты народе
Тяшко носишъ дньсъ иго!
Свобода т' изчези' отиде
Турско тя налѣгна зло!

Царскы с' изгуби прѣстолы!
Слава твоя потьмнѣ!
Турчинъ сяйность т' уголи
Небо твое помрьчнѣ!

Свѣтло Слънце теб' è мракъ
В' бѣдности покритъ мьглѫ
Въ поле ти извѣна злакъ!
Черна гони тя Вѣда!

Пьклен врагъ всезлодѣй
Горко теб' озлоблилъ
Грькъ духовникъ чародѣй
С' Татолъ тя напойлъ!

Сквьрни хулницы владицы
Кныжнинѫ т' изгорили!
Гнусній феперски грьцы
В' нѣдра ти с' угнѣздили!

Піѭтъ твоѭ кръвь немилно
Усойкы зміы злы!
Льжѫтъ в' бож' имя безстыдно
Турски четницы Софты!

Да затріѭтъ цѣлъ народъ
Феперлій лукави,
Проклѣтъ и безчьстенъ родъ
Ищѫтъ грьцы злобливи!

Чяда въ странств' ако сѣдѭтъ
Отъ придателств' изгнана!
Майцѣ вѣнецъ плетѫтъ
Отъ цвѣтя всезелена!

Пріими, любезны роде!
Пьрвій трудецъ сей
Знакъ любовенъ нека бѫде
Сьрдца ревность кто грѣй!

За народно общо благо
Много è притьрпѣло!
Всяко мірско мило драго
Радостно прижалѣло!

На вся моя недостаткы
Добросклоненъ ми бѫди!
С' речы искренны и милкы
Дѣло мое усѫди!

Другѫ азъ нѣщѫ наградѫ!
Твоя само успѣхы!
Вѣчна моя сѫ' наслада
Дны веселы и тихы!

Время иди, время бѣжи
Вѣкове сѫ' крилати!
Ползѫ има кой можи
С' разумъ да ся захвати!

С' чистаѭ любовъ народнѫ
С' постоянство с' рѣшенье
Мѫшка душа благородна
Всяко махв' угнѣтенье!!!

Мѫдрость с' храбрость задружно
Два качества велика
Всяко дѣло мѫчно важно
Лесно вьршѫт' отъ вѣка!

Человѣцы кто с' успѣли
С' вѣжество и юнашство
Дѣла да сѫ' управляли
Славѫ имѫтъ в' потомство!

Мѣдрицѣ сѫ' храмы двигли
С' чьсть божественнѫ стари.
Торка Бога сѫ' славили
Вси народи ратари!

Вѣчно сѫ' непобѣдена
Мѣдрость с' храбрость в' едино
Дружество съединена!
Слави ся то предивно!

Благое не губи время
Правдѫ твоѭ си ищи!
Друго да не доди бремя
И надѣжд' усуети!

Въ Новый Садъ 30. мая 1857.

Съчинитель.

ЧЯСТЬ ПЬРВА.

Весела красна пролѣтъ бѣше
С' цвѣтя благожханна всешарна
Лѣпо земя ся вся зеленѣше
Милко наслаждаше вся животна!

Сластно развити явори бѣхѫ
Разны же сладкогласныя птичкы
Въ листове кычасты си гнѣздѣхѫ
Въ тьнкы высокы гладкы тополкы!

Вѣсти предрагы на веселіе
Съ гласове сладкы любны чаребны
Съ пѣѣнье давахѫ въ поднебіе!
Пролѣтъ е! Радуйте ся смьртни!

Слънце претоплы зары си прѫска
Блѣди' естество то удушевлява
Свѣтло къмъ въздухъ зрачны гы ласка
Скоро си землероди' уживлява!

Доло земля ся дивно разпуща
С' сяйнѫ подобнѫ ней гордость
Ведро си небо радостно глѣда
Свѣтла ублача ся съ подобность!

Бльстенъ водопадъ свѣтло е' излива
Въ каменны предьлбокы провалы
Бисерны струы бьрзо пролива
Съ сладко шуштенье душѫ движи!

Кристоловидни горски потоцы
Въ цвѣтны зелены росны ливады
Теченье лѫкатушно г' относи
Съ зрацы пріятны свѣтѭт' имъ воды!

Въ цвѣтопокриты равны полѣнкы
Съ скачанье езера съставятъ
Плодове разны носящы сладкы
Вѣтвы зелены хладно росѫтъ.

Весело либаво позорище
Природа дивна живо прѣдставя!
Въ пѫть! въ прешествіе! въ друго пъприще!
Смьртнимъ вещественно та наставя!

В' хълмы, ратища въ планины хладны
Гръмни пріятни гласов' ехтѫтъ!
В' цвѣтны долины и красновидны
Момцы, дѣвицы цвѣты бержѫтъ!

С' Нѣжнѫ естественна невинность
По мѣкы цвѣтны равны полѣнкы
Млади ликувѫтъ съ пріятность
Съ веселы селскы сладкы припѣвкы!

Въ пролѣтны цвѣты въ румѣнѫ ружѫ
Златныя пипируды всешарны
Лѣтѭтъ съ припиркѫ с'охотнѫ грижѫ
Всяка любезно с' цвѣтъ да с' неньли!

А сладкогласны славый мили
Шипца разцвѣтіе въ зорѫ чѣка!
Весел' умилно рано си пѣй,
Бодро зеленѫ му гледа пѫпкѫ!

Нъ волѫ губи отъ сна приваренъ!
Како цвѣти? не види ся шипцъ!
Сладко тогда пѣе ужаленъ
Въ птицы изрѣднѣйшый пѣвцъ!

Край море стой разпаленъ
Взорно недвижимъ Сѣверъ си гледа
Въ мыслы высокы же принесенъ
Българинъ единъ младъ войвода,

Излегка онъ си приговаряше
Старо преславное прошествіе:
Весело съ драгость нарѣждаше
Бльгарско горско воюваніе!

„Хой обичамъ въ горѫ да ходѭ
Съ вѣрнѫ зговорнѫ милѫ дружинѫ;
Млады юнацы славно да водѭ
Българы храбры, нашѫ родинѫ!

„Съ старо народно облѣкло лично,
Блѣстно уряжье да имъ ся свѣти
Слънце пресвѣтло какъ сія' ясно,
Момцы да бѫдѫтъ тій напети!

„Съ пушкы на рамо далѣ біѭщы
Съ двойкѫ грѫмовны скѫпы нищове,
Съ златны полазкы свѣтло свѣтящы
Съ остры на поясъ дьлгы ножове.

„Войвода азъ напрѣдъ да вьрвя
Храбры слѣдъ мнѣ хорѫгвоносецъ
В' Старѫ-планинѫ да гы завѣдѫ
С' свилянъ зеленъ златъ прѣпорецъ!

„Горскій гдѣ юнакъ си воюва
Въ хладны широкы шумны прѣдѣлы,
Свободнѫ си хорѫгвѫ развѣва
Кто всѣком' очи нѣсѫ' видѣли!

„Сивы соколъ юнашка птичица
Въ необоримы каменны стѣны
Гордо живѣй съ своѭ породицѫ
С' орлы живѫщы в' снѣжны высины!

„Облацы горскы върхы крінѫтъ
Въ снѣгопокрита страшна ратища
Силни порой ся зачѣнѫтъ
Въ цвѣтна ся тѣ проливѫтъ равнища!

„Тынкы гдѣ яворовы младочкы
Красны зелены кѫдревы липы
С' крѣхкы и цвѣтны вѣйкы высокы
Любно сѫ' сплѣли с' хубавы елхы!

„С' благожханіе свое цвѣти
Там' уладили сѫ' преблаженно
Ясній въздухъ свѣтли пречисти!
Мѣсто прекрѣнко юнакомъ вгодно!

„Ахъ! Боже силны ты помогни ми!
Тамо с' юнацы моя да идѫ
В' тыя годины непоносимы
Българы братя милы да видѫ!

„Що сѣдѫтъ тако морно заспали!
Що чѣкѫтъ бѣди' и ся прозѣвѫтъ!
Кой ще другы да гы пожали!
Ако не сами тѣ ся мрьднѫтъ!

„Тамъ! Тамъ! скоро трѣба да идѫ
Сѫдба отьчества мене зовѣ
Лѣсница, планины щѫ д' обидѫ
Наша свобода тамъ ще с' основѣ!

„Храбро потомство ще ся въздвиже!
Многи ще ся юнацы явѣтъ!
Слава прадѣдна ще ся покаже!
С' свѣтлѫ побѣдѫ ще с' увѣнчѫтъ!

„Любя да ставамъ рано у ютро
У пьрвозрачнѫ пролѣтнѫ зорѫ!
Буйны да гледамъ планины взорно
Се листокытнѫ зеленѫ горѫ!

„Какъ лучезарно слънце истича!
Нощны тьмины свѣтлость какъ гони!
Земля ся' огнѣзрачно облача
С' зары пресвѣтлы буди животны!

„Дребны росицы какъ ся блѣщѫтъ
В' равны и цвѣтокытны полѣнкы
Свѣтлы звѣздицы сытны льщѫтъ
С' влагѫ прохладнѫ живѣѭтъ билкы!

„Тѣнкы прохладны вѣтаръ тамъ вѣй!
Смынъ, тамянуга въздух услажда!
Здравецъ зеленъ в' камень зеленѣй!
Росинь, горовъ цвѣтъ, тамо ся ражда!

„Багрѣна лиляка благѫханна
Между горы разнѫстрила краскы!
Яглика, с' пироникѫ чьрвенѫ
С' цвѣты покрили красны полѣнкы!

„Кладенцы блѣскѫтъ подъ всяко древо!
Быстры студены воды изливѫтъ
С' цвѣты накытни рѣдом' укрѫжно
Животоносны гы проливѫтъ!

„В' всякѫ долинѫ извори быстри
Свѣтло извирѫтъ и нейзчьрпно,
В' гѫсты хлъмовны горы прохладны
Стичѫтъ потоцы тѣ непристанно!

„С'сладкы на сьнь мамящы шумове
Кротко клокочѫтъ в' бѣлы каменье
Сластно разносѫтъ тихы єкове
Живо наслаждѫтъ слухъ чювьствены!

„Птичкы же разногласны пѣѭтъ
В' цвѣтна и гѫстолистна древеса
Милко любовны своя викѫтъ
Глосов' имъ ся разносѭтъ в'небеса!

„Съединявѫтъ ся неповинно
С' Весело и чаребно пѣніе;
Творца си славѭтъ непристанно
С' Нощно убаѭтелно бдѣніе!

„А ранопойка птичка любица
В' първѫ си пролѣтъ пѣе умилно!
Стара юнакомъ мила сестрица!
Родъ свой та вовѣ велегласно!

„Пиле юнакомъ то бѣ любливо
Акы же трѫба тѣмъ войнишка
Кръвь имъ разналѣше гордѣливо
В' гласъ ѝ хорѫгвѫ двигахѫ горскѫ (1)

„Млади се одборъ Бльгар' юнацы
Пѣсны ѝ пѣѣхѫ с' гласов' ясны
Бързи отлични хорѫгвоносцы
Храбри войводы великолѣпни!

„Над' смыноцвѣтны горскы полѣнкы
Хойсѫ съ прѣпорцы си играѣхѫ
Въ хладны и листокитны дѫбравы
Турковъ дьржавѣ ся рѫгаѣхѫ! (2)

„Съ потиры тяшкы тѣхъ се гоньѣхѫ
Турцы мѫчители зли кръвницы
Нъ стар' юнацы храбро г' юряхѫ
Българи славни побѣдоносцы!

„Тій сѫ' ахъ! были слави' юнацы
Искренна старобългарска чяда
Старимъ же достолѣпни потомцы
Всѣкы гонилъ поганцы хіляда!

„В' мѣста лѣсовна свобод' искали,
Турско губителско насиліе
Мѫжески в' горы сѫ' отласкали
Живѣли сѫ' животъ съ веселіе!

„Чиста ги бльгарка породила
С' Дѣвическо несквьрнено млѣко
Храбро отъ младости подойла
Мѫчителство гонили далѣко!

„Кръвь свободна мѫжеска жарка
В' жилы имъ с' ѐ крѫгоубращала
В' славны успѣхы въ пъприщ' юнашка
Тѣхъ племенито ѐ побуждала!

„Турско губителство сѫ' казнили
С' хитрост' юнашкѫ с'ревность народнѫ!
Славни витязи сѫ' показвали
Страст' ѐ владѣла в'тѣхъ благородна!

„Стыдно безчьстіе не тьрпѣли
С' крѣпкы и отмьстителнъ мечь
Плем' агарянско тѣ сѫ' трѣбили
Свобод' имъ была най сладка речь!

„Сродническаѭ кръвь неповиннѫ
Скѫпо сѫ' имъ поганцы плащали
С' пагубѫ лютѫ горкѫ стократнѫ
Тако сѫ' стари тѣмъ отвръщали!

„Всегда горы планины сѫ' были
Спасно прибѣжищ' отъ мѫчителство!
Стари юнацы тамо живѣли
Турско мрьзили сѫ' губителство!

„Ахъ! нѣли ѐ майка родила!
Стары витязы таковы момцы?
В' студи' изворы г' ѐ и' нѣжность кѫпала
Мило ги ѐ люлѣла на рѫцы.

„В' роснѫ да г'е трѣвѫ приспавала
Подъ ведро небо безъ покривкѫ!
Пѣсны юнашкы блъгарек' имъ пѣла
С' сладкѫ и неповинѫ цалувкѫ!

„Ясны звѣзды и сяйны мѣсецъ
Нощна свѣтила да имъ сѫ' были!
Тьнкы да ѐ крѣплялъ тѣхъ вѣтрицъ
Птичкы да сѫ' г' отъ сна събуждали!

„Природа свобод' имъ внушавала
В' сяйнѫ славнѫ свѣтлѫ бѫдность
Тѣхъ ѐ отъ младости накланяла
Міру г' ѐ даровала с' храбрость!

„Пѣсны преслави' имъ люди пѣѭтъ
Чюдно юнашество тѣхно мѫжество
Стари за спомянъ нами сказвѫтъ!
То и'ѐ погубило мѫчителство!

„Гдѣ сѫ' такови сега юнацы?
Да ся съединимы зговорно,
Свободны да подвигнимъ прѣпорцы,
Время е дошло сега подобно!

„Старѫ планинѫ да освоймы!
Нашы мѫчителы злы кръвницы
Храборно и мы да побѣдимы
Мрьсны невѣрны дивы поганцы!

„Тяшко губителство да изчезни!
Сводни и мы да ся появимы!
Злобѫ да махнимы на невѣрны
Правдодаяніе д' отвьрдимы!

„Отъ нашы бльгарскія прѣдѣлы
Звѣрская тѣхна власть да с' изрини!
Доста 'емы бѣдни в' горесть живѣли!
Тѣхно бѣсовск' имя да погини!

„Гѫсты горы да бѫдѫтъ намъ
Силно необоримо жилище!
Турскы главы да падѫтъ тамъ
Сквьрни имъ трупове игралище!

„Кръвь мы д' отмьстимы неповинѫ
Праотцѣмъ нашимъ достоподобно,
Турцы коѭ отъ злобѫ безсловинѫ
Звѣрски пролѣли немилостивно!

„Святины наши д' освободимы
Великолѣпны свѣтлы храмове
Отъ ново да си гы освятимы
Выкжтъ отъ гробы наши дѣдове!

„По добро время не може быти!
Міръ вес' е в' общо колибаніе
Трѣба и нами въ пъприще внити
Мжжески с' жарко устрабленіе!

„Правдж народнж нашж ищимы!
Кой може да ся намъ съпротиви?
Ако юнашки ся въздьржими,
Западъ намъ ще ся умилостиви!

„Сѣверъ же помощь ще нами дадѣ!
Братска любовь ще нами покажи!
Дьлгъ священны го на то зовѣ
Никакъ отъ насъ нѣще ся откажи!

„Народъ кой своѭ правдж желае
Милж свободж и прелюбезнж
Трѣба с' уржже да ѭ добіе
С' жьртвж голѣмж и скжпоцѣнѭ!

Слънце си бѣ зашло свѣтозарно
Дневнѫ вечерю власть си придаде;
Спустило свѣтлост' у море бездно!
Тьмны го мракъ вѣки наслѣде!

С' разширна крила нощь мраконосна
Земно поль-крѫжіе покриваше!
Мьртва тишина бѣше досадна!
Мълчь чернозлѫчна все владѣѭше!

Само прохладны тьнкы вѣтаръ
Чисто въздухъ си ублажаваше;
Морскы таласъ же кроткы быстаръ
Тихо крайморіе си біѭше!

В' домы ж' одавно вѣк' упустѣли
В' Въспорскы высины Тракійскы
Князи гдѣ горди грьцы живѣли
Нощный врапъ другъ самодивишкы (3)

Тѫжны заглѫхнѫтъ гласъ онъ издава
В' нырища с' увы! тѣ притворили!
Нощна гы сова сам' убитава
Старѫ си сяйность загубили!

Млады Хоржгвоносецъ достигна,
Весело войводѫ поздрави
Вѣсть добрѫ и радостотворнѫ
С' слово възтъргно онъ му прибави.

„Добра ти стига нашъ войводо!
Се добрѣ е' божѫ помощь е' исправи!
Чѣка дружина наша на бърдо
Кажды уржженъ тамо е' управи.

„В' Бѣльградскѫ кто горѫ е' извишава
Близо при черноморскій входъ
Въсноръ кое Гъркъ назовава;
Мѣсто пріятно за нашъ изходъ.

„Кто днешни Гърцы пѣвцы пѣѭтъ
С' глупо смѣшливо въображенье
Гордо привзѣтіе сьпувѫтъ
Разходкы е' златубузданы конье!

„Бльгарско тѣ до Дунавъ себѫтъ!
Старъ Константиновъ прѣстолъ преславны
Гърцы легк' умни си бьлнувѫтъ!
Дали нѣще имъ то поприсѣдни!“ (4)

Трезвенно войвода правъ стана
Хоржгвонохца е' радость си пріѣ
Отъ сьрдца му любовно отвьрна
„Срящѫ добрѫ да тебѣ Богъ дадѣ!“

В' вѣрвище си постѫпно внидохѫ
В' рѣченое кто Бѣрд'отвождаше
Назоркы в' посокы тѣ вѣрвѣхѫ;
Мрачна бо тѣмнина владѣѣше.

Синьо ся небо скоро разясни
Свѣтлы небройны звѣзды с'явихѫ
Нощна ся тѣмнина поразведри
Мѣстоположенье храбри познахѫ.

Нощно свѣтило, луна истече
На звѣздокытно ясное небо
Горѫ имъ листокытнѫ посоче
Очима бѣ позоріе любно!

Срѣдь горѫ бѣ высокое бѣрдо
Разтворена на вѣрха полѣнка
Бранище сходно юнакомъ твѣрдо
С' гѫстѫ укрѫжено бѣ дѫбравкѫ!

Войвода си лузинкѫ издаде
Да ся дружина съединѣѫтъ,
Бодра ся стража бѣрзо убаде
Готови вси да ся поклонѣѫтъ!

Златна зелена свѣтла хорѫгва
С' єднѫ странѫ „Свобод' или смѣрть!!!"
Страшны видъ львовъ изобразява
С' другѫ странѫ „Богъ с' нами напрѣдъ!!!"

Над' остаръ ѩ мѫждракъ извышихѫ
В' роснѫ зеленѫ краснѫ моравкѫ
С' пушкы възтъргно ѩ поздравихѫ
Начяло на свободѫ пресладкѫ!

Крѫгло юнацы вси нарѣдени
Голы ножове в' рѫцѣ дьржахѫ!
Отъ любовь свободнѫ разарени
Клѣтвѫ безмьртнѫ ся заклѣхѫ.

„Тако ми свѣтло сіе урѫжье!
Тако ми майчино сладко млѣко!
Тако ми святое имя божье!
За вѣрѫ в' поле д' умрѣм' юнашко!!!"

Рѫкѫ войводы вси цалувѫтъ
С' радость и вѣрѫ твьрдѫ юнашкѫ
Вѣчнѫ му вѣрност' обѣщавѫтъ
Искренность всесьрдечнѫ премилкѫ.

Вѣрѫ подобнѫ с' клѣтвѫ отдаде
От' своѩ же странѫ войвода
С' братскѫ притомъ любов' имъ убаде
Нуждна послѣднѫ мѫдрѫ бесѣдѫ.

„Ой дружино вѣрна зговорна!
Знайте ли какви звѣри сѫ Турцы?
Вѣра поганска люта враждебна
Како та казни горскы ускоцы?

„С' мѫкы нечютны безчеловѣчны
Смьрть имъ налага люто немилно!
Тяшко му кой в'рѫцѣ имъ впадни!
Чѣка го кука, колъ и бѣсило!

„В' нъприще наше нужди' е бодрость
Хитры постѫпвы е' дѣбиѭ разумно
Мѫжество, дързость, силна храбрость
Смьрть да умрѣм' юначески славно!

„Всякы желаѭ вѣрно да скажи!
Кая неволя г' е наклонила
В' нъприще наше да ся покажи?
Съдба коя г' е черна гонила?

„Всякы страданье да си повѣсти
Свободно е' братско увѣрѣніе
Мѣсторожденье да си извѣсти
Свое сьрдечно намѣрѣніе!

„Нужда е да ся разпознаймы
'Да ли 'смы вси равно наклонени?
В' нъприще прѣди трудно внидимы
'Да ли 'смы вси навѣрно рѣшени?"

Млады Драгой пьрвы бесѣди
Храбрый! воля твоя да бѫди!

„Село Вьрбица м' è отьчество
Стара Гериловская область;
Весело мѣсто за орачество
Была è тамъ бльгарска крѣпость! (5)

Съ лѣсове плодны с' бранищ' укрѫжно
С' цвѣтны веселовидны долины
С' хълмове наслонны друголюбно
Виждѫтъ ся ливады красновидны!

Нъ люта наша сѫдбина черна
В' рѫкѫ губителскѫ ны хвьрлила!
Мѫчи ны отодавно немилна
Горко животъ è наш' озлоблила!

Ханска породица зла татарска
В' наше пребѣдно владѣе село
С' Злобѫ сверѣнѫ звѣрскѫ бѣсовскѫ
Мало разплакал' è и голѣмо!

Имя султанско звѣри носѫтъ!
Безчеловѣчна дѣла безбожна
С' неограничнѫ власть тѣ творѭтъ
Отъ цариградскы дворъ нейспытна!

Цѣлѫ годинѫ тѣмъ робувамы!
Кръвь нашѫ тій піѭтъ немилно!
Карани силомъ се работимы
Робство претяшко, много усилно!

Тяшко и горко на оно село!
Гдѣ ги è Черны-Богъ избьлвалъ
В' Жалость погружено поличѣло
Чьсть, имотъ, всякы è изгубилъ!

Бракове силомъ мрьсно сквьрньѣтъ!
Безчестѣтъ неповинны дѣвицы!
Силомъ неврьстна дѣца турчѣтъ
Мѣжье въздышѣтъ въ тьмны тьмницы!

Черны животъ живѣймы бѣдни!
Нѣм' ясенъ дьнь веселъ за насъ!
Ахъ никой! нѣще да ны поглѣдни
Грозна ны обколнла напасъ!

Млада н' оста в' село дѣвойкѣ
В' скотско имъ щеніе да не впадни!
Мене гризѣши змія усойка
Злоба султанска да мя не стигни!

Аз' имахъ за все сестрѣ єдничка
Сама тія ми бѣше утѣха
Бѣдно сираче менѣ миличка!
Наши родители починали бѣхѣ.

Нѣмаше нигдѣ ней прилика!
Свѣтло бѣ слънце сяйна звѣзда;
Крінѣхъ нѣ аз' отъ злобѣ поганскѣ
Нъ неотбѣгнахъ горчивѣ бѣдѣ!

Гергювдьнь свѣтлы празникъ бѣше!
На селище ся стор' игроводь
Мало голѣмо тамъ ся берѣше
Стекалъ се бѣше весъ народъ.

Милно и моя жали сестрица
С' дружкы любезны на ликъ да иди
Млада беззлобна чиста дѣвица
Сьлзы почна с' молбѫ да рони!

Глупавъ ся бѣдны азъ придумахъ!
С' сърдце неволно и наскърблено
На ликъ самичакъ ѭ съдружихъ
Дѣло извьршихъ ахъ! несмысленно!

Всичко ся коло с' чюдо убьрна
Моѭ сестрицѫ всѣкы да види!
Гласъ ся всеобщо в' люды потѫтна
Видите! хубава Златка иди!

На сьрдце мене нѣшто устрѣли,
Страшно прѣдчюствіе усѣтихъ!
Скърбь Зловѣстница ми възвѣсти,
Сьлзы горѣщы си пороних.

Вѣщица бѣ ся вѣк' опълчила
С' злобѫ изноздиѫ, с' гнусиѫ сквьрность,
Хитрости мрѣжы бѣше оплѣла
Тѣглѣше в' жьртвѫ невинность!

На игроводъ ся хвати и Златка
С' невинности шаръ на бѣло лице
С' румѣнѫ лѣпозрачнаѭ краскѫ
Свѣтло прекрасно осія слънце!

Само тры краты бѣ обколила
Те чери' умразны грозны Араны
Врагове живы, страшна плашила
Проклѣтъ Султанъ робы си проводи!

Удрѭтъ немилно с' остры ножове
Звѣрюве бѣсни ликъ разпрѫснахѫ
Бѣга плашливо всѣкы да с' избаве!
В' сарай сестрицѫ ми отвлѣкохѫ!

Небо ся надъ мнѣ блѣстно разтвори!
Мьртьвъ несвѣстенъ доло паднахъ
Акы грѫмоносъ силно м' удари
Мрачно покри мя тьмны въздухъ!

Срѣдь нощь ся у дома посвѣстихъ
Мила! ты моя душо! сестрице!
Страшно отчаѭнъ възгласихъ;
Гдѣ 'си любезно ты мое сьрдце!

В' ястребовы кръвнишкы ахъ! нохты!
В' скверѭ рѫкѫ поганскѫ пропадна!
Бѣсны врагъ чьсть безцѣнѭ ти сили
Птица беззлобна и неповинна!

Боже всесилны! ты милостивы!
До колѣ угнѣтени с' неправдѫ!
До колѣ люти враги злобливи!
До колѣ черна горчива сѫдба!

Пакъ ся принесохъ заборавенъ!
Нъ скоро трезво ся пробудихъ
Стрѣснѫтъ отъ лошавъ сьнь страшенъ,
Яростно смѫщенъ азъ трьперѣхъ!

Ястребъ кръвникъ златѫ ми гѫлибицѫ
В' кървавы нохты си дьржѣше!
Кѫсаше живѫ милѫ ми птицѫ!
Жално безъ помощи та пищѣше!

Ахъ мила сестро! Златке гдѣ си!
Душо! извикахъ: кой ще т' избави
Отъ нечьстивы рѫцы султанскы?
Вила в' сьрдце ми силѫ настави.

Дьрзостнѫ храбрость жарко усѣтихъ
Страст' отмьщенія ся в'мнѣ роди
Свѣтло урѫжѫе си запасахъ
Торкъ, богъ юнашкы мя непроводи.

В' равны султанскы ускочихъ дворове
Пусты осталы му небройны стаы!
Спѣхѫ отъ мьртваго сна вси звѣрюве
Гдѣ да нападна да случа край?

Малко ся поразмыслихъ разумно,
Нужда измысля хитрость подобнѫ!
С' мѫдрость приготвихъ вещество пламно
Старо искуство ми в' то помогна.

Огьнь запалихъ отъ всѣкадѣ страшенъ,
Близо уржженъ ся добрѣ затолихъ,
Силенъ червенъ избухна пламень,
Смѫтенъ бѣсовски скоро глькъ чюхъ.

Общо смѫщеніе ся раздаде
Яростно звѣрь Султанъ плахо выка!
Нико' отъ глотѫ не му с' убаде
Суетно помощь противъ огн' иска!

Бѣга уплашенъ всѣкы какъ можи!
Страшно заплашванье робъ прѣзира
Никой губителю в' бѣдѫ не поможи
Тяшко си бремя той разбира!

Кътъ гѫлѫбица изъ клѣтъ излѣтѣ
Златка отъ пламень оттече трудно!
Блѣдна в' градинѫ в' цвѣты полѣтѣ!
Мрачно ми око ѐ съзрѣ взорно.

Бързо ся тамо азъ притекохъ
В' нѣдра любезна братска премила
Милѫ сестрицѫ си пригърнахъ
Горскѫ поѣмнахъ шумнѫ могилѫ.

Скоро достигнахъ в' горѫ зеленѫ
Стѫпкы и дирѣ хитро съкрихъ.
Драг' усьрчаваше мя измѣна;
Бьрзость крилатѫ азъ придобихъ!

На планинѫ высокѫ и стрьвнѫ
С' гѫсты покритѫ дѫбове кытны
Каменна естъ стѣна извишена
Момкомъ познатъ е Лумы-Дѣлъ чютни!

Тамъ природ' è пещерѣ създала
С' равенъ просторъ и с' обьлъ сводъ гладки
С' быстьръ студен' ѣ кладенцъ дарила
Кто отъ стѣнѫ извира с' шумъ сладки!

В' безднѫ провалѫ струы си кріе,
Мѣсто прекрѣпко и безопасно!
Слънце го пьрвозрачно внѣ грѣе
С' свое пресвѣтло лице въсточное.

Хитра дѣсница человѣческа
Тамо угладил' обиталище.
Злобѫ сѫ' бѣгали губителскѫ
Бѣднимъ è было то прибѣжище!

Чьрты ся виждѫтъ там' исконаны
Знакове по стѣны си личѫтъ
Тьмни съвсѣмъ и намъ непонятни
Стара приключенія таѫтъ!

Мила Зоринца бѣ забѣлѣла
Свѣтла Дьница мрачь си гонѣше
Сълнична свѣтлость зрацы спустила
Разсвѣтъ в' поднебіе си готвѣше.

Надъ зеленъ здравецъ Златкѫ сложихъ
Прѣдъ пещерско входустіе драго
Сладъкъ разговоръ тихо почнахъ
Отъ сърдце братско мило преблаго.

Небой ся душо! не бой ся сестро!
Тука 'смы свободни безопасни.
Горско усой крѣпко è мѣсто!
Злоба султанска не смѣе да вникни.

Ржка юнашка много извьрши!
Съимища Турска гордо ржгае!
В' горѫ зеленѫ момакъ царува,
Сладка свобода тука владѣе!

Промысьль божа нам' è дарила
Крѣпостны твьрды планинскы стѣны,
Напусто не ги è съзидала!
В' бѣдности тука 'смы непристѫпны!

Нъ радость моя скоро изчезна
На мьртво тѣло говорихъ бѣдны!
Горка отчайность мене привзѣмна
Облакъ прескърбенъ мя прикри тьмны!

Весел' очи не мя поглѣдвѫтъ!
Сладкы не ми ся глас' отговаря!
Силы душеви' отъ печаль тлѣѭтъ!
Тяшка надъ мнѣ ся гора стоваря!

Сьлзы горчивы почнахъ да роня
Ахъ сладка сестро! брату продумай!
Жалостно выкамъ отчаянъ моля!
Мила! любезна! мене поглѣдай!

В' нѣдра горѣща ѭ пригъртамъ!
В' красно си лице бѣ поблѣднѣла!
С' сьлзны рѣкы го азъ обливамъ;
Смьртна го бѣ студенность привзѣла!

Румѣнъ ми шницъ извѣналъ бѣше!
Пролѣтна крѣхкая зеленчица
Духната вихромъ надала бѣше!
Нѣжна излѣтѣла бѣ душица!

Горе мнѣ! какъ щѫ бѣдны притьрпѣ!
Лютѫ печяль и горкѫ скрьбь!
Кой щте м' утѣхѫ милѫ принесѣ?
Смьрть! смьрть! отчяйности è лѣкъ.

Слънце почнало бѣ да заходи
Свѣтлы си зары вѣки крiѣше,
Высокопарны птицы соколи
Всѣка в' гнѣздо си драга лѣтѣше.

Горска животна в' заво' идѣхѫ
В' тихѫ вечерѣ с' своя любезна
Весело милко си играѭхѫ
Двойка премила и нераздѣлна!

В' жалость погруженъ азъ рыдаѭхъ
Надъ мьртво тѣло сестрино мило!
Горко си неутѣшно плачяхъ
Сьрдце мое ся бѣ уязвило!

В' вьрвище тясно чю ся приетѫпъ!
Ронѣше ся песъкъ от' постѣпкы!
Дѣбны разносяше ся тамъ хрѫстъ!
Кьршахѫ ся настѣпваны вѣйкы!

А! люто яростно въздвиженіе
Силно ми ся в'душѫ хой породи,
Иди ми рѣкохъ с' отмьщеніе
Черны гы богъ Бѣдай проводи!

Златкино тѣл' отнесохъ в' нырище
Бодро на входа ся опѣлчихъ,
Храборно чѣкахъ азъ бойлище;
Нъ бльгарскы умиленъ гласъ чюхъ!

Дрьпнѫхъ ся по на внѣ затоленъ
Да мя незнайни невидѣтъ,
Да гы съглѣдамъ нейзвѣстенъ
С' чернѫ измамѫ да не дѣбнѫтъ!

Свиленъ зеленъ ся знаменъ подадѣ
Храбрый го младъ момакъ носѣше.
В' лице приличенъ бѣ войводѣ
Кой наспорѣдь с' него идѣше.

В' златнѫ одѣждѫ бѣш' облѣченъ,
Свѣтло урѫжье г' украсяваше,
С' поглѣдъ великолѣпенъ страшенъ,
В' стасъ ся отъ другы отличаваше!

Млади се момцы лични юнацы
Отъ дълъгъ пѫть виждаше с' идѣхѫ;
Всякы ся пушкѫ дьржѣше в' рѫцы
Бодро ся разпорѣдно запрѣхѫ.

Самъ ся единъ отдѣли момакъ
Камъ пощерѫ ся той управи
Мѣсто приглѣдва бодьръ ускокъ!
То ѐ юнакомъ законъ пьрвы.

Близо до устіе си достигна,
Доло с' урѫжье азъ посочихъ
Остро юнакъ мя страшно поглѣдна!
Жалостно милко му продумахъ:

Братиме! наша вѣра христянска,
Богъ тя ѐ при менѣ проводилъ!
Азъ страдаѫ отъ злоб' Агарянскѫ
Бѣдному мнѣ з' утѣх' управилъ!

Мьртво му тѣло азъ показахъ
Сьлзы горчивы роняцъ и' утѣшно
Люто ми приключенье сказахъ
Турско насиліе незнабожно!

Ярко юнакъ разяренъ въздѫхна
Ништо нем' отвѣща нит' изрѣче.
Черна му коса страшно настрѫхна
Скокомъ ся войводѣ затече.

Бодра ся стража околъ постави,
Момцы в' завой ся разпорѣдихѫ,
Войвода къ мнѣ ся хитро управи
Тихѫ ми даваше он' утѣхѫ.

Златынъ отъ поясъ туль си разпаса
Лѣкове извадѣ духовиты,
Златка остала бѣше без' гласа,
Трудѣше ся да ѭ диги' отъ смьрта!

Проходница звѣзда зайшла бѣше!
Свѣтъ живота угаснѣлъ бѣ вѣки!
Тѣло животынъ духъ ни движѣше!
Свѣтлости слънце прошло въ вѣки!

Черны усьмна дьнь за мени!
Между двѣ елховыя младочкы
Кычасты тынкы красны зелены
Гробь ископахѫ момцы дѣвойкы!

Клѣтвѫ юнашкѫ вѣрѫ сторихѫ
Златкинѫ смьрть да си отмьстѧтъ!
В' четѫ избраниѫ мене пріѣхѫ
Мѣстны пѫтекы да с' изнѣстѧтъ.

Цѣло си лѣто околъ ходихмы
В' горѫ Преславскѫ и Гериловскѫ
Люта крьвника звѣря вьрдихмы,
Хитр' е породица зла татарска!

Бодры стражары крѣпко постави;
Грозна помагаше му Вѣщица
В' злобѫ сверѣпѫ горше настави
Стара богыня се злотворница!

Другы подобны нему чистихмы
Истѫ породѫ поганско племя;
Пукалу гы поклонь приносихмы.
Да ни улекни от' тяшко бремя!

Красное лѣто скоро пройдѣ
Шума зелена вѣки извѣна.
Весело естество си поблѣднѣ
Падаше гѫста слана упална!

Люто ся бѣше Вихръ разярилъ
Тихій прѣ въздухъ вълнѣѣше
Силно го бѣше он' устрѣмилъ
Вся поднебесна ся люлѣѣше!

Вѣтрове бурни силно вѣѣхѫ,
Облацы черни на ведро небо
Зимѫ студенѫ възвѣстѣвахѫ
Бѣгѫтъ овчари в' поле на топло.

Шарцы в' планинѫ вѣкъ неблѣѣтъ,
И радостливы хлопк' ускокомъ
Вѣки по горѫ не ся звонѣтъ
Свѣтлы ся зрѣницкъ скрива мракомъ!

Время е вѣки за замовище?
Купно упѫтихмы ся дружина
Мирно е Цариградъ приставище.
Кріе ускоцы момцы миозина!

Отъ сѣверниѫ странѫ Цариграда
В' равно плѣшиво поле безлѣсно
Турска владѣе гнусна порода
В' малка села се едно до друго. (7)

Близо ся бѣхмы тамъ приближили
Дѣбнѫхмы кривы тайны пѫтекы
В' лѣсы урѫжье бѣхмы съкрили
Ратаи ся присторихм' убоги!

Свѣтла зора ны тамо настана
В' сытнѫ ся дракѫ мы примѫкнѫхмы
Кратъкъ за нощь ни нѫть вѣк' остана
Слънце да ся привіе чѣкахмы.

Турчинъ ны проклѣтъ ходжа съзрѣлъ!
Потиря тяшка ся намъ подигна
Окрьстна бѣ села извѣстилъ
Силенъ въ въздухъ грѫмонось потѫтна!

Бѣсни поганцы в' поле выкахѫ
Више отъ пять стотинъ Агарянцы
С' пушкы на насъ в' дракѫ пушкахѫ.
Зли сѫ' на слабо мѣсто Турцы!

Нѣмаше в' поле што да сторимы
Впаднѫли бѣхмы бѣдній в' клѣть!
Свято уржжье в' бранѫ нѣмахмы
Чѣкаше безуржжны насъ смьрть!

Живы ны до единъ изловихѫ
С' врьзаны ржцы бѣдны н' опако
Двама по двама ны нарѣдихѫ
В' Цариградъ карахѫ ны жестоко!

Съмница люди куномъ събрани
По Цариградскы улицы зборно
Гледахѫ ны в' верки' обковаиы!
Бѣгахѫ дѣца отъ насъ страшно.

Мѫдрѣхмы ся кътъ млады повѣсты
С' тяшка накытны грозна дрьнкала
Доло земѭ си гледахмы клѣти
Чѣкахѫ ны колове бѣсила!

В' зданіе много дьлго широко
Гдѣ въуржжни множество Турцы
Гѫмжахѫ кътъ мрьтвило зьмниско
Прѣдъ Паш' увѣдохѫ ны поганцы.

Сѫдба за насъ си бѣше готова
Колы, вѫжа, желѣзн' остры кукы!
Тако владѣе турска управа
С' безчеловѣчны прелюты мѫкы.

Нъ тихомъ ся войвода помоли.
„Пашо честитъ! нѣемы злодѣйцы!
Никого мы нѣемы погубили!
Бѣдни убоги 'смы работницы.

„Идѣхмы в' Царградъ безуржжни
За придобивкѫ да работимы
Подданни царски 'смы всепокорни!
Даждіе царю вѣрно плащамы.

„Имамы дребна нѣжна дѣчица
На тѣхъ си пашо! милость стори!
Не гы на клѣт' уставяй вдовицѫ!
На права Бога смьрть ты не твори!

Чюдно ся Турчинъ в' милость придума!
Вѣчнѫ тьмницѫ! вмѣсто бѣсило
Страшно намрьщенъ он' издума
Грабна ны звѣрско диво бѣснило!

В' залива Рогъ зовимы златный
Кто ся до Сладкы-Воды провлача
Гдѣ е' създанъ Арсеналъ турскій
Стара обграда тамъ ся отлича,

С' зиды високы много дебѣлы
Насрѣдь премрачно е' подземіе
Гдѣ люди многи горко е' изгинли
Отъ турско звѣрско пустовѣріе!

Сълничны не прониква тамъ зракъ
Влага отровна, смьрдь же ядовна!
Вѣчно владѣе смьртный мракъ
Мѫка бѣсовска прелюта поздна!

В' тяшкы вериги бѣди' обковани
Цѣлы годины девятъ чьрнѣхмы!
Голи и боси! жѣдни и гладни!
Живи умрѣли горко мрьтвѣхмы!

Десета бѣ настала година
Нови ся зидове запрашихѫ
На Сладкы-Воды в' царскѫ градинѫ
В' двойкѫ иконаны тамъ и' отпедохѫ,

В' тяшкѫ подвадѫ с' другы мнозина
Тамо запрѣны братя ускоцы
Отъ тры на десетъ нѣрнѫ дружинѫ
Само пять бѣхм' остал' единацы. (8)

Двѣста ны войны здраво вьрдѣхѫ
Зданіе селско бѣше тамъ ближно,
Вечаръ ны рано нинѣ затнаряхѫ
Пазѣше врата стража прилѣжно.

В' най отчяйно състояньe
Естъ и спасителная надѣжда!
Много извьршва тъчно рѣшенье
Хитрость разумна храбраго вожда!

Петко войвода тихо бесѣди:
„Ой дружино вѣрна зговорна!
Мене ся нѣщо на сьрд' убади:
Отъ мѫкы нѣли в' еще дотѣгна?

„В' чернѫ си жалость мы устарѣхмы
Мьршава гнусна чѣка ны смьрть!
Вѣзаниже в' желѣза поличѣхмы
В' лютѫ тьмичнѫ отровнѫ смрьдь!

„Краснѫ видѣхте ли морапкѫ?
Како ся драго та зеленѣе!
С' пролѣтнѫ румѣнѫ пирникѫ
Слънце любезно какъ топло грѣе!

„Цвѣтъ благовонны дух' услаждава
С' свѣтлѫ одѣждѫ земл' украсена
Сладость блаженѫ міру раздава
Бѣлъ свѣтъ сіяе в' вся поднебесна!

„Менѣ е на умъ Стара Планина
Тамъ с' е сега развило лѣсище!
Хой! каква е мила добрина
Храбро д' умрѣмы тамъ в' бойлище!

„Турска е стража глупа лѣнива!
Мѫжеско мѫдро нападеніе
Водимо с' хитрость, славно успѣва,
Время не губимъ! усѣрченіе!"

Тихо ми полунощіе бѣше
Други запрѣни трудом' уморни
Всякы несвѣстно мирно си спѣше
Бодри мы, глѣдахмы врата дворны!

Свободѫ нашѫ сложно рѣшихмы!
Тяшкы оковы, поганско робство
Да съкрушимы ведно смыслихмы
Сходно ся нами появи срѣдство!

По добра е смьрть мало-минутна
Нѣжели дългы рабски животъ!
В' мѫкѫ османскѫ безчеловѣчнѫ
Ползѫ нѣмамы от' нашъ имотъ!

В' тяшкы оковы преугнѣтени
До колѣ стыдно мы да тьрпимы!
Отъ диво племя уничтожени
До колѣ несвѣстно да стоймы!

Еда чловѣкъ за робство' е създанъ!
Кам' отъ праваго разума полза?
Скотски ди стой се убузданъ
Вѣзанъ животъ да си пригризва!

Силнѫ в' неволѭ храбрость добива
Душа рѣшително усьрчена!
Страхъ же губителю та задава
Изненадѣйно устраблена!

Дьрвены врата с' ключюве тяшкы
Надъ насъ затворены отъ вьнъ бѣхѫ!
Нѣмахм' урѫжье отевѣнь мотикы!
Турцы стражари тамо се бдѣхѫ.

Силно отъ вьтрѣ ѭ подлостихмы
С' грьмно пращенье ся искьртихѫ!
Стражѫ урѫжнѫ си наюрихмы
Турцы отъ мотикы ся раѣбѣгахѫ! (9)

Доклѣ ся збуди войнство главно
Мы ся отъ тьмнѫ нощь ползувахмы
Бьрзо поѣмнахмы бьрдо хълмно
До святы ся шумакъ мы добихмы!

Тяшкы строшихмы пусты веригы
Рѣдомъ по дракы тѣхъ пакачихмы
В' стары управихмы ся пѫтекы
В' горѫ зеленѫ си достигнѫхмы!

Наша надѣжды звѣзда осія
Мрачно живота небо разведри!
Радости цвѣтъ в' сърдца ни разцвѣти
Силы душевны нашы убодри!

Спасно пристанище намъ с' отвори
В' радости море вѣки плавахмы!
Вълны му Бѣлый-Богъ побори
Драгѫ любезнѫ бѫдность чѣкахмы!

Свѣтлое слънце зары свободны
Ясно на главы нашы разсыпа!
Облацы робства далѣ разгони!
Радость блажен' е свобода свѣта!

Вѣчно незаборавнмъ дьнь сей
Мыслы высокы менѣ внушава
Воля по друга в' мнѣ си владѣй
В' кърница трудна мя поуштрѣва!

Горести пламень отъ сърдц' избухна
Праведно нщаше отмьщенье!
Съпмнца си враждебна погьлна
Страшн' е дьлговременно търпенье!

В' нѫть си добихмы нуждно уржжи
Дѣбнѣхмы Турцы с' старѫ хитрость
Лѣнно повлачно ходѭтъ безъ грыжы
Лесно ся мамѭтъ с' малкѫ бодрость!

Время е друго да сторимъ чюдо
Деветгодишны д' освѣтимъ мѫкы!
Гнило да хвьрлим' облѣкло худо
С' мѣсо поганско да гостимъ сфракы!

Давно ся бѣше язва явила
В' тѣло християнско горка отровна
В' нѣдра му силно бѣ ся вдьлбила
Тлѣѭше него с' злобѫ враждебнѫ.

Дивій питомцы Алкорана
Голи Дервиши звѣро-образни
Чета враговска ведно събрана
Мѫчахѫ бльгары безуржжны!

Турчѣхѫ силомъ дѣца невръстна!
Земѭ прекраснѫ бѣх' освойли
Даден' имъ бѣ власть неогранична!
В' плодны прѣдѣлы ся угнѣздили!

Явно уржжни злодѣй ходили!
Кръвъ неповиннѫ християнскѫ
Зверюве немилно проливали
Движим' отъ злобѫ мухамеданскѫ!

Турско правителство тѣхъ сматрало
Акы ревнителы Алкорана
Паче е тѣхъ то поущрѣвало
В' дѣла сверѣпа и безваконна!

Доло в' подножье в' горѫ Факискѫ
Близо при черны чютны кладенцъ
Змія ядовна лют' усойка
Чюваше ся Дьрвишъ злодѣйцъ! (10)

Гѫсто лѣжи на поле бранище
Тамъ кръвопіецъ бѣ съзидалъ
Турско теке, мрьсно бѣсовище
Страшны кръвницы бѣше събралъ.

Бѣдны христянинъ тамъ несмѣѭше
Денѣмъ да мини ни да проникни
Благо, животъ горчиво губѣше
Пѫтница бѣхѫ тамъ непристѫпны!

Звѣрюве люти хытѣхѫ люды!
Бльгарска села окрьсть себѣхѫ
Колѣхѫ стары сквьрнѣхѫ млады
Овцы, говяда стадомъ грабѣхѫ!

Села опрѣдѣлена тѣмъ бѣхѫ
Дань всегодишнѫ да имъ плащѫтъ
Люто немилно бѣдны глобѣхѫ
Нѣмаше камо да прибѣгнѫтъ!

Мѣсто сіе свьрталище бѣше
На злы кръвницы множество Турцы!
Мало голѣмо отъ тѣхъ нищѣше
Тамо бѣснѣхѫ волно поганцы!

Тамъ непозыблѣнъ бѣш' убіецъ;
Мрьсно кръвнишко прибѣжище!
Всякы пріѣмнѫтъ бѣ' злодѣецъ
В' турско дервишко гнусно капище!

Тамъ живи влъкодлацы живѣхѫ!
Піѭхѫ кръвь немилно. чловѣшкѫ
Окрьстна мѣста затмѣли бѣхѫ
Ѫзница бѣше тамо бѣсовска!

Нъ люта имъ дошла бѣ кончина
Черному-Богу даже досадни,
Нами ся дадѣ сходна причина
Міру отъ тѣхъ поне да улекне!

Тьмна премрачна нощь владѣѭше;
В' станѫ широкѫ около гроба
Блѣстны ся свѣтъ от' прозоръ свѣткаше
С' Глькове вльча віѭше глота!

Крѫгло обиколили ся бѣхѫ
Вѣри дервишкы питомцы диви;
Бѣсно занѣнени ся вьртѣхѫ
Коло играѭхѫ Самодивы!

Свирѣше свиркѫ грозны Дервишъ
Падахѫ доло се побѣснѣли
Тѫтнѣше зданье от' силнъ вьртѣшъ
Вси ся несвѣстно бѣхѫ принесели!

Время додѣ да развеселимы
Тѣхно бѣсовско нощи' игралище
С' пушкы грѫмовны да поздравимы
Ньклено ядно злобно сънмище!

Грѫмнахмы прямо в' сънмище бѣсно
На си потѣглихмы остры ножове
В' бѣсно поганско кунище смѫтно
Рѣжахмы тльсты турскы вратове!

Никой не можа да с' отбѣгне
Остро г' изѣдѣ наше желѣзо
Само да бѣше кой да поглѣдне
Капищ' Алiово п' кърв' облѣно!

Двама на страж' остави войвода
В' ризницѫ с' другы онъ сам' отидѣ
Свѣтло урѫжье златнѫ одѣждѫ
С' много жьлтицы скоро извадѣ.

Момкомъ гы равно раздѣли братски
Огьнь отъ вся страны си подпали
Пѫтек' ѣмнѫхмы старопланинскы
— Ни лукъ ѣли, ни на лукъ дыхали!

Цѣлы годины тры четувахмы
В' Старѫ-Планинѫ майк' ускошкѫ,
В' Доброжѫ равнѫ зимѣ живѣхмы
Свободни в' дива села татарска (12)

Чистѣхмы горѫ отъ злы кръвницы
Помощ' улекченье приносѣхмы
На нашы братя бѣдны клѣтницы
Турско губителство мы гонѣхмы!

Нъ на четверто лѣто несрящно
В' трьновскѫ планинѫ кипиловскѫ
Завьрдихѫ ны в'вьрвище тѣсно
Турска рѣдовна множество войска;

Бльгари прѣдводител' имъ бѣхѫ!
От' вся страны укрѫжи' обколены
Пушкы враговскы в' насъ нстрѣщѣхѫ
Падна дружина вси умьртвени!

Ранен' азъ ножа си дочѣпахъ
Дѣбнѫ еднѫ насилих' яростно
Много си турскы глав' отсѣкохъ
В' гѫсто притекохъ мѣст' усойно.

В' горскаѭ еднѫ хыжѫ христянскѫ
При еднѫ бабичкѫ ся спасохъ;
Стара с' любовъ мя та прiѣ милкѫ
Раны си тамъ добрѣ извьрзъхъ

В' Цариградъ бѣхъ дошалъ незабавно
С' другы обаче чинъ приторенъ
Хоржгвонохца срѣшнахъ недавно
В' пъприще внидохъ задоволенъ.

Вторы говори Велко юнакъ
Личны витязъ в' храброст' единакъ.

Азъ 'сьмъ роденъ в' подпланинско село
Гдѣ румѣнъ шницъ в' пролѣть ся ражда,
Все естество сіяе засмѣло
Въздухъ ся благовонно услажда!

Наше è село чисто отъ поганцы,
Имя же носи цвѣтно и красно,
Многы показало è юнацы
То è за Турцы доста ужасно! (13)

Не си родителы заповнихъ
В' нѣжнѫ ми мягкѫ младость премилѫ
Бѣдно сираче клѣт' останахъ
Милостна мя ржка възпитала.

Нъ сѫдбина злоблива и люта
В' слабо седмогодишно ми лѣто
Срѣдь пѫть остави мя непокрита
Пакы сираче клято несрѣтно!

Милость Христяни ми не сторихѫ
Да мя при себѣ кой пріѣмни!
Тры ся годины тъкмо минахѫ
Горчивы дны прикарахъ се тьммны!

Отъ кѫщѫ в' кѫщѫ в' бож' им' искахъ,
Черна земя постеля ми бѣше,
Хладнѫ покривкѫ небо имахъ
Сьрдце отъ гладости мя грызѣше!

Напусто ся сираче молѣхъ
В' художество за хлѣбецъ слуга
Сьлзы да мя пріѣмнѫтъ ронѣхъ.
Сѫдба по люта чѣкала друга!

В' село съсѣдно бѣгамъ турско
Ищѫ невѣрнѫ милость поганскѫ
Самъ си положих' ахъ! тягло робско
В' клѣткѫ азъ впаднахъ лют' Агарянскѫ!

Девять годины тамъ слугувахъ
В' силнѫ злобливѫ рѫкѫ османскѫ,
Невѣрну Турчину робувахъ.
Проклѣта вѣра е отоманска!

Козы и овцы в' Старѫ-Планинѫ
С' искреннѫ му прилѣжность пасохъ,
С' Божественнѫ преблагѫ добринѫ
Стадо небройно м' отвѫднхъ!

Друга настала бѣше година,
Вѣки пойскахъ да ся отлѫча
И аз' отъ робство да си почина
Самъ же за себѣ да ся помѫча.

Вѣрны заслугы да ми заплати
Число от' овцы да ми отлѫчи
С' радость господскѫ да мя изпрати
Вѣки ускѫдность да мя немѫчи!

— Нъ Турчинъ безъ неправдѫ не быва
Калугеръ безъ лѫжѫ, притворность
С' лукавство Грькъ невѣренъ успѣва
Дадена è Чифуту завистъ! —

Турчинъ заплатѫ моѭ с' отказа
Силомъ пойска да мя потурчи!
Строго мя ахъ! съ безбожность наказа
В' влажны тьмницы онъ мя заключи!

Запрянъ годины тры въ тьмницѫ
Слънце свѣтливо азъ невидѣхъ!
Дотягнала ми бѣше душица
Кьрвавы сьлзы се проливахъ!

Мѫкы безчеловѣчныя разны,
Мохамеданцы ми налагахѫ,
Тѣхнаѭ вѣрѫ тѣ безсловесни
Да неповѣдамъ се мя силѣхѫ!

Четницы диви и суевѣрцы
Идѣхѫ чясто в' моѭ тьмницѫ
Льстѣхѫ мя тій пустовѣрцы
Пророка вѣрвати женолюбца!

Нѣмах' отъ нигдѣ добрѫ надѣждѫ
В' Турское село в'ѫзницѫ скритъ
Строго обколенъ с' турскаѭ враждѫ
Черна покрила бѣше мя сѣть!

Горести пламень мен' обѣмаше,
Сърдце мое ся бѣ уѭзвило!
Помощь отъ человѣка нѣмаше!
Укрѫженъ бѣхъ отъ турско мрьтвило!

Строго с' отричахъ от' отоманство
Самому Богу ся надѣвахъ!
Ищѣх' избавити с' отъ поганство
Срѣдство д' отбѣгна сходно тьрсѣхъ.

Смьрть ми рѣшили бѣхѫ поганцы
Жьртвѫ невиниѫ да принесѫтъ
Своему пророку Агарянцы
С' христянскѫ кръвь да го насладѭтъ!

Отъ тяшкосьрдіа принесенъ
В' горко спустилъ ся бѣх' уныніе!
Доло лѣжѣхъ всезаборавенъ
Слѣдное глѣдахъ сновиденіе.

Близо при мнѣ стоѣше старецъ
В' бѣлѫ облѣченъ свѣтл' одѣждѫ,
В' рѫкѫ дьржѣше златьнъ палецъ
Сочаше в' лице благонадѣждѫ!

С' поглѣд' умиленъ мене изглѣда
С' гласъ же владически ми изрѣче,
Слѣднаѣѫ краткѫ сладкѫ бесѣдѫ:
„Чядо дьрзай! мѫка т' изтече.“

Скор' отъ несвѣстность ся пробудихъ
Радости цвѣтъ в' сьрдце ми ся роди!
Боже всесилный! възгласихъ:
Еда отъ тебе вѣсть ми с' изпроводи?

Близ' у съсѣдно село християнско
Имахъ едного самь пріятеля;
Владаше в' насъ състрастіе братско
Искрена 'го знаѣхъ любителя.

Пастырско имаш' и онъ званіе
В' планинѫ бѣхмы сѫ упознали
Най мило бѣ ми то познаніе
Братски ся бѣхмы задружили!

Стада си заедно се пасѣхмы
Свирѣхмы двама с' мѣдны кавалы; (14)
В' горска завои ся веселѣхмы
Ведно д' умрѣмы бѣхмы рѣшили!

Турчина бѣше онъ умолилъ
Свободно за да му ся допусти,
Бѣ ся нарочито наканилъ
Мене в' тьмницѫ за да посѣти.

Празникъ свята недѣла си бѣше,
Врата подземны ся отворихѫ!
Пролѣтно слънце въздухъ блажѣше
Зрацы в' тьмницѫ ми проникнахѫ!

Одавно свѣтлост' очи лишени
Отъ пьрво с' узьрѣнье затмѣхѫ
Огнянны искры разпространены
В' етанѫ тьмничнѫ въздухъ льетѣхѫ.

Вѣрный мой другъ ужаленъ
Ништо не смѣѣше да продума.
Бѣше отъ Турчина съдруженъ
Тяшко отъ сьрдца само въздѫхна!

Хлѣба подади ми цѣлѫ нитѫ
Врата ся паки тяшко затвори!
В' хлѣбъ пила бѣше остра съкрита
С' клято желѣзно, кто камень борн. (15)

Бѣганія знакъ то за мень бѣше.
С' пилѫ обковы моя упилихъ!
Сьрдце отъ радость живо трьптѣше,
Зидове с' клято си проломихъ.

Пьрвы си врацы слънце сынваше
По листокытнѫ горѫ зеленѫ,
Шумица росна свѣтло свѣткаше
блѣскаше горѫ ак' усребрена!

Свободенъ вѣки стигнахъ в' бѣлъ свѣтъ
Богу помолихъ ся на моравкѫ;
Загазилъ 'сьмъ хайде на прѣдъ!
Смьрть ся рѣшихъ да умра юнашкѫ.

На умъ ми додѣ отмьщеніе
Тяшкыя мѫкы си прѣдставяхъ,
Гора ми дадѣ усьрченіе
Противъ ся Турковъ разярѣвахъ!

Вьрвище горско бѣ ми познато
Имахъ надѣждѫ за да сполуча;
Бѣше пріятно красное лѣто
Майкы искахъ да имъ разплача!

Ускѫденъ же отъ нуждно урѫжи
Хитрость отъ нуждѫ слѣднѣѫ измыслихъ,
Тъчно рѣшенье много то можи!
Скѫсанъ ся азъ слѣпецъ пристoрихъ.

Дрѣнов' избрахъ коравѫ тоягѫ
Лице забухлихъ мое прилѣжно
Те Турчинъ иди и ся напрѣга!
Ходи урѫженъ в' нѫть безгрыжно.

В' тѣсно му мѣсто ся приирѣчихъ
Лесно ся Турчинъ глупавъ привари,
Милость умилно му поискахъ
Златнѫ си пазвѫ всадник' отвори

Бѣдному да дадѣ милостынѭ!
Время подобно незагубихъ
С' моѭ кораванѭ дрѣновкынѭ
Мьртва си го отъ коня сломихъ!

Главѫ му бьрзо азъ отрѣзахъ
Над' остьръ камень акы на змінѭ
Яростно ѭ строшихъ и наказахъ!
Бѣше добрѣ урѫженъ делія (16)

Свѣтло м' урѫжье азъ разпасахъ
Двойкѫ пищовы, сребренѫ пушкѫ;
Турскѫ одѣждѫ си облѣкохъ
Сабѭ запасахъ острѫ Дамаскѫ.

В' шумѫ зеленѫ ся затолихъ
Горо зелена! ты мила майко!
Ускока хранишъ ли възгласихъ,
Четѫ юнашкѫ в' усой дьлбоко?

Междѫ имъ най сетьнъ да бѫдѫ
Вѣрѫ поганскѫ да поколимы!
Турскѫ неправдѫ, звѣрскѫ набѣдѫ
Да тѣхъ крьвнишкы мы погонимы!

Цѣлы тры мѣсецы самичакъ
В' горѫ ся разхождах' и скытахъ
С' хитрост' юнашкѫ аз' едничакъ
Хлѣба присторно много зѣмахъ.

Чрѣды говѣда, и стада овцы
В' горска хладнища бѣхѫ доволна!
Блѣѭхѫ сладко вакляти шарцы
Далѣ относѣшс отзивъ звона!

Бѣдни овчари в' горѫ покорни
Очи не смѣѭтъ да подвигнѫтъ,
Нужда тѣхъ кара да сѫ' послушни
Хранѫ приносѫтъ и не пытѫтъ.

За коѭ правдѫ то имъ ся ищи?
Правда по силнаго тамъ владѣе.
Нѣсѫ' ступани на своя вещы
Всѣкы по волѭ тамо бѣснѣс!

Братія тій мнѣ извѣстихѫ
В' горѫ че ходѭтъ нашы ускоцы
Тѣхны успѣхы ми повѣстихѫ
Бльгари храбри одбор' юнацы!

Голѫб' юнакъ младъ войвода
Съсъ два на десять вѣрна дружинѫ!
Загорска славна мила порода;
Исхода бѣ любовна причина! (17)

Бѣ си безчьстіе отмьстилъ,
Многы же турскы потиры тяшкы
Храборно бѣше онъ съкрушилъ
Люты задалъ имъ бѣше онъ мѫкы!

Славно ся бѣ прочулъ онъ далѣко
Глава му бѣ ся скѫпо продала
Плащаше ѭ правителство турско!
Заповѣдь строгѫ бѣ ся издала.

Пловдевскы Паша бѣ отрѣдилъ
Силнѫ избраннѫ четѫ сегменскѫ
Страшнѫ Билюкъ-башія настанилъ
Дивѫ породицѫ Арбанашкѫ!

Голѫба войводѫ да си хвати
Паша му бѣше заповѣдалъ,
Билюкъ-баши живъ да ся неврати
В' имя пророка бѣ ся заклѣлъ. (18)

Вѣсть сія мене люто угорчи!
Голѫбу азъ смыслихъ да помогна
Кръвь своеродна в' мнѣ ся разяри
Жалба природна и благородна.

Рѣкохъ да ся еднаж' опытамъ:
Хитрость што може и юначество?
Можно ли е да ся ползувамъ
Отъ прейзрѣдно сіе качество?

В' дирѣ имъ мѫдро постѣнихъ
В' кривы и тѣсны горекы пѫтекы
Цѣлы недѣлы тры подѣбнахъ
В' хладны и росны буковы сѣнкы!

Вѣкы желаемы чясъ достигна
Згодно пріятно благовреміе
В' нощь ги придѣбнах' еднѫ тьмнѫ
Горѫ д' учнетѫ от' скврнѣніе!

Турцы голѣм' огнь бѣхѫ наклали
Бѣсни вьрлѫ ракіѭ піѭхѫ,
Ваклясты овны бѣхѫ заклали
Сами на огня тѣ гы печяхъ.

Турче безѫсно имъ заливаше
С' гривѫ голѣмѫ еребренѫ чяшѫ
Всякы грубянек' отъ неѭ лочѣше
Аки осли тьркалѭтъ ся в' пашѫ!

Нощо ся мало по изнанихѫ
Че сѫ' в' юнашкѫ планинѫ Турцы
Отъ память своѭ го изгубихѫ
Почнѫхѫ злѫ вечерѭ поганцы!

Шкямно ся близо тамъ приближихъ
В' згодно невидимъ положеніе
Тѣхны вины си въображихъ
Невинно бльгарско стененіе!

Майкы колко 'сте разплакали!
Кръвь же христянскѫ неповинѫ
Рѣкы 'сте вы всегда пролѣѫли!
Нѣсте пощядили дѣца дребна!

Колко 'сте жены обезчестили!
Бѣдны търговцы кроткы пѫтницы
Колко невинны 'сте вы избили!
Явны султански вы злодѣйцы.

Бѣдная села канески пищѫтъ
Четы разбойнически вашы
Благ' имъ пилятъ, явно гы горятъ
Скврнѫтъ ся гнусно домове наши!

Яростно разяренъ помыслихъ
Мое желаніе да исполнѭ
Богу ся отъ сьрдца помолихъ
Да м' укрѣпы рѫкѫ дв' бѣдѫ силнѫ!

Остьр' у зѫбы ножъ ухватихъ,
Два самокрѣсы же смьртноносны
Вилюкь-башію в' гьрд' упалихъ
Спустихъ на земьѭ побѣдоносны.

С' рѫкѫ дочѣпахъ остьръ ножъ
Бьрзо затекохъ ся между Турцы,
Надѣсно ся засукахъ еднѫжъ
Седемь на десять затрихъ поганцы!

Трупы грамадѫ имъ направихъ
Капище бѣ м' огнище поганско
Жьртвѫ Мехмеду гы проводихъ
Наслада му ѫхан' отоманско!

Тихо с' оттѣглихъ в' ближно лѣсище
От' отмьщенье задоволенъ
При едно пастырско дойлище
Мирно приминахъ благодаренъ!

По всѣѫ горѫ ся вѣсть поразнесѣ,
Че ходи самь самичак' усокъ,
Голѫбу гласоносъ ся принесѣ;
Горскы на то ся зарадв' юнакъ!

По вьрвища поставилъ бѣ знацы
По бѣлы камены знамениты
Чьрты изрѣзалъ бѣ и прѣпорцы
В' черное поле львъ знамениты!

Скоро овчари ми извѣстихѫ,
С' мене че жали да ся съетави
С' клятвѫ юнашкѫ вѣрн' увѣрихѫ,
Бѣлѣгъ же междѫ намь ся постави.

О! драгѫ радость сладкѫ блаженнѫ
Лица състрадателн' усѣщѫтъ!
Движи безсмьртна сласть сьрдца тлѣнна
За свободѫ когда с' управятъ!

Истинна ся любовь тогда ражда,
Блаженна бѫдущность имъ прѣдставя
Мила цвѣти зелена надѣжда
В' пъприще сяйно гы наставя.

Пламень пріятелства жарко грѣе
В' душѫ юнашкѫ и благороднѫ
Топлѫ преславно с' юнакъ кръвь лѣе
Жьртвѫ принося ѭ скѫпоцѣннѫ!

В' дѣла юнашка го устраблява
Отьчества възпомянаніе
С' Храбрость чюдеснѫ го поущрява
Свобода за мѣеторожденіе!

С' братскѫ любовь ся пригьртахмы
Храбра войвода, вѣрна дружина
За здравье ся юнашко пытахмы
Момцы избранни наша родина!

Голѫбъ войвода тихо бесѣди:
„Братиме Велко хвала ти славна!
Ты от' поганцы гор' освободи
Твоя дѣла быщѫтъ незабвена!

„То è отъ бога намъ подарено
Да ся в' горѫ съставимы братко;
Нъ теб' è храбре! то отрѣдено
В' пъприще наше трудно велико

„Славенъ войвода ты да бѣднишъ!
Четѫ юнашкѫ вѣрнѫ зговорнѫ
Ты да успѣхомъ мѫдро водишъ!
С' радость душевнѫ азъ щѫ пристана.“

Азъ му смиренно благодарихъ
За славнѫ честь за свѣтло войводство
Хоржгвоносецъ ся отрѣдихъ
С' братско сърдечно ми задоволство.

Славно си в' старѫ нашѫ планинѫ
Деветь годины мы воювахмы,
Горскѫ видѣхмы милѫ добринѫ
Мѫжески свободно поживѣхмы.

Тайно н' оста горско вьрвище
Ни знамениты студны кладенцъ
Ни старо чютное бойлище
Да не здрависѫтъ нашъ прѣпорецъ!

Тьмны дьлбокы буйн' усой
Свободно си гы мы ходихмы,
Цвѣтны прохладны дивны завой
С' тайны знацы забѣлѣжихмы (19)

Кая звѣзда отъ гдѣ си истича,
Луна пресвѣтла колко сіяе
Когы засѣда отъ гдѣ си изтича
Кой вѣтьръ тъчно отъ гдѣ се вѣс,

Цвѣтове красни кои когы цвѣти
Цвѣти и скоро си прицвѣтява,
Въздухъ с' блоговоніе си блажи
Горскы юнацы си наслаждава.

Искуство изучихмы природно,
Дивны изрѣдны за раны билкы
Естество посадило изворно,
Чюдно лѣкувѫтъ язвы юнашкы!

Стар' освойли планинѫ бѣхмы
Турчинъ несмѣѭше да бѣснува,
Племя крьвнишко тамъ не тьрпѣхмы!
Наше ся им' еще помянува!

Лѣтѣ в' горѫ ся мы веселѣхмы
В' шумѫ зеленѫ в' росны полѣнкы
Віно піѣхмы агьнц' ѣдѣхмы,
В' сластны прохладны блаженны сѣнкы!

Зимѣ же в' цариградскы дворове
Всѣкому драги и добри гости
Пржскахмы се жьлтицы дарове
От' Гьрцы слушахмы се ористи! (29)

Трѣты приказна мѫдры Момчилъ
Кой è случкы стар' изучилъ.

Отьчество м' è село Дрѣново,
Четыри разстоява пъприца
Отъ старославна града Търново
Стара сѫ' были тамъ сѣдалища!

Бльгарскы нашы скѫпы древности
Виждѫтъ ся около тьми' остаткы,
Срынѫты пует' отъ турскы напасти
Варварства знацы, чьрты поганскы! (21)

Ахъ! ще ли ся роди и в' Бльгарско
Древности мѫдрый любитель!
Днешно да махни онъ невѣжество
Роду да бѫди мил' учитель!

Тьмна завѣсѫ да нам' откріе,
Многогодишно же покривало
Наша дѣ древность одавно' гине,
Коѭ губителство в' ров' отдало!

Бльгарско слънце свѣтло да свѣтни
Старѫ ни славѫ міру да кажи,
Сяйны успѣхы милы прадѣдны
Старѫ основѫ пакъ да положи!

Селяни наши с' отличавали
В' храбрость и в' свободна художества!
В' старость сѫ' землемѣрцы тѣ были
Славни в' изображенье искуства! (22)

То по прѣданіѭ днесъ слѣдвѫтъ
Опытъмъ сѫ' землемѣрцы искусни.
Храмове, домы съзиданѫтъ
Многи сѫ' живописхц' остроумни!

Окрьстна селска земя è тѣсна
Нѫжда è нами ходити в' странство;
Хранимы ся мы с' ракѫ искусиѫ,
Нами прадѣдно старое срѣдство!

Радостно нам' è пѫтишествіе,
Двойнѫ ползѫ мы добывамы
С' сладкѫ печялбѫ с' удоволствіе
В' наше отьчество ся вращамы.

Виждамы учени человѣцы,
Почнахѫ тѣ да ся явявѫтъ
Българи наши и родолюбцы
Стараѭ нашѫ славѫ сказвѫтъ!

Първое наше мило бытіе,
Нашѫ прадѣднѫ чюднѫ храбрость,
Коя цѣлъ свѣтъ юнашки завладѣ
Многими же съкруши гордость!

Како 'емы послѣ мы пропаднжли?
Кая ѐ была главна причина?
Царство защо 'емы си изгубили?
Сяйнность наша како загина?

Нѣемы мы в' Бльгарско ту приселцы!
Како престрастно блѣщурѣвжтъ
Нѣцій списатели Германцы,
С' разна ж' имяна и' укорявжтъ!

Писменность мы когда 'емы имали
Они сж' были чисти дивляцы!
С' жжлътъ ся сж' по горы питали
Были сж' тѣ съвсѣмъ безкнижницы!

В' Тракіѣж Грьцы насъ найшли
Стара повѣстница то показва
В' първо когда приселванье пришли
Имя Възнорско явно доказва! (23)

Вражда из' първо еще начяло
Силна междж имъ ся породила,
Крьвопролитіе се владало
Страст' отмьщенія гы движила!

Чясть едни чясть други надвивали
Вражда дьлбоко ся вкореняла
В' пропасть несвѣстно сж' шествували
Римлинска власть г' ѐ завладала!

Праотцы наши с' храбрость чюдеснѫ
С' Римляны сѫ' дъволно борили,
Многажды гордость и мысьль тѣхнѫ
Славно юнашки съкрушавали!

Цари же визянски Римогрьцы
Властолюбиви люді' онърни
Подъ нашы минѫли сѫ' прѣпорцы
Подданни были сѫ' намъ покорни!

Никой вѣкъ нѣще да истріе
Римляньско худо пониженіе!
Никакво дѣло нѣще покріе
Тѣхно Атилу поклоненіе!

Визянски горди императори
В' съсрѣтенье царъ Семеоново
Прѣдъ златны свѣтлія му шаторы
Даждье давали господарюво!

Вѣра христянска гы помирила,
Сродство сватовско послѣ имали,
За время г' е в' примирность държала.
Нъ Грьцы се лукави сѫ' были!

Злобѫ престрастіе сѫ' хранили
Българскаго царства паденіе
Всегда лукави Грьцы с' искали
Тѣхно е было то намѣреніе!

Въ время же Ювана Шишмана
Българско царство ся простиряше
Даже до града близь Византина.
Славный той царь владѣѣше

Все черно морско крайбрѣжіе
Малый Самоковъ и градъ Чорла
Плащахѫ нами Грьцы даждіе
Ипиръ, Тессалінѣ наша была.

Даже до Драча все Македонско
Българи славно си владѣѣхѫ
Кьрьмскѫ земѣ, все Влашко Богданско
Българи князове управяхѫ! (24)

Горди же Грьцы впаднѫли бѣхѫ
В' блѫдность в' разкошность в' гнусно содомство,
Страсти развратны тѣхъ си владѣхѫ
Всякое бѣ изчезнало чювство!

Силы своя съвсѣмъ истъщивше
Наблизо бѣхѫ горко пропасти
Всякы несмысленъ първенство ище
Водимы скотски от' гнусны страсти!

Образа всякаго правленія
Крайнно бѣхѫ пренебрѣжили,
Приходи царскій в' грабленія,
Войни в' разслабѫ бѣхѫ сѫ' вдали!

Сам' императоръ миръ купуваше
Скѫпо безчестно ценоѭ злата!
Войнство в' празности прѣбываше
Тягостна бѣ народу срамота!

Славнiй прѣжде прѣдводители
В' празности в' ловъ ся занимавахѫ,
Общаго блага тѣ грабители
Увеселѣнiя сам' ищѣхѫ!

Диво же лѫкаво духовенство
Кто всегда просвѣт' е онърность
В' силно достигнѫло развращенство
От' сквьрнѫ дышаше безбожность!

В' гнѫсна дѣла потѫнало бѣше,
Приходы главны то освойло
В' дервишко заблѫжденье мрьхтѣше
Сѫдбѫ народнѫ бѣ озлоблило!

Прѣжде цвѣтѫщая училища
Паднѫхѫ в' мрачное забвѣнiе
Празнимъ иноцѣмъ за сѣдалища
Просвѣта прiѣ резврьщенiе!

Бѣдный народъ водимы слѣпо,
Примѣры тѣхны той слѣдваше
Тичаше в' пропасть тьмнаѭ глупо
Бѫдощность своѭ не провиждаше!

Сребръмъ молитвы имъ купуваше,
Чѣкаш' от' тѣхъ душеспасеніе,
Живы святцы гы той сматраше,
Смѣшное диво заблѫжденіе!

Турцы ж' от' дьлбины азійскы
От' малое почнѫвше начяло
В' прѣдѣлъ стигнѫхѫ византінскы
Скор' учрьдихѫ царство голѣмо!

В' Брусѫ прѣстолъ си поставихѫ
Общи злобливи врази христянства
Варвари грькъмъ повеляваxѫ
Слава изчезна грьцкаго царства!

Общаго же врага прѣсѫствіе
Кто разорителность имъ носѣше
Грьцко не збудѣ заблѫжденіе
Друга враждебна страсть гы движѣше!

С' Турцы побратими тѣ станѫхѫ,
Грьцы безумни и несмыслени
Противо нами съѭзъ вѣзахѫ
В' гибель тѣ внадиѫхѫ безчювствени!

Знаѭще положеніе мѣстно
Посух' и по морѣ с' войскѫ силиѫ
В' Българское нападиѫхѫ царство,
Люто крьвопролитіе почна!

Туркомъ бѣхѫ водители Грьцы
Проходы горскы имъ показвахѫ
С' томъ се успѣвахѫ тѣ поганцы
Отьчество ни разораѣхѫ!

О! заблѫжденье человѣческо!
О! прейзноздна злоба враговека!
Сърдце злобливо гнѫсно грьческо
Водѣхѫ Турцы в' земѣ христянскѫ!

В' братскѫ си крьвь тѣ рѫцы скврьнияхѫ
Братя в' христа нам' единовѣрни
Наша невинна дѣца колияхѫ
Заедно с' Агарiянцы невѣрны!

Праотцы наши храбро ся били,
Милѫ свободѫ и отьчество
Крѣпко и мѫжесны сѫ' бранили,
Дивно показали с' юначество!

Наши же свѣтли цари послѣдни
В' страшны сѫ' битвы падиѫли славно!
В' многа сражения были с' опърни
Царство обаче было раздѣлно!

Злобное несъгласiе Гьрцы
'Давно междѫ вносѣѫли бѣхѫ,
Многы родили сѫ' властолюбцы
Нашѫ дьржавѫ люто дерьхѫ!

Грьцко съсѣдство, тѣхно же сродство
Мьлвы, раздоры вмѫкнало бѣше
Наш' отьчество, бльгарско царство
Горко безвластіе си грызѣше!

Многажды Грьцы истыя жены
В' злобѫ лѫкавѫ употрѣбляли,
Хитры угодницы тѣ гьркыны
Бльгарскы цары в' пропасть хвьрляли!

Болесть отровнѫ заразителнѫ
Грьцы имъ бѣхѫ внѣ прилѣпили,
Владаше вражда междѫособна
Силнѫ дьржавѫ бѣх' удвойли.

Мащиха зла гьркыня царица
Бѣше причина того раздора
Цар' Александровая вдовица
Видинъ отцѣни силнѫ подпорѫ!

Вѣщица грозна в' домъ Шишмановъ
Отровно несъгласі' избльва!
Злобѣ помагаше та Грьковъ
Вмѣсто любовь разтѣше мьлва!

Турско урѫжье силн' успѣваше
В' мѣста раздорна и несъгласна!
Внѣшна му мьлва подпомагаше!
Движѣше ся отъ силѫ изпозднѣ!

За седемдесять цѣлы годины
Крьвопролитна битка è была!
Прѣдѣлъ бранили Българи силни
Хотя и мьлва да г' è двойла!

Тры агарянскы цары с' убили
Бащин' огнище милѫ свободѫ
Лесно Агарянцимъ пѣсѫ' тѣ дали,
Доста сѫ' клали турскѫ породѫ!

Злобно обаче несъгласіе,
Мьлвы раздоры кто бѣ внесѣло,
Носѣше горко разорѣніе,
Суетно è юначество было!

Чяст' отъ Бльгарско зѣх' Агарянцы
В' Одринъ ся градъ тін учрьдихѫ
Силни постахѫ злобни невѣрцы
Сталность в' Европѫ вѣкы рѣшихѫ.

Скоро с' прѣзрѣніемъ сѫ' убьрнѫхѫ
Противъ несмысленны Римогрьцы
Гордо губителскы имъ рѣкохѫ:
Ой! лукавій вы простацы!

Хайде сега да с' углѣдамы!
Визянскы градъ вами не прилича.
Славѫ османскѫ щѣмь положимы
Сяйнно тамо да ся отлича!

Нѣсте достойни придатели!
Краснаго мѣстоположенія;
Единовѣрнимъ вы издатели!
Раби бѫдете угнѣтенія!

Възпоръ и' е вѣкы за васъ Грьцы!
Поддании бѫдете нам' убоги!
Царство всемірно имѫщѫтъ Турцы,
Тако глаголіятъ нашыи книгы!

Всякы прѣдателство си убыча
Ползѫ догдѣ от' него изчьрпи;
Грозно прѣдателя скор' облича!
Люто немилно горко 'го казни.

Наскоро Цариград' обколихѫ
Посуху и по морѣ войскы.
Турцы, безумны грьцы стѣснихѫ
Скѫсахѫ тѣ съязъ пріятелскы!

Тысящи осемдесят' иноцы
Празни отъ пота другимъ живѫщи
Черни калугери се слѣпоцы
Дебеловрати госпи сѫщи,

Кто урѫжье носити можахѫ
Вѣрѫ заслужити отьчество
В' земницы цьрковны ся крієхѫ
Старо тълкувахѫ пророчество!

Сил' истъщявахѫ тѣ войнства,
Кто цариградскы стѣны бранѣше,
С' дива вѣдѣнія с' пророчества
Страхъ всеобщый грьцы владаше!

Вторый мѣсецъ Турцы градъ зѣхѫ,
В' робство подпадна седмохълміе
Краснаго Въспора освойхѫ
Грѣѣше турекое полмѣсечіе!

Слѣпцы калугери н' изгубихѫ
Техьнъ пощядихѫ животъ Турцы;
Платкѫ условія тѣ добыхѫ
Срѣшнѫхѫ с' тържество Агарянцы!

Власт' имъ ся дадѣ неогранична
Пьрво над' свя подданія Грьцы;
Имахѫ силѫ тій владичнѫ
Давяхѫ народъ кътъ гладни вьлцы!

Многи отъ тѣхъ ся изпотурчихѫ
Станахѫ гнѫсни мохамеданцы!
Турцы на злобѫ поущріявахѫ
Прѣжде христови черни иноцы!

Тѣ сѫ' всегда прѣдатели были,
С' горко конечно разорѣніе
Бѣднѫ Бьлгаріѭ с' озлоблили
Турцы подбуждали в' гонѣніе!

Послѣ паденія Цариграда
Мног' ещ' урѫжни Българи бѣхѫ,
Браняхѫ храбро своѭ свободѫ
Крѣпости горск' опърно дьржіяхѫ.

Турская тамо власть нестигаше
А в' условіемъ привзѣты градове
Народъ урѫженъ се живѣѣше
Можеше той пакы да с' отьрве,

Съпмище ако грьцко духовно,
Селиму не бѣ съвѣтовало
С' сьрдце лѫкаво, злобно бѣзбожно
Общо му разорѣнье вдыхнѫло!

Тогда ѐ было страшно рыданье!
Колко невиннѫ кръвь с' ѐ пролѣла!
Цьрквы в' ужасное разорѣнье
Скърбь, плачъ, жалост' обща ѐ была!

Зданія ѐ пожаръ погьлнѫлъ!
Българско царство с' ѐ изгубило,
Варваринъ в' мрачность го заровилъ
Слънце свободы с' ѐ потьмняло!

Бльгарка бѣдна тогда гледала,
Мило ѝ чядо клано да трѣпти!
Люто безъ помощи ѐ пищѣла,
Кой можалъ ѐ да ьѫ утѣши!

Красны беззлобны нѣжны дѣвицы
Силоѭ невиши' убезчьстены
Грозны сѫ' влачили тѣхъ поганцы
Звѣрюве яростно разярени!

Кныжнинѫ наш' огьнь è изѣлъ,
Учени сѫ' избіени были,
Турчинъ в' забвѣнье ѭ отдалъ,
Гьрцы лѫкав имъ то научили!

Бльгарско нашее духовенство
Гьрцы конечно доло хвьрлили,
С' пъкленно бѣсовско безбожество
Власть сѫ' владичнѫ над' насъ добили!

С' истый начинъ и днесъ слѣдвѫтъ,
Вѣчни сѫ' наши врази враждебни.
Тѣ просвященье наше гонятъ
Злобно плѣтѫтъ лѫкавы льжы черны. (25)

Истая стара вражда владѣе,
Гонятъ ны тій непристанно,
Горко отьчьство наше тлѣе
Съимище сквьрно грьцко духовно!

Грьцы познати Фанаріоти
Отъ цѣлаго изгнаній свѣта
Были сѫ' страшни искаріоти
Тѣх' има братя духовна чета!

Тѣхъ нетій же свободни Грьцы
Стыдно отъ сво' отьчеств' изгнахѫ
Акы злобливы невѣрны Турцы!
Около патріарха е' угназдихѫ.

Турско правителство играѭтъ
По своѭѣ волѣ корыстнѫ злобнѣ
Власть тѣ духовнѫ обдьржавѫтъ,
Роду христянскому язва отровна!

Хитри лѫкави сѫ' клеветницы
Сквьрни усьрдни непьлнители
Пьтскаго похота на вся Турцы,
Гнѫсни въ общѣ сѫ' придатели!

Чловѣшко начьртанье нѣмѫтъ
Вси безобразни угодители
Чьсть домородства си продавѫтъ
В' Турскѫ да бѣдѫтъ служб' издатели.

Страшн' е патріаршіа мрьтвило,
Збирщина от' ядовны зміы
Род' е христянскы горк' озлоблило
Неговѫ ненасытно крьвь піи!

В' Азіѭ, и в' Европѫ владѣе
Бѣдны зовимія православны
С' тьмное тѣхъ невѣжество тлѣе;
Свѣтлы нѣще ли тѣмь дьн' усьмни?

Злато и сребро само събира
В' Блѫдность в' содомство ся занимава
В' мягкы постѣлкы тѣло простира
Блѫдницы фенерскы обдьржава!

Бѣдны въсточный христіянинъ,
Нека за тѣхъ уморенъ копай!
Доста м' є что є' православенъ
Тій щѫтъ 'го увѣ право в'рай!!!

Главна причина нашего робства
Тій безбожницы сѫ' ахъ! были,
В' нашего разореніе царства
Турцы невѣрны тѣ сѫ' водили!

Кая чюствителна душа нѣжна
Разсыпы стары нашы гледѫща,
Наша възпомянанія славна,
Нѣще ся смьрти' уязви плачяща!

Всяко изгубихмы веселіе,
Милѫ свободѫ, правдѫ законнѫ,
Впаднѫхмы подъ Турско насиліе,
Тлѣе немилно насъ рѫкѫ злобна,

Крьвь неповиннѫ нашѫ піѭтъ
Бѣсни немилни звѣри поганцы,
Чьсть тѣ предрагѫ нашѫ сквьрнѭтъ
Люти злобливи мохамеданцы!

Бѣдни мы! ка' имамы радость?
Стенимы отъ горкости ежедневно,
В' черниѫ погрѣжени мы жалость
Плачемы біены непристанно!

Ахъ! кой можи мил' отьчество
Сьрдце нечювствено да покажи
С' тѫпо несвѣстно, с' дивое чювство
Стыдно от' тебе да ся откажи!

Всяко же да не сам' ищи срѣдство
Язвы дьлбокы да т' излѣкува
Тебе от' тяшко д' избави робство!
Свои животъ да принесе в' жьртвѫ?

Злобѫ познавъ мрьснѫ калугерскѫ
Скытамъ си отодавно азъ в' странство
Далѣ от' нашѫ землѫ бльгарскѫ
Ищѫ за отмьщенія срѣдство!

Младость, животъ 'съмъ си прижалѣлъ
Крьвь си юнашки азъ щѫ пролѣѭ!
В' пъприще трудно 'съмъ ся склонилъ
Свободы врази да удолѣѭ!

Нека и другы братъ си прикажи,
Кая причина г' è наклонила
Вѣрна събытія да си скажи
Нужда какова г' è ту довела?

Тихѫ бесѣдѫ почна Младенъ
Жално приказва доло наведенъ:

В' село Єленѫ старый градъ
Близо до града славно Тьрново
Пьрвый живота видѣхъ свѣтъ
В' царство създанъ цар' Ясеново.

Свѣтла царица го създала
Славнаго того царя съпруга
Имянемъ своемъ го назовала,
Мысли высокы помянъ подига!

Сяйни ту сѫ' домове были
Мѫжа великаго цар' Ясеня;
Наши прѣдѣли чясто глѣдали
Римскаго царства побѣдителя!

Сѫдба всемірна с' è рѣшавала
В славный тогда сей прѣдѣлъ
Поддѫнна нам' имперія была
Българскы царь весь мір' è владѣлъ!

Нѣмамы тамо Турцы жители
Българи наши управлявѫтъ,
Горши сѫ' тѣ от' тѣхъ мѫчители,
Тій народъ тяшк' угнѣтявѫтъ!

Имя яничерско тѣ носѣтъ,
Окрьстна села сѫ' раздѣлили,
С' гордость чорбаджій сѫ зовѣтъ
Народъ заробленъ сѫ' освоили!

Тамо мы двойнно робувамы
Турчину же невѣрну и тѣмъ,
Даванье тяшко бѣдни плащамы
Поддани тѣхни 'смы щѣмъ нѣщѣмъ!

Тій прибиржтъ нашы данноцы
Никой да попыта не смѣе,
Страшни злобливи сѫ' изѣдницы
Всякы по волѣ над' насъ владѣе!

Плащамы лихвѫ и врьху лихвѫ
Наша ся главна дльжностъ и' изплаща
Всякы задльженъ горко издѣхва,
Сынъ и унука старъ дьлгъ посрѣща!

Тлѣкѫ работимы къту в' Влашко
Платкѫ нити имъ ся спомянѣва
Кой не иди казнѣтъ го тяшко
Тѣхная злоба Турцы минува!

Никой не смѣе свой трудецъ
Странному в' тържище да продаде
В' наша села не иди купецъ
Нѫжден' è всякы тѣмъ да го даде!

Разлик' от' страны панов' имѫтъ
В' томъ что за страхѫ тѣ Султанова
Да ны продавѫтъ самь не могѫтъ
Бащины робы сынъ гы наслѣдува!

Мирище наше ѐ украсено,
Селянинъ горскы не ѐ лѣнивъ,
Лѣсище красно ѐ разсадено,
В' общѣ народ' ѐ трудолюбивъ.

Ходимы лѣтѣ в' Руменско поле
В' жятвѫ в' коситбѫ и в' гроздоберь
В' Доброжѫ равнѫ до черно море
С' трудове нашы храпимы звѣрь!

Женскый полъ не с' изключява
Млады дѣвицы в' странство ходѭтъ
Тяшкы гы трудъ бѣдн' угнѣтява
Многы безчьстн' от' Турцы страдѫтъ!

От' вышеречнѫ злобнѫ причинѫ
Напусто ся мы бѣдній трудимы,
Наша ѐ обльсть най сиротыня
В' двойно робство тяшко тѫжимы!

Притомъ владѣе и грькоманство
На търновскы же грьцы владикы
Дышащы блѫдность, гнѫсно содомство
Тѣ имъ с' урѫдія и подпоркы! (26)

Страшно прѣдателство ся там' яви
В' тридесять трѣто знайное лѣто
Българско тогда горко с' озлобли
Азъ сьмъ тогдашно сираче клѣто!

Бѣднаго моего отца Турцы
В' Търново сѫ' поганц' обѣсили
С' другы невинны Бльгары старцы!
Свѣтлѫ сѫ' бѫдощность зачьрнили. (27)

Живъ è прѣдатель даже до днесъ,
На гърды носи турскы челенкъ;
Братъ му с' обѣси бутнѫт' отъ бѣсъ
В' злобѫ помогна владика Грькъ!

Турчину прѣдателя прѣдстави
Все прѣуготовянье исказа
Много притворн' отъ себе прибави
Юд' от' христово стадо с' отказа!

Славно мое тогда домородство
В' крайно достигна разорѣніе
Свободѫ пріѣ тяжкое робство
Имя му впадна в' забвѣніе!

Бащино зданье м' è упостѣло!
Бѣгамъ далеко бѣди' отъ жалости,
Горко сьрдце мое с' озлоблило,
Нѣма за мене дьнь радости!

Акы же птица немощна нѣжна,
Ястребъ когда в' гнѣздо ѝ нападни,
Милы родител' ѝ крьвникъ грабва,
Клѣто сираче бѣдна остани,

В' мѣста невнайна заблѫждена
Лѣта по другы далѣ въздухъ
В' мѣсторожденье си устрашена,
Горскы кто чясто глѣда пастухъ,

Скытамъ ся тако бѣдны далеко;
Всякому странсенъ и неповнатъ
В' чюздо поднебіе ми немилко,
От' мил' отьчество ахъ изгнатъ!

Нигдѣ не получихъ аз' утѣхѫ!
Възпомянаніе родителско
Сладк' отмьщеніе ми то вдѫха
За истрѣбленіе мѫчителско!

Тяшко ми è дотягнало странство!
Ищѫ причинѫ вѣчныя смьрти.
Турско сверѣно ми è подданство,
Люты прикарахъ живота чясти!

Смьрт' è конечно изцѣленіе,
Вѣчны спокой бѣдности лѣкъ,
Свобод' отъ съвѣстно грызаніе,
Природенъ всякому è то дьлгъ!

Мыслях' одавно в' горѫ да идѫ,
Время пріятно ми ся показа
Старѫ Планинѫ сега да видѫ
Моя причина в' кратко е' изказа.

Сказваше послѣ храбры Радой
Живости пьленъ млады герой

Бѣла ми е рожденія мѣсто
Краено положена на два хълма
Янтра г' облива около еластно
Тихо токѫща в' равница цвѣтна!

Стары остатки тамъ ся виждѫтъ
Древности разсып' едва познаты!
Българскѫ славѫ тѫжно сочѫтъ
В' вѣчно забвенье горко покриты!

Въ Турско нападанье на градъ сей
Народъ условіемъ ся прѣдалъ
Стиснѫтъ отъ силнѣ плень на злодѣи
Правды отъ Турцы времен' некалъ.

Мѫжескы полъ на главѫ драмъ еребра
Плащали стари за все даждіе
Пьрвая турска поддан' урѣдба
Свободно было всѣм' урѫжіе.

Имали сѫ' и договоръ с' Турцы
В' Бойлища да съвоювѫтъ
С' томъ сѫ' успѣли толко поганцы
Села и днесъ то имя носѭтъ. ([28])

Бѣла н' отколѣ è показала
Єдного славнаго пълководца,
Сяйна побѣда го увѣнчала
В' биткѫ маджарскѫ побѣдонохца!

Турцы Михаль-бегъ го сѫ' назвали
Бльгарскы полков' управлявалъ,
Тій раздѣли' отъ турскы сѫ' были
Знамень особенъ тѣх' è водилъ.

Бѣлѫ в' наградѫ му Султанъ далъ
Главно правленье надъ войницы
Княжество свое там' учрѣдилъ.
Тако примамвали тѣхъ поганцы!

Нъ злоба турска не è търпѣла
Бльгаринъ в' славѫ да ся възвиши
Льстно с' отровѫ смьрть му è дала
Пазила свобода да не внуши

Чювства и мысли независности!
Мало по мало пьрв' условія
Впадала в' люты злобны горести
Слѣдвала тяшка угнетенія!

Храбри войнишкій главатари
Турком' избіени сѫ' тѣ были
Страшни внесѣнни сѫ' раздори
Многи же вѣрѫ турскѫ пріѣли. (29)

Данокъ постѫнно с' умножавали,
Всяко ж' условно дадено право
В' звѣрско мѫчителство притворяли,
Чювство народное с' изгубвало!

Всѣкы е былъ в' опасность личнѫ,
В' странство спасеніе сѫ' искали,
Бѣгали бѣдни отъ земѣ плоднѫ,
В' чюзды пустыны ся сѫ' вселили!

Гдѣ сѫ' изгубили народность
Милѫ же вѣрѫ нашѫ прадѣднѫ
Тѫжѫтъ в' христянск' иго с' покорность
Нѣмѫтъ в' освобожденія надѣждѫ! (30)

Послѣ же смьрти Михаль-Беговы
Сынове му ся сѫ' потурчили,
Были сѫ' тѣ невѣрцы злобливи,
Селѣны нашы люто мѫчили!

Тѣхна и днесь порода живѣе
С' стара спахійска условія
В' тьрновска села бѣсно владѣе
Нами сѫ' камень притькненія.

Горши сѫ' отъ татарскы ханове
Кто братъ Драгой выше изказа
Люти грабители сѫ' звѣрюво
Злобѫ немог' обширно доказа!

Плодна мѣста все упостошихѫ.
Прѣждѣ цвѣтѫща села българска
Отъ гнусны цыганы с' освойхѫ.
Силна е зла рѫка злодѣйска!

Бѣла притворили в' худо село,
Българи лични сѫ' разбѣгали
Далѣ отъ сво' отьчество мило
В' разна мѣста сѫ приселили!

Мой покойный родитель
Вардѣше мил' огнище бащино,
Старимъ же вѣренъ ревнитель
В' гостопріѣмство нами природно,

Сладъкъ животъ си проминуваше
Всѣкому домъ му бѣ отворенъ
Госты любовно си дочѣкваше
Всѣкы бѣ странникъ задоволенъ.

Самѫ насладѫ онъ с' имаше
Кажды дьнь госты да изпроважда
Богу ся за то само молѣше
Чясто да му гы онъ проважда!

Нѣмаше много той богатство
Здрав' отъ орачество ся дьржѣхмы
Наше работяше домородство
Млади мы стада овцы пасѣхмы.

Трудове Богъ ни благословѣше
Споръ и всѣкое изобиліе
В' нашанѫ кѫщѫ благодатъ бѣше
Владаше радост' и веселіе.

Нъ естествъмъ злобливій Турцы
Ни благодѣтель нашѫ търпѣхѫ!
Отъ суевѣрія пустовѣрцы
С' даванье ежедневно ны глобѣхѫ.

Грабѣхѫ нашее иманье
Нивы, ливады все усвойхѫ
Искахѫ наше разоранье
Овцы, говяда си сподѣлихѫ.

Всѣко прикѫсахѫ нами срѣдство!
Прѣждѣ цвѣтѫщый нашъ домъ
Впадна в' ускѫдность в' крайно бѣдство
Къ' отъ небесенъ погина згръмъ!

Два мила брата ми тѣ заклахѫ
Плачяше горко старая мати!
Зданія наша вся изгорихѫ
В' село съсѣдно бѣгахм' изгнати!

Отьць отъ старост' изнемощѣлъ
Чѣкаше жизни слѣдный чясъ.
Нъ добродѣтель не бѣ 'згубилъ
Богу благодарѣше прѣдъ насъ!

Сѫдица ножицы в' рѫкѫ бѣ зѣла
Жизни д' отрѣжи тьнкаѭ нитѫ
Нейна сестра кто бѣ изпрѣла
Неговѫ волѭ без' да попыта!

Наскоро си кончинѫ усѣти,
Мене при себѣ близо призова
Свитакъ отъ записки стар' извади
С' клѣтвѫ отеческѫ ми заряча:

„Чювай сынко! чядо любезно!
Тукъ 'сьмъ записалъ стара збытія
Тайно тѣхъ дя пазишъ прилѣжно
С' время видѣщѣш' удобранія!

„То тебѣ дащѣ добьръ поводъ
Бѣдном' отьчеству да служишъ,
Нѣще остани тако нашъ родъ,
Свѣтлы ты дьнь ще да видишъ!“

Сія ми в' чясъ послѣден' издума
Богу ся тих' отъ сьрдца помоли
Кратко наслоненъ скоро издѫхна
Вѣчности духъ творцу ся придаде.

Мати же моя скоро починa
Люто наранена отъ жалости,
Все домородство наше погина
В' мене остана язва горести!

Свѣтло мнѣ прѣждѣ мѣсторожденье
Мрачно съвсѣм' умразно постана
В' чювство усѣтихъ авъ заблѫжденье
Странство прѣд' очи мило мнѣ падна.

Нъ в' неопытнѫ нѣжнѫ младость
Лишен' отъ всяко нуждное срѣдство
Чѣкаше мене лют' опасность
Грозно горчиво всегдашно бѣдство!

Силяше нужда слѣдвати сѫдбѫ!
Спустихъ ся в' тьмнѫ нейнѫ волѭ!
То è отчяйности урѣдба
Нѣмахъ кого за помощь да молѭ!

В' Търново прямо в' град' отидохъ
В' просторъ ся запрѣхъ на тържище
Никого бѣденъ не познавахъ
Странно за мене бѣ позорище!

Народъ навалица ся стичяше
От' окрьстная села подгорска
всѣкы за продань тамо носѣше
Се пройзводы и мѣстнѫ стокѫ.

Гльчки и разпры ся разносѣхѫ
Турцы мытари страшно урѫжни
Силоѭ тяшкѫ глобѫ зѣмахѫ.
Плащахѫ бѣдни нижно покорни!

Надвечарь зборъ ся вѣкы разидѣ
Гнойще смѫтно в' просторъ сам' остана,
Весело всѣкы в' домъ си отидѣ
Тихая нощь тьмна настана.

Трудъм' уморенъ аз' 'сьмъ заспалъ
В' ѭгьль единъ на чернѫ землѭ,
Дѣте невинно срѣдь пѫт' осталъ
Без' покривало и без' постелѭ!

Страшенъ и грозенъ сьнь глѣдахъ
В' море широко смѫтно тълазъмъ
Силно с' от' бурны вълн' относѣхъ
Стрѣснѫтъ ся азъ пробудихъ выкъмъ!

Тяшка рѫка на мене нападна!
Турчин' умразенъ силно м' удари
Остро мя звѣрски той погдѣдна
В' тьмнѫ тьмницѫ бичъмъ м' управи!

В' тясно премрачно сводное зданье
Стая дьлбока ся простираше
Стълпъмъ подпрѣнно бѣше подземье
Сълниченъ зракъ тамъ не проникваше!

Множество люди лѣгнжли бѣхж
Купъмъ нетрупан' единъ врьхь другы
Горко изнемощѣли мрьтвѣхж,
Други же тжжно стѣнѣх' от' мжкы!

Кто имъ налагахж с' немилость
Люти мжчители зли поганцы
Искахж виненіе отъ невинность
Безчеловѣчни звѣрюве Турцы!

Нѣкому с' клѣщы зжбы вадѣхж!
Что не бѣ сторилъ бѣдны казваше!
Другиму боринж забивахж
В' нохты му огнемъ мѣсо горѣше.

С' тяшкы же каменіе на гърды
Нѣцимъ чьрва из' уста вадѣхж
С' нажежено желязо на главы
Мжчяще тѣхъ немилно пытахж.

Тысящы мжкы сими подобны
Творжтъ ся в' всякж турскж тьмницж
Българи бѣдни страджтъ невинни
Бѣсна гы тлѣе злобна дѣсница!

Насрѣдь стояше дебела клада,
Многи в' неѣ заклящени бѣхѫ,
В' пози затекли мѣсо ммъ пада
Страшно отъ болѣсть бѣдни пищѣхѫ! (31)

Други в' веригы тяшкы вковани
В' двойкѫ влачахѫ ся тѣ трудно
Нѣцї' от' шіѣѫ с' гривны желязны!
Вьрзани высѣхѫ отъ сводъ провѣсно!

Врата затворены се стояхѫ,
Влага отровна в' очи удряше,
Гнусна животна рой пълзяхѫ
Смрьдь нестьрпелива тамъ пладаше!

Животодавенъ нужденъ въздухъ
Ядно ся бѣше все умьрсилъ!
Губѣше веѣкы животенъ духъ
Силы тѣлесны бѣ укончилъ!

Мьртва тѣла по трыднѣ стояхѫ
Ещ' отъ желязо неразковани
Мьртви и живи ведно лѣжахѫ
В' тяшкы веригы бѣдни вковани!

Страшенъ палничникъ грозн' убіецъ
Цыганинъ черенъ в' трыдн' идѣше
Тьмничаръ бѣше кръвопіецъ
Мьртвы отъ тамо он' износяше!

Рядко граждани хлѣбъ доносѣхѫ
    Отъ милостынѭ вси затворени
Бѣдни прихранѫ скѫдиѫ чѣкахѫ
    Тлѣѭхѫ гладни ненахранени!

Сѫжба, изпытванье тамъ нѣмаше!
    Многи невини бѣхѫ хвьрлени
Нико' усѫдбѫ непознаваше
    Тѫжахѫ горко вси отчаяни!

Турчин' убіецъ незапирахѫ!
    Само христяско бѣше казнило,
Него поганц' еще награждахѫ,
    Тако владѣе турско бѣснило!

Мѣсицы цѣлы шесть тамъ стояхъ!
    Тѣло ми бѣше изнемощѣло,
Чѣкахъ си смьрть душѫ берѣхъ
    Живота чювство бѣ с' изгубило!

Свадба султанска бѣше станала,
    Бльгарска милостива дѣсница
Время пріятно бѣ сполучила
    Бѣдны д' избави нас' отъ тьмницѫ.

Толко е было тѣмъ допустено
    Само невръстни да имъ ся дадѫтъ,
Тяшко и скѫпо златъмъ купено
    Други же бѣдни тамо да умрѫтъ! (32)

Ключюве тяшки дрьнахѫ тѫтно
Вратенъ е' облонъ силом' отвори
Кьрвавъ показа ся наличъ страшно
С' сынкавъ продранъ глас' он' изговори: (33)

Млади невръстни вси да изидѫтъ
Свободни вѣк' изъ тьмнѫ тьмницѫ
Бога за Турскы царь да молѣтъ
Силнѫ да м' укрѣплява дѣсницѫ!

Чѣкаше вънъ бѣлобрадъ старецъ
Българинъ е' калпакъ черенъ на главѫ
В' рѫкѫ дьржѣше честенъ палецъ
Тѫжно въздѫхна отъ турск' управѫ.

Мьлчишкъмъ кимна и ны повѣди
В' улицы тясны тьми' убиталища,
В' църквѫ еднѫ ны той отвѣди
Тамо христянска еѫ' сѣдалища.

Рядъмъ раздаде свѣщы вохчаны
Прѣдь свят' образи да запалимы
Струваше онъ прѣдь двѣры поклоны
Бога, прикани ны да молимы;

Бѣдны христян' отъ Турцы д' избави
Бльгарскы родъ отъ тяшкы мѫкы;
С' речи умилны притомъ прибави:
„Чювайте чяда! мали велики!

„Турцы сѫ' врагове непримирни
Губители сѫ' мохамеданцы
Звѣри на кръвь сѫ' настьрпени
Вѣрѫ неймѫтъ диви поганцы!

„Тій сѫ' вѣкы зло намыслили
Нашѫ породѫ д' изкоренѣѫтъ
Многы народы такъ сѫ' силили
Гнѣснѫ си вѣрѫ да разширѫтъ!

„Нѣмамы другѫ спаснѫ надѣждѫ
Само на Бога милостиваго
Той всесилно пенчко провижда
Казни неменно горделиваго!

„Сила христянска почна д' успѣва,
Тій сѫ' нами единородни
Наше страданье до тѣхъ доспѣва,
Мѫкы сѫ' наши тѣми извѣстны.

„Трѣба за насъ скоро да смыслѣѫтъ!
Турекѫ неправдѫ и насиліе
В' Мекѫ далѣчь мечъмъ д' изгонѣѫтъ
Дощѣ и нами то веселіе!

„Вы есте млади щѣте дочѣка
Свободно время дьнь радостливъ
Нѣще владѣе злоба до вѣка
Турчинъ ще падне нечьстивъ!“

Сія изрѣче чьстенъ старецъ
Ржчникъ из' назвж своѭ извадѣ
С' радостливъ поглѣдъ родолюбецъ
Всѣкому сребренникъ єдинъ дадѣ.

Послѣ с' отъ насъ той отлжче
Весело задоволен' отидѣ
Нами же ту да чѣкамы рече
Доклѣ назьдѣ онъ накъ додѣ.

В' дворы цьрковны околъ сѣднѣхмы
Надвечарь лѣтѣ красенъ дьнь бѣше,
Бога от' сьрдца благодарѣхмы
Гробове новы цвѣтье красѣше.

Временно живим' утѣшеніе
Мьртвимъ послѣдня мірска красота,
Жалости сродним' улегченіе
Тамо изчезва веяка суета!

Мѣсто самотно умыслително
Прѣдь мало живи! в' хладны камены!
Душж побужда то чювствително,
Мысли внжшава ѝ безчисленны!

Само единъ ся гробъ тамъ виждаше
С' мряморъ богато бѣ украсенъ
Слѣдный надписъ г' отличиваше
Той отъ другы бѣш' отдалѣченъ:

„Люди! на бѣдность не надѣйте ся!
Всякому то ѐ тайно тьмно!
Младости же не надѣйте ся!
Цвѣт' ѝ извѣнува незабавно!

„Жизьнь ѐ акы влага зорница
Коя у ютро пролѣть си пада
Сълничны врацы бѣга росица
В' зрѣниикъ невидима си отхожда!

„Духъ живодавецъ так' изчезва
Тѣло недвижно с' остава тлѣнно,
В' мѣста незнайна той отива,
Никому жилище му н' ѐ явно!

„Самая наша добродѣтель
Помян' остава намъ послѣ смьрти
Жив' ѐ отьчества бранитель
Памятникъ му въздвигѫтъ надъ кости!"

Время вечерны бѣше молитвы
Идѣхѫ старцы в' божый храмъ
Тѫжни ся виждахѫ жиловиты.
Гдѣ влада сила радость нѣсть тамъ!

Между с' отличяше нашъ спаситель
С' поглѣд' умиленъ онъ ны поздрави!
Великодушенъ благодѣтель
В' църквѫ в' молитвѫ ны пак' управи.

Краткы молитвы ся изчетохѫ
Отпусть вечерны вѣкы ся дадѣ,
В' стаѭ църковнѫ вси отидохѫ
Старецъ познатый намъ с' убадѣ:

„Слѣдвайте дѣца! мила любезна!
Щастіе ваше мы рѣшищѣмъ
Люто страданье ваше изчезна
Всѣкому дѣло прѣдѣлищѣмъ.“

Всякы едного в' домъ си отведѣ
Старцы побожній милостиви
Акы любезно чядо поведѣ.
Българи сѫ' богобоязливи!

Мене же вышерѣченъ старецъ
Милко поглѣдна, сладко ж' изрѣче:
„Сынко! азъ ти 'сьмъ вѣкы отьцъ.“
Чядо свое мя той нарѣче!

Бѣше безчяденъ и бес' наслѣдникъ,
Стара живѣѭше му съпруга
Чьстенъ черковный наглѣдникъ
Всякѫ оставилъ бѣ грыжѫ другѫ.

С' радость мя пріѣ стара бабичка
В' нѣдра мя пригърна милостиво,
Акы природна моя майка
Сърдце показа чядолюбиво!

Сладко блаженно възпомянанье!
Любовь родителска е пречьстна!
В' душѫ ми породи иступленье
Милы отьцъ! мати любезна!

Сьлзы поронихъ отъ душѫ нѣжнѫ
Мое прошествіе помыслихъ,
Трьпна ми сърдце, силно въздѫхна,
Всѭ благодѣтель си прѣдставихъ!

Нови родители в' училище
Дадохѫ мене книгѫ д' изуча.
Умно душевное дойлище
Люди отъ безсловесна отлича!

Учитель бѣш' единъ загорецъ
Дѣца дьржахѫ р' рѫкѫ дъхчицы
Дьрвенъ и дълъгь показалецъ
Пишаше имъ на тѣхъ онъ уроцы!

Нѣмаше книгы тогда в' Българско,
Учяхѫ писмо трудно с' мѫчность.
Причина бѣ священство грьчско,
Книжнина бѣ в' голѣм' ускѫдность!

Българскы книгы то изгорило!
Попове наши грьцкы чьтяхѫ
Грьцко тьмнило бѣ повеляло
Българи бѣдн' отъ нуждѫ тьрпѣхѫ!

Чьрти и сег' еще ся виждѫтъ
Бльгари многи и в' сіе время
С' грьцка слова български пишѫтъ
Гнусна остатка в' нашее племя! (34)

Цѣлы годины пять ся учихъ!
Вѣжество мое с' отличяваше!
Бьрзо прочитанье научихъ!
Мрачно затмѣніе тогда владаше.

Додѣ ми наумъ бащина клѣтва,
Запискы неговы азъ настрьѣхъ
'Давно горѣхъ азъ отъ любопытства
Ясно понятно тѣх' прочитахъ.

Ето что намъ è забѣлѣжилъ.
Какъ сѫ' страдали наши дѣдове
В' общѣ и кратко è записалъ,
Отъ злобны азіятскы звѣрюве.

„Въ время царъ Селима трѣтаго
Турское царство впаднѣло бѣше,
В' волѣ сверѣпства янничерскаго
Мало голѣмо отъ тѣхъ пищѣше!

Плень отъ злодѣйцы кръвопійцы
Всякаѣ власть силом' освойли,
Прьснѣти в' цариградскы улицы
Всякѣ неказно злобѣ творили!

Кръвь неповинна текла християнска
Злобно отъ тѣхъ рѣкы проливана!
Вълча глотница, збирщина звѣрска,
Яростно è была в' кръв' упълчена!

Общо безвластіе тамъ владѣло,
Самаго же царя османскаго
Съмнище тѣхно è давило!
Власть трьптѣла царства турскаго.

В' бѣдиѣ Българіѣ же владѣли
Многи тогда мѣчители Турцы
В' общѣ християни люто страдали
Бѣсни сѣ были всички поганцы!

Всякы è град' ималъ губителя,
Кой по волѣ звѣроподобнѣ
Клалъ и бѣсилъ мирнаго жителя!
Дѣла творили безчеловѣчна!!!

Всякы е чякалъ смьрть отчайнно
И разоренье притяжанія
Зло нападеніе ежедневно
Облакъ покривалъ сѣтованія!

Глоты и збирщины от' кръвницы
Явно отъ града в' градъ сѫ' ходили,
Клали християни бѣдни клѣтницы
Села, градища нарядъ горили!

Даже от' Азіѭ нападали
Съимища отъ Минафи, Дѣліи,
Наше отьчеств' упостошили
Акы ядовны усойкы зміи!

В' него же время злобно с' явило
Кърджалійско диво съмнище
Згань от' злодѣйеко плянило
Страшно е было то бѣеовище! (35)

Многы годины явно бѣсняло
По всѭ Българіѭ земѭ бѣднѭ!
Плачь и рыданіе до неб' ихтяло
Радости слънце тогда зяеѣдна!

Текла невинна кръвь отъ всякъдѣ!
Млады дѣвицы в' робетво влачены!
Мило спасеніе отъ никъдѣ!
Бѣдни под' Турекы мечь подложени!

Градове и цвѣтѫща селища
Турцы от' асійскы пустыны
В' черны притворихѫ гробища!
Сквьрно имъ разорахѫ святыны!

Разсыпы пусты с' еще виждѫтъ,
Лобуда дивъ бурянъ г' обрасалъ,
Кьрвавы сѣнкы жално тѫжѫтъ,
Нощный вранъ ся тамъ заселилъ.

Грозная сова с' жалостенъ гласъ
Пѫтникомъ плачевно извѣстява
Лютѫ тогдашнѫ турскѫ напасть
Всякому сьрдце горк' уязвява!

Наскоро ратъ с' Русінѫ почнѫли
Турцы по него нещясно время
Българи войскы тѣхни хранили
Друго но тяшко паднѫло бремя!

Турком' е было пакы простено
Всяко бѣсовско злотвореніе
Българскѫ пили кръвь ненасытно
Слѣдвало горше разореніе!

Стыдно ж' отъ Русінѫ побѣдени
Села горили, грады робили,
Звѣри сѫ' врьщали разярени
Гнѣвъ си сѫ' от' Българы вадили!

В' оное время многи Българи
Тысяща бѣдная домородства,
В' Сѣверъ сѫ' в' пустыны прѣселили
Бѣгали иго Турскаго робства!

Ѻ! бѣдно страждѫща Българія
Кой пристойнно да т' уплачи!
Гдѣ è на свѣтъ другы Еремія
Твоя страданія да назначи!

Милѫ надѣжд' от' нигдѣ нѣмашъ!
Чяда любезна нѣси родила!
Немощна в' тьмнѫ мрачность тѫжишъ!
Мѫжа спасителя нѣси добыла!

Свѣтло ти небо ся потьмняло!
Слава твоя одавн' изчезна!
Слънце свободы вѣк' изгасняло,
Силна тя рѫка тяшко налѣгна!

Вѣкы толикы отъ какъ страдашъ
Помощь отъ нигдѣ нѣси пріѣла
Турско иго отъ какъ ты тяглишъ
Нѣси пріятеля ты видѣла!

Всякы минува по твоѭ землѭ
С' кость насытенъ гордо с' отива,
Огьнь с' уржіе си запаля
Кьрвавы сьлзы народъ пролива!

Чьрты разорны в' дирѣ оставя,
Звѣрска ся ярость подига турска
Горше тя Турчинъ угнѣтява,
Вѣра бѣснѣе тогда поганска!

Никого другиго сьрдце не боли
Нашанѣ бѣдность нѣще да знае!
Всякы се глѣда насъ да уголи
Своѣ си само ползѣ желае!

Гола è ближнаго любовь речь!
То è измама за просты люди,
Острый днесь владѣе мечь
Силній сматрѣтъ насъ за луды!

Нѣсть в' силны человѣколюбіе
То è притворно слово насѣщно!
Вѣрши всякъ за корестолюбіе;
Все що è нему в' ползѣ угодно!

Тій не сматрѣтъ насъ за словесна
Божа изрядна съзиданія
В' вѣчность упрѣдѣленѣ небеснѣ
Казвѣтъ да ся сія мѣчтанія!

Сродность сътворенія нашего
Никаквѣ внѣтрешнѣ дльжность
В' сьрдце не побуждава силнаго
Намь да помогни с' братскѣ милость!

Всякый гледа кукѫ да качи
В' нашаѭ землѫ да ся ползува,
С' малкѫ цѣнѫ производы да влачи,
Послѣ стократно намъ да продава!

Наше невѣжеств' им' è радостно
Ищѫтъ тѣ в' вѣчнѫ мрачнѫ тьмнотѫ
Мы да живѣймы непрѣстанно
Ползѫ да имѫтъ отъ нашѫ слѣпотѫ!

Акы безлобны н' овцы доѭтъ
Чясто подстригвѫтъ насъ и до кожѫ,
С' время и неѭ ще д' одержѫтъ
Ако допусти промысьль Божѫ!

Вѣкове златни си пройдохѫ
Правда народна гдѣ ся дѣлѣши,
Другы годины вѣкы додохѫ
Правда по силнаго законъ вѣрши!

Всякы що може себѣ да сторн,
Нека от' другиго да не чѣка,
Свой животъ ще да притвори
Нѣще сполучи нищо до вѣка!"

Сія написалъ бѣ покойны
В' горесть почивъ мой родитель
Речи основны и всейстинны!
Нашему роду бѣ любитель.

Часто чьтяхъ прѣгорко тѫжахъ!
Сьрдце мое си силно тупаше,
Ярко душевно раненъ плачяхъ
Тягостенъ ми животъ ся виждаше!

В' нѣжнаѭ младость придобихъ страсть,
Всякогы искахъ сходное срѣдство
Противо злобиѭ турскаѭ власть
Свободѫ отъ претяшкое робство!!

Нови родители мнѣ любезни,
Скоро починѫхѫ отъ старость
Сѫдица ночна пакъ да мя казни
Хвьрли мя черна! в' другѫ горесть!

Сына наслѣдника тѣ нѣмахѫ
Малое тѣхно притяжаніе
Турскы вакуфи до шушъ грабнахѫ
Сродны лишних' от' достояніе (36)

Мьрзость душевна противо Турцы
Бѣше ся вѣкы в' мнѣ вкорянила,
Грозны неможахъ глѣда поганцы
Ярость в' мнѣ жарка бѣ ся родила!

Звѣрскѫ дьржана искахъ д' отбѣгна,
В' свободна мѣста да поживѣѭ
Тамо гдѣ правда има законна
Доста от' младости да линѣѭ!

Странство далѣчно си наумихъ
Слушахъ за свободнія народы
В' западнаѣ Европ' отидохъ
Ревность ученія ся в' мнѣ роди.

Мое желаніе изпьлнихъ
С' тъчно рѣшенье и постоянство
Всяко прѣпятствіе прискочихъ
На все успѣва душевн' юнашество!

Сяйнно науки тамъ цвѣтяхѫ,
Множество заведенія учебна
Весели люди всегда тамь бѣхѫ.
Лична свобода, тишина мирна!

Пастири дневницы прочитахѫ
Нѣмаше злоба турска враждебна,
Равно ся прѣдъ законъ почитахѫ
Дружества, общества прелюбезна!

Дивно бѣ вся земя украсена,
Пьрвы дьржѣше чин' орачество,
Лѣсища в' ползѫ вся нарядена,
Всяко цвѣтѣше тамъ художество!

Природ' искуству ся покорила,
С' трудове неуморно гладима
Плоды стократны там' è дарила,
Хотя да ся движи невидима! (37)

Благополучно тамъ живѣѭтъ
Подъ равноправность сѫще жители,
На всяк' искуство тѣ успѣвѫтъ
В' общѣ сѫ' просвѣты любители!

В' мысли высокы азъ принесенъ
Тѣхно глѣдахъ благополучіе,
Тѫжах' отъ сьрдца горк' ужаленъ
Мыслѭхъ си наше угнѣтеніе!

Ахъ! нашая земя плодовита,
Лѣсища питома, равно поле,
До когда в' невѣжество покрита!
До когда плачь и горкое оле!

До когда тяшкое мѫчителство,
Чести насилие отъ злодѣйцы!
До когда варвареко губителство,
Крьвополитіе отъ поганцы!

Свобода страннимъ вмѣсто утѣхѫ
Горше тія мя разяряваше!
Надѣжда нѣст' отъ чюздаг' успѣха!
Сьрдце ми выше угорчяваше.

В' грознѫ отчяйнность достигнахъ
От' всяк' ускѫденъ милѫ удыхнѫ
Сладкый си животъ прѣзирахъ
Жалость владѣѭше мя всегдашна!

В' поле широко чясто ходѣхъ
Весели гдѣ жятвари жьнѫтъ,
Сьлзы горчивы бѣденъ роняхъ.
Млади търговцы си пѫтувѫтъ!

Всякы в' познана мѣста отива,
В' мѣста незнана азъ замрьквамъ,
Свободно неселъ в' домъ си почива,
Азъ же ужаеъмъ веегд' усьмвамъ!

Время прошедше мысли побужда,
Добра надѣжда за менѣ нѣстъ!
Видно мечтаніе ми ея вижда
Мрачный сѣнь! видѣніе лѣеть!

Милѫ родинѫ когда си смысля,
Домъ же отьчьекы упустѣлъ,
Тѫжѫ п' утѣшно и себе жалѫ,
Никой да го двигни не смыслилъ!

Чювство народно è изчезнѫло,
Общо невѣжества затмѣніе
Наше отьчьство затьмнило
Смьртно владѣе недвиженіе.!

Рабекы покоренъ духъ 'давно вѣе,
Снѣтлѫ народность е' отровнѫ влагѫ
Люто немилно ядный тлѣе,
Гони далѣко свободѫ драгѫ!

Чясто си азъ въображавахъ
Жално народно състояніе
Бѣднихъ мойхъ единородних;
Варварско турско угнѣтеніе!

В' мило отьчьство да ся вѣрнѫ
Мысляхъ си азъ всегда непрѣстанно
В' българско мѣсто сладко д' издѫхнѫ
Время яви ся згодно пріятно.

В' чютнѫ сінѫ размирнѫ годинѫ
Торковы трѫбы си зайхтяхѫ
Цѣла Европа в' бой ся подигна
Тысящи пълкове с' упълчихѫ.

Битка прѣстрашна ще да настани
Даже до сега не è чюема,
Черная земя в' крьвь ще потѫпи
За бѫдность движи ся невидимѫ!

Многи народи чякѫтъ свободѫ,
Радостно вхождѫтъ в' чюзда пъприща
Сладкѫ си ужидавѫтъ побѣдѫ
Храбрость показащѫтъ в' бойлища!

Само Българія земя бѣдна,
Никаквѫ нѣма добрѫ надѣждѫ,
Обиколена с' силѫ враждебнѫ
В' чернѫ облѣчена тѫж' одѣждѫ!

Жално позорище граблѫнія!
Ново ѭ чяка страшно примѣжди,
Тяшка сверѣнства угнѣтенія
Всякы отъ неѭ подига вѣжды!

Клята устала бѣдна вдовица,
Всяком' изложена на ловидбѫ,
Гордо прѣзрян' отъ своѭ сестрицѫ
Тлѣе под' силѫ чюздѫ невѣрнѫ!

Вѣрна ѝ чяда далѣ изгнана,
Скытѫтъ ся в' странство без' отьчьство!
В' нѣдра ѝ дѣла неубуздана
Творѭтъ с' отъ грьцкое духовенство!

Народъ достигнѫлъ в' скотско тьрпеніе!
Тяшко насиліе, невѣжество
Докарали г' у недвиженіе
Люто н' усѣща онъ губителство!

Старѫ си живость он' изгубилъ,
Славно прошествіе си не знае,
Свободна чювства си затѫнилъ
Робскы го духъ вѣкы владѣе!

Плаши го всяко размирье страшно!
Миръ и тишина имали пыта!
Тяшко иго си носи несвѣстно
Бѫдность м' остава в' ямѫ съкрита!

В' Цариградъ додохъ непознатъ,
Нашему роду за да помогна
Сѫдбѣ прѣдложихъ немощенъ вратъ
Велко мя братъ по случаѭ сряшна;

Славно ми прѣдиріятіе каза
Сходно за настоящое время
Менѣ ся то прилично показа
Натяжаемо д' улегчѫ бремя.

Слѣдньѭ бесѣдѫ почна войвода
Жарко разпаленъ онъ говоряше;
Вѣрна дружина храбра порода
Мѫжеско слово, милко слушаше.

„Ой вы храбріи соколове!
Вы 'сте дарени с' сыли юначьство,
Достойни за вожды на полкове,
Вѣчно да славите все потомство!

„Вашая дѣла славна витяшка
Помянь в' народы уставищѫтъ!
Славѫ приличнѫ, чьсть же юнашкѫ
Българи храбрость вамъ пѣѭщѫтъ.

„Друга обаче цѣль благородна,
Вѣчная слава 'имя безсмьртно
Мѫж' убожава великодушна
Освобожденье общонародно!

„Крьвь вы è движил' отмьщенія,
Свободѫ личнѫ вы 'сте некали
Бѣгали 'сте турск' угнятенія
Время же драгоцѣнно губили!

„В' разна пріятна обстоятелетва
Сходно è было благовреміе,
Хомотъ да съкрушимъ губителства
Нашему роду в' заслуженіе.! (38)

„Коя по сладка смьрть може быти,
Развѣ за свобод' общенароднѫ
В' пъприщ' юнашко славно умрѣти?
Кая наслада по благородна?

„Свободѫ бранящъ с' пламенъ мечь,
Крѣпк' иступленъ с' блаженнѫ родость,
Душѫ прѣдати с' възтъргнѫ речь,
То è небесна божа сладость!

„Всякая душа нѣма то чювство
Сіе д' усѣти наслажденіе!
То è юнашко самь благородство,
Храбро умрѣти в' нападеніе!

„Мьршава душа то непознава
Бой ся смьрти тишинѫ ищи!
В' дѣла безчьстна та ся прѣдава
В' тлѣны свѣтовны ся дьржи вѣщи!

„В' смрьднѫ постелѫ смьрть тія чяка,
Ищи д' отбѣгни та безчюственно
Сѫдбѫ наложенѫ всѣм' отъ вѣка!
Нами природно дѣл' естественно.

„Мѫжеско само храброе сьрдце
В' пъприще вхожда с' устрямленіе
С' радостно свѣтло весело лице
Свободѫ ищи с' иступленіе!

„Момцы сѫ' имя убесмьртили!
Чест' имъ божественнѫ отдавѫтъ,
Вѣчнѫ ся славѫ тако добыли!
Люди за храброст' имъ гы славѣтъ!

„Всяко потомство спомян' имъ движи,
Великолѣпи' изображенія
С' примѣры тѣхны народъ ся снажи
В' новы успѣхы с' устрямленія!

„Бѫдимъ подобни с' наши праотцы!
Тѣхнѫ народи славѫ сказвѫтъ,
Тій сѫ' были храбри юнацы
Тѣхная дѣла страни' уписвѫтъ! (39)

„Время е вѣкы в' пѫть да трьгнимы
Мило отьчество зове насъ!
В' Карловскѫ Горѫ да достигнимы (40)
Жалостенъ слушамъ по всегдѣ гласъ!

„Прочай же устали дружина
Другъдѣ збытія щѫтъ приказа,
Полнощіе понеже прѣмина
Милая ся Зорница показа.

„Вы есте млади момцы юнацы
Славенъ ся вами пѫт' отвори
Стѣгайте уничны ремацы!
С' родость ходѣте акы па зборы!

„Знамень высоко си въздвигнете,
Пушкы изпытайте навѣрно,
Трезвены вси урядно вървете,
За вѣрѫ да умрѣмъ достолѣпно!

„Дивно ны чяка шумно лѣсище,
Тамо сѫ' бистры хладни студенцы
Българско старое бойлище
Тамь да ся вѣѭтъ наши прѣпорцы!

„Стара на върхъ ся вижда крѣпость
Праотцы наши гдѣ сѫ' вьрдили
Славни юнацы с' чютнѫ храбрость
Гърцы когда имъ поддани были!

„Тія борави все Задгоріе
Природны има гриды высокы
До черно-морско крайбрѣжіе
Вьрвища горска, стары пѫтекы!

„Кратко равнище ѣѫ раздѣлява
С' Старѫ Планинѫ, наша надѣжда!
Коя слѣдь мало ще да развѣва
Свѣтлы прѣпорцы, златнѫ одѣждѫ!

„В' старое время тія ѐ была
Бранище силно и непристѫпно
Бльгарска слава когда срѣтяла,
Племя славянско, славно колѣно!

„В' древност' имала ѐ пять входове
Пьрва сѫ' имяна съхранили
Природни ѣѫ обѣмѫтъ зидове
Българи міру страшни сѫ' были!

„Зданія по вьрши сѫ' виждѫтъ
Лютое время не ѩ истрило
Нашаѣѫ старѫ славѫ сочѫтъ
В' пъприще ны зовѫтъ премило.

„Прокопъ ювановъ пьрво начяло
Той забира отъ Черно море
В' едно прѣславско отводи село
Момина-крѣпость ѐ тамь по горѣ.

„Врата желѣзна вторы ѐ входъ
В' старый градъ Котелъ отвожда
Гдѣ ся извышява каменъ зидъ
Бьрдо высоко ся тамъ вижда.

„Крѣпость на върха днесъ сѫществува
Храбры юнацы сѫ' ѣѫ върдили!
Отъ котлены ся то помянува
Прѣдстражія прѣславска сѫ' были.

„Главная стража там' è была
Окрьстны планины то показвѫтъ
Зданіе Вида мома зградила
Славна и пѣсень и днесь пѣѣтъ. (41)

„Българка храбрая Амазонка
Полкове грьческы тамъ разбила,
Славна карановая потомка
Княжеска дьщи свѣтлая была!

„Трѣты è входъ близо до Сливень
Него Асѣновъ проконъ сказвѫтъ
Гдѣ è Асѣница былъ градъ славенъ
Разсыпи му ся еще виждѫтъ!

„Турцы поганцы го разорали
Огнѣмъ го съжегали конечно
Жителы вся немилно с' избили
Нѣжна дѣчица безчеловѣчно!

„Тамъ были другы желѣзны врата
В' пѫть кой води у градъ Търново
Близо до село Старая-рѣка
Было è зданье цар' Асѣново.

„Днешны м' остаткы съвсѣмъ развалны
Сочѫтъ да ѐ иношкы домъ былъ
Прѣждѣ Българія да пропадни
Турскы мечь кто ѐ упустошилъ.

„Четверты вход' ѐ при село Шипка
Дѣ цар' Ювановы сѫ' могилы
В' равнѫ еднѫ наслопны полѣнкѫ
Тіи сѫ цѣлы самъ съхранили!

„Тамъ н' ѐ ималъ бѣсьнъ поганецъ
Крьвь неповинныѭ да проливѫ,
Тѣхъ ѐ пощядилъ крьвопіецъ
Тайна то мѣсто многа покрива! (42)

„Силно тамъ станѫл' унълченіе
Противъ невѣрнія Агарянцы
Страшно ужасное сраженіе
Многи сѫ' паднѫли славн' юнацы!

„Старимъ обичай тогда было
Царскы шаторъ гдѣ с' ѐ простиралъ,
На все же храбро велможно тѣло
Знамень в' вѣчнѫ помянь сѫ трупалъ.

„Село Троянъ ѐ пятый входъ
Жители му сѫ' храбри юнацы
Мѣсто пріятно за наш' изходъ
Тій сѫ' горски добрій момцы!

„Горекій вси въобщѣ жители
Мѫжествомъ сѫ' природно дарени
Българскѫ крьвь тѣ сѫ' съхранили!
Жарко душы имъ сѫ' разярени.

„В' пъприщ' усьрдно ще да внидѫтъ
В' бойно поле устремнтелно
Мѫжи отьчество ще служѫтъ
Вѣрній праотцѣмъ достойнно!

„Многы събратія ще да сряшнимы
В' гѫстыя нашы крѣпкы планины
Тамо юнацы ще найдимы
В' старо-планинскы горекы твьрдины!

„Доста 'смы бѣдни горко тяглили
Туреко поганское насиліе!
Подданни тѣм' отъ какъ 'смы станѫли
Нѣмамы никакво веселіе!

„Ето размирна додѣ година
Безчьстіе убійства всегда
В' нашѫ ся умножавѫтъ роднинѫ
Скотско търпеніе до когда?

„По добрѣ смьрть с' юнашкѫ борбѫ
Нѣжели животъ се безчьстьнъ!
По добрѣ свобода минут' еднѫ
Нѣжели цѣлъ вѣкъ жизни рабственъ!

„Що è животъ нашъ въ сіе робство?
Нѣсть ли всегдашна тяшка тягота?
В' люто поганско всегдашно бѣдство
Каѣ имамы милѣ добротѣ?

„До когда братя мы да търпимы
Лют' угнѣтеніе да ны тлѣе?
До когда бѣдни мы да стоймы
Насъ хладнокрьвіе да владѣе?

„Българская крьвь да ся пролива!
Братя в' оковы да исдѣхвѣтъ!
Българка сьлзы да си пролива!
Дѣца невинна да страдаѣтъ!

„Славно славянско имя носимы!
Праотцы наши юнацы были
Много сѣ' в' старость тѣ прославимы,
Имя сіе сѣ' мечомъ добыли!

„Храбрый Аксександръ македонскы
Тѣхъ спощницы он' è ималъ
С' тѣхнія успѣхы же войнишки
Грьціѣ, Азіѣ завладалъ! (43)

„Цари прѣсилни и самодьржцы
Не дави' имѣхмы и мы прѣмногы,
Римляни чютни, гърди же Гърцы
Поддани бѣхѣ нами убоги!

„Славный прѣхрабрый Боянъ
В' врем' императора Іустина
Великый силный Каранъ
В' врем' императора Михайла,

„Были не само побѣдители
Данноцы же зѣмали отъ Грьцы,
Нъ и ученія любители
Славно прославними родолюбцы!

„Българско царство тогда è было
Най силно и най славно в' Европѫ!
Всяко искуство è тамъ цвѣтяло
Ахъ! сегашна ты сѫдбо сверѣна!

„В' время великаго Владиміря
Наше просвѣтно слънце сіяло
На всего же славянскаго міра
Свѣтлыя зары то è грѣяло!

„Тій сѫ' были златни вѣкове!
Наша тогда è слава цвѣтяля!
Имала Българія сынове!
Міру законъ è та раздавала!

„Силный Ясѣнь побѣдитель
Римлянскѫ гордость съкрушивъ силно,
Не уморный просвѣтитель
Книжнинѫ разширилъ è той дивно! (14)"

Сія изрѣче младъ войвода
Свѣтлы си знамень Велку подади
В' пѫть ся управи храбра народа
Всякы възтъргно гласъ си издади:

„Божа дѣсница насъ ще води
Турцы невѣрны да съкрушимы!
Тайнѫ силѫ намъ ще проводи
Храмове святы д' освободимы!"

Небо бѣ ведро, луна свѣтѣше
Сяйна звѣзда ясна зорница
Красьнъ си міру дьнь показваше
Свѣтлости пьлна лѣпа кралица.

Момцы изъ бранище излѣзохѫ
С' вѣрѫ юнашкѫ, слово възтъргно
В' пъприще мило тѣ с' управихѫ
В' Старѫ-планинѫ єднозговорно!

Напрѣдь вървѣше младъ войвода
Храбьръ потомъ хорѧгвоносецъ
Носѣше онъ зеленѫ хорѫгвѫ
Крѣпькъ избранъ знамяноносецъ.

Бьрзо умѣрено постѫпвахѫ
Весели с' сяйнѫ вси надѣждѫ,
Бодри задружно тѣ прохождахѫ
С' старѫ народнѫ личнѫ одѣждѫ.

А войводѫ отличяваше
Златотькана свѣтла одѣжда,
Блѣстно на него тія свѣткаше
Нуждна красота храбраго вожда.

В' шумнѫ ми горѫ без' пѫть идѣхѫ
В' гѫста планинска стара вьрвища
Звѣзды небесны в' бѣлѣгъ имахѫ
Знатна юнашка сѫ' водилища.

Свѣтлое слънце вѣк' усіяло,
Зрѣникъ поднебна разблажаваше,
Диви' естество бѣше просвѣтляло
Радость блаженѫ живимъ даваше!

На планинѫ высокѫ прохладнѫ
Цвѣтна моравка ся зеленѣше,
Горскѫ добринѫ милѫ чаребнѫ
Тамъ природа посѣѭла бѣше.

Цвѣты разновидны благовонны
Тайна рѫка бѣ разсадила,
С' былкы же всѣкому непознаны
Дивно ѭ бѣше та нарядила!

Рядомъ же древеса гѫстолистна
Мѣсто сіе окол' укрѫжвахѫ,
С' вьрхы в' небеса горд' извышена
С' красотѫ своѭ ся припирахѫ!

Тукъ тамъ же студны кладенцы
Тихо отъ корены извирахѫ;
Вода безмьртна, горскы пѫтницы
Піѭще тамо да ѐ мыслахѫ.

Прохлада вѣяше непрѣстанно,
Сладькъ чаребенъ шумъ разносяше,
С' благоѫханье много пріятно
Сластно животнія наслаждаше.

Птичкы же разновидны лѣтяхѫ,
С' гласове сладкы убаятелны
Дивны небесьнъ грай пѣѭхѫ,
С' пѣсны прѣсладкы обчарателны!

О! дивно мѣсто раю подобно
Радостно възгласи войвода:
„Наше пристанище ту ѐ днешно,
Весела свѣтла ѐ вся природа!

„Насрѣдь забійте свѣтлѫ хорѫгвѫ,
Бодраѭ стражѫ околь поставете!
Свободно иска ся та развѣва!
Тихо отъ пѫть си вы починете.

„Хлопка овчарска звони далѣко
Хитро два момка тамо идѣте,
Ако е стад' отъ овцы болѣрско
Тльста два овна вы заколете;

„Пастирю дайте двѣ жьлтицы
Прѣснѫ намъ питѫ нека замѣси,
За два на десять горек' ускоцы
Кисяло млѣко нека подквасн;

„Свободно можемы ту д' обѣдвамы
Прѣ студны быстры горекы потоцы
Отъ дьлгый пѫть да починимы
Навоща да мянимы в'опинцы.

„В' мѣето сіе и' е Турчинъ стѫпилъ
Див' Агарянинъ ту онъ не смѣе
Невѣрникъ не го е усквьрнилъ
В' горекы прѣдѣлъ да бѣеенъ владѣе!

„Малое тукъ число от' юнацы
Дружество добр' избрано еъглаено
С' множеетво бійвѫтъ ся поганцы
Съимища имъ разбивѫтъ силно!

„Вьрвища тяена непроходима,
Каменны твьрды стѣны природны
Крѣпка мѣста еѫ' непобѣдима.
Суетны сѫ' войекы ту рядовны!

„Ту тржба войнишка не може
Полкове цѣлы едностремително
Бързо с' единъ гласъ само да движи!
Ново искуство è ту суетно.

„Свирка не може да разиграва
Множество за купно нападанье!
Топъ отъ далѣчъ люды да затрива,
Трѣба ту друго уполчяванье.

„Тясна обсада тукъ не успѣва!
Божа гора è много широка,
Земѣ не можи да подкопава
С' огнянъ прахъ люды в' въздухъ да мѣтка!

„Нощно едно нападан' юнашко
Полкове цѣлы усуетява.
Горско è мѣсто отъ природѫ крѣпко!
Цѣлъ непріятелскы станъ смѫтява.

„Тукъ трѣбѫтъ гърды силны юнашкы,
Крѣпкая мишца сабіѭ да вър ти,
Горскы гръмовны огнянны пушкы,
Всѣкы отъ близо на смьрть да вьрви!

„Имамы примѣръ многы народы,
Кои противо силны дьржавы
Топли любители за свободы
Храбро ся бранѣѭтъ в'гѫсты дѫбравы!

„Славни прѣхрабрій Черногорцы
Турско иго нѣсѫ' тѣ видѣли!
Дивно прѣхвални всегда юнацы
Отьчество си славно бранили!“

Сія изрѣче храбьръ войвода
В' цвѣтнѫ полѣнкѫ наслоненъ;
Слушахѫ момцы чютнѫ бесѣдѫ
Всѣкы отъ слово задоволенъ.

Момакъ ж' единъ отъ стражѫ додѣ
Прѣмо при войводѫ с' управи
Слѣдныя рѣчи кротко м' убадѣ
Трезвъ войвода скоро с' изправи.

„Тамъ доло далѣ в' едно усой
Женскы ся гласъ из' дьлбины чюва,
Жално рыданье горко охой,
Страшьнъ ся писакъ в' горѫ прибива!

„Мьртво прѣдь женѫ тѣло кърваво,
Дѣте неврьстно младое момче
Блѣдно бездушно лѣжи ранено,
Ржка му в' небо жалостно соче!

„Богу си отмьщенье уставя!
Бѣдна му мати горко ся кѫса
Плачи отчяйнно и приговаря
В' земьѫ ся трьшка скуби си косѫ.

„Турцы поганцы нѣжно посѣкли!
Диры ся виждѫтъ ещ' отъ постѫпкы,
В' срѫщнаѣ планинѫ сѫ' повлѣкли
Намъ сѫ' познаты нейны пѫтекы!“

Вьрвища тры ся тамо дѣлѣхѫ.
На планинѫ пологѫ и стрьвнѫ
Б' крѫгло равнище ся единяхѫ
Тамо ѐ чютна Черна-Полѣна.

Далѣ на пушкомѣть же грьмовны
Храсти дебелы ѭ укрѫжвахѫ,
Многы изѣла момцы безумны!
Бодри ускоцы ѭ отбѣгвѫтъ.

В' вьрвище всѣко трыма проводи
Люты злодѣйцы д' издѣбнѫтъ
Самъ войвода другы поведи
При женѫ отидѣ запретнѫтъ.

Бѣдная жена тѣло пригьрта
Кьрвавы сьлзы горко си рони,
Мати за чядо земѭ разгьрта,
Горѫ зеленѫ отъ плачь и вѣни!

„Ахъ! мылы мой любезны сыне!
Ахъ! сладка моя мами душице
Майци пьрвородны едине!
Твое гдѣ мама видищѣ лице?

„Ахъ! зли изѣдохѫ тя поганцы!
Черная тебе крьвь сынко облива!
Младости не пощядихѫ Турцы!
Майкѫ ти тѫга черна покрива!

„Ахъ! мило чядо мо' изгори мя!
Нѣма за мене вѣкы бѣлъ свѣтъ!
Горко си почьрняхъ уязви мя!
Румѣн' изгубихъ красный цвѣтъ!

„Моя надѣжды звѣзда засѣдна,
Веселъ за мене ахъ нѣма дьнь!
Радость моя внезапу изчезна,
Сърдце покрива черная сѣнь!

„Краен' отвори очи поглѣдай
Твоѭ любезнѫ клятѫ майкѫ!
Сладкы отвор' уста продумай
Мил' утѣши твоѭ родителкѫ!

„Ô' беззаконницы вы поганцы!
Сребро и злато в' откупъ искахте
Ô' лют' изѣдницы зли крьвницы!
Все незабавно отъ насъ добыхте.

„Овцы говѣда все продадохмы
В' откупъ за мило чядо єдничко
Вами количеество донесохмы,
Защо м' убихте дѣте миличко!

„Что мя лишихте отъ мое чядо!
Крьвь му пролѣхте зли! неповиннѫ.
Дѣто убихте нѣжное младо!
Тако рыдаѭща в' земѭ паднѫ.

Рожбо миличка! само єдничка!
Бѣше послѣдня жалная рѣчь
Чювств' и в' отчяйность лютѫ горкѫ
Черна г' отровна залѣла зльчь!

Войвода близо приближи амо
Искаше да принесе утѣхѫ
Жена примряла лѣжѣше тамо!
Веуе ся трудѣше без' успѣхѫ.

Охканье тяшко само слышаше,
Бѣдна в' несвѣстность паднѫла,
Смьртны минуты крьвь и тупаше,
Сила душевна бѣ побѣгнѫла!

Люти ж' убійцы злодѣйцы
В' Черн-полѣнѫ достигли бѣхѫ
Хытницы звѣри крьвопійцы,
Сѣднѫли насрѣдь плячкѫ дѣлѣхѫ!

С' кьрвавы очи грозны умразны
Всѣкы ся бѣше в' сребро втрящилъ!
Че сѫ' в' Полѣнѫ-Черн погани
Всѣкы отъ память бѣ г' изгубилъ!

Глѣдаше кажды выше да грабни
Остро намрьщенъ зѫбы екьрцаше
Лакомо сьрдце срьбромъ д' изпьлни,
Вѣщица мълвѫ между имъ сѣѭше.

Наблизо бѣхѫ ножъ да тѣглѭтъ,
Всѣкы неправеденъ искаше дѣлъ!
Бѣсны между си да с' изгубѭтъ
В' кожѫ имъ бѣше черны врагъ влѣлъ.

Храбри ж' юнацы, бодри ускоцы
В' тяена вьрвница хитро дѣбнѫхѭ
С' пушкы готовы опытни момцы,
В' Черн-полѣнѫ близо идѣхѫ.

В' дѣбнѭ добрѣ ся тѣ нарядихѫ
В' вьрвище веѣко по тры юнацы
Хитрѫ прѣеѣдѫ си заградихѫ
Дадохѫ упрѣдѣленія знацы.

Тряснѫхѫ грьмоносній пушкы
В'купище смѫтно турско поганско
Отъ непознатыя тѣмъ пѫтекы,
Всѣкы отъ плячкѫ дѣлъ добы жарко!

Что зьрно смьртноносено не случи
Храбра мѫжеска силна дѣсница
С' остьръ юнашки ножъ го присѣчи.
Так' е крьвнишка смьрть отъ Сѫдицѫ!

Вѣсть войводѣ скор' донесохѫ
С' нѣколко главы турекы крьвнишкы;
Сребро ж' обрѣтено прѣдадохѫ.
Нанизи разны, красоты селскы.

Много грабили бѣхѫ поганцы
Сребренны сажбы, гривны дебелы
Златны сукан, скѫпы обихцы
От' бѣдны селцы бѣхѫ плянили!

Трудомъ прехрабрый войвода
Жен' отъ напраснѫ въздвигна смьрть,
Охкаше бѣдна, в' сьрдце уязвена
Чювство ѝ чьрна покрила сѣнь!

Очи си бѣше в' дѣте ветьлпила
Сьлзная влага вѣчь не течѣше
Отъ плачь ея бѣше та неушила
Принесена несвѣетно мълчѣше!

Чюдно прѣсилное впечятленіе
Глави злодѣйскы ѝ докарахѫ,
Сладко е праведн' отмьщеніе
Чювства внезапу ѝ еѫ възвьрнѣхѫ!

Яростінѫ тѣх' остро глѣдаше
Горко свое наранено сьрдце
Временно бѣдная наслаждаше,
Пламенно бѣ ѝ румѣно лице!

„Вышный Боже! справедливый!
Никой сѫдбѫ твоѭ не отбѣгва!
Казнишъ виновны ты всесилный!
Нищо отъ тебе не ся укрива!

„Азъ си отивамъ вѣчь задоволна
Чядо любезно тамъ да съдружа,
Нѣщѫ да бѫдѫ ту неутѣшна,
Тамо е казвѫтъ ее правда Божа!“

Сія изрѣче бѣдная жена
Очи прихлупи, падна на землѭ!
Нѣжна ѝ душа скоро излѣзна
Сладка е смьрт' отъ добрѫ волѭ!

Слънце си бѣш' уже подскочило
Свѣтло еи лице в' горы крінѣше,
Время ся с' облацы наѣжило
Знацы дъждовны въздухъ даваше.

Момцы не бѣхѫ ещ' обѣдвали;
В' пьрвѫ моравкѫ си пакъ додохѫ
Пастири заповѣдь извьршили
В' лѣенще едно с' гозбѫ сѣдѣхѫ.

Печен' овна два ея донесохѫ
Сѣднахѫ гладни храбр' ускоцы
В' шумѫ зеленѫ гы разкѫсахѫ,
Нѣмахѫ віно тамо юнацы.

Здравицѫ быстра вод' изньлняше
Скоро юнашкы обѣдь пристана.
Всѣкы на околъ бодро глѣдаше
То è ускошка мѣрка законна:

Веѣкому очи да играѣтъ,
На вся страны добро да глѣда,
В' дѣбнѣѫ враждебнѫ да не впаднѣтъ!
Строга è горска' момска уряда.

Само на стражѫ не с' уповава
Всѣкогы è уекокъ се готовъ
На свое мѫжество ся надѣва
Нужда го сили да è прозорливъ.

Послѣ ж' обѣдванье призонахѫ
Едног' овчаря по разумнаго,
Прѣдь войводѫ го доведохѫ
Днама прѣдстанихѫ беззлобнаго.

Войвода съ гласъ умиленъ му изрѣче.
„Слушай братиме младъ овчарко!
Свѣтло си елънце вѣкы затече,
Вечаръ настана, время юнашко.

„В' окрьстна есла скоро да идишъ,
Отъ хитры старцы благоразумны
Посѣченом' отца д' изпыташъ
Биткѫ кажи имъ нашѫ с' поганцы.

„Памятни люди тукъ да додѫтъ
Само тройца избрани старцы
Мьртва тѣла да си дигнѫтъ.
Хитро да додѫтъ на горѫ селцы!

„В' общо дърварско селско вьрвище
Излегкѫ тихо до поминѫтъ,
Н' едно да не довождѫтъ женище!
Нека ся нищо вѣчь не боѭтъ.

„Никому друго да не кажишъ
За нашѫ горекѫ българекѫ четѫ!
Чювай мьлвѫ да несторишъ
Мама ни послѣ плакащѣ клята!

Горски юнацы с' добры пастиры
Братски живѣѭтъ в' божа лѣсища;
Тій от' вѣка сѫ' побратими
Равно си мрьзѭтъ турска сънмища!

Нъ за прѣдателство тѣхъ казнѭтъ
Праведно с' тяшкы горчивы мѫкы.
Кѫсъмъ немилно тѣхъ си рѣжѫтъ
Мѣса имъ качѫтъ в' трьнныя дракы!

Дневно свѣтило бѣ засѣднѫло,
Тихая нощь му власть пріѣмваше,
Всѣко животно в' гнѣздо лѣгнѫло
Нуждны удыхны своѭ ищаше.

Гѫсты шумакъ ся близь простираше
Тясно непроходимо усой
Небо ся там от' очи кріяше
Сходно юнашко тихо завой.

Дрьва дебела едно до друго
С' кычясты вѣйкы сводъ съставили
Мѣсто самотно юнакомъ драго!
Грана прохладны сѣнкы спустили!

Нощна си роса гдѣ не прониква
Сладко почива тамо ускокъ,
Зорная влага не го смѫтява,
Спи тамо бесопасно юнакъ.

Мѣка постѣлѭ шума наслала,
Природа своя нѣдра любезна
Тамо ускокомъ милко е дала
Жилище мирно на вся животна.

Тамо внидохѫ добры юнацы
Входиѫ си дирьѫ хитр' изгубихѫ
Крѫгло разпорядихѫ ся вси момцы
В' ближна лѣгла ся вси наслонихѫ.

Самъ войвода мало далѣчь
На дѣснѫ си рѫкѫ наслоненъ
Дадѣ спокойнѫ момкъмъ рѣчь
Пьрвѫ си стражѫ вард' умысленъ.

Мысли горчивы занимавахѫ
Негово живо въображенье
Българи бѣдни му прѣдставяхѫ
Жалостно тѣхно положенье.

Какъ ежедневно бѣдни тѣглѭтъ!
Диви злодѣйцы агарянцы
Дѣца невинна злобно колѭтъ!
В' нивы да идѫтъ несмѣѭтъ селцы!

Туреко правленье нѣще да знае!
Еще злодѣйцы усьрчява,
С' мохамеданскы духъ се владѣе
Правдѫ чловѣшкѫ то не познава!

Вдадени в' злобно пустовѣріе
Българы чьрны робы сматрѫтъ,
С' веѣко неказно угнѣтеніе
Вѣкове толко се тѣхъ мѫчѫтъ!

Колѣтъ еъблачѫтъ грабѣтъ біѣтъ
Звѣри азійски люти крьвницы,
Българскѫ крьвь немилно піѣтъ
Турцы злобиви мухамеданцы!

Западна Европа то не познава
С' силны войекы уржжье движи
Турцы невѣрны та защитява,
Царю же беззаконну помага!

В' пусты африканскы пустыны дивы
Свободьнъ д' утвьрди нищи законъ;
Правдѫ народнѫ тамъ да постави!
Корыстьнъ е то нейнъ нагонъ.

Сама дѣла то намъ казвѫтъ.
Друго ся дума друго ся вьрши!
В' робство народи ново впадвѫтъ
Всѣкы подмилква ся догд' изльжи!

Много изъ пьрво обящавѫтъ
Равность и человѣколюбіе!
Образованье проповѣдѫтъ
За особно корестолюбіе.

Тѣхны ся добрины отровнь цвѣтъ
Отъ смьртноноснѫ ядн' усойкѫ.
Ищѫтъ да завладѣѭтъ цѣлъ свѣтъ
С' хитрѫ льскателнѫ политикѫ!

Наша свобода отъ насъ зависва!
Наше отьчьство ще да види,
Всѣкому роду сѫдба прописва,
Искренна чяда, храбрія люди!

В' мысли подобны в' сьнь ся придадѣ,
Время же бѣше за вторѫ стражѫ
Знамянонохца отъ сна пробуди
Тихо тогда си лѣгна без' грыжѫ.

Тишина мирна на все владаше
В' мѣсто самотно уединено
Всѣко животно си почиваше
В' сѣнкѫ дьлбокѫ бѣ безопасно.

Излегкѫ хладьнъ вѣтьръ вѣѭше
Движаше вѣйкы на талази
Шумѫ зеленѫ сластно клатѣше
Сладко шуштенье в' слухъ ся относи!

Птичешки гласове в' сьнь приносни
С' пѣѣнье сладко зор' извѣстихѫ!
Рано у ютро пѣѣхѫ любны
Бѣлы Дьницы вѣстницы бѣхѫ.

Слънце же зрѣникъ вѣч' у свѣлило
С' златныя зары в' горѫ свѣткаше,
Шумицѫ роснѫ бѣ посребрило
Свѣтлость любезнѫ тихо спущаше!

Разны му краскы в' сводъ проникнѫли
Шипове красны тамъ прѣдставѭтъ!
Влагѫ въздушнѫ си ушарили
Очи животны с' вракъ с' услаждѭтъ.

Войвода с' отъ ена сладко пробуди,
Окрьстна мѣста да приглѣдѭтъ
Двама избран' юнака проводи
Вьрвища бодро вся д' обидѭтъ.

Тихомъ ся вьрнѫхѫ приглѣдачи
Радостны вѣсти си донесохѫ,
Изходъ изъ гѫстинака с' изрѣчи
Момцы з' изхожданье ся спрьтнѫхѫ.

На гърбинака в' планинѫ стрьвнѫ
Каменна стѣна с' извышаваше
Горска твьрдинѫ крѣпка природна
Далѣ отъ там' ускокъ виждаше.

Кладенцы быстри ѭ укрѫжвахѫ,
В' цвѣтна древеса, в' кычясты яворы
Кристоловидны вод' изливахѫ
В' камены бѣлы, бьрзы изворы.

Хитры постѫпкы там' управихѫ
Свѣтлѫ хорѫгвѫ Велко носѣше,
Богу молитвѫ си отдадохѫ
Всѣкы кам' нетокъ ся крьстѣше.

Войвода извадѣ скѫпъ далѣглѣдь
Глѣдаше вся отдална вьрвища
Окрьстн' обозрѣ мѣста нарядь
Вся же опасна горска пѫтища.

В' тясно дьрварско вьрвище селско
Кротки тройца идѣхѫ селцы,
Войвода гы съзрѣ отъ далѣко,
Българы бѣлобрадій старцы.

В' рѫкѫ тоягѫ всѣкы дьржѣше,
Нуждная старимъ подпорка
Срящнаѭ планинѫ си сочаше
Виждаше ся тамъ хыжа овчарска.

Млады герой доло си слѣзѣ
Назоркы момцы го слѣдвахѫ
Напрѣкы в' пѫть затоленъ запазѣ,
Старцы безгрыжни прѣмо идѣхѫ.

С' гореко юнашк' едно подевирванье
В' тясно усойно планиско мѣсто
В' пѫть ся запрѣхѫ в' окомыгванье
Знакъ ся ускошкы слуша чеврьсто!

Хитро прѣдь тѣхъ си явѣ излѣзи
С' поглѣдъ любезьнъ с' веесело лице
Радостно старцы мило поздрави
Додѣ имъ на мѣсто стрѣснѫто сърдце.

В' лѣепще шумно тихо г' отведи
Сѣднахѫ на зеленѫ моравкѫ
Жалостно почна да имъ бесѣди
Слѣднаѭ истиннѫ разговоркѫ:

„Аз' есьмъ братъ вашъ, чядо българско;
Чьрна мя сѫдба лют' ужалила!
Мразѭ правителетво губителеко
Власть, коя родъ наш' è узлоблила!

„Бѣдно ми домородство погина
Люти поганци го угасихѫ!
Моя отъ тѣхъ надѣжда загина
Зданье отьческо м' упостошихѫ.

„Пъприще трудно с' ярость пріѣхъ
Сладъкъ животъ, младость любезнѫ
В' жьртвѫ голѣмѫ уничтожихъ
Сьрдце ми движи страсть благородна!

„Всяко щ' употрѣбѭ благо время
Нашему роду за да помогнѫ
Тяшко д' отхвьрлимъ Турекое бремя
В' горы непристѫпны ще си дѣбнѫ!

„Радостно крьвь моѭ ще пролѣѭ
До слѣднѭ капкѫ за отьчества!
Нѣщѫ в' мѫчителство да живѣѭ
Стыдно ѐ мнѣ иго губителства!

„Не търпи робство достолѣпіе
Нижнѫ покорност' и чюздѫ власть
Мѫжеско живо честолюбіе
Злобнѫ веегдашнѫ горкѫ напасть!

„Бѣдни вы в' села какъ живѣйте,
В' таѭ размирнѫ тяшкѫ годинѫ
До колѣ робство ще да тѣглите?
Вѣкы нѣли в' отъ мѫкы дотягна!"

Старецъ единъ ся жално убади
Дребны по лице сьлзы ропише,
Тѫжьнъ отъ сьрдца гласъ си издади,
Слѣдное слово тихо сказваше:

„Видимы сынко, добрѣ знаймы!
Тяшко è нами даже до смьрти.
Нѣмамы бѣдни що да сторимы
Злѣ отъ прѣдателы обиграти!

„Градскы старѣйшины извѣдницы
Българи наши с' турцы сѫ' ведно!
Владицы бѣломорски просяцы
Пiѭтъ крьвь нашѫ ненасытно!

„В' тѣхны смы рѫцы бѣдни вѣзани
Даждіе тѣ по волѭ бержтъ
Нами отъ власти сѫ' наложени
Села играѭтъ какъ то си щѫтъ!

„Кьрвавъ ни потъ глотницы храни
Всѣкы отъ насъ граби своеволно
Нашаѭ правдѫ никой не брани
Время настанѫло много злобно!

„Многы годины тяшкы сѫ' были
Чьрьнъ прикарали смы животъ!
Отъ бабѫ смы отъ дѣда слушали
Многажды да сѫ' губил' имотъ.

„Днешно обаче люто примѣжди
Все що è было го надминува;
Зѣмѫтъ с' отъ насъ за войскы одѣжды!
То ся до сега не спомянува.

„Двойно даванье мы платихмы
Овцы, гонѣда се безъ заплатѫ
Сиранье, масло, брашно давахмы
Голи устахмы н' земѭ проклятѫ!

„В' тяшкы подпады полов' измрѣхѫ
Празни сѣдимы без' добытъкъ
Нины без' жятвѫ в' поле остахѫ
Нами живот' е вѣкы кратъкъ!

„Гладна щ' умрѫтъ нѣжна дѣчица!
'Дѣ що имахмы г' изпродадохмы;
Зърно н' оста в' село пшеница
Силомъ за Турцы ѭ се дадохмы!

„Забиколени ж' отъ злодѣйцы,
Не можемъ вѣнъ села д' изидимы.
Пазѭтъ ны згань от' убійцы,
Каждый дѣнь браты губимы!

„В' домъ си не смѣймы у вечаръ
Отъ страха да починимы бѣдни!
Нити в' огнище палим' огѣнь
В' дупкы завирамы ся подземны!

„Акы же скотове в' горы шумны
Бѣгѫтъ отъ горскы гонимы ловцы
Чякамы тако нашѫ смьрть ядни
Отъ разярены звѣрюве Турцы!

„Гровни Манафи, гол' Арбанаси
Отъ села в' село явѣ ходѣтъ
Люти Латини, диви Бошняцы
Грабѣтъ, убезчестѣтъ, убивѣтъ! (45)

„Никой злобѣ имъ не възпира!
Българска села мног' изгорихѣ
Кажды дьнь нова згань ся събира,
Нашанѣ земѣ упостошихѣ!

„Сега манувѣтъ войскы другы
Нит' имъ языкь мы разбирамы!
Дьрвян' убуштва носѣтъ на ногы,
Нит' отъ каквѣ сѣ' вѣрѣ знаймы!

„Казвѣтъ ся тій че сѣ' християни,
Нъ никогы не ся прикрьстѣтъ!
Бінѣтъ ся слушами з' Агаряны
Грабѣтъ и тій и не плащѣтъ!

„Гадове мрьсны, жабы и мышкы,
Какво è то чловѣшко плянило!
Мрьтвы ѣдѣтъ вонящы кокошкы
Карѣтъ парѣдъ все що с' è смрьдило!

„Божый гнѣвъ нападнѣлъ на насъ!
За наты негли тяшкы грѣхове.
Горша не è бывала напасть,
Давѣтъ ны человѣцы звѣрюве!“

Слушащъ внимателно войвода
Селско невинно жално сказанье
Люто страданье своего рода
С' тяшк' отговори имъ въздыханье:

„Ваш' угнѣтенье ми é познато!
Всѣкое срѣдство 'сьмъ искусилъ,
Нѣсьмъ пожалилъ сребро и злато
Волѣ обаче нѣсьмъ случилъ!

„Истинна ревность, любовь народна,
Твърдо рѣшенье и постоянство,
Мѫжеска душа и благородна
Турско не търпѣтъ тяшко робство!

„Българскы бѣдны днешьнъ народъ
Вѣкове толко под' турско иго,
Горше от' африканскій робъ
Тѫжи недвижно н' усѣща зло!

„В' студно уныніе злѣ впаднѫлъ
Грьцкы духовникъ в' робство г' убавя
Просто му пустовѣрье вдѫхнѫлъ
Звѣрско иго в' божы гнѣвъ му притваря!

„Чясто му казва онъ" Султаново
Дайте Султану! Богу богово!
„Кой до край търпи ще ся спаси
Царство небесно ще ся сподоби!"

„Хитри владицы! рѣчи Христовы
В' корыстиѫ полз' употрѣблявѫтъ!
Книжницы фарисѣй лукави
Горше от' Турцы г' угнѣтавѫтъ!

„Слово Христово урѫж' имѫтъ
Сребро да зѣмѫтъ и чисто злато!
Стадо му тій вьлцы давнѣтъ
Всѣкому è то вѣкы познато.

„То не è божый гнѣвъ мой старче!
Турско сверѣпое губителство
Злоба è то съвсѣмъ другояче,
Звѣрско безчеловѣчно варварство.

„Нити за тяшкы тѣглимъ грѣхове!
Люти раздори, вътрѣшна мълва
Робство докара в' толко вѣкове
Кто несъглясіе злобн' избьлва!

„Люди отъ вѣка в' страсть сѫ' родены
Злобно ся между си се бінѣтъ!
Биткы имъ сѫ' добрѣ повѣстены
Благо единъ от' другиго грабнѣтъ!

„Кьрвавы рѣкы сѫ' проливали
Корыстна страсть гы на то движала!
Силны дьржавы доло падиѫли
Полза особна мір' узлоблила!

„Исто теченье и днесъ елѣдува.
Разлика сам' ѐ отъ него время
По тому что мѫдрость напрѣдува
Міръ же по тяшко налѣга бремя!

„Тогда владала храбрость, мѫжество
Днесъ хитрость, и гнусна лукавщина!
Всѣкы ся ползува отъ невѣжсетво
Такъ ѐ склонена человѣщина!

„В' днешнѫ же быткѫ нѣма ту вѣра!
Видишъ христяни мрѫтъ за Турцы,
Сребро и злато тѣхна ѐ мѣра.
Скѫпо ще стани то за поганцы!

„Вѣра христянск' отъ тѣх' изчезнѫла!
Тамо владѣе свѣтекая мѫдрость
Братска любовь ся ѐ изгубила
Слави ся войнишка хитрость.

„Грѣшен' ѐ старче! кой ѐ прость
Отъ робство не знае да с' отбрани
Скотски тьрпи неправеднѫ влаеть
Тѫжы в' веегдашны ядныя раны!“

Сія изрѣче млады герой
Слушахѫ етарцы все задоволно,
Вардѣхѫ момцы в' ближно завой
Время бѣ вѣкы в' пѫть внити сходно.

„Явно е вамъ з' убіено дѣте
Турцы иоганцы, кто сѫ' посѣкли.
В' срящнаѭ ямѫ прѣмо идѣте
Доклѣ тѣла нѣсѫ' гад' отвлекли.

„Бѣдна му мати отъ плачь почина
Моя утѣха суетна бѣше,
За мило чядо млада издѫхна
Жалостно ядна лют' охтѣше!

„Обиръ же сей вы пріѣмете
Турцы поганцы кто сѫ' плянили.
Каждому свое цѣл' отдайте.
Вчера главы сѫ' тѣ изгубили!"

Богу молитвѫ старц' отдавахѫ
Млада юнака отъ душѫ милкѫ
С' добрыя рѣчи благославяхѫ
В' свѣтлы успѣхы в' славѫ великѫ.

В' пъприще Богъ да му помогни!
Вѣчнія врази онъ хрістіянскы
Праведно смьртіѭ да сы казни
Шумны прѣдѣлы д' освой горскы!

Бѣдному роду силиѫ защитѫ
С' дѣспицѫ да си подадѣ крѣпкѫ!
Кой юначьств' еще почита
Само подобнѫ да види приликѫ.

Такъ благославяще добры старцы
В' рѣченѫ ямѫ за погребенье
Бѣдній ся управихѫ селцы
Тихо настана мълченье.

Размысленъ войвода стоѣше
На дългаѭ си наслоненъ пушкѫ,
Сърдце му разговорка грызѣше
Селско страданье дадѣ му мѫкѫ!

Пламень г' обѣмаш' отмьщеніе
Очи м' ярости искры дышахѫ
Общо строѣще уполченіе
Вся планины го не събирахѫ!

Мысьль сія в' възторгъ го притвори
В' бѫдощность славнѫ въ дѣло велико
Сяйно пъприще му отвори
С' радость изрѣче слово высоко:

„Общо ни срѣдоточіе трѣба
Все е възможно отъ съгласіе,
Марсова нека зайхти трѫба
Всѣкы щ' уничтожи насиліе!“

Походны знакъ ся момкомъ подади
Шумны планины бодро ѣмнахѫ
Вьрвищ' ускошка горскія броды
Дѣбньѫще хитро заминувахѫ.

В' пъприще мило да достигнѫтъ
В' старѫ юнашкѫ нашѫ планинѫ.
Българы братьѫ да си видѣѫтъ,
Бѣднимъ да додѫтъ в' помощь в' тишинѫ.

Конецъ първыя части.

ЗАМѢЧАНІЯ
ПЪРВЫЯ ЧЯСТИ
ГОРСКАГО ПѢТНИКА.

(1) Позната è веѣмъ птица, коѣ обично Българи назовавѣтъ кукувицѣ, а по нѣкоя си мѣста ѣ наричѣтъ и любицѣ. Простый народъ съ голѣмѣ радость слуша въ пьрвѣ пролѣть нейнѣ гласъ, и многи отъ пустовѣрія, кое è устало отъ баснословнаго вѣка, броѣтъ, когда ѣ изъ пьрво чюѣтъ да кукува, колко пѣти ще покукува, и мыслѣтъ, че толико годины щѣтъ поживѣ. Та може и до сто пѣти по нѣкогда да продьлжи засобно свое кукуванье. Обично дохожда въ Старѣ Планинѣ посрѣдь априла мѣсеца.

Горски юнацы най много ѣ обичѣтъ, и догдѣ ѝ не чюѣтъ гласъ не изхождѣтъ въ шумѣ. То птицезрѣніе или отъ старо время сѣ' наслѣдили ускоцы (хайдути) или за то що, когда та ся появи въ планинѣ, тій знаѣтъ, че планинскій въздухъ ся è вѣкы ублажилъ, и шумакъ доста è за да гы закрива. Много юнашкы пѣсны ся пѣѣтъ по Българіѣ в' нейно имя, какъ то и въ соколово имя.

Понеже възпомянѣхмы баснословный вѣкъ, нѣще да è излышно да кажимы нѣколико рѣчи в' общѣ о баснословій, а особенно за българско баснословіе, изчьрпаѣще то отъ нѣкоя си остаткы отъ народа нашего проповѣдамыя.

Человѣкъ собственно сматраямъ ражда ся съ чюдесны умственны силы на тойзи чюдесный свѣтъ, и между всѣмъ животнимъ, самъ той è нейзчьрпный источникъ на много голѣма и чюдесна изнамѣренія. Нъ тій умственны силы въ негово дѣтинство и младость затьмнины сѣ' отъ глупавое

въображеніе, и не могѫтъ пристойнно да дѣйсвувѫтъ догдѣ постѫпенно съ неговаѭ възраеть мало по мало съ наукѫ и образованье не ся усвѣтлѭтъ и източѫтъ.

Постѫпенно ся усвобождава человѣкъ отъ пьрваѭ своѭ дивотѫ и глупоеть, и добыва истинна понятія на обиколяѭщія его разны прѣдмѣты. Въображеніе же подъ владеніемъ коего въ младоети è былъ, и кое го è заблуждало да мысли и слави много крива понятія изчезва, а правый разумъ възпріѣмва негово мѣсто, води и учи го да упознае истинѫ, и да управлява своя размышленія по на высокы прѣдмѣты, и силы своя да употрѣблява на упрѣдѣлены мысли. Истое то ся случава и въ общѣ за единъ цѣлъ народъ.

Истая разлика, подъ коѭ ся отличавѫтъ въ каждый человѣкъ разна състоянія устроя ума и сьрдца его, трѣба да ся варди и въ каждый народъ.

Пьрво начяло състоянія всѣкаго народа è дивота, въ коѭ нахождаемъ нито себе си, то есть по высокыя своя силы и прѣупрѣдѣленіе, познава, нито знае да разсѫждае право за обиколяѭщыя 'го твари и свѣтъ гдѣ онъ живѣе.

Колко по тьменъ è человѣческій умъ, негово вѫтрѣшно священно святило, и колко тѫпа му è словесность, сирѣчь, изтьщеніе и развиваніе нъ болше умевенныя силы, толико най много изрядно тогда дѣйствува мѣчтайное въображеніе. Незрѣлый дивый человѣкъ, чювствуѭщъ, да ся обиколявя отъ вънъ отъ безбройныя вѣщи, имѣѭщи, акы крѣпшѣйши, вліяніе на него, какова сѫ' явленія природы, разсмотряѭщъ же, да онъ не è былъ причина нихнаго сѫществуванія, упуждава ся да управи самъ себѣ слѣдный въпросъ. Отъ гдѣ пройвхождѫтъ вся сія кто азъ глѣдамъ? кой пройзводи сія?

И колко по малко è въ състояніе да разрѣши сія недоумѣніи, толико по млого чювствува свое безсиліе.

Неопытная негова уметвена сила не му прощава да вниди въ разяененіе взаймносъдьржанія вѣщѣхъ; неученый неговъ умъ отрича му ея веякое ерѣдство и начинъ за да поетигни въ правое за тѣхъ разсѫжденіе, в' упознаніе, коя могѫтъ да изпьлнѫтъ негово любопытсво. И тако епущаѭтъ ся въ свое мѣчтайнно въображеніе и чювствуѭщъ внѫтрѣшно по высокѫ нѣкаѭ еи силѫ, отъ коѭ сѫ пройзишли вся вещи, уетроявя въ себѣ еи по высокая сія сѫщества по человѣчьскому крою, въображава еи тѣхъ въплощена, и отдава имъ вся человѣчьскыя способности и силы, но высочайшый обаче етѫпенъ, отъ колико ся нему явявѫтъ.

Сътвореніе въображенія его, колко по пѫстро ся украсява, толко повѣчь почва да го благодари; и не познаѭщъ отъ никъдѣ свое заблужданье, лесно вѣрва все що мѣчтае, и сматра за истинѫ сътворенія самаго своего въображенія.

И понеже обиколяѭщій его прѣдмѣти сѫ' разновидни, и природы силы подъ многовидна явленія ся прѣдставяѭтъ, дивый сей человѣкъ, що е́ единъ пѫть сътворилъ, то веѣгда и на веѣкъдѣ твори, и мѣчтае слѣдователно не само едно сѫщество по высокаго сетества, нъ многа, отдаваѭщъ каждому, колко слави тѣхъ голѣма и свѣтла, или по долня, и не толко достопочитаема, разна почитанія и достойнства. Любящъ убо и почитаѭщъ человѣкъ сія отъ него убожаваямая сѫщества, взаймно ищи и отъ тѣхъ да ся люби, и благоволи, и да ся прѣдетателетвува въ опасности.

Того ради движи на чьсть тѣхнѫ капища, съзидае храмове, приноси жъртвы, и посвящава самаго себе въ служеніе тѣхно.

Отъ таково начяло, то есть отъ незрѣлое състояніе старихъ народъ, родило ея ѐ баснословіе, то есть недостаточна понятія имѣли сѫ' тогдашни человѣцы за Бога, за създанія міра, и за видимая въ него.

Вси народи сѫ' имали свое особно баснословіе сирѣчъ свое богослуженіе. Нъ колико сношеніе и ближность è имѣлъ единъ до другиго, толико и сродство има тѣхно баснословіе. Повѣстница то намъ ясно доказва.

Гърцы сѫ' умножили свое баснословіе, какъ то и начяло ученія пріѣли отъ Египтяны и Финичяны. Римляни же отъ Гърцы сѫ' взаѣли доволно. Завладѣвше же Римляни многы народы разпространявали сѫ' и свое баснословіе между завладаемимъ.

Славяни какъ то и други прочей народи имали сѫ' и тій свое пьрвобытно богослуженіе, а колико ся сѫ' помѣсвали съ другы народы, толико сѫ' го и тій умножавали, притворяли, и другимъ свое придавали.

Нъ най послѣ благовѣствуванія истина узарила è и извадила è отъ дьлбокаго заблужденія тія народы, и показала имъ è истинный пѫть богослуженія.

Римляни и Гърцы пріѣмше христіянскаѭ вѣрѫ нѣсѫ' толикѫ ревность и топлотѫ показали изъ пьрво, що то не само своя стары книгы сѫ' съхранили нъ и многы куміры (идолы) неповредны сѫ' уставили. За то имъ è явно и обширно познато днесъ баснословіе. Българи, то есть Славяни, пріѣмше благовѣствуванія истинѫ толикѫ ревность и топлотѫ сѫ' показали къ христіянской вѣрѣ, що то не само своя куміры сѫ' конечно съкрушили, нъ и книгы своя сѫ' съвсѣмъ изгорили. За да сѫ' имѣли Българи и прѣждѣ крьщенія своѭ пиеменность и книгы мы другъдѣ щѣмъ доказа обширно. По настоящему прѣдставямы само слѣдное доказателство.

Наблизо крьщенія прѣславскаго двора въ время царя Бориса, Българи незадоволни отъ грьцкія священницы ради злоупотрѣбленія, управилъ è царъ Борисъ посланницы при папѫ римскаго Николая 1) За да му проводи римляны свя-

(1) Responsa ad Consulta Bulgarorum. ecl. Hardonin, Acta. Consiliarum. V. 353. 386.

щенницы, и да му развьрзи нѣколко въпроси относяемы на христіянскаѭ вѣрѫ. Между другимъ былъ è прѣдложенъ и слѣдный важенъ въпросъ. „Що да сторимы съ нечьстивыя нашы книгы, кто 'смы пріѣли отъ Сарацины, и имамы гы въ насъ си?“ Отговоръ папинъ è былъ слѣдный: огнѣмъ съжегати непрѣменно: то естъ да гы изгорьнтъ!!!

На какъвъ ли языкь сѫ' были писани тыя книгы? Ака сѫ' были писаны на сарацинскы языкь, то есть старо-арапскы, то Българи нѣсѫ' знаяли да гы прочитѫтъ, ни то ся сѫ' служили съ тѣхъ, и слѣдователно не è было нужда да пытѫтъ папа за тѣхъ.

Ако днесъ не è устало намъ никаква си остатка отъ тыя стары книгы, не é чюдно; понеже видимы еще отъ начяло българскаго крьщенія прѣславскаго двора, каква сѫдба гы è налѣгнѫла, и колико повѣчь напослѣдъкъ христіянская ревность ся è вкорянявала въ българскій народъ, толико повѣчь сѫ' горили и трѣбили сами своя древности, акы язычьскы. А и при толиковремянны крьвопролитны и разорителны боюве, кто сѫ' имали непрѣстанно Българи съ Римогрьцы и съ другы народы, конечна разоренія на градове, седемдесятогодишна борба съ Турцы, кой сѫ' упустошили огнѣмъ и мечъмъ цѣлѫ Българіѭ, послѣ же паденія българскаго царства грьцкое злобно священство, кое непрѣстанно è горило и самыя божественнаго писанія нашы старо-българскы драгоцѣнны книгы, и днесъ еще непрѣстанно то исто безбожно дѣло твори 2);

(2) Не прѣдъ много годины въ Загарѫ, къту ся е увело вѣкы въ българскыя църквы богослуженіе на грьцкій языкь въ Българіѭ, тамошни жители колко старобългарскы рѫкописи сѫ' имали църковны и другы, понеже въ паденіе българско църквы сѫ' имъ вѣкы были и за книгохранителницы най безопасное мѣсто, събрали гы были и завардили въ единѫ църковнѫ стайцѫ. Тогдашный търновскы митрополитъ Грькъ, кой то е вѣкы былъ, видѣвъ по злу случаю тыя драгоцѣнности, абіе намыслилъ е съ лукавщинѫ да гы изгори и въ вѣчнѫ незнайность отдадѣ. И тако е събралъ църковнія надзиратели добродушны и богобоязливы Българы, и имъ прѣдложилъ съ слѣдный начинъ: Знайте ли вы благочьстивій! какво ся върши

при такова, кажѫ, противна обстоятелства каква остатка è могла да ся съхрани отъ нашѫ драгоцѣнинѫ старѫ книжнинѫ, коѭ смы имали и прѣждѣ христіянства, нека всѣкый благоразумьнъ сѫдникъ размысли и кажи. Нъ при томъ ны и изгубвамы нашѫ благонадѣждѫ. Открищѣ время нѣщичко!

Да дойдимы убо на нашый прѣдмѣтъ за Българское баснословіе. Мы прѣди да забѣлѣжимы нѣкоя си остаткы днесъ помянуемы въ Българіѭ, коя è была глава славянскаго народа, и най силно и най разпространено царство въ стара времяна въ Европѫ, и гдѣ ся è първо благовѣствуванія истина между славяны появила, и отъ тамо акы отъ огнезрачнаго свѣтила весъ славянскій міръ ся è усвѣтилъ, прѣди да виидимы, кажѫ, въ сія изясненія щѣмъ

по законъ божый, когда ся просыпи нѣгдѣ святое причястіе? Българи му отговорили: Изгорява ся въ огьнь тая дрѣха или вещь гдѣ е капѫло святое причястіе. Е! то нето трѣба да ся извърши и на тыя книгы, понеже ся е изпьлнявала на тѣхъ божественая служба, и голѣмъ грѣхъ е да стоіѫтъ тако. Българи тогдашни прости человѣцы, склонили сѫ' на неговыя лукавы рѣчи и тържественно прѣсѫстніѫщу ему изгорили сѫ' срѣдъ църковный дворъ грамадѫ отъ старо-българскы разны рѫкописи. Въ село Тича близо 2 часа до Котелъ прѣ нѣколко годины послѣ тьнзимата, Тичяни си развалихѫ стараіѫ църкви и съзидахѫ на нетое мѣсто другѫ по голѣмѫ и по новый крой. Колко то стары книгы е имало въ църковная стара скривалища, събрали гы были и намѣстили въ единѫ църковинѫ стайцѫ. На усвященія новаго храма преславекій владика отъ гдѣ зависва Тича, днешній нарианскій митрополитъ Порфирія, или Герасимъ днешный святый Дерконъ въ Цариградъ, (се едно отъ тѣхъ единъ извьршилъ товазло), дознаялъ е за българскыя тыя книгы и безъ да попыта селяны повелялъ та ся изкопали въ църковный дворъ дьлбокъ транъ, и погрѣбалъ тыя мѫченицы българскы стары рѫкописи. Нъ тамо казнѫтъ Тичяни было велико количьство. Слѣдъ нѣколико время найдохъ 3 стари църковны рѫкописи въ нетое село писани на кожѫ, кои сѫ' отбѣгли смьрть отъ злобливаго гьрка владика. При томъ м' извѣстихѫ нѣкой си старцы, че твьрдѣ много рѫкописи имало тамо, и че нѣкой си богобоязливъ Българинъ имянемъ Данкоолу отнесалъ единъ цѣлъ товаръ стары българскы книгы у Іерусалимъ, за да гы съхранѫтъ тамошній гьрцы калугери!

назначи въ кратцѣ, що è св. Димитріе Ростовскій за славянско баснословіе забѣлѣжилъ мимоходно.

Въ пьрвыхъ, казва, поставили еѫ' были Славяни начялнѣйшаго куміра (идола) имянемъ Перуна, бога грому, мълній и облаковъ дъждевыхъ. Тѣло негово было отъ дрьва съ хиртостіѭ изсѣчено, главѫ ималъ излѣнѫ отъ сребра, уши златени, позѣ желѣзнѣ, въ рѫцѣ дьржалъ камень, по подобіѭ Перуна пылаѭща, украеенъ былъ еъ драгоцѣнны каменія: а прѣдъ нему огьнь всегда горѣлъ. Ако ли по нераданіѭ жрьческому бы ся случило да угаснѣс огьнь, казнили смьртіѭ онаго жрьца, акы врага богу своему.

Вторый куміръ былъ è Волосъ, богъ скотовъ.

Трѣтый былъ Позвидъ, или Похвисть, или Вихромъ, богъ въздуха, и безгодіѭ.

Четвертый куміръ былъ è Лада, и еынъ и Лель, бози веселія и всякаго благополучія. Рачителства жьртвы имъ приноеили готовящій ся къ браку, помощіѭ ихъ мняще себѣ добро, весело и любезно житіе да придобіѭтъ.

Пятый куміръ былъ Купало (Ярило), кого еѫ' мнѣли за Бога на земекія плодове и въ начялѣ жятвы приносяли му еѫ' благодареніе.

Шестый куміръ è былъ Колѣда. Богъ кому еѫ' тръжествували 13. декембря.

Отсвѣнъ тѣйзи куміры имали еѫ' и другы многы; имянемъ Слядь, или Оелядь, Корша, или Хорсъ, Дашуба, или Даждь, Сриба или Стрибовь, Самаергля или Самаргль, Мькожь или Мокожь, коймъ еѫ' въздавали жьртвы и хваленія акы Богу. —

Отъ другы списатели ся спомянувѫтъ и слѣдній славянски Богове.

Бѣлый Богъ — Богъ всякаго блага и доброты и проч. онъ è ималъ и свои добры духове.

Чьрный Богъ.

Той ѐ былъ върховно сѫщество надъ прочей злы бозы, и върховный князъ тьмноты, и лошавихъ вълшебствахъ. Прѣдставляли ся го обично въ видъ льва. За умоленіе когда ся го мыслили че ѐ разлютенъ, само кървава жъртва ѐ момогла да г' умири, и когда му ся приносяли жъртвѫ посвящавали му сѫ' и пьлнъ кюпъ съ віно. Когда ѐ щѣлъ да мѫчи человѣцы, проваждалъ имъразна ужасна страшила (духове чьрны).

Хукасъ или Гусланъ былъ музикалный вълшебникъ.

Цырнитра или Цыръ, знамянитъ Богъ вълшебства.

Отъ выше помянѫтія стары богове помянувѫтъ ся днесъ въ Българіѭ, Перунъ, Коляда, Лада, Лело, Вихръ, Ярило, до колко ѐ мнѣ даже до сега познато и ето съ кой начинъ. Послѣдная пѣсьнь Перуну не само ся пѣе по всѭ почти Българіѭ нъ и сѫгодишно ся твори баснословнаго вѣка остатно тържество въ время бездъждія и сушы.

Пипируда злата
Прѣдъ Перуна лѣта,
Лѣта и пролѣта
По поле ся мѣта
И Богу ся моли:
Дай Боже дъждецъ!
Да израстѫтъ нивы
Нивы и ливады!
Бары бары води!
Блата блата віна!
Всякы класъ и тъгаръ!
Всяго гребло тягло!
Отъ коряна копница
По всякѫ лозницѫ!
. . . . . .
. . . . . .

Накычвѫтъ еднѫ дѣвойкѫ съ разни цвѣтя, и зеленчуцы, и съдружвѫтъ ѭ нѣколко жены и водѭтъ пѣѭщи

горнѣмъ пѣсьнь отъ кѫщѫ въ кѫщѫ по поле и нивы и отъ село на село и проч.

Коляда вѣкы е общо познато имя въ Българіѭ и слави ся еще въ дьнь рождества христова, нъ по другѫ смысьль; само имя що е остало Коляда. Разны пѣсны ся пѣѭтъ Коляди, и днесъ мали и голѣми по села колядвѫтъ. По многа мѣста не казвѫтъ рождество христово, нъ Коляда.

Лада и Лель. Въ котелъ на мое время прѣзъ Врьбницѫ, млады дѣвойкы ся събирахѫ край нѣкой си потокъ или водовадѫ, и съставяхѫ вѣнцы уплетены отъ вьрбовы вѣйкы, и всѣка забѣлѣжваѭща свой вѣнецъ спущахѫ гы у потокъ пѣѭщи: ой Ладо Ладо момиче младо и проч. — Гледахѫ и замѣчавахѫ какво управленіе ще поѣмни всѣкый вѣнецъ, и тълкувахѫ то на добро или на зло.

Лелю ся пѣѭтъ такождѣ многы пѣсны а най паче любовны.

Вихръ, и Вихрушка, казвѫтъ въ Българіѭ когда вѣе сильнь вѣтьрь, и ся размѫти и потьмнѣе въздухъ: бѣгайте че иди Вихръ, или Вихрушка думѫтъ.

Ярило, казвѫтъ въ Котелъ жены когда щѫтъ изражи нѣкое си женско събраніе увеселенія ради или пиршества: „то бѣше Ярило,“ то есть веселихмы ся, пѣхмы, играхмы, выкахмы, смѣхмы ся, все то значи, Ярило бѣше.

А въ дьнь святаго Василія на новѫ годинѫ събирѫтъ ся по всякѫ улицѫ дѣвойкы и наливѫтъ въ единъ чистъ мѣдникъ водѫ, всѣка спуща свой пьрстьнь въ него, и укрѫжно обиколяѭщи ся поставѭтъ го посрѣдѣ, а една мала дѣвойчица, нарочито избрана за то, стой блйзо до мѣдника. Потомъ почнѫтъ задружно да отпѣвѫтъ по еднѫ краткѫ отпѣвкѫ, и. проч.

Злата тояга изъ село ходи
Сѣдни булка подай прьстьнь.

Дѣвойчица ся навожда и изважда по случаю по единъ прьстьнь отъ мѣдника. Всѣкая отъ дѣвойкы гледѫтъ съ

нестарпепіемъ да видѣтъ, да ли е нейный извлаченый прьстьнь, послѣ отпѣѣнаѣ отпѣвкѣ, коѣ тълкувѣтъ за нейно щастіе о бракосчисленій. Вышерѣчная отпѣвка ся тълкува: Бирнишкій сынъ — то есть, че дѣвойка, коей принадлѣжи извлеченый прьстьнь послѣ таѣ отпѣвкѣ, ще да ся ужени съ бирнишкій сынъ. А злата тояга намъ показва, че въ старое время бирницы (человѣцы кои сѣ' събирали царское дьждіе) носили сѣ' златы тоягы. Всѣкый прьстьнь ся спуща до тры краты въ мѣдникъ, и ся отпѣвѣтъ разны отпѣвкы, къту:

Царвуль влачи прѣзь долъ бѣга,
Сѣдни булка подай прьстьнь.

То значи ускокъ (хайдутинъ).

Клонь босилякъ цьркваѣ мѣте
Сѣдни булка подай прьстьнь.

Значи попскій сынъ,
или в' общѣ служителя цьрквы.

Свито куче на камиче
Сѣдни булка подай прьстьнь.

Значи просякъ.

Коня ѣзди соколъ дьржи
Сѣдни булка подай прьстьнь.

Значи войникъ, благородьнъ.

Позлатьнъ топоръ врата біе
Сѣдни булка подай прьстьнь.

Значи богатъ.

Бѣло книжье чьрно мастило
Сѣдни булка подай прьстьнь.

Значи ученъ на книгѫ.

И другы много тѣмъ подобны отпѣвкы сѫ' пѣѣтъ и тълкувѫтъ. На сіе неповинное дѣвическо прѣдставленіе прѣежствувѫтъ и жены и спущѫтъ и тыя въ мѣдникъ прьетены парѣчены на евоя сынове за да имъ изпытѫтъ щастіе о женитбѣ.

Покойный Венелинъ възпомянува че Славяни сѫ' славили два начяла божества, то есть добро и зло, под' имянемъ Черны-Богъ и Бѣлы-Богъ. Въ Котелъ жены а най паче стары бабы, когда щѫтъ укори нѣкого си злотворца казвѫтъ, Чьрнило! а когда щѫтъ ся изражи за добро нѣщо казвѫтъ, видѣхъ бѣлъ свѣтъ, или напротивъ не видѣхъ бѣлъ свѣтъ.

Възпомянува ся и Вѣщица или Вѣщирица — когда щѫтъ изрази укореніе противо нѣкоѭ си грознѫ или злотворницѫ женѫ казвѫтъ. Пуста Вѣщице! умразна грозна Вѣщирица!

Вила ся възпомянува въ еднѫ приказкѫ за лѣнивѫ женѫ, коя не è щѣла да работи, и плашила мѫжа си да не ходи въ горѫ да ѝ сѣче мотовилкѫ за пряждѫ, че ще го накажи Вила съ смьрть на женѫ му. — Мотовила Вила, кой сѣче Вилѫ жена му умира. — Дали è было нѣкой си дрьво посвящено Вилѣ? Какъ то сѫ' имали Еллини посвящена дрьвеса на горскыя нимфы (невѣсты)?

Пукѣлъ — казвѫтъ въ Котелъ за человѣка мълчеливаго и намрьщеннаго. Что глѣдашъ такъвъ къту Пукѣлъ?: дали не è Богъ пъкла? или елинскій Харонъ? обаче той ся възпомянува под' нетое свое имя. Слушалъ 'сьмъ еще отъ младости да плашѫтъ жены малая дѣца, когда плачѫтъ или немирувѫтъ. Мълчи че Харо иди да тя вѣми!

А виждалъ сьмъ стары бабы да гуждѫтъ в' уста мьртвецу по единъ банъ (пенязъ) съ кого го погрѣбвѫтъ, и еднѫ священицѫ му турѭтъ въ рѫкѫ. Това исто сѫ' творили и стари Еллини. Гуждали сѫ' в' уста всякому мьртвецу по едно дукато (ὀβολον) за да плати Харону подвозъ у пъкьлъ, а за свящь казвѫтъ Българи да му свѣти на онзи свѣтъ. Извѣстно че въ пъкьль мыслѭтъ.

Кукъ. Казвѫтъ въ Котелъ за дивъ человѣкъ — що глѣдашъ къту Кукъ? сирѣчъ къту дивъ. Сьрби казвѫтъ за дивѫ и неразумнѫ женѫ кукавица, а за мѫжь кукавецъ. Римогрьцы въ Бьлгарiѭ живѣѭще казвѫтъ под' истаѭ смысьль. Τὶ κυττάζης 'σαν κοῦκος? и νὰ σέ 'παρη ὁ κοῦκος. Дали не ѐ былъ Кукъ богъ дивоты? понеже какъ то сѫ' имали стари, Черны-Богъ, и Бѣлы-Богъ, богыня мѫдрости, богыня рачителства и проч. То несумнѣнно да сѫ' имали и Бога глупости и дивоты.

Въ Българiѭ играѭтъ по нѣкоя си села Кукури: игры съвсѣмъ дивы. Скачѫтъ безчинно, ублачѫтъ ся съ вехты пьрцалстины и пѣѭтъ глупавы пѣсны. Въ Котелъ стары бабы еще празнувѫтъ куковъ дьнь, то ѐ пьрвый понедѣлникъ великаго поста, и въ Котелъ рѣдко человѣкъ въ мое время ѐ былъ да кажи чистый понедѣлникъ книжевно. Нъ куковъ день ся обично казваше той понедѣлникъ.

Змѣюве, Змѣйцы, Самодивы. Многи отъ народа еще въ Българiѭ вѣрвѫтъ, че сѫщесвувѫтъ сѫщества (духове) по человѣчьскому образу и подобiѭ, обаче всѣкому нѣсѫ' видима. Сѫщества сiя, мѣчтае народъ, че живѣѭтъ по горы, рѣкы, кладенцы, гробища, и развалены разсыпы. Дѣлѭтъ гы на женскы и мѫшкы, на чисты и нечисты духове, то есть на добротворны и злотворны. Отдавѫтъ имъ почти божествaниѫ силѫ. Казвѫтъ че тiй духове были прекраснаго вида, и сѫ' многажды залюбвали съ мiрскы мѫшкы и женскы людiя, и любовна спошенiя имали. Многы

человѣцы по нѣкогаше збѫхтвали. Прѣлѣсть сія ѐ обща у арапскаго народа, а най паче у Бухарскы дьрвишы, под' имянемъ пери, джинъ, и девъ, и д. т. и. Четвицы нѣкой си Арапи дьрвиши толико сѫ' прѣльстени въ тая пустовьрія що то изгубвѫтъ свой животъ и ся трудѣѫтъ дьнь и нощь съ поеть и чьтенія на нѣкаквы си убаѣѫтелны ушъ рѣчи за да усвоѣѫтъ нѣкой си отъ тія духове. Между нашія Българы нахождѫтъ ся многи мѫжіе здрави и крѣпкы юнацы, кои отъ вышерѣчнаѣѫ причинѫ, ушъ че збѫхтвали тій духове нощѣ человѣцы, боѣѫтъ ся и несмѣѣѫтъ нощѣмъ да идѫтъ на нѣкой си кладенецъ, или рѣкѫ, а най паче въ гробища и развалины.

Той страхъ пройзхожда, понеже тій прости людіе отъ младости сѫ' напоени отъ таковыя баснословны приказкы, коя до толко ея сѫ' втьлпили и впечятлили въ тѣхна въображенія, що то никой не може да имъ извади то прѣдразсѫдіе изъ главѫ. Само ученіе и доброе възпитаніе ще да успѣе да изтрѣбы и изчисти сія глупости.

За Самодивы, кто нарачѫтъ и Юды, приказвѫтъ ся много приказкы, че играли нощѣ по полѣны, че гы вижждали людіе и д. т. и Самодива ся пѣс и въ многы българскы народны пѣсны, прѣдставя ся тія къто защитителка и прѣдстателка на юнацы въ най отчяйна и опасна обстоятелства, то исто ся вижда и въ сърбскы народны пѣсны за Вилѫ.

Отъ вышеизложенія за Змѣюве, Змѣйцы, и Самодивы види ся ясно колико сродство има българское баснословіе съ еллинское, кои сѫ' вѣрвали также под' имянемъ нимфы (невѣсты) разны духове обитаеще въ горы, потоцы, рѣкы, кладенцы и проч. Вѣрвали сѫ' гы за добротворны и злотворны, отдавали сѫ' имъ най съвьршенаѣѫ красотѫ, приписвѫтъ имъ и рачителства съ человѣцы, какъ то исто и нѣкой си отъ простаго нашего народа днесъ вѣрвѫтъ. Отъ сія, кажѫ, и отъ Хароновъ спомянъ, що выше цо-

мнѧхмы, и отъ другы многы еще остаткы, види ся ясно исто почти еллинское баснословіе. Дали сѫ' Българи прѣжде крьщенія пріѣли сіе баснословіе отъ Еллины? или отъ истія другы азіятскы стары народы, отъ койхъ сѫ' и Грьцы свое баснословіе умножили? То уставямы да рѣшѧтъ наши учени. Обаче мы толико можемы каза съ точностіѭ, че българскій народъ прѣжде христіянства ималъ е и той не само свое обширно баснословіе нъ и своѭ писменность и книжниѭ добрѣ развіенѫ и простряина, нъ чьрна сѫдба тако е отрѣдила да пропадни и да с' изгуби негова драгоцѣнна древность!

Българскы свадбы и погребленія почившихъ.

Прѣди нѣколико годины въ Котелъ, посѣше девѣръ прѣпорецъ на свадбѫ, на върха бѣ затѫкнѧта позлатена яболка. Между Еллины въ старо время яболка е была знакъ брака и красоты. Въ народны нашы пѣсны ся спомянува яболка въ истаѭ смысль А прѣпорецъ що ли значи въ българскы свадбы? Въ свадбѫ ся прѣдставяхѫ нѣколко лица, кумъ, девѣрь, старый сватъ, свахы, зьлвы, заложникъ и пр. рѣчи сія да нѣсѫ' отъ христіянскаго вѣка устали явно е отъ слѣдное. Заложникъ прѣди да идѫтъ за дѣвицѫ носѣше въ рѫкѫ само бѫклицѫ пьлна віна, а у домъ дѣвичнъ продаваше му ся петелъ отъ дѣвичины друшкы, и единѫ кыткѫ красно накыченѫ, обично у есенъ отъ чимшировы зелены вейчицы, коѭ наричахѫ Ила. На врата петловъ закачено бѣ кравайче вьрзано съ румѣнъ коприненъ кончецъ. Заложникъ у единѫ си рѫкѫ дьржащъ петла, а у другѫ Илѫ съдружваше свадбѫ носѣщъ сія церомоніялны дарове и даже въ цьркви гдѣ вѣнчавахѫ младоженцы.

Обичай е еще и днесъ въ Българіѭ послѣ съхраненія мьртвеца, да струвѫтъ пиршество, то есть да ѣдѣтъ и да піѭтъ въ дому умѣршаго и да възпомянувѫтъ вся прочей почившія. Всѣкому без' изключенія е про-

стено и свободно да учяствува въ сіе пиршество. То ся продьлжава за цѣлѫ годинѫ, трытины, деветыны, шесь недѣлы и проч. То ѐ устало отъ най отдалнаѩѣ славянскѫ древность. Тако ѐ съхраненъ Великань Атила съ военнѫ церомоніѭ, и съ великолѣпно пиршество, на кое сѫ' ѣли и пили. (3)

Въ кратцѣ да кажимы, най древныя чьрты на старославянскія обичай, какъ то и языкь съхранили ся сѫ' въ разна мѣста по Българіѭ у днешны Българы.

Да живѣѭтъ съвокупно в' единъ домъ цѣла домородства, да сѫ покорни и послушливи едному старцу кой управлява не само домашныя работы, нъ сматра ся и акы священно лице, то есть изпьлнява мѣсто священника въ нѣкой си стары и повы обичай, къту когы си кѫдѭтъ жьртвы (курбаны) на Гергюводень, на Никулдьнь и проч. Онъ прикадява и причита нѣкой си молитвы. То особно има всѣко домородство, а и всѣко село ся управлява отъ таковаго старца, нарицаемаго старѣйшина, кнеза, и кмета и проч.

А гостолюбство и гостопріѣмство кое ѐ най прѣхвалное качество славянскому роду въ Българіѭ ся изпьлнава съ най голѣмое благодареніе и ревность в' общѣ отъ вся Българы. Вси пѫтишественницы засвидѣтелствувѫтъ едногласно о тому.

Много полезно бы было за нашѫ народнѫ повѣстницѫ и книжевность, да, учени наши Българи, кой имѫтъ счастіе да живѣѭтъ днесъ въ Българіѭ в' учителско званіе, пожьртвувѫтъ нѣколико чясове, и подробно да упишѫтъ обичай, пѣсны народны, проповѣдкы, прикаскы, съ еднѫ рѣчь все що ся относи на старинѫ. Колко изясненіе отъ тѣхъ за наше прошествіе ще ся откріе и колко странни списатели, кой прѣстрасно или отъ незнанія давѫтъ ны татарско поколѣніе, щѫтъ упѣмѣ и прѣстана да дрьнкѫтъ!

(3) види Le Beau.

Всѣкый ученъ добрѣ може да разсѣди колика важность имѣтъ за насъ сія изисканія, а най наче въ днешный вѣкъ, когда вѣкы и другы народи сѣ' устраблили изворъ на нашъ народъ, и уписвѣтъ, ако и мимоходно, неговѣ старѣ исторіѣ, и днешны неговы нѣравы и обичаи. Мы чяда того народа, трѣбали да стоймы хладнокрьвно? То è срамота за насъ, и потомство нѣще да н' устави безъ горко усѣжденіе! Ако въ разна времена учени Българи, кой сѣ' были доста, нъ за наше несчястіе прилѣпвали сѣ' при Гърцы, и сѣ' списевали за Гърцы и на гърцкій языкь, или при другы народы, яко, кажѣ, всѣкый отъ тѣхъ бы былъ начьрталъ нѣщичко и за нашъ бѣдный народъ, въйстиннѣ, че имы днесъ имали бѣхмы доста извѣстія о нему, не само прѣждѣ що è и какъвъ è былъ, нъ и послѣ паданія царства его, знаили бѣхмы що è бѣдный пострадалъ, и не бы бѣхмы толко в' дьлбокый сьнь невѣжества устали, нъ найшли бѣхмы и мы лѣка спасенія и улегченія страданія нашего.

(2) Не è еще пройшалъ половинъ вѣкъ отъ какъ ся скытахѣ по българскыя планины, и воювахѣ храбри юнацы Българи явно съ прѣпорцы народны, и чюдесно ся борѣхѣ съ турское правителство. Живѣѣтъ еще старцы, кои помнѣтъ та славна времена българскаго юначества. А и народни наши пѣсны повѣчь сѣ' за таковы юнацы пѣяли и пѣѣтъ еще отъ народа и до днесъ.

Гори и планини, дьлбокы пещеры, усойна непроходима мѣста всегда сѣ' были необоримо прибѣжище противъ губителства и насилія. Сіе горское воюваніе еще отъ стара времена è устало въ Българіѣ. Имя войвода, войнишкая рядовна урядба, хорѣгва, знаменоносецъ, коя сѣ' ся съхранили въ горскыя четы, доказвѣтъ ясно неговѣ древность.

Въ старая времена когда народъ отъ части не è былъ задовольнъ отъ свои царюве, управителы и проч. про-

тивная та чясть прибѣгвала è въ непристѫпныя планины, и отъ тамо è защитявала своѭ свободѫ. Нъ то горское воюваніе какъ то и всяка друга нѣравствена работа, отъ гражданско движеніе мало по мало въ свой несполучай притворяло ся è и на разбойничьство. Примѣри вышерѣчнихъ имамы въ нашѫ народнѫ исторіѭ слѣднія.

Въ время императора Петра Симеоновича царя българскаго чясть отъ народа незадоволни сѫще отъ неговое правленіе, кое è водило Българіѭ въ погибель и пропасть недвижности ради того недостойнаго царя българскаго, многи сѫ' были отстѫпили и въ горы отвлекли. Тій сѫ' искали уржіемъ да го свалѭтъ отъ прѣстола и да намѣстѭтъ брата му Бояна (чютѣнъ български стихотворецъ). Понеже народъ è помнилъ еще сяйныя побѣды отца его славнаго и великаго Симеона, и самъ Боянъ Петровый по малкый братъ è былъ въ свѣтлаѭ онаѭ биткѫ подъ цариградскыя стѣны прѣдводитель българскыя войскы;(4) нъ Сурсовулова злобна грьческа политика, прѣпрѣчила è всяко народно праведно движеніе, и най послѣ докарала è жалостное падеціе въ него время българскаго царева за многы годины. Въ истое время è живѣлъ и св. Ювань Рилскій въ пустынѭ Рылскыя горы. Въ негово житіе ся спомянува, че налѣтяли на него въ горѫ, гдѣ è пьрво живѣлъ, разбойницы и го упуждили да ся примѣсти на другѫ странѫ и проч. Его чьрта разбойничьства по горы еще отъ старая времена. Нъ коренъ и изворъ горскаго воюванія, какъ то рѣкохмы, было è незадоволствіе отъ правленія. Вторый примѣръ имамы пакъ въ нашѫ исторіѭ Лагана, кой è свалилъ отъ прѣстола царя Константина жека Шишмана внукъ Петровъ, братъ царя Асѣня Калимана. Лаганъ, кого нѣкой си казвѭтъ че былъ ушъ простъ и пастыръ, былъ è прѣдводитель незадоволнаго народа

(4) Види Симеоноваѭ пѣсьнь въ пьрвое число Дунавскаго Лебеда, коѭ народъ е пѣялъ Симеону за славнаѭ му побѣдѫ надъ Гьрцы.

отъ царь Константиновое разкошно правленіе, кой è ималъ также женѫ цариграждaнскѫ княгынѭ гьркынкѫ Маріѭ, и былъ è вдаденъ съвсѣмъ въ увеесленія по обичаю цариградекаго двора, принебрѣжаѭще свое царство и проч. Народная партія ся è устройла и пакѫтнѫла въ старѫ планинѫ, и отъ тамо водима отъ Лагана, нападнѫла и на прѣстолный градъ Тьрново, и успѣла è да сполучи свое желаніе и цѣль.

И до днесъ еще когда домѫчнѣе нѣкому Българину за нѣщо си възгласява: Ахъ! шумо . шумо. . . . .

О паденій того царя ея пѣе отъ народа елѣдная пѣсьнъ.

Царица царю думаше
Царю ле господарю ле
Лошавъ сьмъ сьнь сьнувала
Страшны роботы глѣдала:
Слънце еи бѣ потьмнѣло
Мѣсецъ слѣзваше възлѣзваше
Чьрни го кьрв обливахѫ
Цьрскѫ врата заливахѫ
И дребни звѣзды лѣтяхѫ.
Царъ стана в' цьрквѫ отидѣ
Съ девять еи сына напрѣдѣ.
Голѣмъ сѫ' съборъ събрали
Лошавъ сьнь да разтълкувѫтъ.
Тълковали и прѣтълкували
Никой го н' истълкувалъ
Най малкы му сынъ одтговаря:
Бащичко мой бащичко!
Къту с' идимъ у дома,
Ще ны посѣкѫт' убіѭтъ
Столнинѫ ще н' отѣмнѫтъ.

Къту си у дом отхождахѫ
Девять му сына посѣкохѫ
И самаго царя на стьлбѫ.
. . . . . .

Таже ся пѣс истому царю Констандину.

Извади си царь Константинъ
Извади си врана коня
Да го пой да го зоби
Васѣдна си врана коня
Че припусна врана коня
При бѣлянкѫ край полѣнкѫ.
Малки моми платна бѣлѫтъ
А вдовицы ризы перѫтъ.
Изтьрва си врана коня:
Отговаря царь Константинъ:
Хой вы вази малкы момы
Я прострете бѣла платна
Та хванете врана коня.
Прострѣхѫ си малки моми
Прострѣхѫ си бѣла платна
Та хванахѫ врана коня.
Царъ Константинъ отговаря.
Коя платна коя мома
Улови си врана коня?
Убыдохѫ малкѫ момѫ
Малкѫ момѫ Теодорѫ.
Улови ѭ царь Константинъ
За рѫчицѫ за дѣсницѫ
Уведи ѭ царь Константинъ
У въ Търново въ сарай си
Че ся вѣнча царь Константинъ
Съ малкѫ момѫ Теодорѫ.

(3) На многа мѣста на възпорскій брѣгъ отъ тракійскѫ странѫ виждѫтъ ся развалины отъ стара зданія гдѣ сѫ' были великолѣпни увеселителни домове на грько-римскія горды и разкошны велможы. Нъ днесъ гы è обрасла дива лобуда, и обитава гы нощная сова!

(4) Грьцкій днешни нетуплени списатели и стихотворцы бълнувѫтъ и мѣчтаѭтъ голѣмы сьнища. Завладеніе седмохълмія! разхоткы по възпорско крайбрѣжіе съ злотоубозданы копіе! азіятска увеселенія по красныя му градины! византійскій старъ прѣстолъ! кому границы да ся простирѫтъ отъ Цариграда до Ефрата рѣкѫ! до Ираклеювы стьлпове! (Гибралтаръ), и послѣ чякъ до Дунава, и до Савѫ рѣкѫ! и проч. и проч. и проч. За Българы и за Сьрбы нищо не уставѭтъ, ни то щѫтъ да гы спомянѫтъ. Мы отъ нашѫ странѫ имъ молитствувамы добры успѣхы!!! Нъ приказвамы имъ и слѣдныя двѣ краткы приказкы, и еднѫ баснѫ, пакъ гы уставямы да отберѫтъ коѭ имъ è най подобнѫ: Єдного цыганина пойскали едно время да го направѭтъ царь; нъ той попыталъ, ами, хлѣбъ кой ще ми доноси? тій му рѣкли. Ты когы станишъ царъ, хлѣбъ ще ти доходи съ кола! Онъ же отвѣщалъ. Азъ пѣщѫ царство! По добрѣ да карамъ кола съ хлѣбъ! Друга: Въ время Султанъ Селима былъ è въ Цариградъ нѣкой си чютенъ піянецъ Бекри-Мустафа, глумецъ Султанъ Селима. Той Бекри-Мустафа къту ся напилъ добрѣ единъ дьнъ, трьгнѫлъ по цариградскы улицы, и грьмогласно выкалъ. „Продавамъ Цариградъ!“ Султанъ Селимъ извѣстивъ ся о тому, повелѣлъ да го доведѫтъ тутакъси прѣдъ себѣ си, и му гнѣвъмъ изрѣкалъ: „Бре незевенкъ! какъ смѣешъ ты да продавашъ Цариградъ?“ Бекри-Мустафа при все що è былъ чютенъ піянецъ, былъ è и живаго духа глумецъ, и за то абіе è отговорилъ Султану. Падишахамъ! Азъ знаѭ че никой нѣще купи Цариградъ, та за то го и продавамъ. Това глумленіе ся допаднѫло Сул-

тапу, и съ насмѣйванье сторилъ сиктиръ Бекри-Мустафа. Басна: Єдна кокошка къто гледала че гѫска сноси голѣмы и ядры яйца, поревнило ся и ней да снесе и тіе голѣмо яйце. И така придьржала в' утробѫ си яйце два дны; на трѣтый дьнь напнѫла ся да го снесе; нъ яйце было порасло толико голѣмо, що то бѣднаѭ кокошка изпродрала си дирпицѫ.

(5) Герлово или Герилово. Малко днесъ укрѫжіе отъ 30 и выше турски села лѣжи между Преславъ, (днесъ Ески-Стамболъ или Стамболукъ по турскы) Османъ-Пазарь и Котелъ. Жители му сѫ се Турцы потурнаны отъ старо время. Обаче языкъ говорѣтъ турскы. Тій сѫ' отличавѫтъ отъ правовѣрцы Турцы трудолюбіемъ, кое ся състой на орачьство, дьрводѣліе, и овчярство. Помежду си жены имъ ся не крінѫтъ какъ прочіи турски жены, ни то давѫтъ другиму Турчину отъ помежду си дѣвицѫ на бракосъчиеленіе; пінѫтъ в' общѣ віно безъ никакво турско прѣдразсѫдіе. Турцы гы назовавѫтъ Казалъ-баши. Тій нѣмѫтъ истій турскій злобенъ духъ, живѣѭтъ же съ свои съсѣды Българы миролюбиво, и зѣмѫтъ давѫтъ почтенно. Въ това Герловско укрѫжіе само едничко знамянито село българско ся è съхранило, Вербица, настранѫ отъ тія села турскы. Жители му христіяни имѫтъ еднѫ църквицѫ, и живѣѭтъ по вѣчь отъ земледѣліе. На весело и разтворено мѣсто è разположено сіе селце, и жители му сѫ' доста устроумни человѣцы. Нъ чьрный духъ Бѣдай усѫдилъ гы è да подпаднѫтъ отколѣ и подъ второ еще губителско насиліе на татарскія кьрьмскы подмѣтнѫты днешны ханове Султаны назоваемій, изгнаній отъ Русіѭ въ время на побѣдоносния походы императрицы Катерины. Тій коноѣдцы владѣли сѫ' и владѣѭтъ тамо, какъ то и въ многа друга българска села съ неограничнѫ власть, и творѣѭтъ безчисленная угнѣтенія. Цариградскій дворъ имъ отдава по старѫ чьсть голѣмо почитаніе, и

плаща имъ годишнѫ платкѫ, сматраѭщъ тѣхъ отъ царскаго поколѣнія, и того ради имъ отдава насловіе (титулъ) Султани. Тій отсвѣнъ къту съблачѫтъ бѣднія Българы и гы карѫтъ силомъ да имъ работѭтъ къту чьрны робове турчѫтъ имъ съ насиліе неврьстная дѣца. А о собито красны млады дѣвицы грабѭтъ гы по волѭ си! Убезчьстѭтъ бракове, колѭтъ, бѣсѭтъ, убизѫтъ безъ никакъвъ заворъ отъ странѫ правителства! Тій сѫ' крадливопріѣмцы (газды, ятацы) на разбойничьскы и злодѣскы турскы четы; явно гы закривѫтъ и защитявѫтъ въ свой си дворове! Турско правителство отсвѣнь къту не дава никакъвъ милостивъ слухъ на тѫжныя жалбы бѣднихъ Българъ, еще гы и казни за това, ако дьрзнаѭтъ да ся уплачѫтъ отъ тія человѣкообразны звѣрюве! За то и не смѣѭтъ, ни то помыслѭтъ вѣкы бѣдни да с' уплачѫтъ; нъ научили сѫ' съ горесть и търпеніе плачевно да прикарвѫтъ многострадалный си животъ.

Въ Гериловскій прѣдѣлъ има знамянити остаткы старобългарски, развалини отъ стары крѣпости, подземни стари пѫтища и скривалища и проч. Нъ кой да гы придари? Смѣйли нѣкой си Българинъ да с' усѫди въ таковое за нашѫ древность полезно дѣло? Абіе бы изгубилъ главѫ! Прѣдѣлъ сей отъ природѫ è украсенъ съ веселовидна лѣсища, и съ цѣлы дѫбравы отъ разна плодовита сводія. Има и доброплодна земѭ. Нъ въ каковы è рѫцы!

О разорѣній града Герилова, отъ кого носи днесъ това малко укрѫжіе имя Герлово, приказва ся отъ старцы и пѣе ся въ Котелъ пѣсьнь на слѣднаѭ смысль.

Петли пѣѭтъ в' градъ Гериловъ
Църквы клепѭтъ н' общонароднъ зборъ
Протогири выкѫтъ по высокы могилы:
Събирайте ся сичкы голѣмы и малы.

Кой има дѣца некрьщаня, да крьща!
Кой има момы згудены, да гы вѣнчява!
Мѫжіе братя крѣпко сѫ' убуржжете!
Жени дѣчица. а вы сѫ' Богу молете!
Немилостиви Турцы на градъ нападнахѫ.
Царево ни тій разорахѫ и привзѣхѫ!
Додѣ си свѣтла звѣзда Дьница извече
И нощь своѭ власть разсвѣту придаде,
Къту съ тьмьнъ облакъ градъ ся прикри
Грьмъ, трясакъ от' урѫжье в' синю неб' ихти!
Къту порой Турцы всичко изтрѣбихѫ.
Къту стримницы мѣчкы, крьвь си пінѣхѫ!
Мѫжіе, стары жены, дечица изклахѫ
Дѣвицы, и млады невѣсти поробихѫ!

(6) Село Вьрбица граничи съ Котелъ камъ Юго-сѣверь съ Планинѫ Лумы-Дѣлъ, мѣсто непроходимо. Само горскій юнацы го посѣщавѫтъ, има тамо съвсѣмъ романтична мѣстоположенія и дьлбокы пещеры, коя изглѣдвѫтъ къту че è съдѣйствувала нѣкогашь человѣчьска рѫка за да гы поуглади за по згодно убиталище или прибѣжище. Що ли значи това наймянуваніе, Лумы-Дѣлъ? не ми è познато. Тамъ близо на около има и други планины и всяка носи имя свое. Орьнь, Зло-Стѣнье, Бѣли-Брѣгове, Свинирь, Козякъ, Плѣживица и проч.

Безъ причинѫ человѣцы не имъ сѫ' дали тая имена, коя и до днесъ сѫ' съхранили. А никаквѫ татарщинѫ, нито гърщинѫ не носѭтъ. Чиста славянска имена сѫ'. Господиновцы странни изискатели на древнаѭ българскѫ исторіѭ могѫтъ ли да покажѫтъ намъ нѣкое си мѣсто въ Българіѭ, кое да носи отъ старо еще время (не отъ турское завладеніе) нѣкакво си татарско имя? Както мѫдрувѫтъ, че кубратово военно отдѣленіе было отъ Татары, та завладѣло ушь славянская племена, кои сѫ' живѣли въ

горнѣ Мисіѣ и проч. И къту ся слѣло въ тѣхъ пріѣло и языкь славянскы, а остало му само имя Българи! кое è исто славяньско имя. Смѣшно мѣдруванье за учены главы!

Завладаѣщый и побѣдитель народъ да с' изгуби языкь съвсѣмъ, и да пріѣмни языкь завладаемому отъ него народу и робу си, то ни то è было, ни то ще бѣди! Мы глѣдамы в' исторіѣ се противное да става. А имамы живъ примѣръ Турцы, кои сѣ' дали языкь си на доста завладаемы отъ тѣхъ народы, къту Караманлій и Гагаузи, негли и други. Вѣройсповѣданіе имъ гы показва че нѣсѣ' были Турцы, ни то има да ся спомянува въ нѣкоѣ си исторіѣ, да ся сѣ' вѣкогашъ цѣли области Турцы похристіенили. Имало казвѣтъ въ Кобратово войнство татарска имяна на прѣдводителы, и чякъ до Семеоново время сѣ' възпомянувѣтъ такова имяна, мѣдрува единъ новъ историкописатель русійскы, въ своя си писма за българскаѣ и сърбскаѣ исторіѣ. Та нѣмали днесъ въ русійскаѣ войскѣ толико Татари чиновницы, и другы народи? еда за това щѣтъ каза потомцы, ако сѣ' нѣкакси изгуби исторія, и останѣтъ остаткы на имяна, че русінскій народъ è татарскаго поколѣнія? И тако за Аустріѣ, коя има отъ толикы народы въ своѣ си военнѣ, и политичнѣ службѣ. Еда стара Българія въ него время не è была силна, и простряина, ако не колико è днесъ Русія, а то по крайнѣй мѣры, на половинѣ? То етари арапски исторій доста разяснявѣтъ. Мы о тому прѣдмѣту щѣмъ доказа на подобное мѣсто. Обаче писмо-писателю, толико имамы чьсть да му кажимы, че è писалъ безъ разсѣждеиіе праваго разума, или паче прѣстрастно. То ся види отъ негово израженія въ тѣхъ періоды отъ щила кто употрѣблява съ рѣчи укурителны, нъ мы го сматрамы не за чисть и искренъ руссъ Славянинъ, то негово имя го показва, че влѣче отъ другый родъ. Негово мѣдрословіе прѣвождаѣщъ рѣчь по рѣчь византійскы римогрьцы и-

сторицы види ся да è изчьрпалъ и ся è напойлъ доста отъ тѣхный слогъ. Понеже отъ тѣхно перо, колко ся относи на нашъ народъ, какъ то и на другы народы, добро нѣщо рядко ся è написало. Вее дыше прѣтрастіе, и искривленіе истины.

(7) Близо до Цариграда на 5—6 часа разтояніе въ кокошарскій пѫть (таукчи-юлу) на плодовиты равнины разсѣяны сѫ' нѣколко турска села близо едно до друго. Тѣ сѫ' Тосунъ-кіою, Демирджилеръ, Сазла-боена и проч. Между тія села прѣди 15 уже годины ся è случило това събытіе. Горская чета водима отъ Петка войводѫ вращала ся è у Цариградъ пазимовище. Нъ черна имъ сѫдба издала гы è, та сѫ' впадиѫли въ клѣтъ робства. Вся укрѫжная турска села събравше ся съ тяшкѫ потирьѫ, и съ голѣмѫ гльчкѫ и выкове убиколили сѫ' 13 безурѫжны горскы ускоцы на еднѫ равнѫ могилѫ покритѫ съ рядъкъ дребакъ. Юнацы сѫ' были съкрили на друго еще мѣсто свое урѫжіе и ишли въ Цариградъ приторени на ратай носяще по еднѫ тоягѫ само у рѫкѫ. Никакво съпротивленіе нѣсѫ' можали да учинѫтъ безъ урѫжіе, и противо толико бѣсны Турцы въ поле. Тамо храбрость и хитрость не è имала никаквѫ работѫ. Най памятно è было да ся прѣдадѫтъ, и да играѫтъ ролъ своего прѣобразованія. Това сѫ' и учинили.

(8) Єдинакъ значи тукъ отбранъ, крѣпъкъ, храбръ, устрабитьлнъ. Рѣчь сія ся употрѣблява отъ овчяры, кой сѫ' ѭ зѣли приносно отъ единакъ вьлкъ. Сказвѫтъ овчяри и горскій ловцы, че вьлкъ когы ся укучи не дьржи само на едно мѣсто своя вьлчета, нъ отдѣлѫ едно на странѫ въ друго скрито гнѣздо. Ако сѫ' случи да налѣтьѫтъ ловцы на гнездо му и избіѫтъ му чяда да устани съкритое. Това уединено вьлче казвѫтъ овчяри че ставало много по голѣмо и по стрьбно, и силно отъ другія си братя. То сѫ разумѣва защо. Понеже ся храни повѣчь,

и възпитава ся усамлено. Казвѫтъ че той единакъ вьлкъ никогы не ся съдружвалъ съ другы вьлцы, нъ всѣгда самъ ходилъ по ловидбѫ, и твьрдѣ хитаръ ловецъ былъ на елены (ругачи). Варди гы къту ся запасѫтъ на нѣкое си стрьвно равнище, гдѣ сѫ' высокы стѣны, и рѫтища отъ единѫ странѫ, и впуща ся ненадѣйно на тѣхъ. Тій къту ся подплашѫтъ наскачѫтъ и хвьрлѣтъ ся отъ цай высокая стрьвна мѣста, и тако нѣкой си струшава си крака, и падва недвижимъ. Тогава хитрый единакъ спокойно отива и го изѣда.

(9) Това è такождѣ исторично. Пять храбри ускоцы Българи въ желѣза обковани упълчихѫ ся съ мотикы на выше отъ 200 войницы турскы стражары, и отбѣгнѫхѫ и утекохѫ въ Старѫ-Планинѫ, дѣ четувахѫ до 1854 лѣто. Нъ Петко войвода и нѣколко отъ вѣрнѫ му дружинѫ юнацы погинѫхѫ въ търновскаѭ горѫ отъ придателство и чьрнѫ измамѫ!

(10) Дьрвишъ значи по нашъ языкь убогъ, сиромахъ, просякъ. Казва ся и факиръ, и гарибъ, кое значи исто. Деръ, по арапскы языкь значи врата; пегли отъ тамо пройзходи и рѣчь дервишъ, человѣкъ кой ходи отъ вратѫ на вратѫ та проси. То исто творѭтъ въ Индіѭ факири, и въ Турско дьрвиши, коймъ ся отъ Индіѭ тѣгли начяло. Казвѫтъ четницы Турцы че дервишкы секты сѫ' 12. а всяка секта è раздѣлена на 12 разна исповѣданія (ереси) посѭтъ же имя Руфаи, Мевляви, Накшибенъ, Сурани, Бекташи, и проч. Намъ è позната най добрѣ бексашійска секта на коѭ è былъ родоначялникъ Хаджи Бекташи Вели. Тѣхный патронъ è Алія, и отъ того ся назовавѫтъ и, Алеви. Въ най голѣмо си отчяйванье бекташій възгласявѫтъ, и зовѫтъ на помощь Алія. Я Али! выкѫтъ грьмогласно.

Тій сѫ' дѣлѫтъ на два вида; истински и льжовни бекташій. Пьрвій вѣрвѫтъ едного самаго Бога, и уничто-

жавѫтъ вся святовны общественны работы, съ еднѫ рѣчь отбѣгвѫтъ всѣкаѭ мірскѫ суетѫ. Вся народы и вѣройзповѣданія сматрѫтъ едно, то есть без' никакъвъ ислямекій фанатизмъ. Не промышляѭтъ за да си приготвѭтъ богатства за много годины, мѣсецы, и недѣлы. Нъ днесъ за днесъ, утрѣ за утрѣ гледѫтъ да проминѫтъ. За то си имѫтъ и пословицѫ „биръ локма, бирь хърка" единъ залакъ, една врьхна дрѣхѫ. Добротворѭтъ колко имъ; è възможно. Никогы зла рѣчь не излила отъ уста имъ и зло да имъ кажи или учини нѣкой си не отвращѫтъ му. Нъ думѫтъ, сваллахъ яхо! то есть, благодарѭ ти чловѣче! Това тайно днеесъ въ Турско тѣхно вѣройзповѣданіе нѣма нѣкоѭ си обща и политична цѣль, ни то ся стараѭтъ да привлачѫтъ и умножавѫтъ съ послѣдователы бекташіовѫ сектѫ. Тій ся трудѭтъ и мѫчѫтъ само за своѭ си личность. Нѣмѫтъ игры, безчинно скаканье, віанье, какъ то другыя секты дервишкы, по свои си текета. Мохамеда не вѣрвѫтъ за пророка, ни то ся клаѭтъ, казвѫтъ че Хаджи Бекташи Вели сѫ' кланялъ единъ пѫть за тѣхъ, и то имъ доета, ядѫтъ и піѭтъ все що, какъ то и други свободни народи. Пріѣмѫтъ свободно всѣкаго кой ищи да стани послѣдователь на тѣхное вѣройзповѣданіе без' разьнствія народности и вѣры. Имѫтъ по разна мѣста Шехове, нъ тайни, прѣдъ койхъ ся прѣдставя всѣкы питомецъ за да добіе негова наставленія. Наставленія сія сѫ' слѣдная. Шехове упрѣдѣлявѫтъ всѣкому рочище искушенія, то естъ за толико годины да ся скыта по свѣтъ скѫсьнъ, голъ, босъ, гладьнъ, жядьнъ и проч. и все то да сматра съ равнодушіе какъ то казвѫтъ, хошъ гіормели. И послѣ това упрѣдѣлену рочище изкушенія вѣрвѫтъ, че Шехъ му при кого è добилъ дервишкаѭ тайнѫ, ще му ся яви въ подобно время, и ще му подари, и възнагради съ нѣкоѭ си чюдотворнѫ силѫ. На единъ обаче видъ, кого онъ избере, и така изкушив-

шій ся пристойпо ще упознае свѣтъ, и ще види и самаго Бога, и другѫ сѫщества, коя вѣрвѫтъ тій, че живѣѭтъ въ тойзи свѣтъ, обаче невидима отъ нейзкушены человѣцы, и тогава вѣрвѫтъ еще че негово тѣло ще да стани друго що изтъщено, и нѣщѣ усѣща нищо свѣтовно. Такови сѫ истинскій дервиши бекташій. Въ тій сѫ твърдѣ рядко находѫтъ, какъ то приказвѫтъ Турцы четницы. Тій сѫ ходили и по боюве, и Турцы кога сѫ имѣли такови чюдотворцы святцы въ войнство си, мыслили сѫ увѣрително че побѣда è неотмѣнно тѣхна.

Отъ истаѭ сектѫ и под истое имя сѫ второй льжливи бекташій. Тій не вѣрвѫтъ нищо на свѣтъ, нито Бога, нито пророка. Все що è зло и развръщенно на свѣтъ творѭтъ го безсъвѣсть, коя не сѫществува въ тѣхъ. Крадѫтъ, убивѫтъ, изпьлнявѫтъ гнусны и скотскы страсти, кто немогѫтъ ся уписа; съ еднѫ рѣчь тій сѫ человѣкоубразни скотове, и звѣрове. Тѣхно è число голѣмо, въ Турско, не само подъ притворное бекташійско одѣяніе, нъ и между турскій народъ въ свѣтъ живѣѭщій мухомеданцы. Трѣтая чясть сѫ сега такови, и имѫтъ тайни бекташінскы знакове за да ся разпознавѫтъ по между си.

Послѣ паденія Българій установили ся сѫ по най краснія прѣдѣлы дервишка текета, и усвойли сѫ най плодовитаѭ землѭ. Окрьстная села были имъ черни роби, и творили най лютая угнѣтенія, и безчеловѣчная злоупотребленія. Той дѣмонскій бичь ся è простиралъ до конца 18 вѣка. Послѣ того разтоянія достигли сѫ досадни и самому турскому правителству, съединени съ яничеры, кое гы е изтрѣбило постѫпенно, а най паче Султанъ Махмудъ имъ развалилъ и разоралъ конечно текета. Казвали ми сѫ нѣкой си четницы Турцы че слѣдная гнусна причина è дала най много поводъ турскому Султану за да гы изтрѣби.

Въ карповское укрѫжіе (Карнобатъ) умрѣла è една петнадестогодишна дѣвица дьщи едного татарскаго Сул-

тана. Той è пожалѣлъ да ся съхрани тамъ въ едно близко бекташійско теке. Вечеръ тъ дервиши сѫ изровили изъ гроба мьртвое девичино тѣло, и натопивше го въ теплѫ водѫ въ еднѫ бъчвѫ, изполняли сѫ' гнусны страсти . . . . Тамо въ него теке были заробени двѣ млади българчета. Тій къту видѣли това враговско дѣло, найшли время та избѣгнѫли и отишли право при Султана и извѣстили го о тому.

Султанъ ся è подигнѫлъ съ нѣколико человѣцы отъ окрьстная села и нападнѫлъ è истанѫ нощь на дервишкое теке, дѣ è заварилъ тыя пъклены бѣсове че вьршѫтъ войстиннѫ оно що му сѫ' отбѣгнѫлая дѣца извѣстили. Послѣ това Султанъ ся è упѫтилъ у Цариграда и изявилъ è самому царю сінѫ противоестественнанѫ дервишкѫ злобѫ.

Факійска гора è близо до Черный-Кладенецъ (Карапуннаръ). Малко укрѫжіе кое граничи съ карновско укрѫжіе. На изхода въ подножіе на танѫ буйнѫ горѫ в' едно страшно бранище (курія) има и днесъ подновено дьрвишко бекташійско теке; нъ съвсѣмъ худо. Нѣма пьрвій си приходы, и явная угнѣтенія и злоупотрѣбленія надъ българская окрьстна села. Обаче колко ея относи на турское разбойничьство и злодѣйство се пакъ è тайно прибѣжище. На около му сѫ' 2-3 турека села отъ истанѫ бекташійскѫ сектѫ. Въ лѣто 1854 минѫхъ отъ тамо приобразованъ въ турско одѣяніе, ради временная обстоятелства, съдруженъ отъ тройцѫ деброубурѫжны Българы, и отбыхъ ся при шеха да го поздравя къту Турчинъ и бекташія. Онъ безъ да мя познае че сьмъ христіянинъ пріѣмна мя гостолюбиво, и почна да мя запытва, какъ отвѫть военны работы. Азъ по моему положенію въ кое ся нахождахъ, трѣбаше да му хвалѫ и да ся съобразѫ съ неговый фанатичьекы духъ, и къту му доказахъ, че отхождамъ да ся біѫ съ гяуры за ислямизмъ (правовѣрство), зарадва ся много, и изказа ми, че и онъ отъ своѫ

странѫ непрѣстанно ся біе съ гяуры, то есть проважда тайно всякый дьнъ злодѣйцы Турцы да проливѫтъ христіянскѫ българскѫ крьвь по пѫтища, и около села! Чистѭ, каза, невѣрнія кучета! . . . нека н' устанѫтъ! . . . Това исто вси мухамеданцы мыслѭтъ и дѣломъ вьршѫтъ по Българіѭ Нека европѣйски пѫтишественницы плетѫтъ льжливы похвалы турскому народу, за да украсявѫтъ съ человѣколюбивы рѣчи своя списанія. То само паришкія нѣжны госпожицы щѫтъ повѣрва.

Кой ѐ живѣлъ въ Турско, или ѐ ималъ приликѫ да пѫтува тамо, знае какъ ся вьртѭтъ по текета дьрвиши, къту бѣсни догдѣ имъ ся завіе свѣтъ и понадѫтъ на земѭ поломьртви и съ запенены уста. Глъчка и безчинны выкове що издавѫтъ приличѫтъ къту когы сѫ' събере нѣгдѣ вьлча глотница и віе. Тіи вьртежи и віянія нощѣ повѣчь ставѫтъ. Наши нѣкой си Българи вѣрнѫтъ че и Самодивы играли нощѣ по горы, и скачали и ся вьртели твьрдѣ силно. Да не чинѫтъ дьрвиши таѭ церемоніѭ на невидимія тія духове, кои тѣ вѣрвѫтъ?

(12) Нѣкой странни учени непознаѭще добрѣ българскаѭ земѭ, и слушаще да сѫществувѫтъ Татари въ Доброжѫ днесъ, и въ старое время да ся възпомянува, Малѫ Скытія то исто мѣсто, мыслѭтъ, че тій Татари сѫ' Българи отъ старо время устали. Нъ мы имъ казвамы, да чюѭтъ че тій Татари сѫ' бѣгунцы отъ Русіѭ въ разна времена когда ѐ имала бой съ Турско, а най паче въ Катеринино время. Тій сѫ' мохамеданцы и говорѭтъ свой си татарскій языкь, кой нѣма никаквѫ приликѫ съ българскій. Разлика имѫтъ отъ Турцы само що ѣдѫтъ конско мѣсо. И сега еще въ послѣдній севастополкы ратъ примнѫхѫ доста и гы насели турское правителство въ Доброжѫ, къту усили бѣдны Българы да имъ направѭтъ цѣлъ градъ, къту че сѫ' Българи виновати за тѣхно изгнаніе отъ Русіѭ! Тій ненлащахѫ даждіе турскому пра-

вителству, нъ въ время рата, давѫхѫ особенъ полкъ войскѫ, и то всадницы. А за старо время що ся è звало то мѣсто, Малѫ Скытія, то отъ грхцы вся Славяны сѫ' ся звали Скыти, и то мѣсто акы обитаемо отъ Славяны, то есть Българы, Грьцы сѫ' го назвали Мала Скытія. Тамо ся живѣли Българи еще прѣди Хріста. Славный римлянскы поетъ Овидія кой è живѣлъ у Сулми, — Сулмона, въ 711 годины послѣ зиданія Рима то естъ 43 годины прѣждѣ Хріста, былъ заточенъ въ Доброжѫ на нѣкой си градъ Томи близо до Варнѫ. Научилъ ся языкь на тамошній народъ, Гети, и писалъ на гетскій языкь стыхотвореніе. Мы знаймы че стари грьчьскы историцы и списатели назовавѫтъ на много мѣста Българи Гети и Масагети.

Матій Стріковскій, капоникъ самойтскій, дѣй славянскихъ хронографъ достовѣрный, в' четвертой своея хронологій книзѣ пиши, че Овидія славный латинскій поетъ въ свое заточеніе между сарматскихъ народовъ, навыкнѫлъ ся съвьршенно на нихный языкь, и за чистое, красное, и любопріѣмное негово изрѣчіе писалъ стыхове на тойзи языкь.

(13) Село Шипка лѣжи въ подножіе на Старѫ Планинѫ 2 чяса далѣчь отъ него è градъ Казанлѫкъ въ поле близо до рѣкѫ Пунджѫ. Главный входъ старопланинскы за Търново минува срѣдъ село Шипкѫ. Жители му сѫ' вси Българи храбри юнацы. Види ся да гы удушевлява старопланинскій чистъ и сводьнъ въздухъ. Тій ся небоѭтъ твьрдѣ отъ злодѣйцы Турцы. Стара майка планина имъ помага. Тамо на около не смѣѭтъ погащи да бѣснувѫтъ ненаказно . . . .

(14) Кавалъ — дьлга свирка, коя има наликъ на арапскы неи. Вси български овчари сѫ' природни свирцы, и пасѫтъ си стада свираѭще народны сладкы граюве (мелодіи). Въ стары нашы народны пѣсны сѫ' спомянува мѣдьнъ кавалъ. Види ся отъ того да сѫ' имали наши пра-

отцы свиркы отъ мѣдь, и да ся имали добро понятіе отъ музикѫ. И до сега ся събирѫтъ овчяри по нѣколко си заедно и свирѣтъ задружно еднѫ и истанѫ отнѣвкѫ.

(15) Клято є желѣзо отъ стомнѫ направено и калено добрѣ, съ кое подкапавѫтъ каменны зидове юнацы в' отчяйно время и отбѣгвѫтъ въ шумѫ.

(16) Делій ся зовяхѫ азіатски веадници Турцы кои носѣхѫ на главѫ высокы кълпацы (зюмрета) чърни, щото къту минувахѫ отъ нѣкое си мало низко мѣсто трѣбаше да ся навождѫтъ на доло. Тіи и въ время мира минувахѫ отъ Азіѭ въ Българіѭ множество полкове и ся скытахѫ отъ града въ градъ, и отъ село въ села по годины, да мѫчѫтъ бѣдны Българи. Тѣхно отдѣленіе ся назоваваше зюмре оджаги, какъ то яничерское ся зовѣши, єничери оджага. Тій сѫществувахѫ еще до 1828 въ тогдашны бой съ Русіѭ. Султанъ Махмудъ гы махна и тѣхъ. Ходяхѫ по Българіѭ, къту ѣдѣхѫ и піяхѫ, зѣмахѫ и дишъ-хака (за зѫбы си платкѫ що сѫ' ся трудили да ѣдѫтъ!). Заробвяхѫ и много млады момцы и гы отвлачахѫ в' Азіѭ. Никой не смѣяше да имъ ся съпротиви. Самое тогдашно правителство гы є поущрѣвало на то за да уничтожѫвѫтъ българскій народъ. То є было турска политика даже до прѣди тензимата, отъ время на время да проважда по Българіѭ таковы крьвопійцы звѣрюве подъ разна имяна, Делій-, Кърджалій, Капусази, и най паче голы Арнауты.

(17) Голѫбъ войвода є былъ не отколѣ родъмъ отъ село Умарюво (Умарджа) близо до новѫ Загарѫ. Онъ є живѣлъ въ старѫ Загарѫ, дѣ ся є залюбилъ съ еднѫ краснѫ загарчянкѫ имянемъ Станка. Тія го є изневѣрила, и уженила ся за другиго. Онъ, неможавшъ да търпи това безчьстіе събралъ є четѫ юнашкѫ, и отишалъ въ шумѫ. Еднѫ нощь дошалъ срядь Загарѫ да посѣче невѣрнѣѭ си гуденицѫ, нъ само баща ѝ є посѣкалъ; понеже тія ся

è съкрила. Той è воювалъ много время по Старѫ Планинѫ, и много потири сѫ' го гонили, нъ нищо пѣсѫ' можали да му сторѣтъ. Найпослѣ ся è оттеглилъ у Влашко и тамо си è скончилъ животъ. Отъ истое село Умарюво былъ è и прочютый Кара-Колю Инджс войводинъ хоржгвоносецъ (байряктаръ), кому ся пѣѣтъ толко пѣсны днесъ отъ народа, и кой è толика чюдеса учинилъ въ Бакаджикъ (Зрѣнище въ старо время), горѫ высокѫ близо до Карново, коя ся простира до чьрно море, и има на върха седямъ студены кладенцы, кто и днесъ ускоцы наричѫтъ Индже Войводины Кладенцы. Найпослѣ è и той, Кара-Колю, отишалъ у Влашко. Неговъ братъ живѣѣше еще въ лѣто 1854. въ село Умарюво, старецъ осемдесятогидишнъ, высокъ па стасъ, и здравъ въ лице къту двадесятьпетогодишнъ момъкъ. Онъ самъ ми è изповѣдалъ че è единоутробный братъ Кара-Колювъ.

(18) Турское правителство неймѣѣще никаквѫ вѫтрѣшнѫ урядбѫ въ подобная обстоятелства гуждало è на уцѣнѫ ускошкыя главы, кое пройзхожда отъ слабости, и съ клятвѫ на пророка заплашвало è онія, кто è отряждало да гонѣтъ горскія ускоцы, че ако бы да гы не уловѣтъ живы, или да имъ не донесѫтъ главы, ще да посѣче тѣхъ. Нъ то è было само гола клятва; никогы не è наказало смьртінѫ нѣкого си билюкъ-башія или кѫръ-сердаря за таковѫ работѫ. Турска клятва ся разваля лесно: Малко хлѣбъ къту на дробѣтъ па лѣнивіа кучета, кто еѫ нахождѫтъ доста по улицы имъ, вѣрвѫтъ че съ томъ си усвобождавѫтъ съвѣсть отъ натяжаемаѫ гы пророку си клятвѫ!

(19) По Старѫ Планинѫ на многа мѣста има разны знакове въ разна времена забѣлежени отъ горскія юнацы. Имена и порѣклы на древеса изрѣзани съ лѣтосчисленіемъ. По каменія изкопани съ желѣзо прѣпорцы, ножове, пушкы, змій, мѣчкы и проч. по негдѣ купаны овчярски съ лъжи-

цы на около. По нѣкоя си древеса виждѫтъ ся забити голѣми желѣзни гвоздій. Само на едно мѣсто видѣхъ львъ изображенъ съ старый на главѫ царскы вѣнецъ и то въ Лумы-Дѣлъ на едно усойно мѣсто, кое не могѫ д' упишѫ. За тія знакове приказвали ми сѫ' стары ускоцы, че по тѣхъ мѣста на около стари сѫ' съкривали разны ствари а най паче сребро и злато. Другый единъ веема любопытьнъ знакъ имѫтъ ускоцы, когда щѫтъ съкри нѣщо за да неможи другый да го найде. Забивѫтъ единѫ тоягѫ на упрѣдѣленѫ мѣркѫ и в' упрѣдѣлѣно время, дьнь, и чяеъ сіянія слънца и глѣдѫтъ колко и на къдѣ ся простира сѣнка отъ таѭ тоягѫ, тамо изровѭтъ трапъ, и съкривѫтъ що имѫтъ за кріянье. Това показва голѣмо остроуміе старихъ Българъ!

(20) Цариградски днешни Римогрьцы (Ρ'ωμαῖοι) сѫ' збирщина отъ разны народы. Тій народность, чьсть, и чьстолюбіе що è по познаѭтъ. Тѣхна лукавщина è прочюта на свѣтъ, а особито фанаріотска. Старѫ злобѫ и ненависть сѫ' съхранили противо Българы, гоньѫтъ гы съ всякый начинъ, и присмѣйвѫтъ имъ ся всякояче. Нъ когда усѣтьѫтъ нѣкого си Българина да има свѣтливы жьлтичкы прилѣпявѫтъ ся при него съ най безобразное льскателство и угожденіе. Водьѫтъ, го в' кѫщыя си къту че имъ è бащинъ сынъ безъ да го попытѫтъ нито отъ къдѣ è, нито каквѫ работѫ върши. Угостявѫтъ го, постилѫтъ му мягкы постѣлыы и . . . пѣѭтъ му увеселителны сладкы грьчеекы пѣсны, красны привлакателны млады гьркыикы додѣ го умаѭтъ. Ако ся зовс Драганъ или Петко прикрьщѫтъ му имя, къту му прикачѫтъ и едно ч е л е б и, и. пр. челеби Димитраки, челеби Петраки и проч. Все то вьршѫтъ догдѣ му изѣдѫтъ жьлтичкы. Послѣ съ прѣзрѣніе фанаріотско го отдалѣчявѫтъ отъ себе си, и приетрувѫтъ ся, къту че нѣсѫ' го никогы виждали! Това го имѫтъ за достойнность Римогрьцы, и гордѣѭтъ

ся че была остроумни на лукавщинѫ, и на морално развръщеніе! ἄξιος, πολιτικὸς εἶναι ὁ πολίτης! πήραμεν τοῦ παλαιοβουλγάρου τά γρόσια! казвѫтъ безъ да гы бахти съвѣсть за безчьстіе. Това исто чинѫтъ и на многы другы народы, кои живѣѭтъ въ Цариградъ; понеже по вѣчая домородства съ тойзи начинъ живѣѭтъ, а особито въ прочютный фенерь (φανάριον).

(21) За голѣмѫ нашѫ жалость Турцы сѫ съкрушили конечно и въ незнайность отдали вся наша старо-българска зданія! Ни едно не ся è съхранило цѣлокупно до колко è мнѣ познато. Само нѣколко църквы сѫ' устаяи въ Търновъ, и Срѣдецъ (Софія) негли и другьдѣ, и то притворени на джаміи. Остаткы развалини отъ стары крѣности нахождѫтъ ся по много мѣста какъ то въ Търновъ, въ Загорѫ, Никополь, и проч — Въ Търновъ ся вижда и упустѣлый царскы палатъ, Трапезицѫ, нъ само срынѫти зидове засыпани отъ многогодишнѫ прьсть! Прѣждѣ нѣколко годины бѣхѫ изкопали близу до Прѣславъ (Ескистамболъ) старо зданіе зарынѫто отколѣ под' земѭ съ мряморны красны стълпове и разны добройздѣлани каменія, кои сѫ отнесени въ Шуменъ, и употрѣблени за шумнянскаѭ крѣность. Нъ незнаѭ да ли è было нѣкакъвъ си надписъ надъ тѣхъ. Приказва ся за много древности по Българіѭ; нъ нѣма кой да гы дири!

(22) прѣждѣ паденія българскаго царства, да è цвѣтѣло въ Българіѭ всѣко искуство и художество, ако и да не è намъ уставила то досегашна издирена наша исторія, съжеганія ради нашыя книжевности отъ грьцкое наипаче священство, знакове обаче и доказателства сѫ' устали вещественно на многа мѣста по Българіѭ, а найпаче въ търновскаѭ область коя è населина само отъ чисты Българы. Въ неѭ обльсть, мы глѣдамы многы изкусны землѣмѣрцы, кои отъ прадѣдно само попрѣданіе научени, зидаѭтъ по разна мѣста не само прекрасны до-

мове, сяйны храмове христянскы, и турскы джаміи, нъ и даже царскыя крѣпости около Дунава и въ Варнѫ повѣчь отъ Българы землемѣрцы по правилно размѣреніе устроени сѫ. Живописцы сѫ находѫтъ такождѣ искусни въ истанѫ обльсть, кои в' общѣ ся занимавѫтъ въ това художество, и не само по всѫ Българіѫ вся църкви сѫ' украсени съ святы образы отъ Българскѫ кычицѫ изображени, нъ даже и въ Влашко, и Богданско и въ Сьрбіѫ, нѣгли и другъдѣ. То не è ли явно доказателство, че Българи сѫ' были прѣждѣ паденія си образовани человѣцы, и занимавали ся сѫ' не само в' искуства, нъ и свободная и красная назоваемая художества была любезна българскому роду? Може ли нѣкой да прѣдположи че послѣ паденія сѫ' научили отъ Турцы, или отъ Гърцы, или отъ нѣкоѭ си европѣйскѫ академіѭ? Мы знаймы добрѣ че Турцы нито въ художество сѫ' занимавали нито в' искуства, каковы гы глѣдамы днесъ такови были сѫ' всегда, а и Гърцы въ тія обльсти българскы нѣсѫ проникнѫли отсвѣнь злобни калугери и за зло, а и тій сѫ' были прости, какъ то и до днесъ въ Турско обитаѭще Гръцы сѫ' в' общѣ прости и неучени. Колко за Европѫ че нѣсѫ' ся отъ тамо учили тѣ Българи вѣкы è знайно. Може да каже нѣкой си, че начяло на вся художества и искуства ся è появило изъ пьрвый пѫть въ простія народы. Да! нъ не съвьршенство до нѣкой си стѫпенъ, и на всякый струкъ, какъ то глѣдамы днесъ въ българскій народъ. Защо нѣмѫтъ Турцы това начяло? Защо го нѣмѫтъ Татари? Защо го нѣмѫтъ Арнаути? Защо нѣсѫ' го имали французкій и германскій народи прѣди образованіе си? Защо го нѣмѫтъ и днесъ простый имъ народи безъ помощи ученія и наукы? Защо най послѣ го нѣма русійскій простый народъ? и проч. Мы видимы еще въ Симеоновый вѣкъ да ся è породила тая ревность къ ученію и образованію въ българскій родъ, какъ то и въ Асѣно-

вый вѣкъ. Отъ того можемы да заключемы на здраво, че всѣко ученіе, и образованіе напрѣдило и умножило ся è споразмѣрно съ тогдашнія вѣкове и обстоятелства въ Българіѭ даже до жалостно ѝ паденіе.

А колко за търговщинѫ че сѫ' имали Българи еще въ най старая времена доста разширнѫ и въ Стараѭ Българіѭ то намъ история свѣдѣтьствува, и разни търговски уговори сѫ' имали съ Византійцы, и заради тѣхъ много пѫти сѫ' отваряли боюве съ Римогрьцы. Колко за днешное время познато è че Българи до колко имъ допущѫтъ обстоятелства имѫтъ разпространенѫ търговщинѫ на всякъдѣ.

Въ истаѭ обльсть Търновскѫ, а особито въ Габрово нахождѫтъ ся и доста искусни желѣзодѣлцы. Разни прекрасны платове ся тъкѫтъ по Българіѭ. Коприна ся работи, и д. т. н. То все не показва ли че българска индустрія è была цвѣтѣла такжѣ въ него время, когда еще днешна просвѣщенна Европа è была еще въ варварско и диво състояніе? А земледѣліе българско не можи ли ся сравни съ многа прихитрена изнамѣренія европѣйска, коя съ толикы трудове и иждивленія Европа è добыла? Българи само отъ природѫ водимы и отъ прадѣдное попрѣданіе не добывѫтъ ли изобилный плодъ своего труда? Тако и за овчарство, и скотоводство в' общѣ сѫ' Българи доста искусни.

Българія може да ся гордѣе за розовое (шипцово) масло, кое не знаѭ ако излиза и другдѣ? Колко ся относи за градинарство, въ Влашко, Богданско, въ Сербіѭ (въ Шабацъ и въ Бѣлградъ), даже и в' Аустріѭ въ Рошавѫ по голѣмая чясть отъ градинары сѫ' Българи, и толико сѫ' искусни, щото многы Нѣмцы, кои ся сѫ' учили в' училища и академіи, изтьщено землѣдѣліе по толикы годины, гледаѭще таковы безкнижницы прости Българы да успѣвѫтъ добрѣ, зѣнѫтъ и ся чюдѭтъ, а най паче за

онаѣ лесниѣ, що имѣтъ Българи да извождѣтъ водѣ за поенье на земѣ дѣ имъ è нужда. Тіи Българи сѣ' новѣчь отъ Лѣсковцѣ и отъ окрьсная села търновска.

Нека говорѣтъ за Българы европѣйскы пѣтишественицы що имъ è драго, кои дохождѣтъ въ Българѣ изпроводени, или сами отъ себе си, за да упишѣтъ българскій народъ, и къту прицапѣтъ мимоходно прѣзь неѣ, безъ да познавѣтъ народный языкь, вращѣтъ ся в' Европѣ и списвѣтъ мечтайнна поетическа въображенія, и басны отъ тысящы и една нощь. Такови има доста кои сѣ' чьрнили бѣлѣ книгѣ!

(23) — Германское изкуство, дума, Cyrien Robert (5) напусто ся труди да ни прѣдстави Славяны акы прѣселцы въ Европѣ. Славяни сѣ' исто тако прѣселцы въ Европѣ какъ то сѣ' и Гърцы. Тій сѣ' были тамо прѣди Готти отцы на Германцы. Може тъчно да ся кажи, че Германія ся è установила отъ разчленѣнія на славянская стара правленія (regimes). Понеже въ врѣмя Карла великаго славянская земя ся è простирала до рѣкѣ Райнѣ (Rhin). Днешная Аустрія была è тогда славянска земя, и въ Прусіѣ, до шеснадесятый вѣкъ, прѣселцы сѣ' были Германцы, кой нѣсѣ' сѣществували тамо другояче нъ къту вассали на Полско. —

Мы еще въ най старая врѣмена видимы въ троянскій бой да ся възпомянувѣтъ отъ Омира въ турекаѣ днешнѣ Европѣ жители други народи, къту Дардани, Пѣяни, и проч, кои нѣсѣ' были Гърцы. Въ пьрвое еще прѣселеніе грьцко въ Морѣ възпомянувѣтъ ся такождѣ други народи, кои сѣ' Гърцы тамо найшли, Пелазгы и проч. кое имянуваніе никакъ не è грьчьско. Грьцкій найстарій историцы и списатели под' имянемъ „Σκῦθαι„ (6) сѣ' позна-

(5) Les Slaves de Turquie.

(6) Σκῦθαι καὶ βαρβαροι. Зовали сѣ' стари Еллини вся славянскы народы около Понта (черно море) живѣіѣщы. А въ Тракіѣ, Ма-

вали вся Славянска племяна, между койхъ сѫ' мѣсили и Татары не имѣѭще добра знанія за тыя земы и народы.

кедоніѭ, Иниръ, и Тесаліѭ даже до Дунова, варвари, то есть народи неговоряще еллинскаго языка. А отвьдѣ Дунава в' отдалная и тѣмъ непозната мѣста давали сѫ' имъ общо имя, „Σκύθαι. Σκύθης на еллинскы языкь не значи нищо, нито е еллинска рѣчь. На славянскы языкь скыть значи пустыня, отъ гдѣ и глаголь скытати ся, то есть ходити отъ едно мѣсто на друго.

Всякый народъ си е далъ самъ свое имя, или отъ нѣкое си мѣсто, или отъ некого си силнаго главатаря, или отъ нѣкое си дѣло и проч. Дали нѣсѫ' назовали сами Славяни онія измежду си скыты = скытинцы, кой сѫ' ходили отъ едно мѣсто на друго за прѣселеніе или за нашество на своя стада? Какъ то и днесъ еще Българи наричѫтъ часть отъ Куцовласи—(цинцари)—скытинцы, онія кой пѣмѫтъ постоянно мѣсто, нъ лѣтѣ сѫ' скытѫтъ по Старѫ Планинѫ съ стада си и домородства си, а зимѣ по равныя и топлыя полѣны около бѣло море. То имянуваніе въ старо врѣмя не е было никакъ укорително въ славянска уста. Понеже вси народи сѫ' были изъ пьрво начяло скытинцы, то есть, ходили сѫ' и врѣселявали ся сѫ' отъ единъ прѣдѣлъ въ другый. Кой народъ изъ пьрво си начяло не е былъ скытинкъ? Вси сѫ' были такови без' исключенія. Кой народъ може съ достовѣрна доказателства да докажи свое пьрво отьчество, и своѭ пьрвобытность? Еда днешни Французи, Германцы, и Англичяни изъ пьрво си начяло нѣсѫ' были скытинцы? И самій стари Еллини, кои съ прѣзрѣніе и укорителность наричѫто славянскія народы „Σκῦθαι" нѣсѫ' ли были и тій сами скытинцы? Скыти съ всычко си скытство нѣсѫ' были такови дивы, каковы гы Грьцы уписвѫтъ и то имя не е било тѣмъ укорно. Тій сѫ' имали таковы добрины, кто и днешни образовани народи пѣмѫтъ. Показали сѫ' многы славны мѫжіе на свѣтъ, а и нѣколко философы въ стара врѣмена, кто сами Гърцы спомянувѫтъ отсвѣнь онія кто тѣхна гордость е погьрчила и утайла.

Варвари Грьцы сѫ' звали в' общѣ вся народы, кои нѣсѫ' говорили еллинскій языкь, въ другый тѣмъ непонятьнъ, сирѣчь всѣкый народъ матерный си свой языкь.

Πύρρος ὁ Ἠπειρότης. Пиръ дивъ Арнаутинъ, кого римлянска исторія назовава вагабонецъ (avanturier), какъвъ си е и вѣйстинѭ былъ, когда е съ нѣколко голы Арнауты отишалъ на помощь на Тарантінчяны въ Италіѭ противо Римляны, въ пьрвое сраженіе съ тѣхъ, казалъ філософу Кынею (Κυνέας), кой е былъ ведно съ него писарь и съвѣтникъ, думѫтъ Гьрцы историцы. „Тѣйзи варвари нѣсѫ, достопрѣзрителни, тій сѫ' біѫтъ урядно и проч." Пиръ Арнаутинъ безкнижникъ назовалъ Римляны варвари!!! Римляны, кой сѫ' были образовани, и имали сѫ' закони, правленіе установлено, консулы, и проч.

Гьрцы какъ то казахмы съ тая имяна сѫ' зовали вся славянска племяна безъ разликѫ отъ Татары. Понеже нѣсѫ' имали

Въ послѣдная врѣмена въ врѣмя Филипа македонскаго и Димостена (7) славнаго витія в' Атины възпомянувѫтъ

никакво тъчно знаніе, нито за языкъ имъ, нито за народность имъ. А то имя що значи видѣхмы. Мы отъ нашѫ странѫ читаіѫще тѣхны стары исторіи и списателы, а най паче Тукидида (Θουκυδίδης), в' отговоръ на днешнія Гърцы, кои сѫ' наслѣдили прадѣднѫ си гордость, и въ днешна имъ списанія се той духъ владѣе, какво имя трѣба да имъ дадемы въ древность, сами тѣхни историцы ны доказнѫтъ и учѫтъ: грабителы, разбойницы, непостоянны неблагодарны, и содомцы (Миносъ кандінскій мѫдрецъ е издалъ законъ и допустилъ тона противоестествено дѣло!), кое въ славянскій родъ не е познато, нито ся възпомянува.

Истое начьртаніе (карактеръ) сѫ' съхранили и днешній имъ славни потомцы, а най паче неблагодарность на своя благодѣтелы и освободителы Русси Славяны. Кой е прочиталъ съ вниманіе нихнѫ старѫ и новѫ исторіѫ таковы ще гы найди всегда. И ако сѫ' нѣщо славно извьршили, то е было отъ крайнѫ отчийность и отъ благоврѣменная обстоятелства сполучено, нъ слѣдстаіе было е всегда горко разорѣніе и междуособни мълвы, кто пройзхожда отъ нихно природно непостоянство.

(7) Димостенъ най славный витія еллинскы (ῥήτωρ) живѣлъ е въ врѣмя Филипа Македонскаго царя, и послѣ смьрти Александра Македонскаго, сына Филипова въ лѣто 323 прѣди Христа. Онъ е былъ най голѣмъ непріятель македонскы. Съврѣменникъ неговъ такождѣ славенъ витія былъ е Есхинъ. Тій сѫ' были противницы единъ другому, и сѫдили ся сѫ' много пѫти прѣд' атинѣйское съборище, а най паче „за златный пѣнецъ" имали сѫ' голѣмо прѣніе. Есхинъ при другія укоренія камъ Димостена, казва явно и повѣствитьлно прѣд' атинѣйское съборище, че Димостенъ не былъ родомъ Еллянинъ, нъ скытисъ варваросъ, отъ Възпора отъ село Кипусъ = градины — (днесъ сѫществуемое на тракійско крайбрѣжіе бахче — кіою по турскы, кое значи, „Кипусъ"). Димостенъ на все ся е отговорилъ съпротивнику си, нъ на то нищо не е казалъ.

Слѣдъ много годины послѣ Христа витія Ливаныи управдаіѫщъ Димостена за това укореніе отъ Есхина, казва. „Δημοσθένηι τοίνην τῷ ῥήτωρι πατὴρ ἦν Δημοσθένης, ἀνεπήληπτος τῷ γένει δοκῶν, ὡς καὶ Αισχύνης ἐχθρός ὢν μαρτυρεῖ. Εἴρηται γοῦν οὕτως αὐτοῖς ῥήμασι. „Τούτῳ πατὴρ μέν ἦν Δημοσθένης ὁ Παιανιέως, ἀνὴρ ἐλεύθερος· οὐ γὰρ δεῖ ψεύδεσθαι." Ἐργαστήριον δὲ οἶκε τῶν μαχαιροποιῶν κεκτημένος, ἐντεῦθεν τὴν τοῦ μαχαιροποιοῦ κλῆσιν ἔλαβε. Τὸ μέντοι μητρῷον γένος τοῦ ῥήτορος οὐκ ἦν, ὡς φασι, καθαρῶς ἀττικὸν, Γύλωνος τοῦ πάππου τοῦ Δημοσθένους

ся тій народи под' разна имяна. Димостенъ счисляе въ пьрвое си Олинтичьско слово въ Тракіѭ народы съ коймъ

φυγόντος μέν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπὶ προδοσίας ἐγκλήματι, οἰκήσαντος δε περί τόν Πόντον, κἀκεῖ γυναῖκα ἀγαγομένου Σκύθιν το γένος ἐξ ἧς ἦν τοῦ Δημοσθένους ἡ μήτης, Κλεοβούλη. Εἰς τοῦτο γοῦν ἄλλοι τε λελοιδορήκασι, καί Αἰσχύνης, εἰπών ὡς ἄρα εἴη Σκύθης βάρβαρος ἑλληνίζων τῇ φωνῇ. Περὶ μέν οὖν τοῦ γένους αὐτοῦ τοσαῦτα εἰρήσθω." послѣ казва, „Ἔτι κἀκείνων μνημονευταῖον, ὅτι τραυλὸς μέν ἦν την γλῶτταν ἐκ φύσεως и проч. Послѣ казва: „Ἀλλά μέν ταῦτα μελέτῃ κατώρθωσε, καί ὅσα ἄλλα αὐτῷ πρὸς δημαγωγίαν ὑπῆν ἐλαττόματα." . . . . .

Това Ливаніюво упраяданіе ямѣсто да докажи Есхиновое укореніе яротивъ Димостена льжавно, яотвьрдѣваго еще. Онъ казва, че ушь баба му была отъ Понта доведена в' Атинѫ отъ дѣда му Гилона. Послѣ казва че Димостенъ былъ естественно повреденъ въ языкь си (белтекъ) и съ врилѣжаніе поправилъ това. Други казвѫтъ че гуждалъ песокъ в' уста си и съ томъ си управилъ яройзношеніе, и че привисвалъ Платоновои свисанія, и училъ наустъ, за да ся ползува отъ Платоновый языкь, и проч. Мы сега пытамы най мѫдрія человѣцы: Пьрво: когы с нѣкой си естественно повреденъ на языкь си, и не може чисто да пройзноси, може ли съ прилѣжаніе и съ песъкъ да поправи тая естественѫ погрѣшкѫ, а най паче на едно таково нѣжно тѣлесно мѣсто, какъ то е языкь в' уста? Второ: Защо Димостенъ Атинѣйчянинъ сѫщъ и тамо възпитанъ и ученъ да ся труди да изучива Платонова свисаніи наустъ за да ся ползува отъ неговый языкь? Еллинскый языкь, какого с Димостенъ врововѣдалъ въ атинѣйское съборище былъ тогда живъ и говоримъ отъ народа языкь. Трѣто; Какъ да ся съхрани истое имя на село »Кипусъ" въ Възвора днесъ на Турскій языкъ — бахче кіою? Мы знаймы че Турцы сѫ прикрьщали на свои си языкь градове, я села, и горы какъ то сѫ'гы назоваяали народи отъ койхъ сѫ' гы отвѣлы. Мы тойзи въяросъ го разрѣшавамы тѫй. Скыти, то естъ Славяни сѫ живѣли въ Възпора и ярѣди грьцкая ярѣселенія, и даже до врѣмп Димостена и Есхина имало гы около Понта и на Възпорска тракіска крайбрѣжія. А Домостенъ не е былъ естественно яовреденъ на языкъ си, нъ кату Славянинъ отъ Възпора доведенъ в' Атинѫ не е можалъ да пройзноси мегко буква Θ. и δ. Какъ то извьрво всѣкый Славянинъ когда почне да учи грьцкы пройзноси тыя буквы твьрдо. И влатоновая свисанія за то е училъ наустъ да ся ползува отъ неговъ слогъ. Да дойдимы сега на имя, Воспоросъ, отъ гдѣ е добыло това наимянуваніе? Грьцки филолоаи мѫдрувѫтъ баснословно, че ушь нѣкогашъ вриплавалъ единъ волъ тамо море отъ единѫ страниѫ на другѫ, та отъ това го нарѣкли отъ, πορος и βοος - Βόσπορος, воросъ, значи мину-

è имѣлъ ратъ Филипъ. Иллири, Пѣони, и нѣкого си царя Αερυμβας (Ярибъ славянски). Онъ гы числи къту странны и не Гърцы.

Въ общѣ исторія сказва намъ, че вси народи отъ Азіѭ ся сѫ' прѣселвали в' Европѫ, и по другы страны. А никой историкъ не можи да докажи тъчно въ кое врѣмя и въ коѭ годинѫ. А особито за славянскій родъ никой историкъ не è доказалъ тъчно въ кое врѣмя ся сѫ' прѣселили отъ старое си отьчество Азіѭ, пьрво въ Сармаціѭ, а послѣ въ Тракіѭ, Мекедоніѭ, Тессаліѭ, и въ истаѭ Морѫ, гдѣ сѫ' виждѫтъ прѣди грьцкая еще прѣселенія. Причина того è че начяло исторіи всѣкаго народа è тьмно, и почти баснословно, а в' общѣ вся стара събытія кто сѫ' написана в' исторіи повѣчь сѫ' безъ доказателства, и нагажданія коя по вѣроятна коя нѣ. Ако сѫдимы по днешній примѣры и по правый разумъ, това само знаймы добрѣ, че вси народи умножаѭще ся врѣменемъ въ своя пьрвы прѣдѣлы унуждавали сѫ' да ся прѣселвѫтъ на друга по широка и празна мѣста, или вси

ванье, а βους βοος — волъ — Мы имъ казвамъ че то нѣма никаква вѣроятность, и че стари народи пьрва имяна на мѣста и горы и морета давали сѫ' паче отъ природѫ водимы нѣжели отъ басны. Възпоръ е чиста славянска рѣчь — отъ възпирати — Възпоръ, какъ то и отъ простирати просторъ и проч. Мы видимы и днесъ еще че тамо става единъ възпоръ (възпиранье) на черное море посрящаемо отъ мряморское море, и той възпоръ въ тихо врѣмя причинява теченье на водная повьрхность на азійское крайбрѣжіе отъ горѣ на доло, кое и днесъ Турцы, Арменцы, и Гърцы грѣбцы (кайкчій) назовавѫтъ катафоръ — отъ κατω-φερεσθαι — а на отъ срящная странѫ, тракійскаіѫ, бывa тогава теченіе отъ доло на горѣ, кое гѣрбцы казвѫтъ, анафоръ — отъ ἀνω-φέρεσθαι — То е истинно и достовѣрно, че славяни най пьрвій жители тамо сѫще, дали сѫ' това имянуваніе, а не какъ то баснословіѫтъ Гърци, че приплавалъ волъ и отъ това го нарѣкли, Βοσπορος.

Не далѣчъ отъ възпорско крайбрѣжіе на тракійска странѫ сѫществува днесъ малъкъ градецъ, Бѣлъградъ. Жители му говоріѫтъ грьцкій языкъ, пъ отгдѣ то българско имя Бѣлъ-градъ на Възпора? дали не е устало еще отъ старо врѣмя?

или чясть отъ своероднихъ си изпращали сѫ' другъдѣ. Чясто сѫ' притискали и другы малочисленни народы, и отнѣмали имъ сѫ' земѭ. Тако сѫ' чинили стари Еллини, Римляни и проч. Тако исто чинѭтъ днесъ Англичяни и Французи.

По достовѣрное доказателство на стары арапскы и арменскы историцы явно сѫ' вижда, че българскій народъ еще у Азіѭ обитаѭщъ былъ è твьрдѣ многочисленъ, и за то è учрьдилъ послѣ простряное и могущественное царство около Волгѫ, столнинѫ кому è было Българъ градъ, и ималъ è подъ своѭ власть покорни и поддани многи други народи и царства. То старо-българско царство еще въ незнайна врѣмена è разпространило своя прѣселенія в' Европѫ, а особито въ днешнѫ турскѫ Европѫ, когда не è еще имало тамо другы народи, ни то еще сѫ' сѫществували грьцкая прѣселенія въ крайбрѣжіе бѣлаго моря, и нъ днешный Цариградъ (Византіонъ, по старо Виза), и въ отсрящный азійскій брѣгъ Χρυσόπολις (днесъ Юскюдаръ). Той българскій народъ прѣселившъ ся въ тая мѣста хотя и едноплемянъ управлявалъ ся è обаче отъ разны богаты, князове, и цары, (βασιλεῖς) по духу тогдашному вѣку; и много пѫти сѫ' имали и междуособни бойове, какъ то и други вси народи.

Даже до время Филипа Македонскога толико много подробности нѣмамы о тому народу. Нъ въ него время ся види отъ грьцкы историцы, и списатели, и то мимоходно, че и съ Филипа ся сѫ' были Българи, и съ сына му Александра, кой гы за спомощницы наклонилъ. Въ Александрово врѣмя вѣкы званично почва имя Славяни. Паданіе македонскаго царства дало è свободно напрѣдванье на римское послѣ основано силно царство, и съ Римляны сѫ' имали Славяни побѣдоносны биткы, нъ найпослѣ Римляни сѫ' завладали и Славяни и Гьрцы. Христіянство è раздвойло римлянское силно царство на двѣ. Усно-

вало ся è новоримлянское византійско царство отъ Константина, завладасмій Грьцы, и Славяни отъ Римляны, христіяны сѫще, съединихѫ ся въ това новоримско царство под' имянемъ Римляни (Ρωμαῖοι), кое и днесъ еще носѭтъ подъ турскаѭ власть сѫще Гьрцы: а Турцы зовѫтъ вся еія народы Гьрцы, Българи, Арнаути, Бошняцы „Румъ-милети" римлянски народъ. Нъ нѣсѫ' вси Славяни покрьстени были. Єдна чясть отъ тѣхъ ся были язычницы, и тій нѣсѫ' никакъ припознавали новоримское царство въ Византіонъ, нъ живѣли сѫ' независими въ старо планинска непроходима мѣста, и вардили ся сѫ' въ старопланинскыя естественно крѣпкы входове, кто и днесъ носѭтъ имя желѣзницы, и желѣзни врата. Границы тѣхни сѫ' были Стара Планинѫ, и равное поле до подножіе старопланинско ся è звало Ρωμανια кое и днесь еще ся зове отъ Българи Руманья, и Романцы казвѫтъ старопланинскій Българи на тамошнія жители. Съ една рѣчь мѣждостѣніе было è Стара Планинѫ на новоримское царство и на независимія Българы язычницы еще сѫще.

Съединившій сѫ' Българи съ новоримлянскаѭ имперіѭ повѣчь сѫ' живѣли въ днесъ назоваемѫ Македоніѭ, и отъ тѣхъ сѫ' възлазили на царскій византійскы прѣстолъ нѣкой си, и славни полководцы сѫ' были надъ византійскія полкове (8). Тій хотя едноплемянни, и еди-

---

(8) Отъ рѫкописъ, кой носи насловіе: Історїѧ вкратцѣ ѡ Българославѧнскомъ народѣ. На края има бѣлѣжено слѣдное

Кесари ѿ Българовъ.

Маѯїмъ мч҃никъ из- Андрїѧнополи.

Іѹстинъ ц҃ре гр҃дскїй из' Андрїѧнополи.

Іѹстинъанъ великїй ѿ Охридъ.

Іѹстинъ сестричникъ 'Іѹстинїановъ.

народни съ независимія Българы, обаче гражданское имъ положеніе, а най паче христіянская вѣра причинили еж' измежду имъ мьрзость и ненависть непримиримж. Непрѣстанно ея сж' были съ тѣхъ, и византіискій дворъ è искалъ да гы завладѣе. Нъ мѣстоположеніе тѣхно, Стара Планинж, защитявала гы è, а най паче въ тогдашно врѣмя когда не è было еще изнамѣрено огнянъ прахъ, пушкж, и топъ и всяка тогда позната воєнна хитроеть была è еустна противъ непроходимаѣ съвеѣмъ въ него врѣмя Стара Планинж; понеже по многій днешни нейни пжтища въ послѣдная врѣмена еж' отворени и прокопани 9)

Іустинъ младый ѿ Охридъ.

Отъ полководцы възпомянувамы славнаго Бѣлизарія.

(9) За котленскій входъ кой носи имя отъ Турцы „Демиръ-капу боази," входъ на желѣзни врата, приказжтъ старцы че нѣкоя си Домна коя е шла отъ Царградъ за Тьрново проправила го с първый пжть за да могжтъ да минувжтъ колія.

Въ Котель ся пѣе слѣдная пѣсьнь Домни.

Зачю ся Домна кралица
Отъ Константинова града
Че с' отхожда царица
В' Тьрновъ в' свѣтла трапезицж
С' девять златны колесницы
Съ сребро и злато пьлни
Отъ гдѣ помини пжть отваря
Богати дарове раздава
Отъ Пантаклій подирь й трьгнжли
Шайтинови девять сынове
В' гжстж горжіж приварили
Златы колесницы й възирѣли.
Домна царица имъ ся моляше
Животъ си скжи' откупуваше.
Пять стотинъ сѣкиму константинаты
Жьлтицы имъ дала стари крьстаты.

Приказжтъ че та Домна принущувала въ Котелъ единъ вѣчаръ, и подарила домовладыкж съ драгоцѣнны менгушы, отъ кой единъ, казвжтъ, че си е съхранялъ еще до врѣмени Божила чорбаджи въ Котелъ прѣди 50 годины. А въ село Тича казвжтъ, че она е съзидала тогда за спомянъ цьрквж. Близо до Разградъ и днесъ сжществува мостъ, кого назовавжтъ Домнинъ мостъ.

Прикаква ся че и Чалакавакъ — назовеемый староплавинскы пжть, кой отводи отъ Адріянополь въ Шуменъ не отколѣ е прокопанъ отъ турское правителство.

а най паче въ Турско врѣмя. Тамо ѐ имала работа самая снажна храбрость. Нъ многогодишній и непрѣстанній тій боюве отслабвяли сѫ' независимія тѣхъ Българы, и нужда имъ ѐ было да прибѣгнѫтъ за помощь на своя си братія около Волгѫ еще живѣѭщыхъ Българъ, дѣ ѐ было еще цвѣтяло старобългарское царство, то сѫ' и учинили. Аспаруховое военно отдѣленіе и Кобратово послѣ, было ѐ тая проводеная помощь, а не Татари, какъ то казвѫтъ нѣкой си историцы. Татари сѫ' были по него врѣмя покорени на Волжескія Българы. Нъ твьрдѣ естественно е да ѐ имало и войницы, и вожди Татари въ това отдѣлѣніе, къту поддани Българомъ, или къту съѭзницы, то истое ся случва и вьрши и до днесъ отъ голѣмыя дьржавы, Русіѭ и Аустріѭ. Въ тѣхны полкове има отъ разны народы и войницы, и вожди. А най послѣ имяна коя Г. Енгелъ сматра за татарска доказано ѐ отъ покойнаго Венелина съ твьрда доказателства че сѫ' славянска. Видися че Г. Гильфердингъ акы единородецъ Енгелю слѣдувалъ ѐ негово криво и дебѣлоглаво понятіе за старо-българское народо-поколѣніе. Отъ тогова почнѫхѫ Българи да задавѫтъ страхъ на византійскаѭ имперіѭ, и да имѫтъ по другѫ работѫ съ тѣхъ. И отъ тогава говорѭтъ и византіискій историцы за тѣхъ, нъ водимы отъ стары историцы наричяли сѫ' гы Скыти и варвари, а най паче Βολγαεοι, или Βουλγαεοι, акы дошавше отъ Волгѫ. А Българи имя е́ почнѫло и пріѣло ся прѣймѫщественно надъ вся Славяны, кто сѫ' освободили Волжанскій имъ братя, и учрьдили вѣкы царство и прѣстолы въ Прѣславъ и другѣдѣ отъ прѣстолный градъ Българъ. Какъ то и Цариградскій Римогрьцы вмѣсто народное си имя употрѣблявѫтъ в' общѣ мѣстное имя. „ἐγὼ εἶμαι Κωνσταντινοπολίτης" или само „ἐγὼ εἶμαι πολίτης."

(24) Въ послѣдное си врѣмя Българія прѣждѣ паденія владала ѐ до Чорлѫ градъ 18. чяса близо до Ца-

риграда. Все Черноморско крайбрѣжіе даже до Въспора и малый Самоковъ, Македонія, Ипиръ, и чясть отъ Тессаліѭ. Гърцы сѫ' были покорни и плащали сѫ' даждіе Българомъ, и того ради сѫ' призовали Турцы отъ Брусѫ на помощь противъ Българіѭ. Влашко, Богданско, Басарабія были сѫ' българска княжества. Влашко е управлявалъ въ него врѣмя Димитрый Загорскій отъ Видинъ родомъ Българинъ.

Послѣдный Българскій царъ ся е подписевалъ „Ювапъ Шишманъ въ Христа Бога благовѣрный царъ и самодьржьцъ всѣмъ Българомъ и Грькомъ.“ То е намъ съхранила стара грамота дадена Рилскому монастирю отъ того самодьржца.

(25) „Ꙗко трѫбѫ възнеси гласъ твой, и възвѣсти людемъ моимъ грѣхи ихъ; аще же не възвѣстиши беззаконникъ въ беззаконій своемь ѹмрѣтъ, крьвь же отъ рѫки твоеѭ взищѫ.“ Исаїѧ.

„Горе мнѣ, аще не благовѣствѹѭ!“ Апостолъ Пакелъ.

„Стражѫ тѧ поставилъ есьмъ домѹ Іизрайлевѹ“ Іезекіїл.

„Свѣтѹ ѹгасѧѭщемѹ, настаетъ тма, начѧлникѹ злѣ житіе провождаѭщѹ, како не заблѫдетъ овцы? Аще свѣтъ тма́, тма кольми?“ Тимот.

„Сїѧ глаголетъ Адонаї Господь: ѡле пастыри израилевы! Єда пасѫтъ пастыри самихъ себе, не овець ли пасѫтъ пастыри? Се млѣко ѣдите, и вълноѭ одѣвайте сѧ, и тѫчное закалаете, а овецъ моихъ не пасете. Изнемогшаго не под'ѧсте, и болѧщаго не ѹкрачевасте, и заблѫжденаго не обратисте, и погѹбщаго не бзыскасте, и крѣпкое ѹскьрбите трѹдъмъ, и властїѭ наказасте ѧ́ и нарѫганїемъ. и разсыпашѧ сѧ овцы моѧ, понеже не имѣѭхѫ пастырей, и бышѧ на изѧденїе всѣмъ звѣремъ сельнымъ: Сїѧ глаголетъ Адонаї Господь: Се азъ на пастыри и взищѫ овець моихъ отъ рѫкъ ихъ!“

Въ настоящое время когда вѣкы и нашъ българскый народъ отъ дьлбокаго сна невѣжества ся пробуди, и почна да усѣща и той всяко безбожно грьцко владишко

угнѣтеніе и злоупотрѣбленіе, нужда ѐ да обнародовамы и веѣкому извѣстно сторимы, съ кой хулніе начинъ ся избирѫтъ днесъ въ Цариградъ тѣйзы безчьстны Гърцы фанаріоти владицы, кои бѣдно наше отьчество, акы звѣрове ненасытни яростно съ кьрвавы нохты кѫсѫтъ, и злощастнаго народа съблачѫтъ вънкашнѫ власть употрѣбляѭще!

Ужасно ѐ да приказва и да слуша человѣкъ! и такова похуленія православнаго священства не трѣбаше міру да откривамы. Нъ дльжность къмъ наше мило отьчество и камъ нашъ любезенъ народъ ѐ намъ най свята, и най драгоцѣннѫ, и иначе грѣшили бы бѣхмы таѭще истиннѫ.

Мы щѣмъ изложи дѣла истинна, и безъ никакво пристрастіе акы самовидцы. А тѣхно веяевященство пека ся отговорьѭтъ и пека поправѫтъ нашы погрѣшкы, ако 'смы нѣщо заборавили!

Два вида людіе сѫ отбирѫтъ въ общѣ въ Цариградъ за митрополиты. Єдны наричѫтъ вънкашны, а другы вътрѣшны. Вънкашни сѫ' они, кои гоняще епископско достойнство, или спархіѭ (обльсть) прѣдполагѫтъ ся отъ вънъ отъ нѣкого си силнаго, акы нашѫ, каймакама, непосрѣдственно чрѣзъ неговаго въ Цариградъ прѣдставника (капу-кедхудаси) или отъ другаго нѣкого отъ цариградскы силны отоманы посрѣдственно, или отъ нѣкого си знамянитаго въ турскѫ службѫ Гърка, или пеняжника Армянца, Чифутина, или търговца, и художника, кои сѫ' прилѣпени при нѣкого си отъ могѫщія върховны чиновницы, подъ покровителство койхъ вышерѣчній дѣйствувѫтъ и продавѫтъ и тій разны чинове, а най паче владишкы. А най стыдное, че тій многажды дѣйствувѫтъ чрезъ сарайскія чьрны умразны скупцы (хадамъ агаларѫ) чрезъ наложницы пашовскы Гъркынкы, Армянкы, и чрезъ чибукъ оланлара (слугы красны млады момцы Гърцы, Арменцы, кои всякы турски чиновникъ употрѣблява въ своѭ службѫ . . . . . .)

Чрѣзъ таковаго срѣдства добываѣще Епархіы, назоваѣтъ ся отъ святаѣ патріаршіѣ талипидесъ-купувачы. Тѣйзи купувачи раздрьзняіѣтъ охотѣ сребролюбія на вышеречнія прѣдставницы (телали) всякы съ по изобилно и по голѣмо количьство сребра и злата.

Тукъ нѣма евангелска цѣль, и мысль за разпространенія Христоваго ученія, и улегченія словеснаго негова стада! Тукъ нѣма апостолъ Павлово правило епископства! Тукъ нѣма никаква съборна законна урядба! Днешная святая великая Христова назоваемая православна източна църква въ Цариградъ достигнѣла е, и ся е уподобила на турское зданіе попечителства финанціи, дѣ ся продаѣтъ годишнія даждія отъ десетины, мытарства и д. т. н. Тамо кой има срѣдство нѣкого си силнаго, и кой надъдадѣ, той може да купи, хотя былъ кой былъ; тамо ся не изпытва, ни то издиря за негово прѣжно наравно повѣденіе, доста е да дадѣ повѣчь. Исто то сѣществува и въ фенерскѣ продавницѣ на Епархіи, коя дьнесъ безстыдно наричѣтъ патріаршія всевселенная! Дьнесъ чибукчіи, сутрѣ діяконъ, в' другый дьнь архідіяконъ, протосингелъ, слѣдъ мало Епископъ, Митрополитъ, и всесвятѣйшый Патріархъ новаго Рима, всевселенный!!!

Дьнесъ банкротиралъ безкныжникъ нѣкой си Грькъ и толики търговцы унеправдилъ, патріаршія го задѣчва, запонва, само трѣба да ся съгласи и да плати, ето ти го послѣ Владыка!

Дьнесь свирачъ или играчъ по крьчмы и кафены — (кючекъ) патріаршія го пріѣма за пѣвцъ, облачя му черни шапкѣ (σκοῦφον) дьлгь бинишъ (ῥάσον) визтены томанѣ (гащы), слугува всесвятѣйшему въ званіе кафеджія, и добыва негово благоволеніе, ето ти го търновскы Митрополитъ!!!

Тѣхно всесвятѣйшіе могѣтъ да прѣдположѣтъ при-

хитренно, че отъ нужды сѫ' усилени да пріѣмвѫтъ всѣко вънкашно налаганое тѣмъ повелѣніе отъ страна турскихъ вьрховнихъ чиновниковъ; обаче мы повнавамы добрѣ че турско правителство отдавно има дадено право съ хатихумаюнъ, кое отъ всѣкого Султана ся потвьрдѣва, да ся никакъ не мѣси на вьтрѣшныя църковны урядбы, и всякогы ѐ на то чьстно навило. Нъ сами тіи крьвопійцы владицы сѫ' причинѫ того крьчмарскаго заблѫжденія! И за да потвьрдимы съ доказателства нашы рѣчи излагамы кратко историчьско повѣствуваніе, изчьрпано отъ еамія грьчьскы тѣхны списателы, не само отъ паденія Цариграда, нъ и много еще прѣждѣ, какови сѫ' были!

Послѣ църковное раздѣленье на въеточнѫ и западнѫ въ врѣмя Михайла Кируларія константиноградскаго и Льва IX папа Римскаго въ 1051. Константинолскій пьрвосвященникъ пріѣмшъ имяпуваніе вселеный патріархъ, сматраше ся акы глава въсточныя или грькоримскыя църквы, какъ то папа западныя или латинскыя.

Отъ него время еще византійска исторія ѐ пьлна отъ междуособны калугерскы раздоры и мълвы. Нека всякы любопытьнъ обширно чьтѣ, ако не го ѐ гнусъ, за да ся увѣри! Всяко званіе и священскій чинъ съ сребро и злато ся ѐ купувалъ! прокливали ся сѫ' единъ другиго, и псували сѫ' ся съ най безетыдное безобразіе! веѣко благоправіе чювство было ѐ изчезнало, и въ общо заблѫжденіе и развръщенство достигнѫло!

Отъ прѣстрастнѫ враждѫ и словолюбіе движими, апостолскій наслѣдницы кажды дьнь ся промянували правила и законы! Самій византінскіи императори были сѫ' достигнѫли емѣшно игралище на калугерскѫ лукавщинѫ! Кой отъ обичливъ императору или царицѣ скупецъ, кой отъ краснѫ наложницѫ велможахъ защитяеми и прѣдпоржчаеми добывали сѫ' священная званія и чинове! Тіи сѫ' были присвойли и главнія приходы имперій, и съ

равкошность разносяли общое благо! Училища притворили па сѣдалища празнихъ и безполезнихъ иноцѣхъ! Главная же причина паденія Цариграда не само тіи бездѣлцы сѫ' были, нъ еще помагали сѫ' непріятелю на то! Въ врѣмя обсажденія Цариграда было є калугерска вгань тамо 80 тысящи дебеловрати и отъ пота народовъ добрѣ нагоени иноцы, кои, вмѣсто помощь да дадѫтъ бѣдному народу, и вмѣсто да го усьрчявѫтъ, тьлкували сѫ' стара пророчьства и надгробна слова, и проповѣдали народу, защо всѣкое упълченіе и опърность противо непріятеля сѫ' суетна, понеже, казвали, че было вѣки дошло время да падни Цариградъ! Притомъ и всѣкое прѣдателство ся употрѣбляли. Въ то исто время обсажденія Цариграда нѣкой си калугеръ имянемъ Іовъ, избѣгнѫлъ є отъ града и отишалъ въ мухамедовій станъ, гдѣ є пріѣлъ мухамеданско вѣроисповѣданіе, и станѫлъ є дервишъ. Въ едно же страшно сраженіе, гдѣ є и онъ былъ прѣдводитель турскаго войнства, погинѫлъ є. Турцы му сѫ' съхранили тѣло, и сѫ' го прославили за святецъ! Кой и дьнесъ еще ся слави отъ тѣхъ извьнъ цариградскыя крѣпости въ джамінѫ, коя носи негово имя, Еюпъ-джамиси. — Послѣ же паденіе Цариграда грьцко священство є посряшнѫло Мухамеда II. съ въсклицаніе и тържество отъ патріаршінѫ изивше, коя є была на мѣсто гдѣ є дьнесъ джамія Султанъ Мухамедъ: въ лѣто 1453.

Султанъ Мухамедъ задоволенъ отъ тѣхна заслуженія, и вѣрность не само животъ имъ є пощядилъ, нъ и свободны є оставилъ тѣхъ да одержѫтъ измежду си патріарха по своѭ обичаѭ. Калугери и озлобленый народъ, избрали сѫ' нѣкого си Генадія Схоларха, кой ся є по него время отличявалъ акы мѫдрецъ, и є най добрѣ тьлковалъ старая пророчества за паденія Цариграда!!!

Новый завладѣтель седмо-хълмія съ голѣмѫ сяйность го є пріѣлъ на одіенціѭ (диванъ) и отпратилъ го на па-

тріаршеское сѣдалище даровавъ ему златоубуздана коня, и скѫпоцѣньнъ пастырскъ жезль! Съврѣмянно му è упрѣдѣлилъ и годишнѫ заплатѫ 1000 жьлтицы. Далъ му è и неограничнѫ власть надъ безурѫженія вѣки Гърцы христяны, за да своѭ пастырскѫ власть изпълнява, царю же вѣрьнъ да бѫди.

Негово всесвятѣйшіе è събралъ пьрво фанаріотско змійско мрьтвило, кое отровѫ своѭ è бьлвало непрѣстанно надъ вся въсточнаго вѣройсповѣданія въ Турско живѣѭщы подданны христіяны, и даже до дьнесъ се та истая змییска згань владѣе!

Тройца неговы наслѣдницы сѫ' имали истаѭ чьсть да Султаново лице видьѭтъ, и неговъ гласъ чуѭтъ, вышерѣчнаѭ же заплатѫ да пріѣмвѫтъ.

Немирный калугерскій духъ, кой за малко время ся è былъ утишилъ, страха ради Султанова, мало по мало пакъ ся è възбунилъ!

И всесвятѣйшіи патріарси вмѣсто да с' отбирѫтъ отъ народа или поне помежду си отъ калугерскаѭ згань въ Фенерь, почнѫли сѫ' да употрѣбляѭтъ всяко укорително и хулно срѣдство за да ся добіѭтъ до патріаршеское сѣдалище.

Пьрвый è былъ нѣкой си Симеонъ, кой è употрѣбилъ Симонизмъ, чрѣзъ своя сродны потурнацы, кои сѫ' были въ царскій палатъ на турскѫ службѫ. Отевѣнь що è подарилъ царю 1000 опрѣдѣленыя отъ великодушнаго Султана годишно жьлтицы, обѣщалъ è и ся обвѣзалъ да всякѫ годинѫ сѫщый патріархъ плаща по 1000 жьлтицы Султану! Другы è умножилъ количество сіе 2000; другы на 2500; другы на 3000; и даже до 20,000 тысящы жьлтицы è достигнѫло спорядь грьческаго лѣтописа. То è количьство вѣроятно понеже и дьнесъ ся разносѫтъ по единъ и два міліона гроша за всяко патріаршеско промяненіе. Азъ знаѭ то добрѣ.

Количьство сіе тогдашній фанаріотски патріарси, какъ то и днешній, нито отъ бащино свое достояніе, нито отъ трудомъ добивасмое свое притяжаніе сѫ' плащали, нъ отъ пота бѣднаго народа! А най паче отъ Българіѭ. Нека православный въсточный христіяненъ жяденъ и гладенъ копай и орѣ за да плаща тѣмъ! Тіи щѫтъ го увѣ право въ рай! Тако сказва святое евангеліе! Тако ся отвьрдили апостолы христове и святій отцы православнѫ нашѫ вѣрѫ! да съблачѫтъ народа и да му зѣмѫтъ и послѣдній залагъ из' уста неговы духовніи пастыри.

Отъ него врѣмя турско правителство вдигна всѣко почьтаніе и чьсть отъ тія безобразны калугеры, и въ опрѣделеніе патріарха вмѣсто да гы прѣдъ Султана изваждѫтъ и съ дарове и съпровожденіе сяйно отпращѫтъ, прѣдставяхѫ гы само прѣдъ великаго везиря, кой имъ даруваше по еднѫ врьхнѫ чьрвенѫ дрѣхѫ (бинишъ), коя имъ облачяше яничерскы главатаръ, и гы вращахѫ на задѣ съ пѣколцинѫ голы яничеры до патріаршіѭ съдружно.

Пьрвая обаче власть на вся туркоподданны въсточнаго вѣройсповѣданія христіяны, и условія, коя имъ бѣше далъ Мухамедъ II. такождѣ и да ся въ истый дьнь подтвьрдѣвѫтъ на свое сѣдалище съ султанско повеленіе (ферманъ) все то ся и до днѣсъ увьрди.

Пощо ся въведи пакъ изъ ново и послѣ паденіе грькоримскаго царства особная корысть — поддавка (рушветъ), узакони ся въ избраніе патріарха вѣки посрѣдствіе на най хулныя калугерскы лукавщины, а най паче вліяніе на могѫщественія.

И нѣціи патріарси ся отбирахѫ чрѣзъ непосрѣдственнаго помѣсванія на турскы велможы. Други же чрѣзъ ходатайства своерод нихъ свойхъ христіянъ, кои добывахѫ благоволеніе турско, и имѫхѫ познайство съ тѣхъ, и другы чрѣзъ женскыя лукавы постѫпкы.

Бъ лѣто 1764 възлѣзи на патріаршескій столъ лу-

кавъ и проклятъ единъ патріархъ родомъ отъ Фенеръ имянемъ Самуйлъ, коему еродницы бѣхѫ въ Турскѫ службѫ. Той лукавый фанаріотъ не само умножи и угнѣзди фанаріотскѫ разбойничьскѫ четѫ около патріарха, нъ и до толико озлобли бѣднѫ Българінѫ, що то много вѣкове пѣщѫтъ и излѣкува раны! До него время Българи имахѫ своего своероднаго архіепископа въ Търново и в' Охридѫ невавысими отъ грьцкое священество. Той проклятъ Самуйлъ гы свали доло, и гы намѣети отъ фанаріоты, какъ то и по другы вся българскы епархіи, гдѣ бѣхѫ остали Българи митрополити, измѣстихѫ ся отъ лукавы фанаріоты! Потомъ повелѣ та изгорихѫ вся българскы книгы, и забрани строго не само въ цьркви български да ся не служи и чтѣ, нъ и весъ народъ грьцкы да учи! И за таѭ неговѫ прѣизпозднѫ цѣль повелѣ та ся съзидахѫ и съставихѫ по всѣкій градъ и по всѣкое знамянито село метохы (калугерска обиталища), гдѣ наряди да ся изпроваждѫтъ отъ Атонскѫ горѫ безкнижницы Грьцы просяцы калугери таксидіоти (кое и днесъ слѣдува); отъ еднѫ странѫ да съблачѫтъ бѣднаго народа, а отъ другѫ странѫ да учѫтъ българскы священницы и народь да прочитѫтъ грьцкы, безъ да разбирѫтъ що чьтѫтъ! Тій черни калугери сѫ пазили акы пьклени духове, да ся не разпространява българскій языкъ, и народное чювство! Въ него врѣмя ся е развратилъ нашъ българскій говоримый языкъ и ся сѫ' вмѫкнѫли толико несвойствени нему изрѣчія, а най паче неправилно и разновидно употрѣбляеміи дьнесъ членове, кои сѫ' чистъ грькизмъ, или по подобіѭ разглобленнаго простогрьцкаго языка вмѫкнати въ нашъ българскій языкъ отъ вышеречнія простацы черны злобливы калугеры.

Тіи обитаѭще между българскому народу, акы духовницы, не само сѫ' непрѣстанно горили нашы старобългарскы книгы, и съ злобѫ враговскѫ трѣбили нашѫ прѣмилѫ драгоцѣнность, нъ еще си имали голѣмо вліяніе

надъ народа; и знаѣще добрѣ най тайная дѣла и мысли ноговы отъ неповинное изповѣданіе всѣкаго Българина, кое му православна вѣра налага да увѣрява духовному отцу, водили сѫ лесно простаго народа по своѣ волѣ, и многажды ся издавали и негова дѣла, коя онъ по христянскому дьлгу имъ исповѣдалъ, и душеспасеніе искалъ!

Тогдашна гнусна остатка и до днѣсъ ся е съхранила въ Българіѣ, гдѣ многи стари Българи пишѫтъ еще съ грьцкы буквы, българскы языкь, безъ да знаѣтъ нити еднѫ рѣчь отъ грьцкаго языка! Въ Сливенъ не прѣдъ многы годины слушалъ 'сьмъ нѣкой си безкнижницы и просты Българы кои вмѣсто, добро утро и на добьръ чясъ! здрависвѫтъ ся по грьчески! кали мера рѣ! и ора кали рѣ! и вмѣсто, Христосъ възкрьсѣ! казвѫтъ нѣцій и до дьнесъ — Христошъ анещи рѣ! и проч. То исто грькоманство, и другьдѣ сѫ' бѣше съхранило, и дьнесъ еще има нѣгдѣ остаткы! Колко драгоцѣнны нашы книгы ся изгорили, и еще и днѣсъ горѣтъ! Колко сѫ' озлоблили нашъ народъ, и еще го днѣсъ озлоблявѫтъ тіи безбожницы черни калугери! Всѣка благочювственна душа българска може чюствително съ въздыханіемъ размыслити, и неутѣшно плакати!

Съврѣмянно вышерѣченый Самуйлъ е' своѣ фанаріотскѫ честѫ успѣли сѫ' съ лѫжы и клеветы да свалѣтъ въ Влашко и Богданско българскія князи, кои послѣ паденіе българскаго царства съ условія бѣхѫ остали въ тѣйви старо-българскы области, и не само свое народно правленіе, нъ и печятнѫ имахѫ, гдѣ ся печятахѫ разны църковны книгы, и сѫдѣйскый языкь е былъ българскій. Тѣхъ щомъ измѣстихѫ лукави фанаріоти, мало по мало изгонихѫ и българскій языкь и вмѫкнахѫ римогрьцкій.

Изборъ на Патріарси, какъ то и на князи за Влашко и Богданско, постана тогава ловитбѫ на тогдашны лукавы фанаріоти; и толико чясто ся струваше патріаршескій

изборъ, що то въ разтояніе на 388 голины отъ 1453 отъ паденія Цариграда даже до 1847. 140 патріарси ся сѫ' избрали и за корестны ползы едного и другиго промянили!

Какова злоупотрѣбленія ся сѫ' чинили въ великаѭ назоваемаѭ православнѫ въсточнѫ цьрквѫ въ Цариградъ даже до 1821 лѣт. немогѫтъ ся описа! Срамотно ѐ помыслити, нѣжели говорити! А и въ поелѣдное время пѣсѫ были но добры всесвятѣйшіи тѣйзи отцы!

По смьрти Григорія с т. една жена худаго поведенія (називаема емфеджидина-бурновопродавачка) имѣѭща сношенія и познайства съ нѣкои си Отоманцы възкачила ѐ на патріаршескій столъ Евгенія.1)

Нѣкой си лукавъ придатель фанаріотъ имянемъ Комисъ хромъ, не прѣдъ многы годины въздвигна на патріаршескій столъ едного съвсѣмъ безкнижника Гьрка Антима, прѣждѣ грѣбца бывша едного паша! И отъ послѣднія даже до днѣсъ патріарси ни единъ не ся ѐ поставилъ на патришкое сѣдалище съ чьстьнъ и узаконенъ начинъ, и безъ разноскѫ на два и тры миліона грошове! Всякъ ѐ ималъ своего изѣдника защитителя и прѣдстателя!

До сега доказахмы въ кратцѣ за вьнкашнія талипидесъ, какъ ся избирѫтъ за владицы, и за патріарси, за кое льжливо и безстыдно ся управдаѭтъ простому народу, че вьнкашна сила, турско вліяніе велможахъ, и незнаѭ друго що, унуждае тѣхъ да разносѫтъ, и съ тойзи проклѣтій начинъ да добіѭтъ священа званія! Нека видимы обаче и вьтрѣшній отъ тѣхъ назоваеміи съ кои начинъ сѫ' отбирѫтъ, и рѫкополагѫтъ за митрополиты.

---

(1) Каменная кѫща, коя съ другы богаты дарове е добыла Емфіеджидина въ знакъ благодарности отъ Божію благодатію поставшаго патріарха Евгенія, вижда ся срящу патріаршіѭ на Феперъ. Тая Емфеджидина красна Гьркынка, послѣ паденіе Евгенія, была е изгнана и заточена въ Калоферскій женски монастыръ, кои е въ горнье отдѣленіе того села.

Тѣло вътрѣшнихъ ся съставя отъ діяконы, архідіяконы, архимандрити, протосингелы и д. т. п. Кои сѫ достигнѫли на тія чинове отъ слугы кафеджіи, чибукчіи, готвары и проч. — какъ то выше рѣкохмы, на тѣхно всесвященство въ Фенеръ обитаѭще владицы старцы назоваеми, отъ койхъ è съставенъ святый съборъ царградскій. Тіи съборніи старцы отсвѣнь що има всякы единъ по еднѫ отъ най знамянитыя и богаты епархіы, коя кажда годинѫ всѣкому приноси рядовнъ приходъ миліонъ гроша, или выше, сподѣлили сѫ осталыя епархіы, и прѣдставляѭтъ тамошныя владицы въ Цариградъ, носѫтъ и имя капукихаи. — Тіи имѫтъ по нѣколикы писары, касси, зѣмѫтъ давѫтъ, къту търговцы, полицы, запискы и т. п. Всякы вынкашенъ владыка è удьлженъ да плаща рядовно годишно количьство своему капикихаю старцу, и члену святаго цариградекаго събора. Отевѣнь тово и колика друга количества за извынрядны измыслены нужды, и разноскы! а то все отъ пота бѣднаго народа ся плаща!

Вси вышепомянати отъ безкныжницы слугы на священна званія достигше Гърцы, назовавѫтъ ся достойны вътрешны талипидесъ отъ святаго цариградскаго събора! никакво друго прѣуготовленіе тѣмъ не è нуждно; стига само да покажѫтъ че имѫтъ готово сребро и злато, или че могѫтъ лесно да найдѫтъ да платѫтъ за коѭ ся епархіѭ наддавѫтъ, и рѫкоположеніе è готово!!!

А лукавіи лихоймцы, между койхъ сѫ' и нѣцій старцы членове святаго цариградскаго днешнаго събора, знаѭще добрѣ новчанѫ сребренна тяжесть на всякаѭ епархіѭ, и нейзчьрпнія изворы богатства, кто могѫтъ да добіѭтъ и упилѣѭтъ отъ народа владицы отъ симоническа злоупотрѣбленія, коя подъ разна имяна исполнявѫть, — βοήθεια, — помощь — φιλότιμον — честолюбіе — ἐμβατήκιον — дипломы за попове и калугери и др. τεσσαρακοντολητουργον — четиредесятодневна служба, — προθεσις, παρρησια — чтенія на

молитвы за сребро — ψυχομερίδιον — душевни дѣлъ — (гюмрюкъ за душы послѣ смьрти) — ἁγιασμὸν — усвященіе — χειροτονικὸν δικαίωμα рѫкополагателное право — и проч. — и проч. и проч — знаѭще добрѣ, кажѫ, тія изворы богатства лихоймцы абіе приносѫтъ талиплію грошове съ най тяшкѫ лихвѫ! Безъ сребро и злато нищо не става, ни то ся върши; понеже тако заповѣдѫтъ сегашна божественна и священна правила!!!

Упразнили ся нѣкоя си епархія, или отъ естественнѫ смьрть, или отъ приуготовлено свалванье и изгнанье негову тамо пилѣѭщу владыку? Епархія тія ся сматра акы пъприщна добывка оному кой има повѣчь прѣимѫщества на лукавщинѫ, и кои повѣчь наддадѣ, и прѣвари! Кой ся è случвалъ въ Цариградъ на Фенеръ въ таково время, и è присѫствувалъ на изборъ нѣкого си талиплія знай добрѣ бываемая тамо! Отваря ся пъприще! почва борба! припкѫтъ телали! и тій сѫ' най ближній на благоговѣйнѣйшія старцы съборны членовс, и на силнія граждански.

Прѣдставятъ ся лица отъ разна вышейзложенная званія. Упрѣдѣлява ся количество патріаршескаго честолюбія — φιλότιμον τοῦ πατριαρχου. И мірскому начялнику патріархіи Фанаріоту (той è великый називаемый Λογοθέτης — словольжецъ — ὁ μεγας Λογοθέτης), съборному τοῦ συνοδικοῦ. Нѣсѫ' заборавѫтъ и истій телали. По евангелско правило ся упрѣдѣлява всѣмъ заплата! дава ся ѣмство за все то отъ странѫ лихоймца. Съгласихѫ ли ся вся мнѣнія? Сега è нужденъ Калхасъ чародѣй за да налучи, кому талиплію ся è потвърдила упразненая епархія! Кои è щастливый да ся нарѣче достойный и вѣрный наслѣдникъ почившему или изъгнаному епископу и достойнъ всякаго първосвященства сана спорядъ божественная и священная правила!?

Тако убо быва въ Цариградъ дьнесъ изборъ вла-

дишкы, таковы людіе ся избиржтъ, и ржкополагжтъ за митрополиты и епископы, и тойзи е самъ и весъ тѣхѣнъ испытъ! Какъвъ и да е талиплія, безкнижникъ, піянецъ, безчьстѣнъ, злонравьнъ, имѣѣщъ силнаго защитника, христіянина православнаго, или иновѣрнаго Отоманина или Чифута, и могжщъ да найде сребро отъ лихоймца, и да дадѣ повѣчь абіе ся избира и ржкополага митрополитъ! Божый благодатъ елѣзва на вышедавшаго! стыднѣйшее крьчмарство! отъ кое съпричяствувжтъ и всесвятѣйшій, и всесвященнѣйшій, и благочистивѣйшій міряни!

Тако става избиранье на митрополиты и епископы дьнесъ въ Цариградъ отъ грьцкое фанаріотско священство! подобно и исто спорядъ божественная и священная правила!

Отъ вышейзложенія всякый може да си въобрази, и да ся увѣри, какова заоупотрѣбленія и грабителства вьршжтъ такова безчьстна лица, и съ такъвъ начинъ изпроваждаеми въ Българінѣ Гьрцы владыцы, или паче крьвопійцы вьлцы. А найпаче имѣѣще благоволеніе правитьлства, акы вѣрни и привьрзяни ему, и надзираѣще надъ българекій народъ за да ся не побуни, кое съмнѣніе ся льжовно тій сами Гьрцы вдѣхнѣли правитьлству, за да дьржжтъ въ вѣчно духовно робство того бѣднаго народа!

Многи отъ нашы Българы, а най паче странны не познаѣще фанаріотское пъкленно сънмище около священнаѣ назовасмаѣ власть могжтъ да кажжтъ: Какъ е възможно патріаршія и обиколяещый ѣ святый синодъ да могжтъ да противудѣйствувжтъ противо праведное исканье едного цѣлаго и многобройнаго народа българскаго? Ето какъ. Пьрво урждіе тѣхно е лъжа и клевета. Тій всякогы сж' прѣдполагали турскому правителству, и сега еще го льжжтъ, че ако ся допусти бъл-

гарскому народу да си възобнови неговѫ іерархіѭ, коѭ и сами султани сѫ' уставили независимѫ послѣ привзятія българскаго царства, Българи щѫтъ отстѫпи противо турское правитьлство . . . . Ако имъ ся не хвани тая льжа и клевета, защото и сами Турцы вѣкы познаѭтъ, че то è прѣкословно слово, тогава фанаріотское лѫкаво священство прибѣгва на друго крѣпкое и всесилное на свѣтъ урѫдіе, то è злато и сребро, кто имѫтъ изобилно.

И ето отъ гдѣ. Патріаршія има въ рѫцы общѫ кассѫ, коя ся пьлни отъ купувачы на епархіи (владишкы); болницѫ, за коѭ ся събира повѣчь отъ чьрнокьлпацы Българи, а единъ Българинъ не è пріѣмнѫтъ тамо безъ заплатѫ; има отъ всякѫ православнѫ цьрквѫ по Българіѭ и по Азіѭ приходы; има власть да налага извьнрядны данноцы надъ христіяны въ Турско, когда ѝ ся прищѣ подъ разна льжоизвинитьлна имяна; има най послѣ толико митрополити, епископи, мънастари под' власть си, и може всягда да наброи миліоны за да прѣпрѣчи всякое праведно българско народно искапье. А бѣдни Българи що имѫтъ? Самаѭ правдѫ, коя сѫ' нигдѣ не слуша гола въ Турско. Отъ какъ ся е заработило за установеніе на българско священство има близо до 20 годины. Въ това разтояніе патріаршія è заточила нѣколко просвятителы българскаго народа священницы родомъ Българи, отъ койхъ и единъ издѫхна въ желѣзо обкованъ на Атонскаѭ Горѫ въ дьлбоко и влажно подземіе на единъ торонь! Той è присно-памятный и незаборавимый отьцъ Неофитъ родомъ отъ Котелъ. Пьрва намъ позната жьртва неповинна на фанаріотскаѭ калугерскѫ злобѫ. Втора жьртва è діаконъ Діонисый, такождѣ родомъ отъ Котелъ, кого отровихѫ въ патріаршіѭ, защо то ся рѣши отъ высокаѭ портѫ по прѣдставленіемъ видинскаго Хюсейнъ паша, да ся рѫкоположи покойный за митрополитъ въ Видинъ. То ся случи въ лѣто 1839. въ врѣмя злобливаго патріарха Григорія

родомъ фанаріота, кого послѣ англичянско въ Цариградъ посланичьство свали за злоупотрѣблѣніе отъ патріаршеско сѣдалище.

Въ 1843—4. лѣто пропѫди злобный Исофитъ търновскій митрополитъ отца Максима игумена лѣсковскаго мънастиря чрѣзъ патріяршіѭ, и ако не бѣ побѣгнѫлъ нощѣмъ разпаленый родолюбецъ Българинъ отецъ Максимъ у Сърбіѭ, и отъ тамо у Влашко, Богъ знае дѣ щѣхѫ сега да му гніѭтъ кости! Въ лѣто 1854 въ врѣмя севастопольскаго рата, патріаршія найдѣ врѣмя та проводи нечяйнно въ заточеніе в' Азіѭ на Трабезунтъ безъ никаквѫ виновнѫ причинѫ г. Ковачювича, кого прѣдь мало бѣше рѫкоположила за митрополитъ без' епархіѭ само за Българекаѭ народнѫ въ Цариградъ църквѫ. И него не можа да търпи грьцкая злоба! И ако г. Ковачовичь не бѣ аустрійскій подданникъ да г' освободи неговъ консолатъ, Богъ знае, колико щѣше и онъ да пострадас! И коликы другы учены Българы родолюбцы е пропѫдила съ клеветы, и в' странство прогнала далѣчь отъ мило имъ отьчьство, кое могѫтъ да ползувѫтъ нѣщичко! Прочен же родолюбцы Българи търговцы и учени, кои сѫ' устали въ Турско и трудили за просвященіе Българско и за възобновеніе българскыя іерархіи, заплашвала гы е патріаршія съ заточеніе и съ вѣчнѫ тьмницѫ!

Тѣхнѫ калугерскѫ злобѫ не може ѭ срьвни человѣкъ съ нищо що има зло на свѣтъ. Тія надминува веякое зло, кое може да измысли най развръщена и врагу прѣдадена душа. За да ся упишѫтъ подробно вся нихны злины трѣба много врѣмя, и цѣлы книгы да с' испьлнѭтъ, и пакъ ще устани много нѣщо неописано!

Нека сега Българи ся размыслѭтъ добрѣ съ каквы человѣкообразны звѣрюве имѫтъ работѫ, и да дѣйствувѫтъ непрѣстанно единъ чяеь напрѣдъ да гы изгонѭтъ и изстирѭтъ отъ Българіѭ съ какъвъ то могѫтъ начинъ.

„Звѣрь ся съ мамянье не гони, ни то магаре безъ тоягѫ ся кара.“ Само трѣба съгласіе и съгласно да ся върши и все могѫтъ сполучи съ врѣмя. Не може вѣкы народный духъ да с' угаси въ Българіѭ, трѣба да постигни своѭ цѣль!

(26.) За правленіе българскаго царства въ послѣдная му времена, съ кой начинъ ся è управляло нѣмамы еще обнародовани подробности, за да знаймы, да ли è сѫществувала аристокрація между народу.

Вси български цари отъ колко ся види отъ исторіѭ владали сѫ' самодьржавно, хотя и да ся имали съвѣтъ съставенъ отъ боляри тогда назовасмы велможы. Нъ отъ чястая народодвиженія, и свалванія, и убійванія на многы цари види ся, че българсій народъ не è търпѣлъ самопройзволнаѭ монархіѭ, акы отъ дрѣвность еще неубикновенъ на тойзи начинъ правленія, кой ся è вмѫкнѫлъ въ Българіѭ по подобіѭ византійскаго двора найпаче послѣ крьщенія прѣславскаго двора.

Днѣшни чьрти о тому кто виждамы между народу в' общѣ въ Българіѭ паче ся относѣтъ на найстарая прѣмяна, нѣжели послѣ крьщенія двора ѝ. Днѣсъ българскій народъ нѣма измежду си гордость на суетна насловія благородія, остаткы срѣднаго вѣка, коя сѫществувѫтъ еще въ западнѫ Европѫ и другдѣ. Вси Българи ся сматрѫтъ помежду си равни, и никакъвъ суетьнъ титулъ изключително не отдавѫтъ никому измежду си, хотя и былъ най богатый и на каквѫ да è чюздѫ службѫ. Всякаго назовавѫтъ отъ званіе и заниманіе му. Найголѣмый и общый титулъ между Българи е ваша милость, нъ то ся отдава всякому безъ никакво изключеніе богатства и достойнства. Слушалъ сьмъ и многи да думѫтъ въ разговоръ си съ простосьрдечіе и, моя милость, и наша милость.

Днѣсь българскій народъ, хотя и подпаднѫлъ подъ

турское иго, обаче свободно, и безъ никакво прѣпятствіе си избира въ всяко село каждѫ годинѫ по едного старѣйшина (коджа-баши по турски, кое значи буквално исто съ старѣйшинѫ), и по едного бирника (капза-малъ — бирникъ). Едного избирѫтъ за да управлява селскыя общественны и правителству относяемы работы, а втораго за да събира отъ народа царскаѭ бирь-даждіе. Тій старѣйшина и бирникъ нѣмѫтъ по малкая села никаквѫ заплатѫ, нъ слугувѫтъ рядомъ общества ради по годинѫ. Найсиромахъ селянинъ има това право да ся избере на таѭ общественѫ службѫ, стига да è почьтьнъ человѣкъ. Исто то ся è творило и по всякый градъ изпьрво. Нъ въ голѣмія градове и села мало по мало достигнѫло въ злоупотрѣбленіе, и избираеміи старѣйшини сѫ' развратили, и почнѫли сами тіи да гонѭтъ това достойнство употребляѭще всякый укорителнъ начинъ за да го постигнѫтъ.

Тіи отсвѣнь къту ся плащѫтъ добрѣ отъ народа, чинѫтъ и голѣма злоупотрѣбленія, то есть грабѭтъ отъ своя братія, а найпаче отъ бѣднія просты селцы. Даждіе селско ся упрѣдѣлява въ главнія градове укрѫжія, дѣ обитавѫтъ турскіи управители, и грьцкіи владицы грабители, не споразмѣрно на народонаселеніе, нъ по волѭ на турскія управителы, и на рѣчнія старѣйшины. Бѣдни селцы плащѫтъ, колико имъ ся натовари, безъ да знаѭтъ, ако то количьство въйстиннѫ è отъ Султана упрѣдѣлено.

Такови злобни чорбаджіи (янычари) има доста по бѣднаѭ Българіѭ, кои, отсвѣнь къту грабѭтъ, ставѫтъ и злобно урѫдіе на турскія управители, и грьцкія владицы за да съблачѫтъ бѣдный народъ!

Тойзи начинъ правленія è вобщѣ по всѭ Българіѭ до колико è мнѣ познато. Въ търновское обаче укрѫжіе

съвсѣмъ друго нѣщо сѫществуе, кое не знаѭ отъ гдѣ е прѣло свое начяло.

Шесть чяса разстояніе далѣчь отъ Търново е село Елена до 1000 и повѣчь кѫщи. Жители му сѫ' вси Българи, и управляѭтъ ся отъ нѣколко си старѣйшины, свободно безъ никакво чюздо вліяніе, само що имѫтъ едного Турчина за знакъ отъ странѫ правителства субашъ. Отъ Еленѫ завысвѫтъ повѣчь отъ 6000 челяды (домородства) на около живѣѭще въ малка селца Българи, кто назовавѫтъ колиби и колибари. Тіи бѣдни колибари, ако и да не живѣѭтъ въ просты колибы (хыжы), какъ то гы наричѫтъ, раздѣлени сѫ' обаче отъ еленскія чорбаджіи (яничари) по 100, по 200, и даже по 600 домородства, и зовѫтъ ся рая Хаджи Николува, Хад. Христова, Хад. Іорданова и проч. то есть два пѫти рая, и Султану и на вышерѣчнія чорбаджіи, кои приплащѫтъ всякый видъ даждія въ Търново за без' урѫжіемъ усвоенѫ си раѭ. Послѣ събирѫтъ колко имъ е по волѭ. Бѣдніи селцы никогы не ся отплащѫтъ отъ натовареный имъ безправедно дьлгъ. Отъ годинѫ на годинѫ повѣчь задльжнявѫтъ. Тіи еленскіи панове не припущѫтъ въ тая селца ни едного купца за да купи отъ селскія тамо пройзводы нѣщо, кои пройзводи сѫ' коприна, вьлна, овцы, и проч. нъ зѣмѫтъ на силѫ трудъ бѣднихъ съ долнѭ и побіенѫ цѣнѫ. Селцы имъ работѭтъ тлькѫ къту влашки цыгани безъ заплатѫ на лозія, и другъдѣ, дѣ имѫтъ потрѣбѫ. Носятъ имъ безъ заплатѫ сиранье, масло, кокошкы, прасета, агнета по дьлжность и по нѣколко пѫти на годинѫ. Съ еднѫ рѣчь употрѣбляѭтъ гы къту робы, само що не могѫтъ да гы продавѫтъ. Нъ сынъ наслѣжда бащинѫ си раѭ, и никогы бѣдны селянинъ не може да с' отпиши отъ това двойнно подапство. Тіи еленски панове имѫтъ голѣмо вліяніе и въ цѣло търновско укрѫжіе, и когы не имъ е

по волѣ нѣкой си управитель търновски абіе събирѫтъ отъ всяко знамянито село того укрѫжія, кату Бибрева, Трявна, и Дрѣново, и др., по едного тѣмъ подобнаго старѣйшинѫ, и отивѫтъ въ Цариградъ и съ голѣмо иждивленіе го промянувѫтъ и довождѫтъ тѣхьнъ си, а разноскы плащѫтъ съугубо бѣдни селцы за койхъ ся води новъ мѫчитель!

Въ послѣдная врѣмена еленчяни показахѫ най безчьстное начьртаніе (карактеръ) и доведохѫ отъ изгнанія пакъ на търновское митрополитско сѣдалище злобнѣйшаго фанаріота Неофита, кого други търновцы бѣхѫ свалили или отъ родолюбіе или отъ особнокорыстіе. А на второе сегашно праведно парододвиженіе противо нетаго Неофита, кое и цѣла Европа чю, тіи безстыдніи неродолюбцы панове показахѫ ся топли защитители того изѣдника, и гонителя българскыя народности и просвященія.

Жално е да глѣда человѣкъ такова безстыдна и безчѣловѣчна дѣла творима отъ Българы надъ своя събратія! Такови губители не само ставѫтъ прѣпятствіе и камень притъкненія българскаго просвященія и улекченія бѣднаго нашего народа, нъ еще и тіи нетіи го угнятявѫтъ и держѫтъ му кожѫ. Да ли нѣще дойди дьнь да дадѫтъ слово за своя безчеловѣчна дѣла? Единъ отъ тѣхъ панове ся убѣси самъ прѣдь не много годины. Види ся да ся е самъ упозналъ, че не е достойнъ да тѫпчи чьрнаѩ земѩ, и да глѣда свѣтовнаѩ свѣтлость.

(27) Българскій народъ послѣ паденія си и ако да е ималъ нѣкаква си движенія за да придобіе пакъ своѩ независимость не е обаче намъ явно подробно. Понеже никой Българинъ не е нищо писалъ о тому. Може быти да е нѣкой си забѣлѣжилъ нѣщичко, нъ и то не е еще окрыто. Отъ народно попрѣданіе и отъ стары пѣсны виждѫтъ ся такова движенія за свободѫ отъ народа въ разна врѣмяна послѣ паденія българскаго царства.

Странни же списатели сѫ' убѣрнѫли взоръ камъ тойзи народъ найпаче отъ побѣдоносния походы русійскы съ Турцы въ послѣдная врѣмена, и по нѣгдѣ си спомянувѣтъ нѣщичко мимоходно и о тому заборавеному народу. Въ теченіе же 19. вѣка даже до днѣсь почнѫхѫ Европѣйцы а особито Французи да говорѣтъ о тому, и нѣкой си нарочно да пѫтишествувѫтъ по Българіѭ. Нъ незнаѣщце народный языкъ и за кратко само врѣмя прибываѣщце въ Българскія прѣдѣлы ничто почти достовѣрно нѣсѫ' уписали. Тѣхна пѫтишествія повѣчь сѫ' писана или съ поетичьскъ мѣчтайнный духъ или съ народно имъ прѣстрастіе; народно имъ прѣстрастіе, кажѫ, понеже тіи пѫтишественницы за да подбудѣтъ вниманіе на своя си правитьлства, все що ся è случило знамянито въ Българіѭ отъ самаго народа, отдавѫтъ го Русіи. Тіи бояще ся отъ Русіѭ, страхъ той имъ въобразява разна вліянія Русіи надъ Българы, разна побужденія русійски мисіонѣри, и проч. съвсѣмъ несѫществуема нѣща въ Българіѭ. Г. Сипріянъ Робертъ, кой è писалъ въ лѣто 1852. „Les Slaves de Turquie" въ своя си тамо изложенія за Българы: Livre cinquieme — Les Bulgares — уписаѣщъ ньравы и животъ българскій мимоходно и повѣчь крыво, ищи да имъ дадѣ и политичнаго живота мысли и движенія, полагаѣщъ отъ незнанія си начяло тому отъ 1779. когда Аустрія и Русія имахѫ съѣзный ратъ противо Турціѭ. Онъ полага основѫ на своя о тому исторична доказанія отстѫпителя Пизвантооглу, кого нарича половина Българина, и половина Турчина! хотя и мы да слушамы въ народны нашы пѣсны, че въ незнайно еще намъ врѣмя послѣ паденія нѣкой си Изволъ, и Измѣтъ, и нѣкой си Стоянъ и други многи, одавно еще ся сѫ' трудили въ Рылскѫ планинѫ за освобожденія Българіи, и нападали сѫ' и на самый градъ Срѣдецъ (Софія). Онъ обаче ищи да основе начяло побужденія народнаго чювства отъ отстѫпленіе Пазвантооглу, и карджалійско, кому съвсѣмъ

другѫ смысль дава отъ колко то мы знаймы, що е былъ Названтоолу, и Кърджаліи, кто до прѣди нѣколко годины еще живѣѭще старцы въ Българіѭ помняхѫ. За да докажимы че Г. Syprien Robert е писалъ прѣстрастно и безъ никакво истино понятіе много нѣщо за Българы, привождамы съ неговый текстъ оный знамянитый случай въ Търновскаѭ область въ лѣто 1834, кто онъ рѣшително отдава на русійско побужденіе, и излагамы истинный той случай, и неговы причины, кои ся тѣглѭтъ еще отъ друго що, а не какъ то мысли и си въображава Г. Syprien Robert. Ето що дума онъ почнѫвшъ послѣ андріянополскій миръ.

„Une démoralisation si complète des Ottomans exalta au plus haut point les esprérances des Bulgares. A peine s'était-il écoulé quelques années depuis cette guerre qu'une vaste association s'ourdit silencieusement en Bulgarie, propagée par les didaskales, hommes lettrés et pédagogues des villages. *a)* Cette mistérieuse hétairie bulgare, dont l'Europe n'a point eu connaissance, tenait ses délibérations dans les couvents et les forêts qui avoisinent Ternovo. *б)* C'est là que les conjurés se rendaient de toutes parts, sous prétexte d'assister aux fêtes de la Panagia (vierge Marie.) Le jour ils parsouraient les tentes des paysans, la douce slivovitsa coulait versée par les jeunes filles, on portait le na-zdravié (toast) à l'avenir du peuple, on entonnait des chants patriotiques. *в)* Le kolo, danse du cercle, où tous les bras unis représentent l'irrésistible force d'une volonté commune, exaltait l'enthousiasme de la multitude. La nuit venue, les initiés se réunissaient dans les cimetières des couvents; ils y priaient, ils y recevaient les nouveaux convertis qui juraint, la main sur les tombes des aieux, de mourir pour leur patrie. *г)* Le matin, quand l'aurore éclairait ces lieux funébres, qui couvrent d'ordinaire le versant oriental des collines, toute cette jeunesse saluait le soleil levant avec des cris d'espérance. Telles étaint, de 1834 à 1838, ces nuits

bulgares, mais ignorées qui n'ont point eu d'historiens, mais qui seront glorieuses un jour." Послѣ говорящъ за Султанъ Махмудово пѫтшествіе въ Българіѭ, почва пакъ за тоѩзи прѣдмѣтъ.

„L'hétairie de Ternovo, composée de l' élite de la nation, achevait d' ourdir ses plans, lorsque le vieux Hadji-Iordan, du village d' Elena, près de Ternovo, voulut initier à la conspiration un de ses parents qui habitait le village: celui-ci, avant de signer, demanda à lire la liste des conjurés, et courut, aussitôt après l' avoir lue, faire sa dénonciation au pacha, qui la communiqua au sultan. *д)* Un Bulgare de Sofia, qui était protomastor ou kalfa-bachia, premier ingénieur dans les forteresses de Bulgarie, où il faisait travailler et soldait sur la caisse impériale deux mille raias, nayau de l' armée insurrectionnelle, périt à la potence avec le vieux Hadji-Iordan et Iovanitsa, riche marchand de Ternovo. Quant au traître qui les avait dénoncés, la Porte l' honora d' une récompense. L' un des plus ardents hétairistes, Antonio, tsintsar d' origine, didaskale de Ternovo et auteure d' une grammaire grecque-bulgare, fut condamné aux galéres, et amené dans le bagne de Stambol, où l' ambassade russe obtint plus tard sa grâce. *е)* Un Bulgare au service de cette ambassade n' avait pas peu contribué à exalter les esprits par la promesse de l' appui du tsar: il fut également saisi; mais, s' étant échappé, il se réfugia à Stambol à l' hôtes de l' ambassade russe, que l' on n' osa violer. *ж)* Le reste des conjurés, amené devant les jugebtures, *з)* subi des tortures dont les suites coûtèrent la vie à plusieurs, notamment au vieux igoumène d' un petit couvent près de Ternovo. Pressés par la question, ces malheureux dénoncèrent comme un de leurs complices le métropolitain octogénaire de Ternovo, Hilarion; le prélat, effrayé, protesta, les maudit et alla jusqu'à demander leur mort. *и)* Il est peu vraisemblable que ce vieux fanariote eût trempé dans un complot

formé par la jeune génération du pays; il paraîtrait plutôt que les accusés voulaient donner le change aux juges et sauver par leur déposition les vrais patriotes en chargeant les prélats étrangers à leur patrie.

(а) Въ него врѣмя то есть послѣ андріянополскій миръ нито дидаскали (учители) нито педагоги (дѣцовъспитатели) такови сѫ' сѫществували въ Българіѭ за да съставѭтъ и учинѭтъ таково съзаклятіе!

(б) Това è измыслено отъ негово французко въображеніе.

(в) Въ Българіѭ и най наче въ Търновскаѭ область нѣма сливовица, нито заливѫтъ млады дѣвойкы какъ то си мѣчтайно прѣдставя Г. французкій пѫтишественникъ.

(г) И това è измысленно отъ Г. S. R. Българи ежегодишно ходѭтъ по своя святины и чинѭтъ тойзи попрѣданъ имъ обичай.

(д) Прѣдатель не отидѣ прямо при пашѫ, нъ при Търновскій митрополитъ Іларіонъ, кой го абіе отведѣ нощѣмъ при търновскій войводѫ (до него врѣмя нѣмаше имя паша въ Търнево нъ управитель носяше имя воовода, и въ истія турски фермани ся пишаше „Търнова войвода си“,) и съвърши това гнусное прѣдателство. Войвода търноскій не извѣсти Султану, нъ абіе безъ никакъвъ сѫдъ избѣси прѣдаданія му старѣйшины, та послѣ извѣсти за смьрть имъ въ Цариградъ. Въ него врѣмя вси управители турцы въ Българіѭ имахѫ власть да бѣсѭтъ и колѭтъ само съ кадійско едно изволеніе. А многи не пытахѫ нито кадія.

(е) Той Андонь кого казва отъ цинцарски родъ Г. S. Robert, и че ушъ той най много дѣйствувалъ въ таѭ работѫ, намъ è съвсѣмъ другояче познатъ. Онъ è былъ простъ слуга игумена Сергія въ Капиновскій мѫнастирь, дѣ ся è тъкмила най много тая работа и

дѣ е уловенъ капетанъ Г. С. Буюклу Мамарчовъ. Капетанъ Георги е защитилъ Андонія къту неговъ си слугѫ. И Андонъ быде отведенъ ведно съ капетанъ Георгя, кого заради русійскій му чинъ не смѣя да убѣси търновскій войвода, първо на Видинъ прѣдъ Хюсейнъ паша, и отъ тамо въ Цариградъ. Какъ то щѣмъ сказва обширно по долу. Антонія не усвободи отъ тьмницѫ русійское посланичьство, нъ князъ С. Богоридъ, или паче негова инлостивѣйшая стара майка.

(ж) Той мѣчтайный Робертовъ Българинъ не е былъ въ службѫ на русійское посланичьство никогы, нито е прибѣгвалъ на русійское посланичьство, отъ гдѣ не можали ушъ Турцы да го зѣмѣтъ, то е лъжа упашата. Той Българинъ е былъ самъ капетанъ Георгый Буюклу Мамарчовъ за кого щѣмъ сказва обширно.

(з) Турски сѫдницы въ него время нѣсѫ были отсвѣнь единъ кадій. Г. S. Robert описва роботѫ къту да е была прѣдъ францушко сѫдовище. Тукъ вѣкы господству сънува за българское състояніе въ Турціѭ, и ищи да покажи Турцы, че имѫтъ урядена сѫдовища!

(и) Обвиняемый нѣсѫ нищо таково казали, то е лъжа, и самъ владыка Іларіонъ да утиши народа, и да съкріе свое гнусно прѣдатьлство е измыслилъ това, и разпространилъ между разгнѣвеному народу.

Българскій народъ и подъ тяшкое иго нахождаемъ никогы не е изгубилъ народное си чювство. Онъ всягда е съ възторгъ свободы имя произносилъ, и многажды е покушавалъ за своѭ независимость. Горское воюваніе нищо друго не е было, нъ непрѣстанно покушаванье за освобожденіе; за несчастіе обаче не е успѣло да ся съсрѣдоточи. Главна причина тому несъсрѣдоточію было е всегдашное прѣдатьлство трьцкаго священства!

Доказатьлства необорима имамы, да българскій народъ не е изгубилъ народное чювство, и свободный си

духъ, че въ равны походы русійскы съ Турціѣ цѣли полкове сѫ' были отъ Българы самоволны войны, кои безъ никаквѫ заплатѫ сѫ' ишли на бой. Самая сладка надѣжда, че ще ся и тѣхно бѣдно отьчьство нѣщичко уряди, движила е тѣхъ усьрдно въ бойное поле другихъ народъ. Тысящи Българи ся бихѫ съ най отличителнаѩ храбрость въ Грьціѩ за свободѫ своихъ единовѣрнихъ Грькъ, съ истаѩ надѣждѫ и цѣль за свое отьчество. Въ грьцкаѩ за независимость седмогодишнѫ биткѫ отличахѫ ся многа Българи юнацы, и храбрѣйшіи витязи сѫ показахѫ, а имянемъ безсмьртный Марко Божаръ 1) отъ Водинѫ, Хаджи Михаль отъ Коприщицѫ, 2) Хаджи Христо отъ плов-

---

(1) Марко Божаръ е былъ родомъ Българинъ отъ Водинѫ. Онъ е прибѣгнѫлъ въ Сули в' Епиръ отъ нѣкой си причины съ свое домородство, и служилъ е и под' Али паша даже до грьцкое въздвиженіе. Въ лѣто 1843-4. негова съпруга живѣѩше в' Атины и незнаѩше да говори грьчьски нъ само Български и Арнаутски. Гьрци присвояѫтъ себѣ все що е славно на свѣтъ, погьрчили сѫ и Марко Божарово имя. Μαχος Μπότζαης.

(2) Онъ е пьрвый уридилъ и настанилъ копницѫ въ Грьціѩ, коя е была съставена все отъ Българы, и коя подъ негово разумно прѣдводителство съ чюдеснѫ и нейсказанѫ храбрость уполчила ся противо тысящы многочисленны турскы войскы съ най сяйныя и най славныя побѣды. Послѣ же Хаджи Михаля стѫпи на негово мѣсто прѣдводитель на Българскій полкъ, а и нѣколко пѫти ся упрѣдѣлява главный воспачялникъ надъ грьцкое войнство славный и хабрѣйшый Х. Христо, кому дѣла самъ грьцкій народъ съ възторгъ проповѣда. Хаджи Михаль за неговаѩ храбрость и хитрость быде отраденъ отъ грьцкаѩ тогдашнѫ общинѫ воспачялникъ, и изпроводенъ въ островъ Кандіѩ (Гирить) съ 400 момцы за да подигни на урѫжіе тамошнія Грьцы противо Турско. Нъ наневѣрьнъ отъ кандійскія Грьцы, быде абіе забиколенъ отъ 12,000 Турцы, и послѣ едно опорно кровопролитно трыднѣвно сраженіе рѣши ся славный витязъ мечомъ да нападни на Турцы съ малочисленнаѩ си остатнѫ дружинѫ, и тако да си проправи и продирѣ пѫть. Нъ не можа да сполучи и въ послѣдный си чясъ, къту посѣче рядомъ осемъ страшны Турцы, отъ задѣ го посѣче и него единъ Турчинъ, кого посѣчи другы единъ Арнаутинъ за да зѣми Х. Михалювѫ главѫ и да ѩ за наградѫ отнесѣ турс ому воспачялнику. Вторый Турчинъ быде посѣченъ отъ трѣтяго, и трѣтый отъ чьтвертаго за Х. Михалювѫ главѫ! Най послѣдный же загуби главѫ отъ самаго пашѫ, защо не му е уловилъ и докаралъ жива Х. Михаля. Вся негова дру

дивская села, Семко отъ велико Търново, и днѣсь еще живѣящъ славный полководецъ Хаджи Петъръ. И толиви други кто грьцка льжлива и прѣстрастна исторія е умълчала. Въ сърбское усвобожденіе вси Карагеоргюни дружина най храбріи юнацы были сѫ' Българи ускоцы отъ Старѫ Планинѫ, коймъ имя ся е помѣсило и изгубило между народная сърбска имяна акы единороднимъ сѫщимъ и едного языка имѣящимъ. А първы витязъ, кой е заслужилъ най много и далъ е Карагеоргю удобный планъ за усвояваніе бѣлиградскыя крѣпости, и самъ е влѣзалъ та отворилъ крѣпостнаѩ вратѫ, былъ е нѣкой си имянемъ Конда Болгаринъ родомъ отъ Сливенъ, кому ся пѣе пѣсьнь и до днѣсь еще въ Сливенъ за негово отхождаие съ карджалія.

Отъ такъвъ първородьнъ си духъ българскій народъ побуждаемъ всягда е ужидавалъ своѩ свободѫ отъ разна благоврѣменна обстоятелства между своя единородны и единовѣрны съсѣди, коймъ мѣстоположеніе е было по угодно за да своѩ невавысность добіѭтъ. А най паче негова надѣжда ся е хранила съ сяйнѫ бѫдность въ врѣмя русійскія побѣдоносны походы съ Турціѭ.

Въ врѣмя же Дибича Забалканскаго въ лѣто 1828-9 бѣше прѣдводитель на самоволное военно отдѣленіе съетавено отъ Българы Георгый Стойковъ Мамарчовъ Буюклу капетанъ, родомъ отъ Котелъ, кой въ Доростолское обсажденіе, показа голѣмо юначьство, дѣ съ българское само отдѣлѣніе прѣсѣкалъ бѣ Дунавъ, и вардѣша да не примини ни единъ Турчинъ, нити ладіи помощь на обсажденія въ Доростолъ. А въ едно нападеніе на Дростолскаѩ крѣ-

жина е почти погинѫла въ това страшное и отчяйное сраженіе, кои сѫ' были новѣчь Българи. Събытія сія ми е сказвалъ нѣкой си самовидѣцъ Грькъ, имянемъ Никола отъ островъ Спечіѩ. Онъ е былъ въ това сраженіе, и лѣжащѣ раненъ между мъртвая тѣлеса гледалъ е послѣднаѩ храбрость Х. Михаля. Гьрцы славіѭтъ Х. Михали равно съ найславнія си новы юнацы витязи.

ность, онъ ся прикачи отъ камъ Дунава съ трыста отъ своя избранни Българы въ крѣпость и обвладавъ единъ отъ найглавнія крѣпостны логуры (табіи), убърна топове на градъ. То бѣше найглавная причина, коя унужди обсажденія Турцы въ Дростолъ да ся прѣдадѫтъ на Русси. За това негово витяшко дѣло проводи му ся орденъ св. Анны, и скѫпоцѣнна сабія отъ русійскаго царя Николая. Той капетанъ Буюклу бѣ заслужилъ и въ 1812 лѣто съ русійскыя войскы пакъ прѣдводитель на самоволнія Българы, и за храбрость бѣ му ся далъ еще отъ него врѣмя другы орденъ, и хорѫгвѫ святаго Георгія.

Дибичъ Забалканскій прѣмина Стара-Планинѫ, и управи ся за Андріянопль, а Мамарчовъ смыслилъ че врѣмя е вѣкы удобно, да помогни и своему отьчьству заради кое е служилъ съ толикѫ ревность въ русійскія побѣдоносны походы, управи ся съ 500 войны Българы и додѣ въ село Котелъ. Негова цѣль и намѣреніе бѣше да съсрѣдоточи окрьетная села и градъ Сливенъ, и да с' управи на велико Търново, гдѣ тържественно да поздрави и събуди одавно заспалаго българскаго льва подъ народный знамянь, и съ радостнаѭ свободы тржбѫ. Онъ разположи своѭ войскѫ въ окрьстнаѭ малка села и за да покажи Русій, че онъ ся е оттѣглилъ отъ Русійскѫ службѫ, кое всегда бѣ му свободно акы самоволенъ войникъ, ужени ся въ Сливенъ, и почна да дѣйствува за свое благородное дѣло. По пьрвіи Българи ся съединихѫ съ него, и дочѣкахѫ го къту отъ Бога проводынъ тѣмъ спаситель. Работа напрѣдваше добрѣ, и общый възторгъ владѣяше между народу. Това намѣреніе ся съобщи и на отдална мѣста въ Българіѭ. Нъ между тѣмъ внезапу достигна въ Сливенъ едно казашко отдѣлѣніе отъ 200 людіе изпроводено отъ Дибича и отвѣди капетанъ Георги подъ стражѫ на главное военно станище при Дибича. А на прочей Българы послалъ бѣше Дибичъ русійскы чиновницы да кажѫтъ еледнія. „Българи! стоѣте си мирно че щѫ убърна

азъ топове да вы избіѣѣ!“ И така българская възраждаема уже надѣжда изчезна и ся изгуби съ лишеніе единороднаго имъ прѣдводителя, и съ Дибичовое заплашванье! Народъ колико лесно бѣ дошалъ въ въторгъ, толико повѣчь падна въ отчяйваніе. Нѣкой си отъ поблагоразумнія Българы въ Сливенъ и въ Котель, събрахѫ ся и послѣ едно дьлго засѣданіе, рѣшихѫ да ся напиши една жалба отъ страна народа и съ нѣколко пълномощни мряни, и священницы да с' изпроводи Дибичю. Та жалба ся писа въ Котелъ въ домъ Стойка С. Поповича, отъ покойнаго Г. Хад. Атанасія Т. Беровича и съдьржаваше слѣднія.

Милостивому господарю Дибичю военачалнику русійскаго войньства и проч.

„Мы единороднiи и единовѣрнiи ваши братія бѣдни Българи отъ какъ 'смы подпаднѣли подъ турское губителско иго, що 'смы бѣдни пострадали, и що страдаймы ежеднѣвно, не може ся уписа за много врѣмя и въ многы книгы. Толико само явявамы вашему Сіятелству, че нѣмамы никаквѫ свободѫ да изпьлнявамы нашѫ прѣчистаѣ вѣрѫ, да видаймы новы цьркви, ни то даже да подправямы и подкрѣпявамы старыя. Нашъ животъ с' всякый дьнь изложенъ въ най голѣмаѣ опасность; колѣтъ ны и біѣтъ ны Турцы непрѣстанно къту дивый ловъ. Наша драгоцѣнна чьсть ся жьртвува ежеднѣвно на скотскаѣ похоть поганскѫ. Наши святины и цьркви сквьрнѣтъ ся отъ Агарянцы. Дѣца наша неврьстна силомъ турчѣтъ мохамеданцы, грабѣтъ ны, разоравѣтъ ны кѫщы, села азіятски разярени звѣрюве; данноцы плацамы прѣтяшкы. А най паче 'смы страдали въ врѣмя рата Русіи съ Турціѣ; понеже отъ еднѫ страна земя наша ся тѫпчи отъ русійскыя войскы, добытъкъ губимы, жятва, ловія все ся разорава и разграбва, отъ другѫ же страна хранимы

небройны войскы Турцы, и тяглимы най голѣмая свирѣпства въ това разтояніе, когда най много бѣснѣе турско звѣрство разярено, что има ратъ съ нашы единовѣрны Русси братія. А пощо побѣждени ся завращѣтъ за Авіѣ и другъдѣ, разпрьсвѣтъ ся по всѣ Българіѣ, и тогава е голѣмъ страхъ и ужасъ за бѣдны Българы. Отъ гдѣ поминѣтъ, колѣтъ, біѣтъ, горѣтъ, грабѣтъ, и робѣтъ! Тіи звѣрюве отъ насъ бѣдны Българы искѣтъ да си извадѣтъ гнѣвъ, и да си отмьстѣтъ за изгубенное бойно поле въ сраженія съ Русси. И сега ны чяка истая тая чьрна сѫдба. Того ради молимы покорно милостиваго господаря военачялника Дибича, въ имя Негов. Велич. царя Николая, да усвободи нашъ братъ и съотьчьственникъ капитанъ Георгя С. Мамарчова, и да устави насъ бѣдны свободны да изпытамы и мы въ това благоврѣміе наше счястіе съ Турцы."

Това е съдьржавала жалба българска, и была е подписана съ много подписи и печяты.

Прѣди да кажимы какъвъ отговоръ е далъ Дибичь Забалканскій на българскія полномощны замѣчятелно е да кажимы слѣдное.

До дѣ еще ся уговаряше андріянополскій миръ мина прѣзъ Сливенъ и прѣзъ Котель единъ знамянитъ Англичянинъ, кой проповѣдаше явно българскому народу: „Българи станѣте! Сега е врѣмя удобно да с' усвободите и вы отъ робство. Англія ще вы помогни. Ны нѣмамы никаквѫ другѫ цѣль и мысьль за ваше отьчьство, нъ ищимы да бѫдете и вы слободни; само за да бѫди едно мѣждостѣніе на Русіѣ и Турціѣ, а най наче на Цариградъ отъ ваше освобожденое отьчьство Старѣ-Планинѣ." Того Англичянина Руси усѣтихѫ и гонихѫ го Казацы до Османъ Пазаръ. Нъ онъ отбѣгна въ търновское укрѣжіе, гдѣ не владѣѭше русійска войска. Русси запирахѫ и нѣколко

Българы въ Котелъ и пытахѫ гы, що имъ е говорилъ той Англичянинъ.

Да дойдимы на Дибичювъ разговоръ съ полномощнія Българы. Негово Сінтелство военачялникъ Дибичь пріѣ благоволно българскія пълномощны, и къту прочѣте жалбѫ рѣче имъ „Бѣдни Българи! дѣ сте были прѣди да ся заключи миръ? Сега вѣкы Европѣйцы прѣдетавницы сѫ разидохѫ, и нищо не можемы извърши за васъ.“ Българи му отговорихѫ: „Господарю! Мы незнаяхмы, че ще ся заключи миръ, ни то можахмы да ся извѣстимы о тому обградени отъ всякѫ странѫ отъ непріятели.“ Дибичь имъ отговори: „Важная дѣла бѣдни Българи! нъ сѣдете си мирни въ ваше отьчьство! дощѣ врѣмя и за васъ! Сега ся говори за Влашко, Богданско, и Сърбіѭ само, а на повторъ ще бѫди рѣчь и за васъ.“ Българи му отговорихѫ: „Господарю, какъ можемы да живѣймы вѣкы въ таѭ земѭ? Ваши войски щомъ ся оттѣглѭтъ, Турцы щѫтъ почна да ны колѭтъ рядомъ! Многи отъ нашы Българы зѣхѫ учяствіе въ вашѫ войнѫ, какъ то ви е явно, и ради того щѫтъ пострада вси прочеи Българи! Военачялникъ на то отговори. „Не бойте ся! сега вѣкы ще ея издадѣ ферманъ за амнистіѭ (всепрощеніе); никой не може да вы докачи; то ся уговори въ андріянополскій миръ.“ Каквѫ амнистіѭ, казвате, господарю? Турцы не слушѭтъ своего господаря султана, они нѣщѫтъ нищо отъ това да знаѭтъ.“ Нъ що ницте да еторя съ васъ? отговори военачялникъ. „Мы молимы да ны уставите свободны да вършимы и мы що знаймы! Опъ же отговори. „Българи! стоѣте си мирни, че щѫ убьрнѫ топове да вы избіѭ азъ! мы имамы съ Европѫ уговоръ, ни единъ народъ турско-подданый да ся не подвигни на урѫжіе.“ Българи отчяени му рѣкохѫ: „По добрѣ, господарю, вы наши единовѣрни и единородни братія да ны избійте, нѣжели да ны біѭтъ, и дѣца ни да турчѫтъ, и убезчьстѭтъ Турцы!“

Дибичъ съжаленъ на тойзи отговоръ, каза имъ да чякатъ догдѣ изпроводи жалбѫ имъ въ Русіѭ, и тогава да имъ дадѣ тъченъ отговоръ. И така гы въздьржѣ бливо до 40 дны на Ахило, гдѣ бѣше ся оттѣглилъ на зимовище. Послѣ 40 дны выка гы и имъ рѣче: „Бѣдни Българи! вы трѣба да чякате за повторъ; а кой нѣще да сѣди въ Турско, Русія ще вы дадѣ колѭ и кораблы да ся приселите въ нейнѫ земѭ. Азъ обаче отъ моѭ страна ви кажѫ, да стойте на отьчьство си; защо догдѣ идите въ Русіѭ съ дрѣбна дѣчица, и неубыкновени въ море и на тамошный въздухъ щѣте измрѣ половина. А и тамо къту идите, еда ще идите у бащины си? Тыя рѣчи чювше българскіи пълномощни разплакахѫ ся и незнаѭхѫ, що да рѣкѫтъ! Най послѣ замолихѫ Дибича да устави поне едного консула русійскаго въ Сливенъ и въ Котелъ да гы защитява отъ Турское нападеніе. Дибичь абіе отписа за това въ Русіѭ и то ся изпьлни. Нъ дошавшый консулъ въ Сливенъ г. Вашенко, не бѣ за таѭ работѫ способьнъ. Онъ бѣше съвсѣмъ студьнъ и намрьщьнъ сѣверный человѣкъ, и сматраѭщъ тракійскія и старопланинскія Българы за Сибирцы или Кълмуцы, не знаи да ся обходи по духу народа. И така слѣдъ мало учини раздоръ и мълвѫ между съгражданы, употрѣбляѭщъ своѭ власть на вѫтрѣшнія тѣхны селскы урядбы, кое Българи никакъ не търпѭтъ, а най паче докара незадоволствіе неговый тълмачь Армянокатоликъ нѣкой си имянемъ Павелъ, кой докачяше вѣрѫ и чьсть Българскѫ, кто тіи хотя и подъ турское тяшко иго нахождаемы имѫтъ за найдрагоцѣнинѫ прадѣднѫ добринѫ. И тако Българи сами сѫ' уплакахѫ отъ негово злоупотрѣбленіе въ Цариградъ, и русійское посланничьство го примѣсти за консулъ въ Бѣлградъ въ сьрбское княжество.

Българскіи пълномощни ужалени и съ наскьрбена сьрдца вѣрнахѫ ся отъ Ахило и приказахѫ народу отго-

воръ Дибича Забалканскаго. Народъ же лишенъ отъ самаго си достойнаго имъ прѣдводителя въ него врѣмя капетанъ г. Мамарчова, за кого нито рѣчь възпомяна Дибичь, впадна въ чьрнозльчнѫ отчийность. Много отъ народа отидохѫ съдружени отъ казашка отдѣлѣнія и прѣселихѫ ся въ Влашко, Богданско, а най паче въ Бессарабіѭ. Остали же страдаѣхѫ ежеднѣвно отъ разяренія Турцы колими немилостивно. Народное обаче чювство ся таѣши подъ тяшкая въздыханія и горчивыя сьлзы угнятенія.

Капетанъ Георгя изпроводи Дибичь Забалканскій подъ казашкѫ стражѫ даже до Букуреща, дѣ бѣше Киселевъ за да ся дадѣ подъ сѫдъ. Какъ ся е тамо управдавалъ той родолюбецъ българскій витязъ, не ми е познато; обаче слѣдь нѣколко врѣмя онъ ся упрѣдѣли за Доростолъ градскій управитель, и дойдѣ съ домородство си тамо. Знайно е че Русія доволно еще врѣмя послѣ андріянополскій миръ дьржѣ Доростолъ подъ залогъ догдѣ й ся отплати Султанъ Махмудъ за уговореная военна иждивленія. Въ това негово прѣбываніе въ Доростолъ онъ ся е споразумѣлъ съ търновскія приснопамятнія старѣйшины Велча, Юваница, игумена Сергія, Хаджи Юрдана стараго отъ Еленѫ, и Юванакя отъ Софіѭ, и съ другія, кои отбѣгнѫхѫ турское бѣсило, та и онъ устави свои чинъ въ Доростолъ, и свое доморо дство и додѣ на капиновскій мънастиръ, дѣ ся е рѣшавало въ него незаборавимо врѣмя за българскаѭ свободѫ. Все е было прѣуготовлено и урядено за славное и священное народно пъприще, само желаемый и урѣченый дьнь и чясъ ся е съ нестьрпѣніе чѣкалъ. Нъ Чьрный-Богъ и негове злобни духове не тьрпѣхѫ да видѣтъ възживена удавенаго отъ мохамеданизмъ златовѣнчанаго льва българскаго, и абіе изпроводихѫ грозная злотворницѫ Вѣщицѫ за да внесѣ мълвѫ, и съ кьрвавы неповинны жьртвы да разори сіе народоспасителное българско дѣло! Почитаемый и разпаленный родолюбецъ старый Х. Юрданъ

отъ село Еленѫ, желаѭщъ да учини съчястника и съдѣтеля на това общонародно дѣло, и ближнаго си сродника младаго Х. Юрдана отъ истое село, съобщи му народное намѣреніе и отвѣда го въ мънастиръ Капиновски за да положи и онъ народное съзаклятіе. Онъ отидѣ и найдѣ тамо най-главнія съзаклятницы, и къту положи клятва въ имя всесилнаго и всевышнаго Бога, извѣсти ся вся подробности, и вся знамянита лица, кои бѣхѫ ся рѣшили да съдѣйствувѫтъ слѣдь мало за освобожденіе народа отъ тяшкое агарянско иго. Потомъ здрависа ся съ тѣхъ и къту имъ отдадѣ юдоваѭ прѣдательскѫ цалувкѫ отлѫчи ся ушъ да си иди у дома си и да ся приуготови. Нъ онъ проклѣтый чьрнъ прѣдатель Юда, вмѣсто да иди въ Еленѫ, управи ся прямо въ Тьрново до тогдашнаго митрополита Гьрка Іларіона, отъ островъ Кандія родомъ, и издадѣ му все що ѐ видѣлъ и научилъ. Безбожный той Гьркъ митрополитъ абіе поведи и отведи го нощѣмъ при тьрновскій управитель, и исказа вѣдно съ него все. Управитель истая нощь незабавно събра множество въурѫжни Турцы, и проводи гы да обсадѭтъ капиновскій мънастиръ и да уловѭтъ тамо находящія сѫ' Българи. Турцы разярени къту азіятски люти звѣрюве скоро достигнѫхѫ въ мънастиръ капиновскы, и найдохѫ тамъ само капетанъ Георгя, игумена Сергія и неговъ слуга Андонія. Тѣхъ свьрзахѫ и отвѣдохѫ въ Тьрновъ, а за старый Х. Юрданъ, и за другія изпроводихѫ отдѣлѣнія да гы тако исто докарѫтъ въ Тьрново. Агарянцы разграбихѫ прѣзь неѭ нощь вся мънастирскы твари, усквьрнихѫ святаѭ цьрквѫ, избодохѫ очи съ ножове си на святія образи, и друга много звѣрска движенія учинихѫ! Пощо доведохѫ прѣдаденія Българи въ Тьрновъ, послѣ най свирѣпыя и безчеловѣчныя мѫкы, безъ никакъвъ сѫдъ, избѣсихѫ гы. Тіи българскы за свободѫ мѫченицы бѣхѫ старый Х. Юрданъ отъ Еленѫ, Велчо и Юваница отъ Тьрново, и Юваники отъ

Софіѣ негли и други, а бѣдный Сергій игуменъ капиновскаго мънастиря притърпѣ най голѣмыя мѫкы турскы. Извадихѫ му зѫбы съ клящы единъ по единъ! Забивахѫ му боринѫ подъ нохты, и го горихѫ живъ! вадихѫ му очи, и другы нейсказаны мѫкы му наложихѫ невѣрніи поганцы! Той è достойнъ да ся счисли въ рядъ на святія великомѫченицы, понеже издѫхна подъ таковы мѫкы за вѣрѫ и за отьчьство. Вѣчна ти память родолюбче Сергіе! дощѣ врѣмя да ти въздвигни българскій народъ храмъ. Гнусный прѣдатель Іларіонъ усѣди ся и даже самъ да ищи смьрть неповиннихъ.“ Възми! възми! разпни его! выкахѫ фарисѣи за Христа пилату. А новый Юда младый Хаджи Юрданъ отъ село Єлена, кой è и до днѣсь живъ, получи орденъ отъ Султана, и прѣимѫщество за да не плаща никакво даждіе додѣ è живъ. Братъ му Миланъ прѣди нѣколко годины ся убѣси самъ. Не знаѭ ако è и онъ съчяствувалъ на това гнусмо прѣдателство.

Капетанъ Георги, понеже бѣше съ рускаѭ униформѫ облѣчьнъ и познатъ русійскій полководецъ, не смѣя търновскій войвода да го убѣси, нъ изпроводи го ведно съ Андонія, кого защити акы слугѫ си капетанъ Георги, у Видинъ до Хюсейнъ паша, кой го управи абіе за Цариградъ. Турское правителство изяви цариградское русійско посланичьство о тому, кое ся отказа отъ капетанъ Георгя, и рѣче, „не познавамы человѣка.“ Султанъ Махмудъ любопытьнъ за да види того Българина, повѣле та го довѣдохѫ прѣдъ него, и го самъ попыта; за коѭ причинѫ è щѣлъ да подигни Българіѭ? Капетанъ Георги, кой знаѭше добрѣ турскій языкъ, отговорилъ è Султану съ най голѣмаѭ дръзость, че до когда ся турскій народъ приносѣтъ тако свирѣпо и безчеловѣчно съ Българы, нѣщѫтъ отбѣгна Турцы отъ това зло. Султанъ Махмудъ благоразуменъ владѣтель отговорилъ è на това. „Азъ сьмъ добрѣ позналъ това, и ради того мое стараніе è да прѣ-

убразѭ моѭ дьржавѫ, и да въведѫ равноправность“ . . . послѣ е повелѣлъ да ся испроводи капетанъ Георгый на заточеніе въ Азіѭ на Коніѭ (Іконіонъ), гдѣ му ся опрѣдѣли обиталище прилично на нѣговый чинъ, и ежемѣсячно платка за иждивленіе по 1500 гр. на мѣсяцъ, и особно припитаніе (таинъ), какъ-то ся дава едному чиновнику Турчину на неговый стѫпенъ. Онъ свободно си посѣше и въ заточеніе скупоцѣнѭ сабѭ, и войничко одѣяніе, и разхождаше ся всадникъ. Великодушный Султанъ Махмудъ бѣ повѣлялъ строго тамошному управителю да му ся отдава всякое почитаніе. Това мнѣ е съобщено отъ истаго капетана Георгя въ лѣто 1841. съ кого имахъ часто дописи.

Достозамѣчателно и чудно е за насъ Българи, че Россійское въ Цариградъ посолство прѣди да ся откажи отъ капетана Георгя, изпроводи го въ Одессѫ, дѣ къту го разжаловахѫ, то есть, къту му зѣхѫ ордени, кои онъ съ кървь си и съ жьртвѫ живота си бѣ за храбрость добылъ, придадохѫ го Туркомъ!

Сіе българско движеніе въ Търново дало е поводъ Султанъ Махмуду да побьрза за установленіе Тензимата, нъ за несчастіе не бѣ живъ да го положи въ дѣйствіе.

Капетанъ-Георгюва съпруга, послѣ того жалостнаго случая, управи ся отъ Доростола въ Букурещъ, и отъ тамо дойдѣ въ Цариградъ ведно съ първородное си чядо Марійкѫ. Тамо же съ помощіѭ нѣкого си сродника Капетанъ Георгюва, управи ся въ Азіѭ на Коніѭ, и отиде да съучаствува горчивое заточеніе любезнаго си съпруга. Тамо обитаѭще зародихѫ и четири еще чяда. А послѣ нѣколко годины она дойдѣ пакъ въ Цариградъ съ цѣль и намѣреніе да ся потруди за освобожденіе капетанъ Георгюво отъ заточенія. И понѣже ся бѣхѫ минѫли нѣколко годины и тая работа бѣ ся уже заборавила въ Турско, лесно можа това прѣдпріятіе да ся сполучи. Она водима отъ едного сестричя капетанъ-Георгювъ, успѣе да получи желаемое си намѣреніе, и Порта

рѣши да освободи заточеннаго; нъ съ томъ условіемъ, да живѣе вънъ отъ Българіѫ. Сіе радостотворное извѣстіе ся съобщи капетану Георгю, и онъ радостно пріѣ условіе, и приготви ся да иди да живѣе въ Влахо-Богданская Княжества.

Нъ черная сѫдба не была еще испълнила своѭ злобѫ и друга по̀ горка е чѣкала Българина витяза, да не може да постигни свое благородно рѣшеніе. Фанаріотская патріаршія, коя съ непримигателно око злобно слѣдува вся дѣла Българска, и познатый князъ Богоридъ извѣстивше ся о тому, съвѣтувахѫ Портѫ, да не отпуща такъ свободно того храбраго Българина ни въ Влашко да живѣе! Нъ да го прѣдадѣ Самошкому тогда князу, истому Богориду, да го онъ дьржи тамо подъ свое хитро наблюденіе! Капетанъ Георгый нѣмаше што да стори, и на жалость своѭ склони ся на то. Онъ ся испроводи тамо пакъ къту заточенъ, гдѣ отидѣ да го съдружи вѣрная му съпруга.

Въ него врѣмя бѣше намѣстникъ княза Богорида на островъ Самосъ единъ худаго рода гьркоманинъ Българинъ, кой спомогнѫтъ отъ родолюбци Българи, бѣ ся образовалъ въ Карловское Райново училище, послѣ въ Цариградъ, и послѣ въ Парисъ, прѣуготовляющъ ся за да бѫди учитель въ Котелъ, и да ползува свое отечьство, за коѭ цѣль му ся и помогаше; нъ онъ скоро заборави человѣколюбиваѭ благодѣтелиѭ рѫкѫ, и показавшъ най голѣмаѭ неблагодарность прилѣпи ся къту лѣпка на фанаріотскаѭ гнусиѭ политикѫ и животъ, и отсвѣнь що изгуби всякое уваженіе между благочювственія родолюбцы Българи, затвори си самъ и свое отъ младость еще отворенное въ Българскѫ литературѫ поприще, за кое ся виждаше доста способьнъ, и има чьсть да ся спомяне отъ покойнаго и приспопамятнаго Ю. И. Венелина, за единъ кратъкъ си прѣводъ: „Мѫдрость добраго Рихарда“ и Продикова Баспа отъ Гърцкы. Онъ видѣлъ себе на Турскѫ службѫ смысли да е то голѣмо нѣщо, и заборави свое начило; и така ся испълни на него общая българска посло-

вица: „Не видѣла вѣра магаре, видѣла та полудѣла.“ Младый той Господарь изискаше да употрѣбляе тямошкія Гърци къту робы, и даже упуждаваше старцы да му цалувѫть скутове и рѫкѫ! и да стоѭтъ прѣдъ него съ крьстосаны рѫцы! догдѣ вѣкы догнусѣ на Самошкія жители отъ това негово варварско азіятское поведеніе, и го истирихѫ отъ тамо. Той быде причина та ся освободихѫ Саміоти съвсѣмъ и отъ Княза Богорида подъ губителству коего одавна тѫжахѫ, и искахѫ си другиго княза и управителя отъ отоманскѫ' Портѫ. Той неблагодарный къ роду си Българинъ иска да употрѣблява и капетанъ Георгіа съ истый варварскы начинъ. Нъ капетанъ Георгый въспитанъ въ войничкѫ служба, и отличивъ ся за храбрость въ толикы сяйны биткы, носивъ же на гѫрды руссійскы ордены, съ юнашкѫ крьвь добіены, не можеше никадъ да търпи сіе пониженіе, а най паче одъ едного единороднаго и съотечьственика си, кому худый родъ познаваше твьрдѣ добрѣ, и за то нещѣше нищо да знае отъ негова изисканія, нъ даже го и прѣзираше. Онъ же за отмьщенія, и до колко имаше заповѣдь да го дьржи въ подозрѣніе, умножаваше строгость, и докара бѣднаго юнака въ отчяйность! Въ отчяйность, кажѫ, понеже капетанъ Гегорый обиколенъ отъ съпрѫгѫ си и четиры нѣжна неврьстна си чяда, нѣмаше какво да стори! Черная фанаріотска душа прикрати и опредѣленнаѭ ежемѣсечнѫ платкѫ, за припитанія заточеннаго, и остави человѣка безъ никакво срѣдство обдьржанія! Турци, какъ-то рѣкохме выше, даваху капетану Георгію 1500 гроша на мѣсяцъ и проч. А Христіяни фанаріотски духове прикратихѫ му и най нуждное количьство за обдрьжаніе! Капетанъ Георгый ся упужди да изпроводи свое бѣдно семейство на Котелъ при сестри си, а онъ самъ какъ-то може да притьрпи тая бѣдность, понеже видѣ че нѣма да ся освободи отъ таковы мѫчителскы рѫцы!

Многи самошкіи морски капетани Гърци му прѣдлагахѫ да му подадѫтъ срѣдство да отбѣгни въ свободнѫ Грьціѭ,

нъ онъ непріѣмна, съ надѣжда, че Руссіѭ ще г' освободи единъ день, а най наче защото имаше прѣписки съ нѣкои си въ Одессѫ обитаѫщи Българи, коимъ бѣше испратилъ списъкъ съ доказателства на вся своя подвигы въ руссійскія съ Турціѭ походи въ лѣто 1812. и 1828. Нъ оста си бѣдный съ пустѫ надѣждѫ, и отчаянъ подъ таково мѫчительско угнѣтеніе! Капетанъ Г. С. Мамарчовъ буюклу великодушно скончи свой скѫпоцѣнный за Българи животъ на островъ Самосъ въ лѣто 1846. ч. въ шестдесятогодишный си възрастъ.

Негова съпруга живѣе и днесь въ най голѣмѫ ускѫдность съ четиры бѣдны сирачета. Тя ходи въ Руссіѭ и дава прошеніе, за да н' ся помогни нѣщичко на бѣднія сирачета отъ руссійское милостиво правителство; нъ нищо не получи, и така ся вѣрна на задѣ пò бѣдна и пò угорчена. Понеже изгуби и самаѫ надѣждѫ, коѭ отъ тамо имаше. Жално е за насъ Българи, да гледамы таковы примѣри отъ Руссіѭ, на коѭ взоръ и надѣждѫ цѣлъ Българскый народъ полага, акы на единородны си и единовѣрны си братія! Познато е вѣкы на цѣлъ свѣтъ, че Българи найголѣмо съчювствіе и прурвьзанность имѫть на Русіѭ, и то не за друго що, какъ то мысли западна Европа и нейны пѫтешественици по Българіѭ, нъ само ради единовѣрія и единородія, съѭзи, кто никакво противно обстоятелство неможе разрушѝ! Нагонъ сродства е почти равносиленъ съ естественный нагонъ.

Нека всякый сега сравни съ вышеизложенная онова, що е писалъ Г. Cyprien Robert за търновскій случай въ лѣто 1834. и 1835., и да види колко е далѣчъ господство му отъ историчьскаѭ истинѫ! Отъ това можемы да заключимы свободно слѣдное: Ако днешни просвѣщени европейски списатели, и академичьски професори, при живы еще свидѣтели, пишѫтъ такыи лъжи, кто прѣдстаѫвтъ съ краснорѣчливъ си слогъ міру за историчьска истинна събытія, какво ли сѫ убо писали Византійски Римо-грьци историци въ стара врѣмена за Българская събытія, кои сѫ имали непримиримѫ

ненависть противъ Българскаго народа, заради непристанния съ тѣхъ боюве?! Странни обаче дневни историко-писатели и писмописатели, чьрпѭть слѣпо и безразсѫдно отъ Византійскы исторіи и списанія буквално все що сѫ они прѣстрастно и искрывено писали за насъ Българи, а въобщѣ и за вся Славяни, и искѫтъ Господиновци тіи учени да покажѫтъ съ томъ, че сѫ извръшили и принесли нѣщо важно и любезнателно на литературное всякому отворено и свободно поприще! Такъвъ писмо-писатель е и Гильфердингъ, кой е писалъ: „Письма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ,“ за кое и другадѣ говорихмы.

Понеже сказахмы за Дибича Забалканскаго, не е излишно да кажимы и слѣдный замѣчателный случай. Пощо влѣзи побѣдоносно Дибичь въ Адріанополь, и распоради си войски, призови Адріанопольскаго тогдашнаго митрополита Герасима, и му каза да изпроводи писма по знаменитія граове въ Българіѭ за да избержѫтъ Българи пълномощны, да ги изпроводѭтъ въ Адріанополь, до гдѣ ся еще Европейскіи представници тамо, та да ся рѣши и за тѣхъ нѣщо добро. Митрополитъ обрѣче Дибичю, че ще изпълни това дѣло; нъ нищо нигдѣ не писа! Къту приближи врѣмя да ся заключи договоръ, Дибичь попыта Митрополита: гдѣ сѫ Българскіи пълномощны? А онъ му е отговорилъ: че Българи сѫ задоволни отъ Турское правителство и нѣмѫтъ нищо да предложѫтъ! Тойзи любвный Фанаріотинъ, пощо ся заключи миръ, тръгна во Адріанополскаѭ область и доде въ Сливенъ, дѣ бѣхѫ си събрали много Българи въуржжени отъ разны страны и наговаряхѫ ся да ся дигнѫтъ, както казахмы выше, и почна да имъ хвали Турци и укорява Русси. Сливнени го изгонихѫ съ похуленіе, и нѣцін самоволни щѣхѫ да го убіѭтъ близо до Ямболъ. Той лукавый Фанаріотъ игра роль лицемѣрія: отъ единѫ страѭ льжяше Русси, отъ другѫ страѭ Турци, съ надѣжда да ся награди отъ двѣ страны по фанаріотскы, за това дойдѣ въ Одессѫ, дѣ му ся опредѣли мѣсячна заплата за здивленія. Нъ фанаріотская лукавщина не му помогна да

изльжи Руссіѫ, за да го награди съ блѣскателны ордены, и голѣмы платкы! Нъ живѣяше безъ да му ся отдава накоѭ си особнѫ честь, гдѣ и умрѣ. Въ послѣдный же Севастополскы бой фанаріотская Патріаршія на силѫ караше Българи да подпишѫтъ, че сѫ задоволни отъ Турскаго Правителства, и че нѣщѫтъ никой отъ вънъ да имъ посрѣдствува за права, кто Султанъ уже отодавно имъ далъ, то есть отъ Танзимата и проч.! Безбожніи Фанаріоти отодавно еще имѫтъ съзаклятіе да гонѭтъ бѣднаго нашего народа, и наслѣдственно слѣдвѫтъ и полагѫтъ въ дѣйствіе пькленнаѭ си злобѫ въ всяко благоврѣміе, кое ся явява въ ползѫ българскаго народа! Нъ нѣще ли доди день, да имъ попѣѭтъ и Българи послѣдное цалуваніе?....

(28 и 29). Многогодишная кървопролитна и опорна борба българскаго народа съ прѣминѫвшіи отъ Азіѫ Турцы, коя ся е простирала и продължала чястно на седемдесять и выше уже годины, послѣ паденія прѣстолнаго града велико Търново, дѣ е станѫло най ужасное сраженіе, и кого Турцы сѫ освоили съ нападеніемъ, разны же пругы крѣпости, и горски тврьдини, кто сѫ Българи еще дьржали, бранѫще храборно своѭ свободѫ и мило отьчество, дали сѫ поводъ Туркомъ, да употрѣбѭтъ условны договоры съ българскый еще непокоримъ народъ. То отъ Турци употрѣблено срѣдство успѣло е да всѫ Българіѫ подъ полмѣсячіемъ покори и златовѣнчаннаго имъ льва умьртви! Многи градове и горски мѣста придали ся съ условіемъ.

Пьрво же условіе было е да плащѫтъ Българи даждіе на Турци само по единъ драмъ сребро на главѫ мѫжескаго въ зрѣлый възрастъ пола, *харачь* по Турски названо. Друго никакво даждіе не е было изъ начяло, нити бирь, нито десятина, нито мыть и проч. То все отъ послѣ е вмѫкнѫто мало по мало. Понеже въ него врѣмя Турци сѫ были въвсѣмъ простъ и дивъ народъ, никакъвъ рядъ правленія неимѣѭщъ, нъ стремилъ ся е отъ единѫ страсть завоеванія и

обладанія на земѫ и распространенія махомеданства! Тіи обладаваѫще разны народы обирали сѫ и грабили сѫ имъ съкровища, и трупали сѫ гы въ *пехшималъ-хазнеси*, народно съкровище, кое е было подъ неуграничнаѫ власть Султановѫ, и отъ кое сѫ испровождали по вънкашнія мѣста за държавныя потрѣбы. Въ многы наши пѣсны ся пѣе за това, че горскіи български юнаци ся усвоявали царскы хазны, кои сѫ ишли отъ Цариграда за въ Българіѫ. Турци до врѣмени съставленія еничьрскаго тѣла нѣсѫ давали никаквѫ платкѫ на войници си, нъ всякый сѫ е опълчялъ самоволно и на свой счетъ, кое е было грабленіе отъ завладаемія народы. Тѣхна вътъргна рѣчь была, „*Гиделимь кавгая дини биръ урупа ве пейгамберъ ашкѫна* — идимъ на бой въ имя еднаѫ вѣрѫ и любовь Пророка.“ То еще и до днесь сѫществува въ Турци. Въ всякое военo врѣмя противъ Христіанъ турскій народъ ся движи и упълчява съ тойзи въсторгъ за вѣрѫ и за Пророка. Тіи войници днесь носѫть имя *Баши-бозуци* — развалени глави, или нерядовни войски.

Второ условіе было е, да носѫтъ тіи Българи свое уржѫіе свободно, какъ-то и Турци; нъ да сѫ обвѣзани да съвоювѫтъ съ Турци въ врѣмя рата противо другихъ народъ. Таковія съ условіемъ придани градове и села назвали сѫ Турци *войникъ куралери*, то есть, войнишка села. Тіи войници сѫ управляли отъ единородны свои прѣдводители, коймъ Турци сѫ дали имя *Беюве*, и кое значи *князи* на Българскы; войници имали сѫ свой особьнъ знамянъ, и одѣленъ пълкъ. Такъвъ Бей е былъ Марко Кралювичь, отъ Прилѣпа града, управитель въ Битолѫ, и нѣкой си Константинъ Бей въ Сересъ. Какъ-то и Георгы Кастріотъ, названый отъ Турци Скендеръ бей, былъ е изначяла Бей въ Крожѫ. Тіи съзници Турски съвоювахѫ съ Султанъ Баязита на Влашко противъ Мирчя Воевода Българскаго, управляѫща Влашко и непризнаѫща Турскаѫ власть. Нъ Марко Кралювичь и Константинъ, понеже нещѣхѫ въ това сраженіе да проливѫтъ

крьвь своихъ единовѣрнихъ и единороднихъ Българъ, Баязитъ повелѣ та гы съсѣкохѫ на мѣсто называемое Калугеренъ, близо до Букуреща. Въ лѣто же 1596 праслави ся друты единъ Български прѣдводитель на съѭзници Българи, Михалъ Бей отъ Бѣлѭ, днесь малко село близо до Тьрнова. Онъ е съвоювалъ съ Турци противъ Маджари и ся е отличилъ сяйно въ неѭ биткѫ. Бѣла, коя е была въ него врѣмя знаменитъ градъ, даде му ся отъ Султана за наградѫ. Нъ Турци слѣдъ мало сѫ го отровили и неговы сынове сѫ потурчили. Отъ тѣхны потомцы еще и днесь владѣѭтъ въ Бѣлѫ и въ Лѣтницѫ село въ тьрновское окружіе съ стара прѣймѫщества подъ имянемъ *Чари-Баши*, кое значи събирачи на съѭзнія Българи войници; нъ не вѣкы за воюваніе, какъ-то̀ то̀ испьрво, нъ за другѫ худѫ царскѫ службѫ, какъ-то̀ по долу щѣмь сказа. Турци мало по мало умножихѫ пьрвое даждіе *харачь*, и распорядихѫ го на три разряда, и почнахѫ Турци да го събирѫтъ изпровождаеми отъ Цариграда; прикачихѫ и прибавихѫ на харача и особно друго даждіе *изпенчь-параси*, кое бѣ достигнѫло до 60 пари на главѫ мѫжескаго пола на възрасть. То даждіе-харачь отъ драмъ сребра достигна, пьрвый чинъ 60 гроша, вторый 30, третый 15 гроша, кое ся назва *Аля, ефсатъ, една*, то есть избранъ-богатъ, вторый и доленъ-сиромахъ. Уведи ся послѣ десятнинѫ на земны пройзводи и разны другы днесь сѫществуеми даноци. А българскіи войнишки Беюве и главатари Турци сѫ почнѫли постѫпенно да уничтожавѫть смьртіѭ и съ лукавштинѫ, да гы тровщтъ, подущряеми отъ Фанаріотовъ. Многи отъ тѣхъ ся потурчихѫ, а многи ся оттѣглихѫ въ горы подъ именемъ *войводи*, имѣѭще и народный знамянъ, и прѣдпріѣхѫ горское воюваніе и браняхѫ ся въ непроходимія горскы мѣста, покушаѭще ся за общенародное освобожденіе; нъ и тѣхъ усилившіи ся вѣкы Турци въ Българіѭ, мало по малу гы уничтожихѫ. Такови горски чети, подъ прѣдводителство на войводи и съ знамянъ съхранили ся сѫ даже и до днешная врѣмена. Нъ не вѣкы съ мысль

за общенародное освобожденіе, а отъ частнѫ страсть отмѣщенія, или грабителства, движими ся прѣпріемѫтъ отъ горскія нѐвѣчь Българи тайно. Турци сѫ обрали урѫжіе отъ народа и вмѣсто да гы имѫтъ съюзници войници, какъ-то изъ начяла, употрѣбляваxѫ гы въ другы царскы худы работы и подводы, а особенно въ пролѣть да имъ извождѫтъ коніе на пашство, да гы чѣшѫтъ и гледѫтъ; нъ се подъ имянемъ войници! Такова войнишка села управляхѫ ся вѣкы тогава отъ потурнаци, потомство на първія христіяни главатари, подъ имянемъ *Чари-Баши*, или отъ спахіи. (Спахіи сѫ были отличившіи ся Турци въ врѣмя завоеванія Българіи, коймъ въ наградѫ ся è дала земя праздна, или села за собственно имъ притяжаніе.) То прѣимѫщество *чарибашилъкъ*, не ся даваше на другы Турци. Тіи карибашіи даже до Тензимата и еще пѐ послѣ сѫществувахѫ и въ пролѣть събирахѫ Българскія вѣкы словомъ войници и отвождахѫ гы въ Цариградъ, да чѣшѫтъ и пазѫтъ царскія и велможанскія коніе на пашство въ ливады, какъ-то рѣкохме выше. Тіи имахѫ въ послѣдная врѣмена нѣкаква си прѣимѫщества различаеми отъ другаѭ раѭ, (рая значи народъ, кой положивъ доло урѫжіе прѣдалъ ся è Туркомъ съ условія); не гы карахѫ въ сякѫ царскѫ подвалѫ (айгаріѭ), не плащахѫ *изпенчь-парасы*, имахѫ свободѫ да носѫтъ шарены дрѣхы, кое на другы Българи не бѣ простено, отсвѣнь чрнѫ шапкѫ на главѫ, и чрны просты дрѣхы! Какъ-то и на добръ конь не смѣяше Българинъ да ѣзди, и кога-то всадникъ срящаше Турчина, хотя и най простаго, или даже Цыганина мохамеданца, трѣбаше да слѣди и да му се поклони, иначе губяше животъ! Бѣлисанѫ съ варъ кѫщѫ да има Българину не бѣ допустено, нито бѣхѫ слободни въ дружьство за увеселеніе явно да ся събирѫтъ и проч. Тіи войници Българи карани на силѫ всякѫ годинѫ отъ първѫ пролѣть въ Цариградъ за рѣченнаѭ конскѫ службѫ, изгубвахѫ си цѣло лѣто, не само безъ никаквѫ заплаткѫ за труди си, нъ еще и за припитаніе си разносяхѫ сами. А пиви имъ и друга земле-

дѣлна занимания уставахѫ въ крайнѫ ускѫдность. Вмѣсто пьрвія имъ главатари и беюве, кои сѫ гы водила въ старо врѣмя въ марсовое поле, водѣхѫ гы вышерѣчніи *Чари-Баши* въ зеленыя ливади да пасѫтъ коніе!.... Вмѣсто стараго си знамена златовѣнчяннаго льва, носѣше единъ отъ тѣхъ на чьрвено платно изображенъ мухамеданскіи поль-мѣсяцъ!... Того же знаменоносца на присмѣхъ наричахѫ *чаушъ* по турскы, кое значи знаменоносецъ. Онъ имаше на главѫ си шапкѫ отъ лѣсичѫ кожѭ рунтавѫ, отъ коѭ высѣхѫ и три цѣли лѣсичи опашкы за украсенія! Народная гайда и разни свиркы гы съдружвахѫ, и на всякое запираніе да си починѫтъ, захващахѫ Българскій тропливъ игроводъ (хоро) и играѭхѫ толко силно, къту да ся търси земя. Тии българскы войници и до днѣсь еще ходѭтъ въ Цариградъ карани на таѭ службѫ и *войникъ куралери* ся е съхранило.

Отъ Михаль-Беюво имя спомяни сѫ остали слѣднія. Въ Ихтиманъ, укрѫжіе малко, отъ нѣколко българскы села близо до горный Самоковъ, нахождася и до днесь едно спахінско турско домородство, Михаль-Беювци назваемо, види ся че сѫ потомци потурнаци помянѫтаго Михаль-Бея.

Въ *Секафъ-калеми* въ Цариградъ (министерство задужбинахъ), дѣ сѫ записани и събирѫтъ приходи отъ подаренія въ разна мѣста Турціи притяжанія джамінска, имаретска и проч., има въ тамошнія архиви, и Михаль-Бен вакуфу, то есть, принесено нѣщо и завѣщано за задушіе отъ Михаль-Бея.

Въ Ординъ-градъ (Едрене) сѫществува камьнъ мостъ на рѣкѫ Тунджѭ (по българскы Яворица), кой носи и до днесь имя *Михаль-Бей кюпрюсю*, то есть, Михаль-Беювъ мостъ. Близо до моста напрѣкы камъ Сѣверъ сѫществува джамія, имаретъ Михаль Беювъ, задушіе Михаль Беюво, коя има свои приходы упрѣдѣлени отъ Плѣвенъ-градъ, не далѣчъ отъ Бѣлѫ. Негови наслѣдници ся питаѭтъ отъ тѫѭ задушбинѫ и земѫтъ опрѣделенѫ платкѫ. А всякый Четвьртъкъ имъ ся дава пилафъ и зерде, спорядъ турскый обичай

Прѣзъ Рамазана же всякы два дны имъ ся дава тан обичлива гозба. А въ годинѫ еднаждъ имъ ся дава *Ашуре*, размѣсена варидба отъ жито, слапутъкъ (похутъ), лѣща, бѣлъ бобъ (фасулъ), оризъ и проч. Всякы же тры мѣсяцы имъ ся дава Газилеръ халваси. *Халва* è гозба отъ брашно, медъ и масло; *Газилеръ*, множественно отъ гази—витязъ. Това все си твори за неговѫ душѫ.

Попечителство того имарета é было управляемо отъ пò ближнаго сродника Михаль-Бея по наслѣдствіе. Отъ приходы му ся подправля вышерѣчная джамія и мостъ. Имаретъ è правилъ вышерѣченныя гозбы отъ слѣдное опрѣдѣлено количество на всякое варенье.

10 оки медъ за зерде
45 „ оризъ за пилафъ
10 „ мѣсо овнешко
5 „ слапутъкъ
10 „ масло.

Газилеръ-халваси ся é готвила тако:

20 оки ирмикъ— семидалъ; малая крупа по рускы, нѣрвое смлѣно брашно, кое излази по ядричко отъ сърдца на пшеницѫ.
10 „ масло
10 „ медъ
5 „ млѣко вмѣсту водѫ.

Любопытно бы было да ся придирѫтъ старія бераты—документы, на таковы имареты и спахіи. Много нѣщо може ся изчѣрпа за нашѫ българскѫ повѣстность.

Третое условіе было, да имѫтъ Българи неограниченѫ свободѫ на свое вѣройсповѣданіе, и своѭ си Іерархіѭ независимѫ въ Търновъ и въ Охридѫ, какъ-то си è было въ стара времена.

Колко за Българскаѭ Іерархіѭ, Турци сами отъ себе си никакво прѣпятствіе не бы были учинили даже и до днесь, ако непримиримiи врази български, лукавiи Фанаріоти, не бѣ-

хж гы съ клеветы и лжы поддули да ѭ славѭтъ и притворѭтъ на грьцкы фанаріотскы Епархіи! Когы и какъ ся уборили Гърци нашѭ Іерархіѭ, тукъ не ми е прѣдмѣтъ да пишѭ обширно. То на свое мѣсто ще бжди съ самія Турскы грамоты доказано.

Въ Българіѭ живѣе народъ подъ имянемъ *помаци*, кои говорѭтъ българскій языкъ, а исповѣджтъ мохамедовашѭ вѣрѭ. Имя Помаци що значитъ, слѣджѭщая българска пѣсьнь доста разяснява.

Ходилъ юнакъ, ходилъ помакъ
На пустѭ войсхѭ Татарскѭ.
Ранило го, стрѣлило го
Триста дребны пушкы,
Три стрѣлы Татарскы.
Падна юнакъ, падна помакъ,
У въ дълбоко долье,
Подъ дърво зелено (2).
Юнакъ пищи, юнакъ пищи
Подъ дрво зелено (2),
На дърво му, на дърво му
Пиле соколово. (2)
Отговаря, отговаря
Пиле соколово:
Умри юнакъ, умри помакъ
Да ти поямь, да ты поямь
Твое бѣло мѣсо, (2)
Да ти піѭ, да ты піѭ
Твое чърно кървье. (2)
Отговаря юнакъ яралія,
Юнакъ джиралія: (2)
Хой тя тебе, хой тя тебе,
Пиле соколово,
Не мя струвай (2)
Да развьрзѭ триста раны,

Рапы, три стрѣлы Титарскы.
Отговаря, отговаря
Пиле соколово:
Мълчи юнакъ, мълчи помакъ,
Щѫ ти поямъ (2)
Твое бѣло мѣсо,
Щѫ ти піѭ (2)
Твое чьрно кьрвье.
Разсьрди ся (2)
Юнакъ яралія.
Юнакъ джирилія,
Повлѣче ся, повлѣче ся
Но люты си рапы.
Улови си, улови си,
Своѭ дългѫ пушкѫ.
Чи удари, чи удари
Пиле соколово.
Падна пиле, падна пиле,
У въ дълбоко долье.
Пиле пищи, пиле пищи
Отъ дълбоко долье.
Чи ся чюва, чи ся чюва,
До синьо ми небо.
Отговаря юнакъ яралія:
Лѣжи пиле, лѣжи пиле,
Двама да лѣжимы!
Пищи пиле, пищи пиле
Двама да пищимы!
Умри пиле, умри пиле
Двама да умрѣмы!
Дотягна му, дотягна му
Въ долье да си лѣжи
Съ пиле соколово.
Провикна ся, провикна ся
Юнакъ яралія,

Юнакъ джиралія:
Хой тя тебе сестро Самодиво!
Дѣ си сестро, доди помогними!
Зачюла го, зачюла го
Сестра Самодива,
Чи отишла, чи отишла
У въ дълбоко долье.
Извадила, извадила
Юнакъ яралія,
Юнакъ джиралія;
Изцѣри му, изцѣри му,
Триста дребны раны,
Три стрѣлы Татарскы;
Подаде му дългѫ пушкѫ,
Проводи го, проводи го,
На Татарскѫ войскѫ:
Войскѫ да отървѣ,
Царя да поведѣ.

Наши народни старобългарски и нови пѣсни сѫ повѣчь историчьски, а не художественни и измыслении мѣчтайно. По духу же вѣка и по състоянія народа прѣдставѭтъ и доста поетичьски высоки израженія, основаеми паче на събытія историчьски. Старобългарскыя наши пѣсни украсява и народное баснословіе на многа мѣста. Тіи могѭтъ быти намъ най изобилный источникъ на нашѫ старинѫ. Въ таѫ пѣснь видимы юнака и соколово пиле, разговаряѫще ся; соколъ чѣка смьрть нараненаго юнака да му изядѣ мѣсо, и изніе крьвь и проч.... То не прѣдставля ли злобливаго, и съ мрьшавѫ и немѫжественнѫ душѫ человѣка, кой ся ползува въ бѣдѫ другиго да го унеправди и повреди въ безсиліе му? или непріятеля, кой ищи да убіе едного юнака, нахождаемаго въ утясненія и немощь тѣлеснѫ? То непоказва ли

старобългарскы юнашкы, мжжескы и великодушны карактеры? и че тіи наши стари юнаци нѣсж нападали на раненъ и безсиленъ человѣкъ да го убивжтъ? Какъ-то Мохамеданци сж творили и еще днесь въ врѣмя рата творжтъ, убивжтъ ранены, болны и немощны человѣци, а найпаче нѣжный женскы полъ и безлобна дѣчица! Той старобългарскы карактеръ не è ли по похваленъ отъ дненный карактеръ на просвященнія Англичяны, кои въ врѣмя завладенія Индіи, а и въ послѣдная врѣмена показахж звѣрска свирѣнства, и избихж толко безуржжны людіе, че ищжть да си освободжтъ отьчество!!! Да вьрзвжтъ человѣци на уста на топове и да гы хвьрлжтъ живы, то съ какво може да ся сравни? Кои другы народъ è правилъ това безчеловѣчіе? Тіи народи само, коихъ Англичянскы учены и просвященны мждрецы назовавжтъ варвары и безчеловѣчны, а тіи сами творжтъ дѣла варварскы и безчеловѣчны!!!.....

Соколъ è былъ въ старо врѣмя скжпоцена птица за Българи, кожж всякый болѣринъ и богатъ è ималъ упитоменж за ловидбж на дребны птицы. Отсвѣнъ тови была и символичьска на юнацы, то есть, съ него ся изражавали приносно юнаци. То ся чясто пѣе въ нашы пѣсны за юнаци: „Ой вы мои храбри соколове.“ Юнакъ въ свожж отчяйность призовава на помощь сестржж Самовидж — невѣста (нимфа) горска — прѣдстателка юнакомъ и пастухомъ въ българско баснословіе, и съ нейнж помощь убива Помакъ неправеднаго си непріятеля, зломисленика и нападника сокола. Разговоръ юнаковъ съ сокола и съ Самодивж, коя му подава пушкж (кое значи силж отъ Бога), то ся красна поетичьска въображенія по духу стараго вѣка!

Раненый юнакъ ся изцѣриль отъ сестржж Самодивж, та му подава дьлгажж му пушкж и проводила го на Татарскж войскж, *войскж да поведе, царя да ошьрве...* Коя ли è тая войска, коя повожда помакъ? То è извѣстно, че не è отишьлъ помакъ да отьрве българскаго нѣкого си царя, защо-

то кога си появи имя Помакъ и Помаци тогава вѣкы не сѫществувахѫ български царіе; тукъ ходилъ помакъ на татарскѫ войскѫ, и проводила го на татарскѫ войскѫ, трѣба да ся разумѣе противъ татарскѫ войскѫ, а *войскы да поведѣ и царя да отьрвѣ*, трѣба да ся разумѣе — турски войски и турскаго царя. Помакъ былъ пьрво на татарскѫ войскѫ и го стрѣлили и ранили татарскы стрѣлы, то значи, че той е былъ въ противнаѭ на Татары войскѫ, то есть, въ турскаѭ. А когы е было то? — Ето когы.

Илдаръмъ Баязитъ, завладѣтель Българіи, въ едно крьвавo сраженіе съ Татары въ лѣто 1402. быдѣ побѣжденъ, конечно и заробенъ отъ Тамерлана, татарскаго хана, близу при граду Ангира (Енгюри днесь) въ Малѫ Азіѭ, кой го затвори въ желѣзнѫ клѣть, къту звѣря, и го томъ умьртви, както и самiи турски историци свидѣтелствувѫть. Види си отъ таѭ пѣсьнь, че нашъ Помакъ е былъ прѣдводитель на Българскія съюзници войници *помаци* и е съвоювалъ съ Баязита Илдаръма въ това страшно сраженіе, дѣ си е нараниль отъ татарскыя стрѣлы. (Въ него время Татари нѣсѫ имали еще пушкы, или тврьдѣ малко.) Послѣ кату ся изцѣрилъ отишьлъ пакъ да поведе войскы и да отьрвѣ царя, то есть, Баязита заробленнаго отъ Тамерлана; извѣстно че въ второе голѣмо всеобще турско упълченіе противо Татары, послѣ нѣколко годины. Царъ казвѫтъ Българи и до днесь и за турскый Султанъ и за всякы другы владѣтель, и. п. царь францускы, нѣмецкы и проч. Въ него Турско упълченіе противо Татары были сѫ и Сьрби подъ прѣдводителствомъ нѣкого си Стефо-бей, кои сѫ были также покорени на Турци съ истая условія както и Българи войници*) днесь потурчени! Сега е пытанье, да ли сѫ были въ него еще врѣмя Помаци потурчени, какъ-то гы гледаме днѣсь? — нѣ! Въ него время сѫ были еще Христіани. Понеже Турци отъ веднажъ не почнахѫ да газѫтъ и

*) Помакъ е равно съ рѣчь помагъ—помагачь, множественно помаци; а буква г въ говоримый языкъ ся произноси къту к.

тжичжтъ първая даденная условія. То è почижло въ по-послѣдная врѣмена, когда Турци завладѣвше и Цариградъ почижхж да ся водижтъ отъ съвѣты на лукавія Гърци Фанаріоти, отъ коихъ Турци пріѣхж и рашкошность, а най паче извънестественаж развращеность содомства.

Въ лѣто 1596. Българскіи войници и помагачи, коихъ é прѣдвождалъ противо Нѣмци и Маджари Михаль-Бей, были сж Христіяни. Турци Мохамеданци отстжпители противъ султановж власть еще въ послѣдная врѣмена сж имали многы Българы помѣсены въ свое войнство. Пазвантооглу въ Видинъ владѣжщъ въ лѣто 1806. ималъ è свож избраниж конницж отъ Българы юнаци съставенж. Въ кърджалійское тѣло въ истая врѣмена были сж съ Кара-Фейза такожде многи Българы, коимъ прѣдводитель é былъ Индже-Войвода и чърны Колю, какъ-то другадѣ обширно щѣмь говори за тѣхъ Българи. Нѣкой си Хасанъ-ефенди отъ Разградъ, кой é послѣ Пазвантооглу отстжпилъ противо Султана, ималъ é повѣчь Българы войници, и за то го нарѣкохж Турци, Гяуръ-Хасанъ. Той Гяуръ-Хасанъ уловилъ нѣколко Дели-башіи, кои сж въ неговж область мжчили народъ и земали *дишъ-хакъ* (платка за зжбы си що сж ѣли!), извадили имъ зжбы съ клящы и гы проводилъ вързаны Султану. Въобще вси отстжпители Турци, Турски *Дере-бегове*, имали сж повѣчь Българи въ воениж службж. Нъ тіи Българи за несчастіе, нѣсж вѣкы имали народное чювство, нито сж помыслили за свож независимость. Ахъ! ты чърно невѣжество, каква си врѣмена пропустило и какъвъ вѣкъ си изгубило!

Тако сж поминжли и живѣли съ условіемъ придадени наши праотци. А градове кто сж привзѣли Турци съ военно нападеніе разорили сж гы почти конечно. Жители мало и голѣмо немилно изклали и заробили! Църквы сж усквьрнили и прѣобьрижли на джаміи! Книгохранителницы изгорили, вся стара зданія съкрушили и въ прахъ и пепель притворили! на многы стары градове и святины нашы нито мѣсто имъ ся познава днѣсь, дѣ сж были!!!

Казахмы, че Михаль-Бей е́ былъ въ лѣто 1591, то̀й е былъ въ царствованіе Мохамеда трѣтаго, кой е́ ималъ биткы съ Австрінцы и Маджари спорядь Турскаѫ повѣстность. Послѣдни записки отъ нашы Българы писани доказвѫтъ въ какво състояніе ся ѐ нахождала Българія въ тѣхъ врѣмяна и какво ѐ бѣдна страдала отъ Агарянцы. Чясто же възпомянувѫтъ бой Турковъ съ Маджары. Отъ рѫкопись писанѫ на книгѫ и съдрьжаѭща 152 листове, Тринѣсниць цьрковный, на кого сѫ служили попове и коя ся нахожда днесъ въ Котель:

писахь азъ граматикъ драгта ꙁаоучихъ книга мца
ноемврия з. дьнь у петкъ у лѣто тисящ. ҂зр (1593)
егда сѧ растири клашка ꙁемѧ при михала войвода
и ходи сѹлтанъ ахмедъ на маджари ҂зрд (1597).
да сѧ ꙁнае егда бѣ ꙁима хѹбава оу лѣто ҂зрм. при
цара мѹрата: (1633).

† писахь попь люцканъ оу лѣто тисящ ҂зр. мца
марта ѳ днь. тогиꙁи бѧше ꙁима хѹбава великаѧ бѣ-
да по миръ. тогиꙁи отиде селеманъ паша на мацѧ-
ре. трьновски метрополитъ деспотъ атанасїе. писахъ
отца ѳеодора и мати керана помѧни ги гди егда
приидеши въ царствие твое: писа иереи лоуцканъ
ѡ сѣло иѵерѧнско. оу тою пострадахъ отъ беꙁако-
ни враꙁи тѹрци и греци.

† писахъ граматикъ тодоръ. писа оца своего люц-
кана помени го господи въ царство небесное. ҂зрмз.·.
(1670).

пакъ писахъ азъ попъ драгта. мца марта еї днь у сѹбота. да знаетъ се отце и братиѧ како ме наидоха трѹди и болезнь на старинѣ: години имахъ лѣт: (90) при царѧ мѹрата: у лѣто зрдз (1630) помени мѧ гди егда приидеши въ царствие свое.

А слѣдная любопытна записка ся нахожда на единъ трѣбникъ посрѣдѣ на едно праздно мѣсто писана.

да сѧ знаи кьга ходихѹ благочьстиви хрисцане оу цара агаренскога на лово колико тѹга колико некола беше тъга и чл҃вци православни хрисцане погинѹхѹ много и азъ грешни ходихъ ѿ чрьни-врьхъ граматникъ лѹканъ никола конкинъ радославъ тодоръ торни симонъ оцинь тома ї станъ неделцо охни милко їѡанъ торълкъ въ лето ҂з тисѧщо р҃о е҃ (1668).

Тая записка è любопытна защо то ся относи на еднѫ такъвѫ поврѣменность, каква è была на султанъ Мухамеда 4го. кой ся è нарѣклъ авджи-ловецъ и знаменитихъ министровъ отъ Велесъ (Кюпрюли). Тукъ ся види, че жители отъ село Чьрни-врьхъ ходили на лово у царя агарянскаго, то есть, на ловъ, и погинѫли много. Нъ какъвъ ли è былъ той ловъ да погинѫть человѣци? да не бѫде да ся ходили подъ Віенскыя стѣны ведно съ Турцы и даже до Віенѫ достигнѫхѫ да ловѫтъ Нѣмцы? защо то въ неѭ поврѣменность Турци много нападвахѫ на Австріѭ, а Чьрни-врьхъ è село близо до Бѣлковцъ и Ломъ, 12 часа растояніе.

Друга записка, съврѣменна на таѭ, разяснява повѣчъ тогдашны събытія. На рѫкопись евангеліе безъ лѣточисленіемъ писано è слѣдное:

пїса попъ германъ ѿ село боучанъ когї беше време нѹжно и гладъ велїкъ по ꙁемлї и беше нѹжда ѿ гарени по доунавъ карахѹ тѹмбаси на воїска на лешкаѧ ꙁемлѧ та правехѹ мостъ на дѹнафъ въ то време беше жито скапо просоно брашно по г҃. ока а чисто по. д҃. а вїно по. н҃. ока. лѹкъ чьрвень по д҃. ималь водъ ꙁа ҂а ф҃. а биволь ҂в ф҃.

въ лето ҂ꙁ҃ тисѧщно. р҃. и. п҃. (1673).

Село Бучанъ è въ Видинское укрѫжіе. Тумбасъ, казвуть Бътари за по богатія мѣжду си; нъ какво значи тукъ тая рѣчь? — Тумба человѣци, вмѣсто множество человѣци, казвѫть по нѣгдѣ си. Тумба казвѫть и за голѣмъ товаръ свьрзанъ. Тукъ трѣба да разумѣймы множество. „На лѣшкая земля на войскѫ и по Дунавъ правеху мость.“ Тукъ ся разбира, че и на войскѫ ходили Българи и на подводѫ да правѫть мость. Лѣшка земля è Полшя.

Турци сѫ минѫли отъ Азіѭ въ Българіѭ вси почти не женени, то есть, безъ семейства, *бекяри*, се войници, и привзѣвше ѭ зѣли сѫ силомъ за жены най хубавыя дѣвици Българкы, и сѫ гы потурчили. За това ся отличявѫть на ликъ (въ краскѫ на лице) въ турскѫ Европѫ живѣѭщіи Турци отъ азіятскы Турцы чювствително, защо то сѫ ся исмьстрили (природили). Тіи сѫ усвоили най краснія и разтворенія мѣста по Българіѭ и ся сѫ насѣлили по плодоноснія нейны прѣдѣлы, дѣ гы гледамы днѣсь. А бѣдніи Българи са сѫ стѣснили и насѣлили по каменитія и непроходимыя горы изъ начяло, а послѣ си распространили по другы пò равны и плодоносны мѣста, коихъ ся изначяла были оставили. Повѣчь села, кои ся днесь нахождѫть по равнія мѣста, сѫ новы и скорошни. Турци въ пьрво си нашествіе въ Българіѭ не сѫ имали нито сѫ знайли никакъвъ рядъ правленія. Тіи сѫ живѣли какъ то живѣѭть днѣсь тѣхни братія въ Азіѭ Юр-

юци, Кюрдове и другы, отъ коихъ твьрдѣ малко ся разликувѫть и сега въ Българіѭ живѣѭще Турци. Тіи сѫ зѣли поводъ отъ Българы и ся нарядили вѫтрешное устройство правленія. Прѣди да кажимъ нѣщо за пьрвѫ имъ урядбѫ правленія, нужда è да кажимы нѣщо за българское тогдашно вѫтрешно правленіе.

Вѫтрешное правленіе въбщѣ Българскаго царства, наблизо прѣждѣ крьщеніе имъ, было è слѣдное. Народъ былъ свободенъ да избира царіе въ врѣмя незадоволствія отъ настоящаго царя. Царскый насловъ (титулъ) былъ, царю честитый, или царю Господарю; вси Българи сѫ были свободни; роби не сѫществували между имъ отъ българскы родъ. Въспомянаеми между имъ роби были сѫ плѣнници въ врѣмя рата, коихъ сѫ употрѣбляли Българи да имъ работѭть. Това сѫ имали и Спартіяти подъ именемъ *Илоши* — уловени въ бой. Около царя è имало велможи отъ болѣри или отъ богаты, кои сѫ управляли вѫтрѣшны и въпкашны дѣла; тіи сѫ были и царски съвѣтници; царъ è былъ самъ военачялникъ и ходилъ è въ главныя биткы; вси Българи сѫ были войници; най высокый стѫпень послѣ царя è былъ *Воевода*. Въ врѣмя мира войводи сѫ управили укражія и области; а малкіи градове и села ся сѫ управляли отъ старѣйшины; бирникъ è бралъ бирь, царское даждіе. Той è носилъ златѫ тоягѫ. Были сѫ и болѣри, или богати зовими отличаеміи отъ другый народъ по състоянія: пьрвое произходи отъ болѣ быти — болѣръ; а второ отъ Богъ-богатъ, человѣкъ, кой è ималъ много богове въ домъ си, то есть, кумири (идоли) въ врѣмя язычьства, а послѣ достигнѫло за человѣка, кой è ималъ сребро, злато и проч. Вси Българи сѫ имали земѭ, коя è была обща, нъ болѣри и богати къту съ повѣчь срѣдства, имали сѫ и пò голѣмо пространство, а най паче увеселителни полски и лѣсовни домове, дѣ сѫ ся занимавали повѣчь въ ловъ. Тіи болѣри не сѫ имали никаквѫ власть да усилѭть народъ да имъ работи; тіи не сѫ имали и никакъвъ отличителнъ насловъ (титулъ)

благородства: общій насловъ за всякаго Българина è былъ *Ваша милость* безъ изключеніе и за оба пола; жени сѫ звали свои мѫжие *ступаны*, какъ то и мѫжіе свои жены *ступанкы*.

Българи сѫ имали и граждански закони порядочни одавно еще, нъ обширни подробности еще не сѫ ся открыли. Доказателство крумовое законоустановленіе.

Сказвѫть многи историци, особно Суйда*) че великый и славный Крумъ царь бъгарскый прѣдъ кого потрепера Константиновъ-градъ въ лѣто 814. къту възживи и въздвижи пакъ Атиловаѭ държавѫ подъ имянемъ, Българско царство, и имя Унъ и Аваринъ прѣдстало вѣкы да ся слуша, акы единъ и той родъ сѫще съ Българомъ. Той великый и мѫдрый мѫжъ, като ся размыслялъ философичьскы, то есть, искалъ да узнае отъ каквы причины и пороцы è пропадвала прѣжде та силная и миру ужасная държава и да ся ползува отъ прѣжныя погрѣшкы своихъ прѣдковъ, събралъ четырма отъ най мѫдрыя и най опытныя старцы мѣжду народу, кого è той съсрѣдоточилъ подъ единѫ власть и подъ едно правленіе, и отправилъ имъ слѣдныя въпроси: „На каквы причины трѣба да отдадемы паденіе вашего главатаря и народа?“ **) Старци сѫ отговорили: „Пьрва причина è клюка, коя отдалѣчаваше отъ нашь Хаканъ-царь***) вѣрны и праведны съвѣтницы, направи та падна правителство въ неправедны рѫцы. Послѣ развратность сѫдниковъ, кои бѣхѫ опрѣдѣлени да правосѫдѫть народа, къту ся съдружихѫ съ лицемѣрцы и крадливцы. Послѣ изобиліе віна нанеси піянство; Авари изгубихѫ чювство къту си изнѣжихѫ тѣла. Най послѣ лакомство

*) Captivos cremus interrogavit: unde putatis vestrum ducem et totam gentem periisse? Suid. voc. abar. et Bulgar.

**) Крумовъ въросъ, нашъ главатаръ и народъ è, че Българи подъ имянемъ Авари прѣжде владѣѭхѫ.

***) Хаканъ отъ хакамь глаголъ, насилвамь, насилникъ, владѣтель, царь, какъ то и старо-елинское Τύραννος прѣжде са è зѣмало въ добрѫ смысль вмѣсто царь.

въ търговщинѫ съвръши паше разорене: Авари станахѫ търговцы, лъжяхѫ единъ другиго, и братъ брата своега унеправдаваше. Такъвъ бѣше, княже, жалостный и плачевный источникъ на нашы бѣды.“

Повѣстность сказва, че Крумъ къту слушалъ тѣйзи причины, и къту провидѣлъ, че ако не поправи тыя работы и негово царство ще пропадни, рѣшилъ и съставилъ законы, коихъ è потвърдилъ народъ къту ся събрали на общенародно засѣданіе. Тіи закони съдрьжавали слѣдныя, отъ колико è намъ съхранила византійска повѣстность. „1. да ся развалѫтъ лозья по сичкѫ Българіѫ; 2. да ся даде всякому просяку обдьржаніе, и ако таковый ся улови пакъ да проси, да го продавѫтъ къту робъ; 3. всякы Българинъ, кой наклопа нѣкого си да ся гужда въ желѣза, до дѣ ся испыта истинѫ; и клюкаръ да губи главѫ, а крадливому да трошѫтъ колѣна.“ Тѣйзи закони историцы назовавѫтъ съ отважность: „Les Institutiones du roi Crumn — законоустановленіе царь Крумово.“ Да ли ще врѣмя откріе нѣкой си памятникъ на нашъ языкъ! За пристѫпленіе, или мятежи было è непрѣменинѫ казнь смьрть. За по малкы виновны работы, а най паче за безчестны, было прописано бой, рѣзанье носове и уши и изгнаніе вънъ отъ отьчьства. За волно и не волно убійство, за убійство творимо въ піянство, за блудство се имало законъ. А най строги закони сѫ были военніи: на пр. въ врѣмя рата, който не è былъ добрѣ приготвенъ или който è бѣгалъ и не отхождалъ въ сраженія были сѫ смьртіѫ казнени. Граници сѫ были вардени съ голѣмѫ бодрость и строгость; ако по нераданіѫ на стражары бы отбѣгнѫлъ нѣкой си, или свободенъ, или робъ, стражари сѫ были казнени смьртіѫ. Въ общѣ за всякы видъ пристѫпленія имало порядочни закони писменни, нъ все то изчезло отъ разоренія и проч. Може быти врѣмя да откріе нѣкой си памятникъ. Българи сѫ имали и рудокопи и кузници, дѣ сѫ правили пенязи; най изобилніи и богатіи рудокопи были въ Быстрицѫ близо до Софіѫ града; имали сѫ

и самоковы за желѣзо, кои и днесь еще сѫществувѫть въ разны мѣста, нъ въ турскы рѫцы.

Въ врѣмя христіянства българское вътрѣшно устройство правленія и гражданскіи закони постѫпенно ся измѣнили съобразно съ духу христіянства. Срожденіе съ византійскы дворъ измянило и народный духъ; вмѫкнѫла ся въ Българіѫ заразителнаѭ раскошность и много други рабски работи; тогава ся виждѫть села дедени на мънастиры да работѭть! Нъ тѣ сѫ были изключени одъ друго даждіе; тогава ся вмѫкнѫли въ прѣславскый дворъ, а най паче въ търновскіи, нови титули; отъ тогава почнѫлъ и българскый народъ да пропадва постѫпенно!...

Да дойдимы пакъ на нашъ прѣдмѣтъ за Турцы. Тіи взѣвше поводъ отъ Българы за устроеніе правленія, поставили сѫ въ привзятія градове Турцы управители изпьрво начяло се подъ имянемъ *Воевода*, или даже и отъ самія съ условіемъ покорившіи ся Българи. То имя Воевода съхранило ся е отдаваемое на турскія управители Мохамеданци и даже до послѣдная врѣмена прѣди да ся явѫть подъ имянемъ *Аени, Паши, Каймаками* и проч. управители. А въ Търново даже до Тензимата и послѣ еще управитель носѣше имя *Търнова войводаси*, и въ истія султанскы ферманы тако ся пишѣше. Достозамѣчягелно е че и въ самый Царградъ еще до днѣсь управитель на Галата носи имя *Галаша войводаси!* А по вся почти градове въ Българіѫ домове управляѭщихъ сами Турци наричѫть *Войвода Конагѫ*. Старѣйшини по села Турци сѫ назвали съ истое имя *Коджа-Башіи*, также и Бирпици *Каизамалъ*, то есть, тълкували рѣчи буквално и уставили сѫ гы даже до днѣсь да управлѭть села завысими отъ укрѫжнія Турцы управители.

Най първая званія на турскы велможы и чиновницы укрѫжаѭщіи султановъ прѣстолъ изъ начяла были сѫ слѣднія. *Имрихоръ-Агаси* — първый царскый конюжникъ. Нъ то достойнство было и въ Византінскы дворъ ἀρχιππόκομος, и български князи Борисъ и Романъ отведени въ Ца-

риградъ отъ Цимисхія имали тойзи санъ *конярь-кытны.* А въ Маннеіинъ лѣтопись ся въспомянува отъ прѣводчика, *κώμης*-конско попеченіе. *Касапъ-баши,* заповѣдникъ на мѣсопродавци, кой въ врѣмя рата ся è грыжилъ за нуждное количьство мѣса за войны, а съврѣменно è испълнявалъ и длъжность военачялника. Екмекчи-Баши, заповѣдникъ на хлѣбопродавцы. *Субаши,* заповѣдникъ на водоводители; това имя сѫ носили много время и селскіи управители Турци въ Българіѭ. *Бустанджи-Баши,* кой è вардилъ царскы градины, гдѣ сѫ сѣяли лубеницы и дины за Султана; той è испълнявалъ и длъжность управителя полиціи въ Цариграда, и сѫдилъ è малкы разправы. Нъ тукъ не трѣба да разумѣвамы рядовиѭ полиціѭ, и сега еще въ турско царство не сѫществува такавѫ полиціѭ. Такови сѫ были высокостѫпенніи чинове изъ начяла въ Турціѭ! Сядовища сѫ были управляни отъ Шехъ-ул-исляма, отъ кого зависвали и зависвѫть даже до днѣсь вси прочіи сѫдници — *Кадіи и Мюхтіи* — законодавци. Тіи сѫдѭть по Алкорану, по Абобекировы фетвы, по Аліюви, по Имамъ-Азамовы и проч. а най паче отъ свои си главы, какъ то имъ скимни, или който имъ наддаде, нему отдавѫть правдѫ; тѣхни сѫдебни рѣшенія сѫ неразрушими отъ гражданскія управители, сматрѫть ся за священны и изпълнявѫть ся съ строгость отъ изпълнителнаѭ власть. Послѣ ся сѫ явили Еничери, и тѣхьнъ главатаръ è носилъ имя Еничери-агаси, кой è ималъ и разны чиновницы, чорбаджіи, одабашіи и проч. А имя Паша, Садиръ-Азамъ, или Везиръ — пьрвый министаръ, и прочіи днѣшны наимянованія чиновниковъ тии сѫ вѣкы послѣдно прѣобразованіе Турковъ.

Турци нѣсѫ имали на свой говоримъ татарскы языкъ писмонность и книгы. Тіи сѫ имали и имѫть арабскаѭ писменность и книгы имъ сѫ написани на старо-арабскы съвсѣмь непонятенъ тѣмъ языкъ, отсвѣнь нѣколко книгы въ послѣдное врѣмя що сѫ писали на турскый языкъ, и то не чисто турскы, нъ помѣсено съ арабскы и персіискы. Отъ

таж причинж голѣма рѣдкость è была въ Турско знаніе писменности, какъ то и даже до днѣсь. Простому Турчину, когда читешь нѣкоіж си старж книгж, или документж, или записжкж той неразбира нищо, то è исто къту когы читѣшь Българину старо-еврейскы! Тіи невѣжи варвари сжще и неимѣжще никакво понятіе отъ статистично и земеописно ученіе, послѣ завоюванія Българіи, описали сж таж земж тогда съвсѣмъ тьмно и не достаточно. Тіи за да упознажть колко земж имжтъ подъ владеніе си изпроводили сж таковы невѣжы описатели, кои ходили отъ село на село, и описвали, колко чяса растоянія има отъ едно мѣсто до друго, само по който пжть сж ишли на длъжинж, нѣколко кладенци и рѣкы и пжтища, кто сж срящали, назначили и друго нищо! и то не въобщѣ по всіж Българіж. Имяна на градове и села въ това пьрво описаніе уставили сж гы какъ то ся сж звали по българскы языкъ, а нѣкои си отъ послѣ привели на турскы. Тіи стари записки ся нахожджть днѣсь въ прахъ потжнжли и прѣнебрежены въ Цариградъ на Тефтер-хане, или Кютюк-хане называемое зданіе на *Атъ-Мегданъ*. Въспоманува ся че въ пьрво начало турскіи Султани нвдавали много фермани на българскы языкъ. Извѣстно, че таковія фермани писани сж были отъ потурнаци, кои сж стжпили въ турскж службж, или турское правителство è было упуждено да има и Българи христіяни за таж службж. Въ село Градецъ близо до Котель не прѣдъ многы годины живѣяше нѣкой си войнишкы чарибашія Ариф-Ага, кой знаяше твьрдѣ добрѣ да пиши българскы и нѣговъ родъ ся тѣглѣше отъ Бѣлянскія чарибашіи, то есть, отъ Михаль-Беювы потомцы, за коихъ выше сказахмы. Онъ прочиташе и тълкуваше и священное благовѣствуваніе и творѣше много добро на христіяны. Турци го сматрахж за *бекташія*. Онъ прѣди смьрти си завѣщалъ да го не закопажть нито въ турскія, нито въ христіянскія гробища; нъ на особно мѣсто.

Господинъ de Lamartin, славный французкый поетъ, написалъ è въ цѣлы свѣзкы многобройны листове съдьржажщи

исторіѫ Турціи. Негово остро поетичьско перо и въображеніе родило и измыслило много прѣкрасны и забавны басны и мѣчтайны приказкы за Турцы, кои само на парижкый легкоумны свѣтъ давѫть нѣкое си вѣроятно впечятленіе. Нъ господство му има си правдѫ. Султанъ му è подарилъ, въ негово пѫтшествіе въ турско, земѫ притяжаніе, въ знакъ уваженія и благодарности! А за написанаѫ басно-исторіѫ може да è получилъ и орденъ отъ Султана, и Богъ-зна колко сребро и злато è добылъ. Тая исторія è критикувана отъ Германскія учены, кои ѭ сматрѫть за неважниѫ и лажовниѫ.

(30) Въ врѣмя турскаго нападенія въ Българіѫ, Българи изгубивше пò голѣмаѫ чясть, а най паче прѣстолнія си градове, многи же не търпѣѫще да пропаднѫть подъ турскому игу прѣбѣгвали сѫ въ Влашко, Богданско и въ Бессарабіѫ, тогда българскы княжества; и зя пò обезпечимость и безопасность бѣгали сѫ еще пò далѣчь въ севѣрнѫ Руссіѫ, гдѣ ся сѫ приселяли и врѣмянемъ изгубивше матерный языкъ, и народное чювство сливали ся сѫ въ Власи, Молдовани и въ Руссы! Попреданіе ся приказва въ Българіѫ, че въ него несчястно врѣмя едно само отдѣлѣніе отъ 500 тысяща домородства прѣминѫло Дунавъ и разсѣяло ся по вышерѣчны мѣста, а най паче въ пространнаѫ Руссіѫ. Отъ Македонскѫ же Българіѫ нѣціи прибѣгнѫли и даже до чернаѫ Горѫ, а другіи и въ самаѫ западнѫ Европѫ отишли. Въ Морѫ и въ седемъ Іонійски острове, гдѣ еще ся въспомянувѫть стары българскы домородства, какъ то Конте Вулгарисъ и проч. Въ разны же другы пò послѣдны врѣмена многобройна домородства минували и бѣгали бѣдни отъ свое мило отьчьстно! А най паче въ послѣдныя години въ врѣмя рата знамяниты числа отъ бѣжанци въ врѣмя руссійскія походы съ Турціѫ отхождали сѫ ведно съ руссійскія полкове, и населвали сѫ тамошныя пустины. Въ лѣто 1812, 1828 число на прѣселцы Българи въ Влашко, Богданско и Бассарабіѫ, може да прѣвъсходи вышереченное прибѣгнѫлое

число въ първое облажденіе Турковъ Българіи! Въ послѣдный еще Севастополскы бой въ лѣто 1854. вси почти окрьстни села Дростола отидохѫ и прибѣгнѫхѫ пакъ ведно съ Русси въ Бессарабіѭ; нъ тіи наскоро ся пакъ завьрнахѫ въ свое отьчьство.

На много мѣста по Българіѭ ся виждѫть и до днѣсь селища упустѣли отъ тѣхъ врѣмена, и остатніи разсыпи тѫжно сочѫть да ся нѣкогда отъ человѣци обитавани! Близо до Разградъ ся вижда цѣлъ градъ, Арбинашко село наваемо, по турскы Арнаутъ-кюю, кое Русси изгорихѫ въ 1812. лѣто своего похода, унуждени да ся вьрнѫть назадѣ, и другы много села и градове българскы запалихѫ въ него врѣмя Казаци и отвлѣкохѫ жители!

Въ Австріѭ, въ Банатъ, има села отъ самія Българы населены, а най паче около Темишвара. Тіи сѫ изгубили своѭ прадѣднѫ вѣрѫ, а съ томъ и своѭ милѫ народность! Языкъ говорѭть българскій, и имяна порѣкли отъ турско врѣмя еще съхранили сѫ, къту Узуноглу, Карапикологлу, Карастояноглу и проч. Турскый разорителный мечь разгонилъ и разпрьснѫлъ е на всякадѣ множьство бѣднихъ Българъ, кои прибѣгше при другы народы слѣли ся сѫ въ тѣхъ, и изгубили си народность! Многи такива домородства сѫ въ Сьрбское княжьство, дѣ и днѣсь еще каждый день прибѣгвѫть. Въ Сремъ и въ сьрбско назваемо Войводство въ Австріѭ по първыя търговскы кѫщи сѫ родомъ Българи. Нъ тіи сѫ вѣки заборавили свое народоколѣніе и прилѣпили сѫ при другы народы, а най паче при Гърцы. Такови нѣколко домородства сѫществувѫть въ Пещѫ (Будимъ) богаты търговци, повѣчь отъ Сищовъ прѣселяни, нъ тіи казвѫть че сѫ Гърци или Сьрби! Въ Новый Садъ также има нѣколко семейства, кои сѫ казвѫть Гърци, нъ грьцкы ни рѣчь не знаѭть. Тіи сѫ повечь отъ Българіѭ минѫли въ разны врѣмена съ нѣколцина Гърци, съ коихъ къту ся помѣсили погьрчили ся! Въ Темишваръ има грьцка църква и читалище, нъ душя Грькъ нѣма. Вси обдьржаѫщіи сіе заведеніе сѫ Бъл-

гари, на единѫ плочѫ мраморнѫ видѣхъ слѣдный надпись: „*Εσύστησε Ζλάτκος φιλογενὴς ἕλλην ἀπὸ Γάμπροβον.*“ — Състави Златко родолюбецъ Елининъ (Грькъ) отъ Габрово. Чюдно нѣщо Златко имя и отъ Габрово да бѫди Елининъ-Грькъ!!!

Въ лѣто 1690. когда патріархъ Арсенiи Чрнювичь è приминѫлъ въ Аустріѭ съ толико множьство народъ срьбскій знаменита часть отъ того народа сѫ были и Българи, и за това днѣшній Карловецкій Патріархъ носи еще насловіе „Патріархъ всѣмъ Сърбомъ, Българомъ и Влахомъ.“ Българомъ тукъ значи надъ Българы, кои ся сѫ приселили въ Аустріѭ въ врѣмя патріарха Арсенія Чрновича, и въ разны другы врѣмена, и кои сѫ остали въ православнѫ вѣрѫ. Мы знаймы добрѣ отъ исторіѭ, че сърбскы патріархъ никогы не è былъ признатъ отъ Българы, нито è владалъ надъ Българы. Тіи сѫ имали своего Патріарха въ Търново и Охридѫ не само даже до паденія, нъ и послѣ паденія българскаго царства за много еще годины какъ то è доказано. Исто и насловъ „Влахомъ“ значи че надъ православны Власи живѣѭще въ Аустріѭ, и то въ Сърбское въ послѣдная врѣмена названо Войводство. Понеже никогы влашко свищенство не è завысвало отъ сърбское; нъ всегда отъ Българское, какъ то и крьщеніе и святое писаніе сѫ пріѣли отъ Българы и исполняла ся è божествена служба на българскы до намѣстеніе на влашкое княжество отъ Фанаріонта Гърцы. По всякѫ цьркву и мънастырь въ Влашко и Богданско, еще и до днѣсь ся настрѫть старобългарскы цьрковны книгы, хотя и да чьтѫть сега на приведенныя влашкы. Сърбская въ Ипекъ патріаршія была уничтожена нѣколко годины прѣди българскаѭ, коя Фанаріоти уничтожихѫ чрѣзъ турскаѭ власть. Слѣдная записка, коя ся находи на единѫ рѫкопись Евангеліе найдено въ Видинъ показва еще нѣщо за неѭ:

Сꙋщꙋ намъ ѿ ꙁемле дїоклїтїанскїѧ въ странахъ македонскихъ ѿ града медꙋна ѿ провїнци какардскои ѿ сꙋдꙋ же и сербскїи цареи произишли пришедшꙋ намъ въ градъ видинъ и пребившꙋ ми въ митрополи видинскои 14 дни при господиноу епїскопꙋ ресавкомꙋ и сервинскомꙋ кꙋръ герасимꙋ съ всѧкою честїю приусканъ и оудоволенъ да емꙋ дасть хрїстосъ богъ въ небѣ и ꙁемли радость и приложитъ къ летомъ несторїевимъ подъ летомъ господнѣмъ а ҂ ꙁ г. (1763) априлїа 17. собственною рꙋкою.

григорїи дрехаловичь ѿ кастрїѡтъ архїмандритъ патрїаршескии.

Колко за староврѣмянныя оныя прѣселенія, тіи наши събратія Българи могѫть быти управдани; понеже тогдашный вѣкъ потьмненъ отъ религіозно суевѣріе силнихъ, на силѫ гы ѐ накаралъ до промѣнѫть своѭ прадѣднѫ вѣрѫ и съ томъ да изгубѭть и народное чювство! Нъ въ послѣдны врѣмяна прѣселившіи ся въ Влашко и Богданско, гдѣ не ѐ было таково насиліе за промяненіе на своѭ вѣрѫ, и имѣѭще чясты сношенія съ свои въ Българіѭ оставше събратія и сродницы, а най паче напрѣдовавше въ търговщинѫ, и въ прилично образованіе, и могѫще да помогнѫть свое бѣдно отьчьство, къково оправданіе могѫть има тіи наши братія Българи, да ся влашѭть и молдованѫть, и да прѣзирѫть своѭ народность? Еда имя Влахъ и Молдованъ ѐ по славно отъ имя Българинъ? Еда не ѐ доказано, че Влашко и Богданско сѫ были Българскы княжества даже до конца седам-

надесятаго вѣка и послѣ еще? ..... Римогрьци въ турско завладѣніе истая сждбина è усждила да ся разсѣжть и тіи по разны странны мѣста; тіи обаче на всякъдѣ почти сж увардили своіж народность и на многа мѣста въ Аустріж и другадѣ, малъкъ съвсѣмъ брой отъ таковы прѣселцы, толико пазіжть своіж народность, що-то имжть устроени црьквы, училища и читалища, гдѣ ся храни матерный имъ языкъ. На многы же мѣста, хотя и да ся сж сродили съ другы народы и ся вѣкы изродили, изгубивше свой матерный языкъ съвсѣмъ, обаче дьржіжть еще съставения общества отъ свои праотцы, и почитжть за священно това народности спасительно срѣдство!

Въ Букурещъ тры чясти жители сж Българи повлашени; такожде и по вся градове влашкы и богданскы; вси знамянити търговци, притяжатели, и арендаши (закупнуци на села) по-голѣмая часть сж Българи; многи отъ тѣхъ еще говоріжть матерны си българскы языкъ; нъ отсвѣнь въ Галаць, да ли сж помыслили на друго мѣсто да установіжть училище или церквж, или читалище, да ся обучавжть на свой матерны си языкъ? — Плоещъ почти все Българи обитавжть отъ Сливенъ прѣселцы, нъ и сами тѣхни священници чьтжть и пишіжть на грьцкый языкъ безъ да разбиржть рѣчь къту папагали! Отъ колико ми è познато тамо рядко Българинъ да пиши съ българскы буквы българскы языкъ! Кой имъ è принятствувалъ на тыя нашы събратія Българы да устроіжть общеполезны народны заведенія въ Влашко и Богданско? кой гы è забранилъ, или кой ще гы забрани?.... Тіи имжть всякое срѣдство за това святое дѣло. Многи сж стжпили въ службы, и добыли сж всякое уваженіе, и всякаіж равноправность. А и такова заведенія никакъ не сж противни на влашкое и богданское правителство. Когда и самая Аустрія допуща и плаща еще тò на многы народы живѣіжще въ нейніж дьржавж, и подъ нейны законы, то за Власи и Молдованы нито рѣчь остава да проговоріжть.

Спасительно дѣло бы было за Българіж поне отъ сега

да почнѫть да мыслѭть и да дѣйствувѫть за свое народно образованіе. Тіи наши събратія нови прѣселци, догдѣ еще нѣ сѫ изгубили матерный си языкъ въ Влашко и Богданско, кое съединено сега съ Бассарабіѭ знаменита чясть отъ Българы съдьржава. Тіи имѣѭще всякое срѣдство а най паче свободѫ за образованіе и изученія, скоро могѫть устрои цвѣтѫща училища, дѣ да ся прѣдава българскый языкъ, и всяко друго за Българы полезно ученіе, и гдѣ акы въ съсѣдна и ближна мѣста, лесно щѫть прихожда отъ Българіѭ многи млади любители ученія и просвѣщенія. Истый начинъ сѫ употрѣбили Гърци прѣди да добіѭть своѭ независимость, несравнимо по малочислени отъ Българы сѫще, и тѣхное ново просвѣщеніе въ странны мѣста ся е възродило изпьрво, и желаемый плодъ роду си принесло. Дай Боже! да и наши Българи послѣдувѫть тѣхный примѣръ на това.

(31) Все що е казано за турскыя тьмницы, и за разны безчеловѣчны мѫкы, кто употрѣбляѭть Турци надъ бѣднія Българы истина е. Тіи за всякаѭ винѫ въ еднѫ само тьмницѫ запирѫть людіе, и тя е едно тьмно и влажно подземіе, гдѣ ся вижда трупъ отъ словесна божія създанія, страшни и отчаяни гласове и охканія отъ мѫкы издаѭщъ! Тамо сѫ затворени все равно людіе за кражбѫ, за убійства, за дългъ, за малкы сваждания, или за каквѫ и да е малкѫ и невиниѫ причинѫ! Стари, млади, Българи, Турци, Чифути, Армянци, Арапи, Цыганы, даже и невръстна десятогодишна дѣца, се на едно мѣсто гы трупѫтъ, въ еднѫ и истаѭ подземнѫ стаѭ, коя стои затворена и денѣмъ и нощѣмъ, и твърдѣ рядко е той подземный пѫкълъ да има еднѫ малкѫ дупкѫ, отъ гдѣ да прониква денѣмъ сълнечнѫ малкѫ свѣтлинѫ! Одъ неѭ дупкѫ ся вижда да изходи сгѫстенъ и умьрсенъ отровенъ въздухъ, къту вряла пара, коя отъ сълнечнѫ свѣтлость ся свѣтка! Турски тьмници сѫ пълни повѣчь отъ неповинны Христіяны и никаквѫ прѣхранѫ не имъ дава Турское правителство! Ако имѫтъ бѣдніи срѣдство купувѫть си само

сухъ хлѣбецъ и живѣютъ; ако ли нѣ, гладувютъ до дѣ умрютъ и ся скапютъ тамо! Милостиви Христіяни приносютъ бѣдинмъ по нѣкогда нѣщичко и то ако имъ ся допусти! Тамо кого чьрная сждба увлѣче, рядко излиза живъ, и ако по случаю ся освободи не живѣе много на свѣтъ. Сждъ и прѣсждъ тамо нѣма. Изваждютъ гы само кога щютъ гы погуби, или освободи. Наша рѣчь ся относи повѣчь прѣди Тьнзимата какво е было; нъ и сега твьрдѣ малко разлика имютъ Турци на свои урядбы правленія. Нека ся никой не лъжи отъ оно що ся Европейцы писали за Турцію. Тіи отъ врѣмя Тьнзимата почнюхю, да ся скитютъ по Българію, и то мимоходно и незнающе нито Турскій языкъ, нито Българскій, а прѣждѣ Тьнзимата несмѣяхю нито да проникнютъ. Азъ сьмь запомнилъ въ Цариградъ прѣди 20 годины, кога минѣше нѣкой си Европейцъ съ высокю шапкю, отъ Перю на срящю въ Турскы отдѣленія (махали) и самія цариградски кучета, кто съ изобиліе лѣжютъ по цариградски улицы, втурвахю ся и лаюхю того тѣмъ непозната госта; а на другія народы турски нищо не струвахю, ако и да гы настюпвахю лѣжаще; и саміи турски пси не бѣхю научени да търпютъ прѣди 20 годины днѣшны турски пріятелы и съюзници!

(32) Въ врѣмя въздвиженія на прѣстола новаго Султана, или на нѣкою си султанскю свадбю и порожденіе на царче, было е обичай по нѣкогашъ да отпущютъ затворенныя; нъ нѣ Българы! Тая милость ся е простирала само на мохамеданцы убійцы, крьвопійцы, кои сю случвахю затворени и то пакъ за убійство нѣкого си Махомеданца; за гяуринъ, то нито гы дьржахю повѣчь отъ нѣколко дны! Милостиви Българи ползовали ся сю отъ такова врѣмяна и откуповали сю съ доволно злато и сребро нѣколко затворени, и то млады и невьрстны кои сю невинно были затворени!

(33) Турци даже до прѣды Тьнзимата сю имали на всякый градъ по еднога паличника (джелатина). Той обычно е былъ Цыганинъ или Турчинъ. Той истый былъ е и

тьмничаръ, то есть, на неговѫ рѫкѫ е было прѣдадено бѣсовское ѫзилище. Той е отварялъ и затварялъ и извлачялъ е отъ тьмницѫ прѣди тры дны уже умьршая тѣлеса, и запращали сѫ гы на гцойца отъ гдѣ боголюбивы христіяны нощѣмъ отай сѫ гы зѣмали и сѫ гы погрѣбвали! а многы сѫ погрѣбвали гаргы и пси. Той е бѣсилъ и клалъ, или на коль забивалъ, или на желѣзны кукы укачвалъ усѫдевнія на смьрть, кое всякый дьнь ся случвало; понеже тогдашная усѫдба е была твьрдѣ кратка и лесна за христіяны. Безъ никакво изпытванье, безъ никаква доказательства, само съ лъжовно-свидѣтелство едного турскаго сегменина (пандура), или чиновника, или общѣ коего и да е турчина и турскаго Цыганина, изрѣквалъ е абіе управитель, и безъ да види многажды обвиняемаго: „Асѫнъ“ или „Кесинъ Гяуру!“ то есть, убѣсете, или заколѣте невѣрника! и то абіе ся е изврьшвало. Послѣ Кадія е писалъ лъжливый илямъ (сетенца) и казвалъ е какъ то му е дохождало на умъ. И то кой имъ е придирвалъ илямы! Лъжа е на Турцы природна, а най паче на тѣхны сѫдницы Кадіи; за то и постанѫла е Българска пословица: „Турчинъ безъ лъжѫ не быва, и калугеръ безъ гозбѫ и притворность!“

Той крьвникъ паличникъ извождаше невиниѫ жьртвѫ отъ тьмницѫ, человѣка свѣзана съ рѫцы наопакы и развождаше го въ тържище прѣдъ христіянскы лавкы (продавницы), силяше го удрящъ да клѣкни тамо, и почваше съ широкъ остръ ножъ, кого зъвѣхѫ *палюшъ*, отъ камъ врата да го удри и кълца, безъ да му отсѣква главѫ изеднаждъ! Бѣдный ѫзникъ пищѣше и выкаше страшно и жалостно отъ болѣсти! многи умирахѫ еще въ пьрвое клѣкванье отъ страха. Послѣ къту му отсѣчеше главѫ, носеше ѫ кръвникъ отъ лавкѫ на лавкѫ и полагаше ѫ прѣдъ христіяны, и зѣмаше силомъ *Канъ-парасѫ* заплата за кръвь! Тако обикаляше все тържище и глобѣше бѣдны Христіяны! А когда имаше да обѣси нѣкого си, водѣше го пакъ отъ лавкѫ на лавкѫ и искаше да го обѣси отъ облона (кюпенкъ) на христіянскыя

продавницы. Христіяни му ся моляхж и плащахж му знамянито количьство да го не бѣси тамо. На колъ обычно набивахж людіе на крьстопжть вънъ отъ града. Свалвахж го доло лѣгнжтъ на странж и отъ задѣ му чюкахж и набивахж изостренъ колъ, кой проминуваше прѣзъ грьбнака му. Послѣ го изправяхж и забиваахж го на земж. Бѣдный натъкнжтъ на колъ живѣяше по нѣкогашь и по цѣлж недѣлж, ако ся неслучяше, да му ся не докачи дробъ отъ вжтрѣ. Забранено бѣше строго никой да му не дадѣ водицж, за кожж бѣдный пищащъ ся моляше! На желѣзны кукы закачяхж съ слѣдный начинъ. На четыры забиты сухы приковани бѣхж отъ горѣ гриды на близо, по кои имаше набиты изострены желѣзны кукы (ченгелы). Отъ еднж странж съ стълбж възкачяхж усжденнаго и бутвахж го гола на тѣхъ кукы! Ако ся случеше да ся закачи отъ слабы мѣста, скоро умираше; ако ли ся закачѣше на здраво и дебѣло мѣсто на снагж си, пищѣше и онъ по нѣколко дны тамо живъ!

Такови сж были прѣди 20 годины Г. Де Ламартиновіи Турци, кои и сега тврьдѣ малкж разликж имжть отъ тогава. Нека Господство му упражнява свое поетичьско перо, за да гы прѣдстави Европейскому міру *человѣколюбивъ народъ!* Само кой не гы познава отблизо, той може за врѣмя да повѣрва Господину Де Ламартину.

(34) Римогьрцкое священство, лукавіи Фанаріоти, какъ то доказахмы въ 25 замѣчаніе, послѣ паденія Цариграда, прилѣпихж ся при Турцы, и почнжхж да дѣйствувжтъ противъ Българское независимо наше священство, да го уборжть, и подвластно себѣ подчинжтъ. Имянно же познатъ Българскій озлобитель е былъ проклятый Самуиль, кои въ лѣто 1764. добившъ ся до патріаршеское сѣдалище чрѣзъ своя сродницы потурнацы, кои сж были въ турскж, службж извърши това злобное дѣло! Той убори Българскаж Патріаршіж въ Охридж, и Охридское Архіепископство намѣсти Фанаріотъ Митрополита, и по вся прочеи българскіи Епархіи наряды Гърцы Митрополиты и Епископы. Него Самуила въ Патріаршескы Фа-

наріотскы такове хвалѫть Гьрцы, че распространилъ Фанаріотизмъ много по Българіѫ! Тѣхна Фанаріотска цѣль е была да притопѭть Българы въ Гьрцы, или да гы дьржѫть въ всягдашно духовно робство и да гы доѭть и подстригвѫть къту овцы! Тіи врагове пьрво изгорихѫ вся цьрковныя старобългарскы ржкописи, ведно съ коихъ и всякѫ другѫ старѫ нашѫ драгоцѣнность въ вѣчно незнайство погружихѫ! Второ съставихѫ по всякый градъ и знаменито село *Мешохы*, гдѣ ся испроводихѫ отъ Атонскаѭ Горѫ по единъ и выше чьрны Грьцы калугеры, да надзирѫть къту татове всяко българско движеніе, да горѭть непрѐстанно българскы книгы и да снлѭть Българы да говорѭть Грьцкы! Ето какъ сами грьцкіи списатели и историцы свидѣтелствувѫть това тѣхно съзаклятіе, съврѣменно же показвѫть намъ що ся мыслили и самiи имъ учени прѣди еще освобожденія Грьціи.

Атанасъ отъ Стагирѫ профессоръ Елинскаго языка въ кесарскаѭ Віенскаѭ Академіѫ, въ лѣто 1819 издалъ е въ него врѣмя книгѫ или Исторіѫ подъ насловъ „*Ἠπειρωτικά*“ въ Бечъ. Онъ въ странѫ 352 на таѭ книгѫ дума:

„*Κατὰ τὰ Ἀνατολικὰ παραθαλάσσια τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἦτον ἡ χώρα Χαλκιδικὴ καλουμενη, ὠνομάζονται ἔτι κωμοπόλεις, καὶ κῶμαι, καὶ ὄρη καὶ ἄλλα τοιαῦτα μὲ ὀνόματα Βλγάρων· Ἰσβουρος, Στανὸς, Νιβοσέλον καὶ λοιπά· σώζονται καὶ τινες λέξεις, καὶ τραξούδια εἰς γλῶσσαν ἑλληνικὴν, περιέχοντα ὀνόματα Βουλγάρων· εὑρίσκονται καὶ ὀνόματα τινῶν ἀρχαίων ἐγκατοίκων Βουλγάρων· Ψυχὴ Βουλγάρου ὅμως ἤδη δὲν ὑπάρχει, καθὼς εὑρίσκονται περὶ τὴν θεσσαλονίκην καὶ ἀλλαχοῦ, οὔτε ἄλλου ἔθνεος, οὔτε γλώσσης, ἐκτὸς τινῶν Λατινικῶν, μανίκια, κολίγας, καί τινων ἄλλων. Ἐκ τούτων οὖν φαίνεται ὅτι ἦσαν καί ἐκεῖ Βούλγαροι ἐγκάτοικοι, πλὴν ἐξελληνίσθησαν, ἀναγκαξόμενοι μάλιγα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἐκεῖ ἐθίμων· ἐπειδὴ δὲν εἶχον οὔτε Ἱερεῖς οὔτε ἐκκλησιαγικὰ βιβλία εἰς τὴν*

γλῶσσαν αὐτῶν. Τά δὲ ἔθιμα τοῦ γένους ἐκτελοῦνται ἐκεῖ μετά πολλῆς παῤῥησίας καὶ ἐλευθερίας· ἔτι δὲ εἶναι καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος πλησίον, καὶ δὲν ἔλειψαν ποτὲ, οὔτε λειπουσιν ἐκεῖθεν Πατέρες ἐκκλησιαζικοὶ, Πνευματικοὶ καὶ Κατηχηταὶ."

„Въ источное крайморіе Македоніи, гдѣ е было мѣсто назваемо Халкидики, назважтъ ся еще малки градове и села, горы и другы таковы съ Българскы имяна: Изворъ, Станъ, Ново-Село и проч. Съхранили ся сж и нѣколко рѣчи, и пѣсни на Елинскы (просто-грьцкы) языкъ съдьржажщи имяна Българъ; нахожджтъ ся и имяна дрѣвнихъ жителѣхъ Българъ. Обаче душа Балгарину сега не сжществуе тамо, какъто ся нахожджтъ около Солунъ и другадѣ, нито другый народъ, нито языкъ, отсвѣнь нѣколко латинскы, *μανίκια* (ржкави), *κολίγας* (другари) и други. Отъ того убо вижда ся да сж были и тамо Българи обитатели, нъ поеллинили сж (погрьчили ся), унуждени най паче отъ цьркви (патріаршія) и отъ тамошныя законы; понеже нѣ сж имали нито священницы нито чьрковны книгы на свой си языкъ (защото имъ уборихж священство Грьцы а книгы имъ изгорихж!) а закони народни (цьрковни) извьршажтъ ся тамо съ голѣмж дьрзость и свободж; а найпаче защо-то е святая гора близо (чьрна и проклята за Българскж книжнинж и народность!) и нѣ сж ся отдалѣчали никогы нито ся отдалѣчавжтъ отъ тамо цьрковніи отци (ненаситніи слѣпци и просяци!) духовници и учители Христіанства."

Ето какъ самъ изповѣда Гьркъ, къкъ сж трѣбили Българскаж природность *Великая цьркви* съ все свое враговско чьрно сънмище, а найпаче чрѣзъ нехрани-майковцы святогорскія бѣломорскы просяцы калугеры! Не е нужда мы да доказвамы выше о тому. Такъ исто и съ по голѣмж безстыдность пиши и познатый еллинистъ Неофитъ Дука въ свои си изданія, учи Гьрцы, какъ да уничтожавжтъ славянское племя и языкъ; кой е любопытенъ нѣка чьтѣ негово

прѣдисловіе на изданіе му Димостена. Когда прѣди освобожденіе Гърціи, тѣхни тогдашни учени сѫ мыслили тако противъ Българъ, какъ то ся види да е мыслилъ академійскій профессоръ Атанасъ одъ Стагира, то ся разбира лесно днѣшни свободни Гърцы, колко повѣчь ся трудѭть да разпространѭть Еллинизмъ, и нѣ имѣѭще гдѣ другадѣ, защо то гы вси народи намрьзихѫ и изтрихѫ, налѣгнѫли сѫ на Българы ползуѭще ся одъ тѣхно невѣжество! Нъ дали нѣще угрѣе и наше просвященія слънце да разгони странная сія явленія помрьчненія въ нашъ Българскіи зрѣникъ!

Мы гледамы днѣсь еще въ цѣлѫ Македоніѫ д' обитаѭтъ се Българи, такожде въ Епиръ, Тессаліѫ, многи отъ първаѭ врѣмена нахождѭтъ ся обитаѭще. Колико за Тракіѫ, тамо вѣкы римогърцкое число е съвсѣмъ малко, и то само наблизо около Цариграда въ нѣколко селца, и въ бѣломорскы крайбѣжія отъ Цариграда до Солунъ нахождѭть ся градове, гдѣ ся говори римогърцкый языкъ; нъ и въ тыя градове знамянита чясть отъ жители сѫ Българы. Тіи градове сѫ: Силиврія, Ираклія (Ереглі), Ганосъ, Авраха, Калиполисъ, и други до Дарданелѫ (Елиспондъ), а отъ вънъ Дарданелѫ; Кардія, Еносъ и Кишанъ (гдѣ ся влива Марицѫ рѣкѫ въ бѣло море), Макри, Маронія, и проч. даже до Солуна весма малонаселени Градове сѫ; а окрестна тъхна сухоземна села сѫ почти вси чисти и непомѣсени Българи. Въ Морѣѫ отъ стара врѣмяна нахождаемія Българи одавно вѣкы сѫ изгубили матерный си языкъ и съ томъ и народность. Само имяна на нѣколько села, горы, рѣкы и мѣста съхранили Българско названіе, и то повѣчь изкрывено на гърцкы. Колко за тѣхъ нѣкогда бывшихъ Българъ, мы нѣмамы що да кажемы, нъ за вышепомянѫтыя, кои сѫ отдалѣчени отъ срѣдоточія Българіи, и обиколени отъ непріятелы нашыя народности Гърцы, дали нещо гы изнароди Гърцкое-лукаво священство и новая пропаганта Еллинизма, ако ся мы несъбудимы?... А то наше събужденіе състои, да ся потрудимы въ развитіе на нашѫ книжевность; да рас-

пространимы народны Българскы политичны и любословны вѣстницы и проч. Тогда всякый Българинъ къту чюе сладкый народенъ гласъ, абіе ще ся обьрни, камъ милаѭ своѭ майкѭ Българіѭ. Мы имамы живъ примѣръ на това. Прѣди 20 годины, колко Българы крыѭхѭ своѭ народность! въ щомъ ся възроди малко и наша книжнина и почнѭхѭ и нашы млады Българы да ся учѭтъ въ просвѣщениѭ Европѭ, абіе ся и народны духъ възживѣ и многи потаени прѣжде Българи съ радостный гласъ ся убадихѭ. Българская народна въ Цариградъ църквѭ съ вся свои ограничности много подѣйствува за развитія Българскыя наредности, и многи изгубени отъ народность Българы въ покаяніе докара! Просвященіе млади Българи, просвященіе на всякаѭ добриѭ и благополучіе е коренъ! а невѣжество на всякѭ злиѭ и на всякое злополучіе е изворъ!

(35). Турское царство послѣ рата съ Французы въ Египетъ въ лѣто 1794 въ врѣмя Султанъ Селима, наслѣдника Абдулхамита, почна да мысли и то за прѣобразованія своего правленія и тогава почна и негово разчлененіе и пропасть. Турскій народъ въобщѣ неученъ и тогда какъ то и днѣсь, и привзѣтъ отъ най безчювственное суевѣріе и пустовѣріе, сматраше тыя мысли за прыобразованія най безбожны, и упълчивши ся противъ тыя реформаторы, бижше и давѣше даже и истія си цары Турскы Султаны. Най голѣмо подкрѣпленіе и защитѭ найдѣ бѣснуещый отъ фанатизма народъ въ яничьрское страшно тѣло, згань отъ разны злодейцы Турцы. Отъ Селимовое врѣмя турскій народъ ся раздѣли на двѣ противны страны, на прѣобразователы и на старовѣрцы; въ пьрвіи бѣхѭ твьрдѣ малко и слаби да извьршѭть таково важно дѣло, хотя и да имахѭ и самаго Султана на своѭ странѭ. Войнство турское, кое ся състояше тогда отъ самыя яничары, бѣше ведно съ народа. По Българіѭ еще нѣмаше *Пашы* по него врѣмя, нито управители отъ Цариграда послани, въ владѣяхѭ помѣстніи Турцы подъ имянемъ *Аяни*, *Спахіи*, *Субаши* и *Чарибашіи*. Тіи незадо-

волни отъ Султана и отъ неговы съмысленицы новы прѣобразователи отстжпихж на всякадѣ и освоихж всякый укржжіе и область, и никакъ не припознажхж Султановж власть. Тіи ся назвахж *Дере-беюве*. Най знамениты отъ тѣхъ бѣхж Мустафа Байрактарь отъ село Терсиникъ по турскы, а по Българскы Тръстеникъ близо до Руссе (Русчукъ), кой владѣ руссенское укржжіе. Учрьдивъ своіж власть въ Руссе, и къту подчини себѣ сичкы другы окржжны Дере-беюве отстжпницы, подигнаси и отидѣ въ Цариградъ съ разны войскы отъ Българіж, мѣжду коимъ сж были и Българи, *Кабадаи* зовими, и свали отъ прѣстола Султанъ Мустафа наслѣдника Селимова, кого яничари удавихж. Той Мустафа байрактарь стана Великый Везиръ въ Цариградъ, нъ и него послѣ изгорихж жива яничари тамъ, защо то ся бѣ съединилъ съ Султана и търсяше способъ да гы изчисти. Вторый бѣше страшный отстжпникъ Пазвантоглу въ Видинъ, кой разби многобройнж султанскж войскж при Видинъ, и установившъ своіж власть въ Видинъ, направи и пенизи *Пазванче-ша* зовими (сфанци въ нѣмскыя кузницы изкованы); негово войнство, а най паче конница му, было съставено отъ Българы ускоцы, мѣжду коимъ е былъ и храбрый хайдутъ Велко. Трѣтый бѣше Мехмедъ Али-паша отъ Кавала, кой усвои Египетъ (Мъсжръ) и четвьртый Тепеделенъ Али-паша въ Янина. Тіи поглавни четырма Дере-беюве, имя паша мечомъ добихж, и голѣмж ранж зададохж турскому царству. Султанъ отъ нуждж гы припозна за пашы. А особно и всякый Аянинъ и татарски ханъ постана въ свое окржжіе и село независимъ владѣтель. Въ него врѣмя ся яви въ Българіж Кърджалінское страшно тѣло. Тіи Кърджаліи ся явихж пьрвый пжть въ *Хаскюю* близо до Узунджова, въ Драма и окрьстная села. И днесь еще тамошніи Турци назважтъ ся отъ Българы Кърджаліи, и Дааліи, кои ся скитжтъ по Българіж и продажтъ памукъ, платно и духанъ; а нѣ какъ то казва Г. Cipriení Robert, че ся назвали отъ Кърчь и Бърза села въ Стара-Планинж, кои были ушъ дадени Юмерю Пазвану, че изгонилъ Аустрінскыя

войскы отъ Сьрбіѫ съ свои самоволны Българы. Слово *Кърджали* значи на Турскы языкъ скытникъ по поле. То исто сѫ творили и Кърджаліи събравше ся подъ прѣдводителство нѣкого си Еминъ-Ага-Емиджикъ отъ Хаскюю, послѣ ся сѫ разсѣяли и скытали по разны мѣста, пилѣѭще свѣтъ. Та злодѣйска збирщина ся è умножавала и до 25,000 тысящи, и разсѣявше ся по разна мѣста на отдѣленія глобили, съблачали и горили сѫ села и градища; много же народъ посѣкли и поробили! Тіи сѫ были подпомагани отъ яничьрскаѭ странѫ, и то пъкленно бѣснило è траяло въ Българіѫ близо до 20 годины! Турское правителство, то есть, Султанъ и негови съмысленници прѣобразователи нѣсѫ можали да побѣдѫтъ това бѣсно съмнище; понеже цѣлъ турскый народъ è былъ съгласенъ съ тѣхъ злодѣйцы, а най паче раздѣлившіи Българіѫ Дере-беюве подкрѣпляли сѫ сіе безвластіе, да ся ползувѫтъ отъ смѫтное врѣмя. Турское правителство успѣло è да испроводи по нѣгдѣ си отъ своѭ странѫ управители и да измѣсти нѣкои си Дере-беюве. Тіи нови султански управители ся наимянувахѫ пашы и придобыхѫ на своѭ странѫ чясть отъ турскаго народа, да ся опълчѭтъ на общое безвластіе и да дѣйствувѫтъ на ползѫ правителства, а най паче противъ Кърджаліи, коимъ злодѣйство ся простираше безъ изключенія и на Турцы и на Българы. Нъ то число не бѣ доволно да докара общый миръ и урядбѫ въ Турскѫ Европѫ. Того ради султанскіи управители обурѫжихѫ и вся почти знамянита села и градове българскы, и съединивше се Турци и Българи, почнахѫ да сѫ біѭтъ убранително съ Кърджаліи и даже да нападѫтъ на тѣхъ. Село Котелъ бѣше обградено съ камьнъ зидъ, и на кратко разстояніе по зида бѣхѫ съзидани крѣпкы стражарницы (табіи) съ вириди (мъжгали) да пушкѫтъ отъ тамо въ врѣмя нападенія непріятеля; имахѫ и гърмила (топови) отъ черешово дърво и тржбы. Кърджаліи сѫ были вси конници, и нѣ сѫ имали гърмила; тіи сѫ водили и многы съ себѣ си блѫдницы жены, а най поче Цыганкы, кои сѫ были облѣчени съ мѫжкы дрѣхы, обурѫжени

и всадници; а и много Българкы на силж грабили. То злодѣйско сѫмнище мало по малу почна да умалява и конечно най послѣ си распрьсна и погина. Послѣ Султанъ почна да покорява и отстѫпители Дере-беюве съ разны начины, то есть, кое съ бой, кое съ измамж, къту подигаше единъ другиго да ся біжтъ мѣжду си, и къту гы ушъ про аваше, а послѣ имъ рѣжаше главы. Тако ся устрой днешное рядовно войнство, къту изтрѣбихж въ Цариградъ и яничярское страшно тѣло. Мѣжду Кърджаліи имало и знамянито число отъ Българы подъ прѣдводителство на Индже войвода. То число ся съставило съ слѣдный начинъ. Познатый въ уста Българскаго народа Индже войвода е воювалъ и прѣди Кърджаліи съ 70 дружина, какъ-то и други многи горски чети имало въ него врѣмя подъ прѣдводителство на разны другы войводы, кои си ползувахж отъ общое безвластіе. Кърджалінскій главатари Турци, къту ищяхж да умножѫтъ своіж згань, прибирахж сѣкиго безъ изключенія народности, стига да е склоненъ на злодѣйство. Тогава Индже войвода е съсрѣдосочилъ около си 500 Българи и смѣсилъ ся съ Кърджаліи и былъ и той единъ отъ главныя главатари. Черни Колю отъ село Умарюво при Загарж, былъ му знамяноносецъ. Индже войвода е былъ высокъ, хубавецъ и юнакъ человѣкъ, родомъ отъ Сливенъ, по свидѣтелству на нѣкои си старцы, кои го повижтъ. А други казвѫтъ, чи былъ отъ Попово село срѣщу Зрѣнище (Бакаджика). Той водилъ и женж си ведно, коя также была отъ Сливенъ попска дъщеря. Казвѫтъ че къту родила женж му едно мжжко дѣте, той зѣлъ да го милва, и къту го подхвърлилъ съ единж си ржкж на въздухъ, съ другж си потѣглилъ сабіж и го присѣкалъ на двѣ! послѣ хладнокръвно изрѣклъ жени си: „Хайдутину дѣте не трѣба.“ Смьрть Индже войводина ся случила такъ.

Едно станище Кърджалійско было на село Гуюмліи въ Невайшко окржжіе на лѣтовище подъ шаторы, кому главатари были Кара-Фензъ, Дели-Кадиръ и Индже войвода; всякы отъ тѣхъ ималъ по 500 войны. Индже войвода пу-

скалъ кликачи да выкжтъ: „Който ся надѣва коню си и пожю си съ него да иди по плячкж.“ А онъ самъ ся е управилъ при вышерѣчныя главатары да ся здрависа съ тѣхъ. То е было срѣщу Св. Тройцж. Кара-Фензъ и Дели-Кадиръ му рѣкли: „Недѣй ходи утрѣ на плячкж, защо-то е вашъ голѣмъ праздникъ, и може да ти послѣдува нѣщо зло;“ а онъ имъ отговорилъ: „азъ сьмь ходилъ толкова годины по горы и нищо не ми ся е случило.“ Тако ся е управилъ съ нѣколко войскж на село Урумъ Єни-кюю, близо до Айтосъ, да го упляни. Тамо е достигнжлъ рано, догдѣ еще народъ е былъ въ церквж въ день Св. Тройци, и къту е нападнжлъ, заградилъ народа въ церковь и уплянилъ гы. Послѣ ся е расположилъ по кжщы имъ съ дружинж си, да тършува и обира. Въ кжщж, въ коиж е онъ отишалъ, ишло едно свинарче Българче, и носило кжсж единж ветхж пушкж на рамо си, съ чиреШовы скобы стяснжтж. Онъ почнжлъ на присмѣвъ да пыта нѣщо си свинарче и да му иска пушкж; то ся е съпротивило, къту му съ поржганиемъ изрѣкло, че не си дава пушкж никому! Индже войводи то было стыдно и погнжлъ да гони свинарче съ коня си, кой е былъ бѣлъ. Свинарче бѣгало и ся вьртѣло изъ двора, додѣ му дошло на правъ ударъ, и къту запрѣгнжло, ударило е Индже войвода изъ узадѣ въ плѣшкж, и смьртоносное зьрно излѣзло отъ лѣвж му мамж (цыцж). Индже войвода е паднжлъ отъ коня си, а дружина ся затѣкли да убіжтъ свинарче; онъ обаче имъ извыкалъ да го не убивжтъ, нъ да му го докаржтъ живо. И така като му го докарали казалъ е: „Азъ сьмь много майкы расплакалъ, а ты моиж-тж майкж! блазе ти!“ Послѣ му е далъ даръ 500 гроша и повелялъ е дружинѣ да го не убивжтъ. Дружина ся отнесли Индже войводж въ село Гуюмлін и сж га закопали тамъ; а другы казвжтъ, че въ мъпастырь Свят. Тройцы, кой е въ Адріанополскый пжть близо до Новай; тіи думжтъ, че Индже войвода по обичаю отишалъ въ праздниченъ день на игроводъ въ село Урумъ-Єни-Кюю съ нѣколко дружинж, а единъ Гъркъ като ся заключилъ

у тѣхъ си, хвръилъ прѣзъ прозореца съ пушкѫ, та го ударилъ.

Послѣ смьрти Индже войводи осталъ è Черни Колю главатарь на Българы. Нъ тіи вѣкы не сѫ ходили съ Кърджаліи какъ то прѣжде, нъ раздѣлили ся на войводства, по 70, 50 и по 12 момцы всяко войводство, то есть, чета горска; и ходили лѣтѣ по горы за плѣчкы, а зимѣ сѫ сѣдѣли въ Хаскюю около Еминъ-ага-Еминджикъ, кой è былъ газда и главный управитель кърджалінскы и кому сѫ приносили плѣчкы. То è слѣдовало такъ нѣколко годины, догдѣ отъ Цариграда изпроводеная войска отъ Султана и събранный нефрамъ — помощь отъ сяко село и Турци и Българи, отишли противо Еминъ-ага въ Хаскюю, кой è побѣгнѫлъ отъ тамо и ся затворилъ въ село Гидиклiи, дѣ è имало крѣпость; тако стясненъ отъ царскыя войскы уловенъ è живъ и му è утрѣзана главѫ. Тагава ся è вѣкы конечно развалило кърджалінское гнѣздо и ся распрьснѫли по разны мѣста. Едно знамянито отдѣленіе отъ тѣхъ è ударено и развалено близо при Старѫ рѣкѫ на търновскый пѫть отъ Сливенъ въ буйныя горы, отъ Котленцы, Жеравненцы и другы. Нѣколко чети сѫ успѣли и сѫ отишли въ Видинъ при Пазвантооглу, мѣжду коимъ сѫ были и много Българы· А Чьрны Колю è отишалъ въ Влашко или въ Сьрбіѫ, дѣ повѣчь отъ вышепомянѫтыя Българскы четы сѫ отишли и сѫ съвъговали съ Сьрбы за независимость имъ; нъ Срьбская исторія мълчи и не казва нищо о тому! Индже войводина жена е живѣла много врѣмя послѣ неговѫ смьрть въ Сливенъ.

(36) Въ турско прѣди Тьнзимата, а може быти и сега, когда человѣкъ не è ималъ наслѣдници сынове и дьщеры, правителство è усвояло послѣ смьрти негово имѣніе. Негови сродници, нищо нѣсѫ могли да наслѣдѭтъ. И самая му съпруга е была лишена отъ наслѣдія; давали сѫ и отъ 8 едно! Това ся е испълнявало отъ Кадіи и зъвало ся е *Касемъ параси*, кое ся е ушъ изпровождало въ *Пехшималъ Хазнеси!* Отсвѣнь това *Касемъ параси*, кое и дьнесъ еще ся

зѣма, было è и есть най неправедное даждіе: когда умрѣ человѣкъ, кой и да è, абіе му сѫ запечятвали домове и приписвали вся движима и недвижима притяжания; послѣ уцѣняще на грошове, зѣмали сѫ кадін, колико имъ è съвѣсть допущала. То количьство è достигало и выше отъ 50 тысящи гроша, спорядъ състояніе умѣршаго. И най Сиромаху зѣмѫтъ *Касемъ параси* по 100, 200 и проч. То исто творѭтъ и Гърцы Владицы, кои зѣмѫтъ на силѫ чрѣзъ правителства за всякаго умьршаго Българина по 1000, 500, 300 и проч. най сиромаху до 50 гроша, и наричѫтъ го „*Ψυχομερίδιον*“ — Гюмрюкъ за душы! Брахмани!

(37) Ако и да ся двѭжи природа невидима и никому не è явно, какъ уживлява вся растенія, обаче искуство è достигѫло въ просвященѫ Европѫ, и самыя природы да даде друго течение, колко ся относи на земледѣліе. Художественіи покрити и съ огьнъ отъ долѣ топлимы градины давѫтъ свой плодъ не обычно какъ то вся природа оставена на само себѣ си дѣйствува, нъ когда то человѣцы щѫтъ, причиняѫтъ чрѣзъ искуство безврѣменно разцвѣтіе и плодоносіе на разны вѣтвы. Такождѣ и за да увардѫтъ нѣкое си мѣсто да не пада тамо клинъ грам. и проч. Наша България è еще лишена отъ изкусно земледѣліе, ходожества, какъ то и отъ другы много!

(38) Многа благоврѣменна обстоятелства е изгубилъ нашъ Българскій народъ и еще губи. Нъ тому причина è было невѣжество и неученіе!

(39) За нашъ Българскый народъ наймного въспомянанія ся нахождѫтъ въ разны староврѣменни списатели. Отсвѣнь Арапи, Перси и Армяни що сѫ писали о тому народу, най много сѫ писали Византіици и Латини. Понеже тойзи народъ живѣѭщъ отъ незапамятны врѣмяна въ Европѫ заузѣмалъ è знамянита дѣйствія въ всемирное позорище гражданскаго бытія; а най паче съ Византіискаѫ силнѫ и гордѫ дьржявѫ, коей гордость и великолѣпіе многажды мечъмъ и кривакъмъ е съкрушявалъ и въ подданство дьржялъ, ималъ è много ра-

боты даже до послѣдное си падение. Въ лѣто 593 еще Великый Боянъ си игралъ съ византійскаѭ тогда силнѭ дръжавѭ, и ето неговъ посланикъ какъвъ языкъ е употрѣблялъ камъ силнии и гордии Римляне:

„Au printemps de l'année 593, le général établit ses quartiers á Durostorum, et se prépara á la double évantualité d'une guerre de défense et d'une guerre d'attaque. Il était absorbé dans ces preparatifs, lorsqu'il vit arriver dans son camp une ambassade avare qui avait pour orateur un ceriain Kakh, [1]) déclamateur barbare, espéce de Commentiole sauvage, dont la mission sans doute était d'effrayer les Romains par la virulence de ses discours. Priscus le reçut au milieu de ses officiers, et le Barbare commença de cette façon: „Dieux! qu'est ceci? Ceux qui faisaient profession de respecter la sainteté des serments les violent sans scrupule; les Romains foulent aux pieds les engagements de la paix; ils jettent au vent le sel des traités; ils ne respectent pas plus leur parole que leurs dieux. En verité, le Danube voit un beau spectacle: se même Priscus, qui signait hier la paix, Priscus, à qui nous avons accordé la vie, est ici en armes contre nous! Chef Priscus, imite donc l'humanité avec laquelle nous nous sommes conduits envers toi, et songe que nous avons voulu épargner un ami futur et non pas un ennemi... Oh! c'est bien vous, Romains, qui avez formé les Barbares à la méchanceté! Nous n'aurions jamais enfreint les traités, si vous n'aviez pas été nos maîtres dans l'art du mensonge. Quand vous fraites la guerre, c' est avec injustice; quand vous fraites la paix, c'est pour la rendre incertaine et amère; mais attendez l'heure de la vengeance: ceux qui nous ont dû merci, apprendront ce quv'on gagne à nous attaquer témérairement... „Puis, apostrophant par une sorte de prosopopée l'empereur absent, le Barbare continua: „Et toi, césar, tu es injuste quand tu emploies la fraude pour tes preparatifs de guerre: c'est un attentat exécrable, l'oeuvre d'un brigand et non d'un prince. Il faut que tu deposes la couronne ou que tu cesses de la deshonorer."

„Въ него врѣми, къту были Римо-Грьци приготвени въ

1) Cochus, kox. Theophylact., VI., 6.

Доростолъ за бой съ Българы (кои сѫ владѣли тогда въ Влашко), дошло едно посолство отъ Българскѫ странѫ, кое е имало едного ученнаго витія имянемъ Кочу. Главный управитель на Римо-Грьцкое станице Прискъ, пріѣлъ го между свои чиновницы и Българинъ почнѫлъ да говори съ тойзи начинъ: „Бози! що е това? Тѣйзи, кои ся показвахѫ, че почитѫтъ святиниѫ на клятвы, насилѫтъ гы и гы пристѫпвѫтъ днесь безсъвѣстно; Римо-Грьци тѫпчѫтъ подъ крака си обязанности мира; тіи хвьрлѫтъ на вѣтара уговоренѫѭ соль; тіи не почитѫтъ вѣкы ни слово си ни Богове си. Въ истиниѫ Дунавъ глѣда днесь едно добдо позоріе: тойзи истый Прискъ, кому мы подарихмы животъ, е-тукъ на уржжие противо насъ! Главатарю Приске, подрьжяй убо человѣщиниѫ, съ коѭ мы ся принесохмы камъ тебѣ, и мысли, че мы искахмы да пощадимы едного бѫдущаго пріятеля, а нѣ едного непріятеля... Охъ! то сте вы Римо-Грьци, кои образувахте варвары на лукавщиниѫ! Мы никогы не быхмы пристѫпили договоры, ако не бѣхте были вы наши учители на лъжливое искуство. Вы кога правите бой, творите го съ неправдѫ; кога правите миръ, правите го да го докарате непостоянъ и горчивъ; нъ чѣкайте чясъ отмьщенія; онѣй зи, кои ни сѫ длъжни благодарность, щѫтъ ся научи що добывѫтъ да нападнѫтъ на насъ дьрзостно..“ Послѣ, (казва французкый списатель) къту ся обьрнѫлъ съ олицетворително прѣзрѣніе, камъ отсѫтствующаго императора, Българинъ слѣдувалъ: „И ты Кесарю, ты си кривъ къту употрѣбляваѩ лукавщиниѫ и лъжѫ за приуготовленія рата; това е едно стыдно нападеніе, работа едного злодѣйца, а нѣ едного князя. Трѣба ты да свалишь отъ главѫ си царскый вѣнецъ или да пристанишь да го убезчестишъ.“ [1])

(40). Карновска Гора е высокая планина близъ града Карно-батъ, коя носи имя Бакаджикъ по Турскы, а въ старо врѣмя ся е звало то мѣсто Зрѣнище; защо-то тамо на върха

1) Histoir d'Atila et de ses successeurs tom. 11. page 28. par M. Amédée Thierry.

имало крѣпость и стража, коя è глѣдала окрьстныя мѣста въ Руманиѫ. И до днесь еще ся виждѫтъ нейны стары развалини крѣпостни и зидове отъ четырожглы издѣланы камьни навьрха на таѭ планинѫ, нъ никакъвъ надпись на тѣхъ. Тя ся простира даже до чьрное море, нъ той върхъ, кой носи имя *Бакаджикъ* è най-високъ. Тамъ има много студени извори, кои стичѫтъ быстры прохладны потоцы и росѭтъ плодоносныя окрьстны равнины. Мънѣ сѫ познати седьмъ такива кладенци на него върхъ; тіи носѭтъ имя „Индже войводени Кладенци.“ Въ нашы народны юнашкы пѣсны ся чясто въспомянува тя планина подъ имянемъ *высокъ Бакаджикъ*, и че тамо ся събирали горскы четы. Причина тому è, че вси горски стари юнаци сѫ ѭ имали безопасно прибѣжище и отъ тамо може да ся иди до Бѣлъградъ, село близо до Възпора, се по горскы вървища. А Карнобатъ въ книжевный турскы языкъ ся пиши Кариинъ-Батъ. *Батъ* по Българскы значи възвышено нѣшто, отъ дѣ и Батю по голѣмъ братъ, и въобщѣ всякы по голѣмъ и по силенъ человѣкъ, и приносно юнакъ, какъ-то си казвѫтъ Българи: *Той е Батю*, то есть, юнакъ. Рѣчь *батъ* има сродство и съ французкое batir — стройти, възвышавати. А *каринъ* è искрывенное въ турскы уста *каранъ*, Каранъ-Батъ убо Карановъ градъ. То са доказва еще, че въ окрьстная села Българи казвѫтъ, за тойзи градъ Карново, съкратено отъ Караново, кое има сходство съ имянованія по Българское свойство Търново, Габрово, Садово и проч. дѣ ся подразумѣва село или градъ.

Конецъ Първыя части.
1959

Ради обстоятелства послѣдѫщы пять замѣчанія останувѫтъ да ся вмѣстѫтъ въ второѭ часть Горскаго Пѫтника, какъ то и печятни и погрѣшности и правописанія, устовѫтъ за второ изданіе.

B 9 5 7 3 0